

121
21(A-B)

अथ किराताजुनीयम् ।
भारवि विरचितम् ।

Alha Kirataxjuniyam .

Bharviveexcharitam

121
21(A)

Chalapati of 83

(A)

121/21

X

एषादर्शनसंपत्तिर्निर्गतः प्रेषः यस्मात्त एव भूतः आकाशश्च दितस्य संस्था अभवत्

तत्तया सस्य आगमने कारणं ज्ञातुमिच्छुः

दूरीकृतः रजोगुणः येन

युधिष्ठिरैः धर्मप्रतिपादिकैः नं

प्रकटकर्तारं पापानां दूरीकृते

अवलोकनेन

न प्राप्तः पुण्यस्य
उपचयः समुह
येनैव न दुरापा
दुस्तेन प्राप्तः

कल्पान

षमिवै स्थितेन ॥ ३ ॥ धर्मात्मनो धर्मनिबन्धिनीनां प्रसूतिमेनैः प्रणुदोऽश्र
तीनां ॥ हेतुं तदभ्यागमने परीक्षुः सुखोपविष्टं मुनिमावभाषे ॥ ४ ॥ काला
पकं ॥ अनासपुण्योपचयैर्दुरापाफलस्य निर्द्वैतरजाः सवित्री ॥ तुल्या
भवद्दर्शनसंपदे सावष्टे दिवोनीतबलाहकायाः ॥ ५ ॥ अयं क्रियाः
कामदुष्टाकलेनां ससाशिषः संप्रति भूमिदेवाः ॥ आसंस्तैरस्मि न
गत्सुजातं स्वयं गते यद्गुह्यमानपात्रं ॥ ६ ॥ श्रियं विकर्षयैः पहं सैवानि
श्रेयः परितो तितनो तिकीर्तिं ॥ संदर्शनं लोकगुरोरमोघं तवीं मे योनेरिव किं न धत्ते
॥ ७ ॥ श्र्यो तन्मयरेवेपि हि मयुं तो मे न निर्द्वैतं निर्द्वैतिमेति चक्षुः ॥ समुक्षितज्ञा
तिवियोगरेवेदं त्वसंनिधावुधूसती वचेतः ॥ ८ ॥ निरास्पदं प्रश्नकुतूहलि

विस्तारयति

आजन्मपर्यंतं

फलस्य सवीज
नाम उपन्यक
त्री
अस्मिन्नाममे
यज्ञानां क्रिया
परिपूर्णा अभव
त् ४
आकर्षति ३
कस्परवत्

आगमनप्रयोग
जनं

121 (13)
20

किं

॥११॥

लक्ष्मीनं५

राम

मुखादृशां

र.

त्वमस्मास्वधीनं किं मुनिस्पृहाणां । तथापि कल्याणा कंरी गिरंते मां श्रोतुमिच्छा ॥
मुखरी करोति ॥ ९० ॥ इत्युक्तवा तुक्ति विशेषरम्यं मनः समाधाय जयोपपत्तौ
॥ उदारचेता गिरमिस्तदारां देवाय नेनाभिदधे नरेन्द्रः ॥ ९० ॥ विनीषतां जना
वतामलक्ष्मीयशोवतं सा मुभयत्र भूतिः ॥ अभ्यर्हि ता बंधुषु तुल्यरूपा वतिर्हि
शेषेता तपोधनानां ॥ ९१ ॥ तथापि निघ्नं नृपतावकी नैः प्रकीकृतं मे हृदयं
गुणोद्यैः ॥ वीतस्पृहातामपि मुक्तिभाजां भवति भव्येषु हि पदपाताः ॥ ९२ ॥
युग्मं ॥ मुतानय्यं किमु तस्य राज्ञः सुयोधनं वानरुतो रतीताः ॥ यस्य कृत्वान्वः
संस्थावल्माहामोहं विदुते विषयानिलाषः ॥ ९३ ॥ जहातु नैनं कथमर्थसि
द्धिः संशय्यकर्ता दिषु तिष्ठते यः ॥ असाधुयोगा हि जयांतरायाः प्रमाथिनी ॥ ९४ ॥

भवति१

नां विपदां पदानि ॥ १४ ॥ पथश्च तायां समितोरिराणां धर्म्यं धौ देनेन
धुरं चिराय ॥ त्वया विपत्स्वयं विपत्तिरम्यमा विष्कृतं प्रेमपरंगुणेषु
॥ १५ ॥ विधाय विध्वंसमनात्मनी तं शपेकवते भवते स्थलेन ॥ प्रक
शितत्वं तमतिशीलसाराः कृतोपकाराश्च विदिषस्ते ॥ १६ ॥ लभ्याध
रिजीतव विक्रमेता ज्यायां श्रुवीयास्त्रबले विपदः ॥ अतः प्रकर्षाय
विधिर्विधेयः प्रकर्षतं त्राहिरतो जयश्रीः ॥ १७ ॥ त्रिः सप्तकलौ जग
तीपत्नीनां हेता गुरुयस्य सजामदग्न्यः ॥ वीर्यावधतः स्मृतदा विवेद
प्रकर्षमाधारवशं गुणात् ॥ १८ ॥ यस्मिन्नेने श्वर्यकृतव्यलीकः

जयनकीलः अर्जुनः उपविष्टं तं आसं प्रति विनयेन अर्पयन् स नमो नमिष्यति वप्राप किं कुर्वन् स तेति स्मृत्वा कर्म साधयति अजातशत्रोः न जातः शत्रुयस्या तस्य मुपि विरसा कर्म प्रमाण
आधाने तं विद्या आसं मुखा निहसु प्रार्थनं नमः अर्जुनस्य मुखे अभिषेदे शय अर्कवन्तः तदिह प्रमदिव २५ ॥ सः आद्यः प्रभावा तयो गतेन य अर्जुना य प्रीति योगं विस्तारयामास ॥ ये
योगेन अर्जुनस्य निरयत तेषु कृते ज्ञानेन स मुन्मीदी ते २॥ २६ ॥ व्यासः तपसा भाषीति उवाच किं कुर्वन् विजय ॥ २६ ॥ तस्मिन् अर्जुने किं रस्य न स ॥ २७ ॥

किं कुर्वन् २२ अंते सपी
पवासी सिध्यमिव २

युगं ॥ इत्युक्तं वं तं व्रजसाधयेति प्रमाणा यन्वा कर्म मजातशत्रोः ॥ २४ ॥ ^{युधिष्ठिरस्य} ^{उपविष्टं} प्रसेदिवा संतमुपा
ससाद वसन्निवांते विनयेन जिह्नुः ॥ २५ ॥ ^{जयनकीलः} ^{निरस} ^{प्रार्थनः कले रस्यं} निर्याय विद्या धदिना दिरम्या दिवा दिवा
कस्य सुरवान्महर्षेः ॥ २६ ॥ ^{आसस्य} ^{अर्जुनस्य मुखं} ^{शुद्ध} ^{प्राप} पाथाननं वह्निकणा वेदाता दीप्तिः स्फुरत्पप्रमिवाभिषेदे ॥
२५ ॥ ^{योगेन अर्जुनस्य} योगं च तं योग्यतमाय तस्मै तपः प्रभावा दिततार सद्यः ॥ ये न स्थित तेषु कृते
वभासे समुन्मिमीले वचिराय चक्षुः ॥ २६ ॥ ^{स्य रूपं} ^{कथितं मन्त्रं भाषं} आकारमाशंसितं स्वरितानंदधानं
मंतः करणानुरूपं ॥ ^{यद्येन ज्ञाते} ^{शत्रवे} ^{प्रीति कुर्वन्} ^{कुर्वन्} ^{निराश्रयः} नियोर्जस्य चिजयो दयं तं तपसमाधौ मुनिरित्यं वाच ॥ २७ ॥
अनेन योगेन समिद्धं ज्ञानं जापं परस्मैपदवी मय छन्द ॥ समाचराचारमुपात
शस्त्रो जपोपवासा निषवैर्मुनीनां ॥ २८ ॥ ^{पर्वते} ^{सुखेन दृष्टं लिखं} ^{शस्ये} करिष्यसे यत्र सुदुश्चराति प्रसन्न
ये ज्ञेय मिदं स्तपांसि ॥ ^{प्रापयिष्यति} शिलोच्चयं चौरु शिलोच्चयं तमेवः क्षणा न्नेष्यति

अंतरे २३ अंते सपी
रूपं पोदेन ४

अनेन योगेन वदते ज्ञानं तं हीत शसः सत्त्वपञ्च ३ पदास अर्जुनस्य अर्जुनस्य योगेन जपोपवासा निषवैर्मुनीनां आचारं कुरु यस्मात् तजिज्ञां पदवी परस्मैपदं शत्रवे अयं यच्छन्दसी कुर्वन् २८ ॥
एकगुणक विद्या योग्यं एक सिद्धो ३ मः सांशिलो नयं पर्वते कृत्वा प्रापयिष्यति एवः पक्षमा एव यस्मिन् पर्वते ज्ञेयं मिदं रं प्रसन्नये प्राप्तेन आमात्रे अभिद्वज्जी २९ ॥
रः सुखेन दुश्चराति ते कं सिले करिष्यसे ॥

तत्प्रशम्य अकल्पाने ध्याते ध्याते गते दुर्गम सं इह मरः कृष्णद्रोपदी अभिवेदे प्राप कान विहाय का इव रासरसमदिवसस्य न तुरापियामान प्रहरा न विहाय विभावरी रात्रि
 विवधया श्रंभकारं अभिवेदे विभावरी तमस्मिन्मोरनिनी कसिमी तमीरुमरः इहनेन द्रौपद्यामहत्कृच्छं कथयति ३५ अथाज्ञेन स्वप्रस्थानासमये द्रौपदी
 रुद्धं तेषां हनमंगलमंगभीरुः सा द्रौपदी कल्या नेमंगले शुभं इह मरः मंगल ह्यमंगलेन भयभी ता द्रौपदी द्रष्टेन गुहः गुहः इति श्रुत्वाः अगुहस्य भावः अगुहभावा विप्र
 केरभावा विद्रोपदी लोचने मीलयितुं विवेहे कथं भूते लोचने तु वारस्य हि मस्य ले स्वाते न कुलितः अकुलः तस्य भादी हि जस्य पुनः परितः इत्युक्त्वा
 मुने मनस्प प्रसादां प्रसन्नतां प्रसाद सुप्रसन्नता इह मरः सः एवमं जुलिः तेन अकृतिमः स्नेहैः प्रमस्तेन अभिरामे मने हरे एवमं तं व्याप्तः ॥ ३५ ॥

इह स्पष्टं नुः ३३ः
 राधा द्रौपद्या श्रुतिं
 तं हृष्टं प्रतिशयेन
 येमा नर्वणमिव ज
 ग्राह ३०

ववासरस्य ॥ एकोघभूतं तदंशमि कृष्णं विभावरी ध्यातमि वाभिपेदे ॥ ३५ ॥ तुषार
 लेखाकुलितो मलाभे पर्य्य अती मंगलमंगभीरुः ॥ अगुहभावा विविलोकने सा
 नलोचने मीलयितुं विवेहे ॥ ३६ ॥ अकृतिमस्ते हरसाभिरामं रा मापितं दृष्टि
 विलोभितं ॥ मनः प्रसादां जलिनानि कामां जगद्ग पाथैय मिवेदं सतुः ॥ ३७ ॥
 धैर्या वसादेन हत प्रसादान् अद्विपेने व निदाघसिंधुः ॥ निरुद्धवाष्पो दयसं
 केठमुवाच कृष्णार्दितिराजपुत्री ॥ ३८ ॥ मग्नो दिवद्य मनिपंक भूते संभाव
 नां भूतिमिवौद्धरिव्यन ॥ आधिष्ठिता मातपसां प्रसिद्धै रस्मदिना मा भूष
 पुंमनीभूः ॥ ३९ ॥ य शोधिगंतुं सुखलि सया वामनुष्य संख्यां प्रतिवर्ति
 तुं वा ॥ अतुलुं कानां मफि योगभाजां समुत्सुके वां क मुपेतिसिद्धिः ॥ ४० ॥

द्रौपद्यामर्षि रं द्रष्टुं

निषधरसुजंवाले
 पेके स्त्री सा द्रौपदी
 प्रो इह मरः ५

अति प्रसन्नं कर्तुं

कथा २४

इह उक्तं कर्तुं अगु
 मृका ज्ञा १

धैर्यस्य अवसादनेनाशं तेन हतः प्रसादो प्रसन्नतायस्य एवं भूता राजपुत्री निरुद्धः कथं स्पष्टं दयं कथं नाभ्यने न जलोका एव निविश्याः संन के दं यथा स्या तूतया
 रुद्रात्कथा तद्गदगदस्वरेण इति उवाच केन का इव न्यगजेन निरापमी कथा सा स्पतिराद्युलोपाम इह मरः सिंधुः यथा सिंधुर्न सति तिः स्त्रियो इह मरः ३८ ॥
 द्रौपदी प्रतिस्नेहता तत्रासमये कृष्णकरोति ॥ तं तपसां सिद्धिं शारभ्येति आतपसां तपसां सिद्धिपथं तः स्मदिना प्र ये स्त्रीयो उन्मनी मा भू माउ योगे अटो लोपः इति प्राभू नभव
 आपि मानसी यथां हि वां शक तां पुंस्याधिर्मान सीव्याथा इह मरः किं कुर्वन् पंकभूते शत्रु मनिपंकपटो स्त्रीमाजं दे मोपधयः प्र के तवे इह मरः मां व्याप्तां प्रति तजकि
 तं पुंस्याधिर्मान सीव्याथा इह मरः किं कुर्वन् पंकभूते शत्रु मनिपंकपटो स्त्रीमाजं दे मोपधयः प्र के तवे इह मरः मां व्याप्तां प्रति तजकि
 कोउवेति ॥ ४० ॥

विधा लापकेन निरुक्तं कथयति ॥ विधा आ ब्रह्म विधा ता निष्ठा स ग विधि रिह मरः ॥ लोकं गेगुरक्षितं लोकं सुभुवने जने रसमरः विहितस्य क्षत्रस्य क्षत्राचार्ये ते स त्रीते स्य जय
 नसीलं ते जः श्रीजो वले प्रभावे अतिविश्वः सः एव वसुद्रव्यं वसु तोये धनमलौ इह मरः मुक्तां सन्मुखं सत्ये पुनः किं कुर्वन् विजयः एकः मुख्या वल्लियस्य एको मुख्या किं के नले
 ते स ते जस्मिताया अपिमानं नष्टाय न सन् विप्रप्राण विव ॥ १८१ ॥ किं इति शक्तिः ॥ श्रीजो नतेः लज्जातां न म्नी म्नी नये स शयं प्राय क येन प्रपन्तः प्राहः पुन की ॥ श्रीजो नते न म्नी
 किं जनेन भाषा द्रो ए के वा नार्ये न उपनीतः दत्तः किं कुर्वन् विव की ता न भूते पृथिव्यां विस्तीर्णं दिशा यं वि की लं एवं भूतं यशः समूहं निव एकी कुर्वन् निव ॥ १८२ ॥
 किं की इति शक्तिः विव ए पुनः अव दाने सुष्ठु कर्म ते पुनः नः अस्मिन्मर्षः क्रोधः येन ॥ संप्रतीतिं गुरुं अभूता निव विस्तारयन् ॥ आयती नो उतर काला नो अति शये न ह्ययं कुर्वन् सन्
 कर्णक इव अर्क तिष्ठो स र्पस्य दीप्तिं अरुण शेषः इव ॥ १८३ ॥

॥ १४ ॥ लोकं विधात्रा विहितस्य गोसुंक्षत्रस्य पुंसं न सुजै नमोजः ॥ तेजस्विताया ॥ १८१ ॥

विजये कवत्ते नि प्रन प्रियं प्राणा निवा निमानं ॥ १८१ ॥ श्रीजो नते रासजने

अस्य दानं कर्म व तं कथ्य
 दानं प्रवारं इह मरः ४

पनीतः शशय्य रुद्धे एत न पै प्रपन्तः ॥ विता न भूते वि तं तं पृथिव्यां यशः स

मूहं निव दिग्जिव कीर्ती ॥ १८२ ॥ विर्य वि दानेषु क ता नि सर्व सत्त्वं नो भूत

मि व सं प्र तीति ॥ कुर्वन् प्रका म क्षय माय तीनां मर्क चिषां मरु इवा व

शेषः ॥ १८३ ॥ प्रसह्य यो सा सु परैः प्रयुक्तो स्मर्तुं न शक्यः किमु तां धि

कर्तुं ॥ न वी करिष्य त्य पशुष्य दा द्रः सत्त्व दिना मे हृदय नि कारः ॥ १८४ ॥

अंत कुं लंकं ॥ प्राप्नो मिमान व्यसना दं स ह्या दे ती व दंत व्यसना दि

कौरं ॥ विप्र त्र भावां त रितो रु ते जाः शर दूना कीर्ता इवा दिरहः ॥ १८५ ॥ ॥ १४ ॥

॥ राम ॥

सः नि कारः अना दः नि कारो विप्र कार स्या त हृदि ना मे हृदये न की क च्य ति की इति ॥ १८१ ॥ पुर्वे उ व श्रु तः पश्या आ द्रि सः कः यः अ स्या सु प्र स हो व ला त्का रे ए व रै श्रु तिः व्या पितः व ते
 न शक्यः अपि कर्तुं की मु त् कला प के ॥ १८२ ॥ त्रिभि कुले के ना हुं तं प्र मि मान स्य व्य स ना न श त्त्व दि का रं क र्ण प्रा णः ॥ १८३ ॥ सिके स्या त् क र्ण व दंत ना प्रा त दं ती व ह सी व ॥ क य भू
 भू ता हं श दू लां प्र ता पः ते ज प्र त रितः आ ष्णा दितः उ रु म हृ त्ते जे य स्य के न क र व श र दू क्तौ मे पे न श की र्णो अ ष्ठा दितः अ हः आ दी व प्रा तः काला न ॥ १८४ ॥

तं च न्यस्य रूपं त्रिभिः त्रिः इव प्राप्तेः रव की रं सं वि क्रि य सा त धि ना क्रियेन श्रुतौ वा एतैः अर्च्यं न दी दमानः की रं श्रुतौ सत्री उमं दे सल ज्य तमं दे यशः क्षया क्षीण
 मुदः तेषां तमाक्षिः ति कथित इति इ प्रप्ते एभिः केशो क दर्थी कृतः विर्य सारो बलो यस्य सः स धन जयः स एव श्रुति क इव वि नाथे विवस्वा जी र है नैव सी ह शै के के दुः सासन स्य स्योः
 शः सः एव रजः ते व की की रं तौ यो गै वि शेष कः यः स तं सा धू नो स्था रं स ह ति रक्षो करो ति सः कृ त्रि यः ॥ १ ॥ क्षा त्मा किल का य त इ सु दमः छ न्द्र स्य श ह्यो भु वने पु रु षः इति र धु वं शे मो र्ते
 ने र्म सु य स्य शक्तिः तिसः कार्मु कं ध नु षः ॥ अथ ज्ञा ते अ फले स ती द्वा र्थी प दार्थ व ह न पु रु षः इयं उक्तिः अस त्को र ए ह तां ना शं इ व करो ति इति भावः ॥

सत्री उमं दे^{प्रकाशमानः} रिव नि क्रिय चाना^{सम} सर्थ^{सम} मत्स्यै रव भा स मानः ॥ यशः क्षया क्षीण
 जला^{सम} र्णा वा न स्व^{सम} मन्य^{सम} मा कार^{सम} मि वा मि प त्तः ॥ ४६ ॥ दुःशा सना स र्वा रजो
 विकी र्णै र मि वि नाथै रिव भा ग्य नाथैः ॥ केशैः^{विषयकः} क दर्थी कृत नी र्ये सारः^{रक्षो करो ति}
 कच्चि त्सं ए वा सिं ध नं ज य स्य ॥ ४७ ॥ स क्ष त्रिय स्ना णा सहः स तो य सत्का
 र्मु कं क र्म सु य स्य शक्तिः ॥ व ह न्द्र यी म ध्य फले^{समीपमात्र} र्थ जा ते क रो स सत्कार ह
 ता मि वा किं ॥ ४८ ॥ की तौ ज सः स नि धि मा त्र शे षा भ व क्त्वा तां भू ति म
 वे क्ष्य मा ताः ॥ सा मा न्य दु र्वा इ व न स्व दी याः स रू प तां पा र्थ गु णा भ जं
 ते ॥ ४९ ॥ आ क्षि प्य मा तां रि गु मिः प्र मा दा न्ना मे रि वा लू तं स टं म र्गे^{विषयकः}
 रं ॥ लां ध रियं चो ग्य त यां धि रू णा दी स्या दि न श्री रि व ति ग म र रि मे ॥ ५० ॥

हे पार्थ अर्जुन तदीया गुणानः अस्माकं स रू प तां भ जं ते स दृ शां करो ति की रणाः गु णा की रणाः अस्माकं की तौ ज सः ग त ते जः पु नः स नि धि नि क ठ मा त्र शेषः पु नः भ व
 तां ए वा र्ये अ वे क्ष मा ण्यः द्र ष्य मानः सा मा न्य दु र्वा इ व न इति भावः ॥ ४६ ॥ यं धू मा र्त्तां यो ग्य तया अपि रू णः कः के व क स्य इ व दी न श्रीः दी स्या ति अ र्मि र्म र्थ र्थे व ॥
 की र्णां तौ शत्रु र्भि प्र मा दा त र्थ स व धा न ता त प्र मा दो न व धा न ता इ प्र मरः अक्षि प्य मा नं निं दा य मा ने अक्षि प्य स्त्री जु गु णा न कु सा निं दा न ग र्ह ने र्म मरः केः
 क म्पि न जा ते ह ति मि ल न स टं म र्गे इ य था वि य मा ने भ व ति भावः ॥ ५० ॥

यः पुरुषः शेषजनातिरिक्तं अधिकं संभावनां यो गतं क्रियाभिः अर्थवतीं करोति सः पुरुषः संसत्सु सभासु पुरुषाधिकारे जाते सती पुरुषाणां गणना जाते
सती पुरुषाणां संख्या तेन समुपैति संख्या ॥ ५१ ॥ प्रियेषु यैः पार्थविनोपपत्तेर्विचिं य
मार्तेः कुर्ममिति चेत्तः ॥ तव प्रयातस्य जयाय तेषां क्रिया दद्यानां मघवा विद्याते ॥ ५२ ॥ मागांश्चिरायैकचरः प्रमादं वसन्तं संबाधश्चिर्वैपिदिशे ॥ मात्सर्प्यं
रागोपहतात्मनां हि स्वलंति साधुर्धर्मिमा नसानि ॥ ५३ ॥ तदौशुकुर्वन् वच
नं मरुषे मर्नो रथान्नः सफलीकुरुष्व ॥ प्रसागतं त्वास्मि कृतार्थमेव सन्तो
पपीडं परिरब्धु कामा ॥ ५४ ॥ उदीरितांतामिति याज्ञ्यसे न्या नवीकृतो मा
हितविप्रकाशं ॥ आसाद्य वाचं संभृशं दिदीपे काष्ठा मुदीचीमिवति ग्नरश्मिः ॥ ५५ ॥ अथाभिपश्यन्निवविदिषः पुरः पुरोधसारोपितहेतिसंततिः ॥ ५६ ॥

॥ १५ ॥

॥ त ॥

हेतुर्न तीयावे नवीकृत
इदं प्ररुतानमघवा

रुहतेदि१

॥ राम ॥

॥ १५ ॥

तत्तस्मात्तु महर्षेया सेस्पवचनं किं कुर्वन्मनः अस्माकं प्रजोरथानसपत्नी कुरुष्व ॥ ५६ ॥ अथियेन पुनः स्यान्प्रतिप्रागते रवमर्ते ता सनोपपीडं कुर्वीत यथा स्या
त तथाऽहं परिश्रमकामास्मि तां प्रतिऽहं किं करोमि इति भावः ॥ ५७ ॥ सः अर्जुनः इति प्रकारेण याज्ञ्यसे न्या द्रौपद्या कथितं वाचं आसाद्य प्राप्य अग्निशयेन उदीप्ये
की आसाद्य कुरुदीर्घादीनां दिशः सुककुभः काष्ठा इत्यमरः आसाद्यति ग्नरश्मिः रवकीर्तिराद्यं नवीकृतः उदीरितकथितः विप्रकाशः अनादरेण
किं कुर्वन्निवविदिषः शत्रोपुः अथ अभिपश्यन्निव कीदृशः अर्जुनः पुरोहितेन आरोपितहेतिः शत्रस्य समूहः ॥ ५८ ॥

रम्योपि सः श्रेष्ठः शस्त्रगह्वरं नेतरं भीषणं वपुः वभारकः उवमभिचारिकीं पारुष्यं क्रियोगतः मन्त्रः यथा ५२५ त्रिभिर्विशेषेण तपस्विना हृदयानि समाविधीत
किं ह्यं उ मन्त्रः वाक्यः वाक्यं नेत्रं नलोका एव रित्रि वि ५२५ नेत्रं यस्य श्रेष्ठं की १ शः सः अलकस्या अपि कुवेरः कैलास्या नमलका पुरश्चरः तस्य भद्रः यस्तः तेन दृष्टि
तेन भूत उ की धरस्य पर्यंतस्य मार्ग तस्मिन् संप्रयान् प्राप्ताः ५२६ किं कुर्वन् सन् प्रवितः प्रसिद्धः ज्ञा प्रत्येका तस्य त्वं व कर्म श श्रु कर्म एवं भूतं का मुं कं भुवं उ ह्न सन्
किं ह्यं भुवं परेश भुभिः प्रविलेख्य वि कर्षणं पुनः किं कुर्वन् सन् महान् उ वृषी उ ह्न नृ लोका संगत एव निबन्धन इव भुवं उ ह्न सन् की १ शो इव भु

वभारम्योपिवपुः संभीषणं गतः क्रियां मे न इवां भिचारिकी ॥ ५६ ॥ अविलं
प्य विकर्षणं परै प्रचित ज्या र व कर्म का मुं कं ॥ अगता वरि दृष्टि गो चरं
शित निस्त्रिंश युजौ महेशुधी ॥ ५७ ॥ यशसे वति रो द ध न्मुहुर्महसा गोत्र
भिदा युधक्षतीः ॥ कवंचं च सरत्नं मुद्र हनं ज्वलित ज्योतिरिवांतरं दिवः ॥ ५८ ॥
अलका धि य म्भ स द शितं शिवं म्भ वी धर व र्म संप्रयान् ॥ हृदया नि समा विवे
शमः क्षता मुद्रा ष्य दशां तपो भतां ॥ ५९ ॥ अत्र जगु र्थ दिव्यं दुंदुभि ध्वा
नं मा शाः सुरकुसुम निपातै र्व्यो म्भिल क्ष्मी वि तेने ॥ प्रियमिव कथयिष्य
लिर न्मौलिं गं सुरं रतिं भुवं मनि भ त वेला बीचि बाहुः पयो धिः ॥ ६० ॥ इति श्री कि
राता जुनी ये महाकाव्ये लक्ष्म्य के भारवी ह तो अ जुन प्रसन्नो नाम तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥

उरु कृष्णं कंठकं
नेत्रं के व न्मालि
का इत्यमरः ४

शितः तीक्ष्णः निस्त्रिंशः कवंचं च सरत्नं मुद्र हनं ज्वलित ज्योतिरिवांतरं दिवः ॥ ५८ ॥ इति श्री कि
राता जुनी ये महाकाव्ये लक्ष्म्य के भारवी ह तो अ जुन प्रसन्नो नाम तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥
कः कथि व दितः सगं स्य अत्र रे म प्यं ज्वलितः ज्योतिरिव किं कुर्वन् सन् महसा ही क्षा गोत्र भिदः इक्ष्म्य अ युधः क्षती तेन मुद्रुः तिरो द ध न स न्मु उ ह्न कुर्वन् स न् य स स
अथ अ जुन स्या का के त रं आ शा दिशः दि स सु के कु भ का द्या आ शा अ इत्यमरः दि व्यं दुं दु मि अ का श स व पी दुं दु मिः ध्यानं सुरकुसुम निपातै देवा नो पुष्य
रं ह्ये आ का शो ल क्ष्मी वि ते न वि स्तार या मा स प मो पि स मूद्रः सुरं ती भुवं आ लि लि ग प्रिय का क्यं क थ द्या वि व की १ शः पयो धि अ वि धतः स्वल्प तटः तस्मि
न की विः ल ए व न भुः ५० ॥

शंभुर्वजः

किं

॥३६॥

कंदुव आसदितके
वर्जप्रका

कीरुपयोधिः दुग्दी
चितः पप्रमः एवलो
वने

॥ राम ॥

सः अथ यात्रामयं सगुनं व एमतिः सः अमुं न उपजने जने सपीमे भुवे उपाससा ६९ पोकन स ह पनेमानः सस्याध्याः तेन आहितः स्यापितः पांडुगुणाः की तगुणा कवि
कुजतः कलहंसः ह सविशेषः सः एवमेव लोपसेत ह नये लोम सवला शोलि स्थानेद्रिके टेरिकर वंधन मितिना दयः ९
आपेतः १ शीतः पंकः कदमेधन निषदूर सुमं काल पंको स्त्री सा दक दको ३

नारिकेलदिः

जत्र स्वगुणमीये
वर्जते उपजने ९

॥ च ॥

शालते शे भते तर

सः अजुर्नः श्रीमान्
सपीये सस्यलीप
पीय श्यन्सन नने

अस्य मनः शपसी मस्त्री
ना विव तयः जुरुः ५

ततः संकुजकलहंसमेखलां सपाक सस्याहित पांडुतागुणां ॥ उपाससादौ पजनं
जनप्रियः प्रियामिवासादित यौवनां भुवं ॥ १ ॥ विनम्र शालिप्रसवोद्यशालिनीः
पैरेतपंकाः ससरोरुहा भंसः ॥ ननेदपश्यन्तु पंशी मसस्थलीरुपाये नीनूत
शरदुराः श्रियः ॥ २ ॥ निरीक्ष्यमाणा इव विस्मयाकुलैः ससेभिरुनीलित
पद्मलोचनैः ॥ हतप्रियादृष्टि विलासविभ्रमां मनोस्य जहुः शफरीविवृत
यः ॥ ३ ॥ तुतोषं पश्यन् कलमस्य सौधिकं सवारिजे करिबारि तिरामतीय
कं ॥ सुदुर्लभे नोदति कौंभितेदि तैप्रकर्षलक्ष्मीं मयूररूपसंगमे ॥ ४ ॥ तुनो
दतस्य स्थलपपिनी गते विमर्कमाविष्टत फेन संततिः ॥ अवासकिंज
ल्क विभेदमुच्यै विवृतपाठीनपराहतं पयः ॥ ५ ॥ कृतौर्मिलेखं शि ॥ ३६ ॥

सः अर्जुनः सगदिजे वा रितिरां मणीयकं कलमस्य अधिकं यथा स्यात्तथा पश्यन सन्तु मोष अर्जुन रूपसंगमे आस स ६९ मीलाये प्रकर्षलक्ष्मी अधिकं लक्ष्मी अग्नि
नेदि तुकः नाहं तिके नयो गयः अवि तु सने य ४ ॥ उ अत्रै उ न्त प्रकोर एविवृतः एवं भूता पाटीन प्रहलमस्य तेन पराह ते ता डि तं जलः त स्य अर्जुन स्य स्थल
पपिनी गते विभेदं मुनो र दूरीरु ता वा न् अयमपि सगुनः कीरुपयः आविकृतः प्रकटीकृतः फेनस्य संतति सगुहः किदं वि तैर्द आवापुः प्रासः किं
जल य स्य विभेदं ५ ॥

मः प्रजुनः अमुद्रयोचितनद्यां द्यौ कते रेणु कं निरीक्ष्य रे मे क्रिउं कृतवान् विद्वेषं सौ कते तं गित ह्यो मन्त्रे कुलः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 यो वे को यस्य एवं भूतेन वारि एतद् कृतं तिले स्वं की जी तं गित ह्यो मन्त्रे कुलः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 की ६ शां कलमस्य गोपिकां ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 लदुका सीतिस ॥ ७ ॥ मानयंती स ॥ शां कते निरीक्ष्य रे मे क्रिउं कृतवान् विद्वेषं सौ कते तं गित ह्यो मन्त्रे कुलः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 स्वल्प के सर ॥ ८ ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३
 ॥ अल तो पाद रागः तद्वज्रविषां दुपुनः शांतः ३

श्रीशैवपुत्रिने गवा मरुद्वै प्रेयं यथास्या नृणां विमुच्यमानैः
 शरदकालस्य पुष्टतां दधातं २

शरीरेण सह अहंकारनिबन्ध
उद्धो ध्रुवमस्य अजयः पञ्चाजयः तामि

कावः अर्जुनः प्रवचमुपेक्षसीपे गोपानरदक्षि

उत्प्राप्तकोनैराशं कुर्वते २

नदी तट

यस्य ११३०॥ परातमुदावर्जयेज्यश्रीयानंदतैमु वैः द्यतसिंधरोधमं॥ ददश

पुष्टिदप्रतसैशरक्षसविग्रहदव्यमिवाधिपेगवांग १११ विमुच्यमानैरा

तस्य मंथरं गवाहिमानि विप्रदेः कद्वकेः ॥ शरन्दीनां पुलिनैः कुतः

लंगलकुले जघने विवा दधे गङ्गा गता नृपश्रुतां सह नमबधुतां

राभयं प्रसवनेषु विभक्तः ॥ ददर्श गोपातु पधेनु पां उवः कतातुका

राजिचजा निराजवे १३३१ परिभमन मरु जयदयाकुलः शिवतोदयाद

शितदंतकेसरीः॥ मुखेश्वलकुंडलरश्मिरजितेनवातेयामृषसरोजचक्र
विभूषणविविधविभूषणसंस्काराणां त्रयाष्टपक्षरितैकप्रत्यक्षाः

मः ॥ १४ ॥ प्रवृत्तिनिश्चयसावकापतीधरालताइवप्रसुमारतकपहया
आनेवेकोमलभाबेगोमास्तथ्यकारान्तुक्तं सादृश्यन्त्र कंधेभूतावल्लकीमुखैप्रवक्ष्यनिश्चारुविकंचिताधराश्रोद्धायत्ये

आनेवेकोमहाभावेगोभीकृतजुकायानुक्तसादृश्यात्कंधंभूतावत्प्रकीर्णवैप्रवक्षुनिश्वासविकंचितापरमोद्यायस्य९

काश्चिदप्रसुतिरैकपल्लवात्तत्ताइव१

नवाक्षपः प्रातःकालस्य घर्षः तस्य श्रावणः स्वर्णः एवं भूतः नमलः तद्धृत्याकृषिमुदये २

३

अप्रवृत्तिरिति शब्दो
कौतुकेन
शब्दकालेन दीनां पुति
त्रैलोक्यैतस्मिन्
स्मृत्तुहलेश्वरपतेः

स्मिन्ः इषु रूपं तस्य
दयः तेन दर्शितः दत्ता
न के सरे किं न त्वके

1941

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

मंथरं मंदं श्रावति ता श्रवतः पीवराः स्तनायासां तास्तथोक्ताः ३ मंदं गंधं परं यथा स्यात् तथा कुंभे धुनदसुसत्सु २
 * संवलितनितं काः यद्यपि १२ वंशाधरे त्रिकमिलमरः ॥ तथापि नितं बोलद
 ते ॥
 * नातिविशेषमना हरेः ॥
 * जोष प्रंगलेषु

विपरीत-
 व्योढपात्रैः पिबैते त्रैकाविकर्षतोः पौतिविहारं तारिभिः ॥ १५ ॥ वेजोकिरं बुदनादशं किनीना
 खंडिनां मुनयः तु योषितः ॥ १६ ॥ मुकुः प्रपुनैः सुमथां विवर्तते न दसुं कुं मरुदं गैमं थरं ॥ १७ ॥
 लंमं थरावलि तपोवरस्त शोः पवित्रं लोते विलोचनो ललाः ॥ निरीक्षी तुं नौ परं ॥ १८ ॥
 वल्लवीरनुप्रत तो इव वारयोषितः ॥ १९ ॥ पपा तेषु वौ जहतां विजिततां रकोपधुतां
 तिकं मे संपदः इव वारयोषितः ॥ २० ॥ सौद केदभा ते प्रसक्तं सपात पथुक्तं
 पथः ॥ २१ ॥ जने रथांगं सौमं त्रिंशकं मिर्विवित्तं नवतित नवतो वंताः ॥ २२ ॥
 ददर्श अममं उके पमाः स पृथु रुमाः स निवेश कीरुः ॥ २३ ॥ ततः तं सं प्रेक्ष्य
 शरदुतमिं शरदुता लो कुनलच कुवं उवाच यक्षः स मतादितोपि तं न गीत
 दुर्बसरे वसीदति ॥ २४ ॥ इयं शिवाया नियते रिवो यतिः प्रसादं यती जगतेः क्रियाः प्र
 * मंडपो स्त्रीजनाश्रय इत्यमरः ३ भाष्ये श्रीनिवासी वि विरुहं गुलिन्यः ॥ वीरुधोगु लमृत्तमन्याविति
 सः अर्जुनः उपगामग्राम ससीवे निवेश विरुधः २२ शो ३
 * वलवीर्जोषीः जोषे जोषाल जो संख्य जो धुगाधीरवल्लवीरित्यमरः ३ प्रसक्ता बुरुला संपाते नावगमना तेन महं नृणां
 अनेदि ते वि सं गृह्यते अर्जुनं प्रतिजोषाणि उवाच यक्षः कुरुशरदुर्णं श्रियं संप्रेक्ष्य द्रुक्ता २
 इति तस्मात् भावः वसरे नाम प्रिय कथने न प्रवसीदति न शक्ति ९

कीदृशं पथः परमं लिनीनां कमलिनीनां सिक्का अनुयंजितं रागे प्राप्ते पुनः श्रमो जस्य पलाशः पत्रः तस्य शोभया विभिन्नं हरितवर्णं
पुनः स्फुरन्त्या लिशिखा किञ्चन पिशंगि तं पीतवर्णं पिशंगो कद्रु सिंगलौ पुनः कुतेशी संगच्छंते कमिव श्रुतिविधिषः इदं स्यात्पुनः
संश्लेषेण कंचं मूला वनराजो ज्योतिः अनिलो अतः कायुका उद्धरे सप्त पलाशजं रजः सतीवनस्य धूलिः निरुपती आच्छादयति
किमिव पिशंगु विगतः पांडुवर्णं यस्मै संख्यानमिव संख्यानं मुनसि च न्यस्य मरुः पुनः कीदृशः अनाविलं स्यात् अनाविलं विलु
ज्जितः वारुचक्षुषः मिलीहिं टीक्ष्णो र्वा ए दासीनां तरंगे लक्ष्मणस्य मेरुः कंचं भूतस्य सप्तपुष्पहासाः पुनः कंचं भूतं
नमो वर्त्मना काशमार्गे नमो तद्विदुर्गगनमिह मरुः वैद्युतं संमथिनः जातवेदसा जातवेदा स्तेनूना त इह मरुः तेन अदीवितं नमो कंचं

पाविभिर्नमं भोजय पलाशशोभया ॥ पयः स्फुरन्त्या लिशिखा पिशंगि तं दृते धनुः
खंडे मिवाद्भिविधिषः ॥ २७ ॥ अथ चतुर्भिः कुलकमाह ॥ विपांडुसंख्यानमिवा
निलो द्रुतं निरुंधतीः सप्त पलाशजं रजः ॥ अनाविलो नीलितबाणचक्षुषः
सप्तपुष्पहासा वनराजो ज्योतिः ॥ २८ ॥ अदीवितं वैद्युतजातवेदसां सितांबु
दधेदतिरोहितातपैः ॥ ततांतरं सांतरवारिशीकरैः शिवेन भोवर्त्मसरोज
कायुभिः ॥ २९ ॥ सितछदानां पदिस्य धावतां रुतैर्मीषां पथितोः प
तत्रितां ॥ प्रकुर्वते वारिदरोधनिर्गताः परस्परात् लोमिवा मलादिशः ॥ ३० ॥
कुलकं ॥ विहारभूमे रभिघोषं मुत्सुकाः शरीरजेभ्यश्च्युतयथपंकयः

पुनः कीदृशं नमो वर्त्मसितांबुदधेदतिरोहितातपैः सं ३ः तेन ज्ञेयं रोहिता आच्छादितः आतपं चर्मयस्मिन् पुनः अतरेण आवकासे
न सप्तपुष्पहासा वनराजो ज्योतिः कुलकं लोमिवा मलादिशः प्रकुर्वते वारिदरोधनिर्गताः परस्परात् लोमिवा मलादिशः ॥ ३० ॥
पमला निर्मलादिशः परस्परात् लोमिवा मलादिशः प्रकुर्वते वारिदरोधनिर्गताः परस्परात् लोमिवा मलादिशः ॥ ३० ॥
रिदरोधो येषां ते तच्छेताः पुनः कीदृशः अमीषां पतत्रितां पथितोः कंचं भूतानां पतत्रितां पयः ज
लं अपदिश्य व्याजे कृत्वा च पुनः वनराजो ज्योतिः अपदिश्य नमो वर्त्मनि धावतां गच्छंती पुनः सितछदानां स्येतप
आभिधोषं चोचं चोचं प्रति ९

हाराणं २१

असूधेनवः शरीरजेभ्यः पुत्रेभ्यः कर्षः असूधेनवः उधसुः लीवमापीने इत्यमरः उपायना जीव नजरि स्व नयंति प्राप्रयंति कथं भूता
 निउधसि असूधेनवः तं पयः दारंति अयमपि समुतः ३१॥ असौ मवांसमिति समूहः समग्रं युति उपैति कैश्च मं वैसंति ता युत
 आहुतिः यथा युति उपैति कीदृशः गवांसमिति तनयेषु चारिभिः च जोपकंठं व्रजसमीपे उपेयुनि प्राप्तः ३२॥ इदं रसीकंदं वकं
 सैमूहं ससंधानं नय्येति नय्यदयति किं कृत्वा भूयस्मिं महती जिघत्सा अतु विष्णु जिघत्सा तां अपहाय दूरीकृत्वा कीदृशं कंदं
 वकं सुरतो गंगप्रायः गोपीजनस्य गीतः तस्य निस्वनेन शब्दं तस्मिन् कृता वधा जं कृतः मनस्य अवधानं यस्मिन् कीदृशं गीत निस्वने
 जितः मयुरस्य ध्वनि शब्देन मयुरो बहिर्लुवार्ह इत्यमरः ३३॥

न-
 ॥ १९ ॥

असक्तमधांसि पयः शरं समरूपा यना नीवनयंति धेनवः ॥ ३१ ॥ जगत्प्रसूति
 र्जगदेकपावनीत्र जोप कंठं तनये रूपे युधी ॥ युतिं समग्रं समितिं विवांसं
 वृषेति तत्रैरिव संहिता हुतिः ॥ ३२ ॥ कृतावधानं जित बर्हिता ध्वनौ सुरक्तयो
 पीजन गीत निस्वने ॥ इदं जिघत्सा मपहाय भूयसी न सस्य मभ्येति मगी
 कंदं वकं ॥ ३३ ॥ असावै नास्थापन यावधीरितः सरो रुहिताया शिरसान
 मभैपि ॥ उपैति शुष्य नू कमलं लैमः सहं भता मनो भुवा तप्त इवांभि
 पांडुतां ॥ ३४ ॥ अमी स मुदूत सरो जरे पुनर्हता हता सार कतो न वायु
 ना ॥ उपाग मेदु श्वरिता इवां पदां गतिं न निश्चेतुं मलं शिली मुखाः ३५ ॥ १९ ॥

उत्पत्तिः
 उपायनमुपगाध
 मुपहा रं स्तयो दे
 दा इत्यमरः ९

शालयः कलपा
 याश्च सदिता
 याश्च पुंस्थीर
 इत्यमरः ३

निकुरं वं कंदं वकं
 समरः ४

राम

अलौकिकमप्राप्तियिज्ञेयः अभिसारशुष्यन सन् अभि पांडुतां उपैति कइव मनो भुवा कामेन तप्त इव कीदृशः कल
 मः अनास्था परया सरो रुहिताया के मलिन्या अवधीरितः अवज्ञातः किं कुर्वन्तपि शिरसान मलपि ३६
 अमी शिली मुखा भ्रमरः अलिं वा लै शिली मुखा इत्यमरः गतिं जं तव्यदेशं निश्चेतुं न अलं न समर्थः कइव आ
 पदां उपाग मे प्राप्ते दुष्ट आ न रिता कीदृशः शिली मुखाः वायुना अहं ता अकृष्टा कथं भूते न गपुमा
 समुदूतः कमल सरो जरे पुनः शीत हतः आसार कतो न यैल विंदु येन ३७

असौशुकावलिमुकपेक्षः गोत्रनिदाइद्रस्वधनुक्रियंअधिअस्मिग घति कथंभूतोशुकावलिः विद्रुमस्वभंगं
उःतहृतलोहितैरक्तवर्णैरंभूतैमुखैलोहितैरोहितैरक्तइसमरःकलमस्यविशंगीशिखविभ्रतीकिं
शाःशिखाःव्यक्तःप्रकटःशिरीषपुष्पवत्कोमलाशिरीषस्तुकपीतनइसमरः३६आचानंनृनगाधिरा
जःहिमालयःनातिदूरात्समीपात्ददशैकस रा४ तितवतस्मिन् यद्दे इतिप्रकारेणकथयतिसती
सीदशःविहितःआचारैःसूर्यस्वविकयेनकरवेन र४ जलचारशुक्तभासांमेघानांसमूहःइव ३५

मुखैरसौविद्रुमभंगलोहितैःशिखाःपिशंगीःकलमस्यविभ्रती॥ मुकाव
लिर्व्यक्तशिरीषकोमलाधनुःभ्रियंजोत्रभिर्दोधिगच्छति॥ ३६॥ इतिकथ
यतितत्रनातिदूरादथददशैविहितोस्मैरश्मिविंबः॥ विगलितजलभारमु
क्तभासांनिचयंइवांबुमुचानगाधिजः॥ ३७॥ तमेतनुवनराजिष्या
मितोपसकांतंनगमुपरिहिमानौगौरमासायजिष्णुः॥ अपगतमद
रागस्योनुसस्मारंलक्ष्मीमसितमधुरवासांविभ्रतःशीरपातोः॥
३८॥ इतिश्रीकिराताज्जुनीयेमहाकाव्येलक्ष्यकेभारवीकृतौ
रद्वर्तनंनामचतुर्थःसर्गः॥ ४॥ ग ६ ग १६ ॥ १६ ॥

जिष्णुजयनशिलःअर्जुनःशिरपाणेःबलभद्रस्यसंकर्षणःशीरपालिःइसमरःलक्ष्मीअनुसस्मार
स्मरंलक्ष्मीनृकिंलक्ष्मीतेनगपर्वतंआसायप्रथमकथंभूतस्यशीरपाणेःअसितंनीलंअधोवस्त्रं
विभ्रतःधारयतःपुनःनखंमदस्यसुरायांरागेअस्मिन्कीदृशंनगंअतनुवहतःवनस्पराजिपेत्
तेनशामितःउपसृक्तंअंतेअस्मिन्उपदेकारासन्नाभूतोइसमरः॥पुनः॥३९विद्रुमेनगौरमुभं

नुविर्केमेरुमहिभूतोरभस्यनुविर्केदिगेतदिशांखतःदिगेतःदिहृयाहृमिछया नमः विलेघयितुं नमो तरिङ्गगमिभिरुमः समुदिनुं नमः
 उरः अग्रेहास्येनमिन्नतमिस्त्रचयं अंधकारसमूहं ख ४
 कीदृशं हि मा न लेखिष्येऽथ की तलस्य नमः आकास्य सुरलोकस्य निवासिभिः प्राणिभिः कृतः नि
 केतं गृहं यस्मिन् ५

॥ २० ॥
 सः अर्जुनः हि मा न लेखिष्ये
 अथ सिन प्रेक्षो सततं नि
 मतरं निशया तमः वृत्तं
 यो ह तमिस्त्रा निरे सभ
 इत्यमरः ३

अथ जया यमिमेरुमहिभूतोरभस्यनुदिगेतदिहृया ॥ अभिघ्नये
 सहिमाचलमुच्छ्रितं समुदितं तु विलेघयितुं नमः ॥ १ ॥ अथ हिमवद्वर्ण
 नमारभते तत्र पंचदशमिकुलकमाह ॥ तपनमंडलदीपितमेकतः सतत
 नेका तमो वतमन्यतः ॥ हसितभिन्नतमिस्त्रचयं युनः शिवमिर्वीरुगतं
 गजचर्मणा ॥ २ ॥ स्थितिनमः सुरलोकनिवांसिभिः कृतं निकेतं मृद
 ष्टपरस्परैः ॥ प्रयायितुं विभुतामभिनिर्मितं प्रतिनिधिजगतामिव शं
 नुना ॥ ३ ॥ भुजगराजशितेन नमः श्रिताकनकराजिविराजितसा
 नुना ॥ समुदितं निचयेन तडित्वतीलघयता शरदंबुदसे हति
 ॥ ४ ॥ मणिमयैरवचेयां भुक्कभासुराः सुरवर्धपरिभूतलना गृहाः ॥ २० ॥

कि
 एकतः एकस्मिन् प्रदेशे
 तपनमंडलेन सूर्यमे
 उल्लेख्य प्रकाशितं ३
 गजचर्मणा अनुगतं यु
 कं शिवमिव ४
 सुवर्णस्य पंक्तिः तेन वि
 राजितं भूतं भूमि यद्वि
 नस्तु प्रस्य सानुवस्ति
 यो इत्यमरः ३

राम

शंभुना महादेवेन विभुता सामर्थ्यं प्रकटितं अभिनिर्मितं जगतां संसारस्य प्रतिनिधिं प्रतिविंबं ४
 कीदृशं राजन्येन अंगेन समुदितं नमते २
 अहो नामयूयानि ते वा जयं समूहं सः एव शंभुकः वस्ते ते नरे दीप्यमाना १
 तडित्वतीलघयता शरदंबुदस्य मेघस्य समूहं लघुकवर्ति
 देवागनया परिभूतं गृहां भुजगना यस्मिन् १

उत्तरेणोत्तमानां अंतरः सध्वः स एव गोपुराः यस्मिन् पुरादरे तु गोपुरं इह मरः १ प्रकुलितः पुष्पाणां वनाः यस्मिन् १
 निरंतरं सततं वा रिरण विपां डुभिर्विरहितै रचिरद्यु तितेजसा ॥ उदि पक्षो मि
 सतते नारता सां तसे तता विर ता निश इह मरः २ दीर्घ निरं वं कष्टं तस्मिन् लंकाया मात्रे ३
 आरतं निव तं निश्च तं शायस्मिन् ३ कीदृशं तं जवन नदी दध तं जयो यशी प्रसरितं इह मरः ४
 तस्य सेशा करिभिः कुटिले गजपदो मुक्ता सङ्गिते ३
 विलं २

दधतै मुच शिलांतर गोपुराः पुरं इवोदितं पुष्पवना भुवः ॥ ५ ॥ अवि
 रतो ह्मि सतवार विपां डुभिर्विरहितै रचिरद्यु तितेजसा ॥ उदि पक्षो मि
 भी रतं निस्वनेः पथु नितं वं वि नि र बु देः ॥ ६ ॥ दधत मा क र
 मिः करिभिः क्षतैः समवतार समै रसमै स्तरैः ॥ विविध काम हिता
 महितां भसः स्फु ट सरो जवना जवना नदीः ॥ ७ ॥ नव विनि द्र जपा
 कुसु मलि षां द्युति मतां नि करे तां म हा षा मां ॥ निहित सां ध्य मयू रं
 मि न क चितै नि चित कांच न भित्ति षु सां नु षु ॥ ८ ॥ पथु कं दे व क
 दे व क रा जि तं यथितं मा ल त मा ल व ना कु लं ॥ लघु तुषा स्तु
 षार जल श्रु तं ध त सदा न सदा न न दे ति नं ॥ ९ ॥ रहित रत्न चया

निकुं दे कं दे व के २ निवि ते स्था पिते सुवर्ण स्प भित्ति य ३ सुप्रस्थ स्तु नुर स्त्रियो इह मरः ३
 मरुत कं दे व स्प कं दे व के न समे हे न रा जि ते शो भा य मा न २ निहिते स्था पिते संध्या काल स्प मयू रं की र्ण लि व ४
 लघु तुषा रेण तुषा रजलः शी त जलः श्रु तं स्तु वि तं १ ग्रथितः माला यस्मिन् एवं भूतः तमाल स्प वनः तेन आकु लं व्या प २
 तुषारः शी तल शी तो इह मरः १ दौर्जेन सह वर्तमाने सदा नं सत स भी जी ने आ न नं मु खं य स्प सः सदा ननः एवं भूतं दे
 मदे न १ तिनं ध तं धा व चं ते रति हि माल य वि शो षणः शो यः १

रहितरत्नस्य न को स मू होये हो एवं भूता न्नि लो अया न्द प ते १ अप ग ता ल ता ये सु भ व ने पु ए व भू तः द र्श भु वः कं द रा भू मि म द धा तं ॥ द र्श तु वं द सो
 पुष्प र हितान् म हिक ता व द्वा न द धा तं अ पित्त स क सु म्म ॥ वि ग तः पु लि ने सि क ते अ वु र हं क म ल य स्यो ए वं भू ता स
 घने को र्थः स य नै द व न्द लो क व ध नं ज घ ने श नेः मं दं मं दं की क तं सि पु ॥ क ल म्भे तो स र्पा नो कु लै स मू हे चतु र्दि सु वि त ते वि ल
 तं ॥ द र्श तु वं द सो वा स्ति दे व स्वा त वि ले गु तः इ स म र ॥ त म यं ॥ स म रः ॥

किं

॥२१॥

न निर्गता इति अत्र
 म तार स ना धु र
 टिका य स्या २
 वि त ते वि स्त्रि तं तं
 स म रः ४
 की र्श शि र ध र्श म
 पा व लो श भो ॥ १ ॥
 शु भ शु चि श्रु त वि श र
 जे त पां तु रा र स म रः ५

न शिलो अ यानं प ल ता भ व ना न द सी भु वः ॥ वि पु लि नो ब रू हा न
 स रि द्ध र क उ मा नू द प तं न म ही रू हः ॥ १० ॥ अ थि त सिं धु म नी
 र श नैः श नै र मूर लो क व ध जं घ नै र्ध नैः ॥ फ ल भं ता म भि नो वि त
 तं तं द यि त र म्म ल ता व कु लैः कु लैः ॥ ११ ॥ स सु र चो प म ने क म
 ति प्र भै र प प यो वि ष दं हि म पां डु मिः ॥ अ वि च लं शि र व र रू
 प वि भू तं ध्व नि त स चि त मं बु सु चो च यं ॥ १२ ॥ वि नू च वा रि स
 हं द प तं स रः स क ल हं स ग रां शु चि मा न स ॥ शि व मं गा त म ज
 यो च कृ ते ष्य या स क ल हं स ग रां शु चि मा न स ॥ १३ ॥ ग रू वि म
 न ग रा न भि तौ दि वं ज्व ल यं तौ ष धि जे न क शं तु नौ ॥ मु हु रं तु स

जने क म ली नां प्र भे दि
 पा स सु र म्पा नं द र्श
 नु ये न सं हि तं ४

वि श्व रू पं जै अं वु मु चं
 स यं मे वा नां स मू हं दु य
 वि भं तं द ध तं ५

ग रू क वि लः वि मा न
 स ग रं ए ग न स मू हा न र

॥२१॥

राम

रि स म रः १
 ने द्या दि के म

कि र्श शि र म ल मं मा न स स रः द ध ते की र्श स रः वि क चं प्र फु लि तं वा रि क हं क म ल य स्मि न् पु नः ॥ क ल हं सा नो ग ल स मू हं तं न स हि तं का दं वं क ल हं स स
 पु नः ॥ मु चि श्रु तं ॥ शि वं मा हा दं द ध तं की र्श शि वं कृ ते र्वा ए वं भ त या अ ग त ज या वा र्वा स क ल हं क ल हं न स ह व र्त्त मा नो पु नः ॥ स ग रं ग रं न
 ने द्या दि के म ॥ पु नः तं पु चि प वि त्रे मा न स ॥ १५ ॥ २ ॥

दि वं आ का सं अ भि तः चतु र्दि सु प्र का स य तः १ औ ष धि ना जा तं र ति औ ष धि जे ते न औ धि जे न क शं तु नौ क शं तु नः पा व को
 मु हु वा रं वा रं अ नु स्म र यं ते १

न लः ॥ स म रः १

त्रिपुरासुरस्य दहं ॥ अथ त्रिमादवस्थे विनः सेवकस्य ॥ जानुकी दधत की ॥ शंजा नुवी उन्नत सानु सुमुकुता कोरव ॥ त्रिपुत्रिजले ॥ तसि व्यजतां रं
उपलाना रोधः तेन विवर्तिभिः पुनः ॥ इति स्मारितः सीकरः जलविंदु नाराशिः यस्मिन् ॥ पुनः ॥ उरुदुते ॥ १५५ ॥ अथानेन रं धनाधिपतेः अनुचरेण
यक्षेण सः अर्जुनः श्रीदरा प्रिये वचनं जगदे हीयुताः वसदेव कथन समये मुखरता विराजते कथं तावः नगस्य विलोकने विस्मितमानसः इति भावः
एषः प्रचलाधिपः हिमालयः शिरोभिः प्रगेः सहसा आविर्भावेण विलोकित सन् प्रजानां संहति समूहः अतः सोपापा नां विहंतुं न शक्नुते अलं नाम समर्थः किं कुर्वन्
एव नर्म आकाशमार्गं सहस्रधा इव कुर्वन् न कोदरीः अतः हि मेव तौरे शुभ्रवर्णे ॥ १५५ ॥

ग्रहं ग्रहं प्रति १

राजराजो धनाधिपः
इति १५५

रथं तं मनुक्षयं त्रिपुरं दहं मुमापतिं सेविनः ॥ १४ ॥ विततशीकरराशि
मिरुधितै रूपलरोधविवर्तिभिरेवुभिः ॥ दधतमुन्नतसौतुसमुद्र
तौ धनसितव्यजनामिव जानुवी ॥ १५ ॥ कुलकं ॥ अनुचरेण
धनाधिपतै रथो नगविलोकनविस्मितमानसः ॥ सजगदेवचने
प्रियमादरा मुखरता वसरे हि विराजते ॥ १६ ॥ अलं मे ष विलोकि
तः प्रजानां सहसा संहति मेहसां विहंतुं ॥ घनवर्त्मसहस्रधैव कुर्वन्
हिमगौरै रचलाधिपः शिरोभिः ॥ १७ ॥ इह दुरधिगमेः किंचिदेवा
गमे सततं मसुतरं वर्णयं संतरं ॥ असुमतिविपिनं वेद दिग्या
विनं पुरुषमिव परं पप्रयोनिः परं ॥ १८ ॥ रुचिरपल्लवपुष्पलता
इह पंडितः आगमे सततं विरंतरं किंचित एव अंतरं वर्णयं त्रिकी ॥ इह अंतरं असुतरं न सुखेन तरिंतुं योग्यं कीदृशे आगमे दुरधिगमे दुखेन अपि गमितुं योग्यं
पप्रयोनिवत्सु अर्जुनं हिमालयं परं न प्रवेक्ष्य परं पुरुषं इव वेद अयं केवलं विष्णुस्वरूपः इति भावः ॥ कीदृशं असुमतिविपिनं अतिविडम्बितं दिग्या विनं दिशो ते व्या
विनं अथ मविपरे पुरुषं अवि १८ ॥

विततं विस्मितं
तं १५५ ॥
अनुचरेण
तः १५५ ॥
सुगता नुरति
देह मरु
अलं मे ष पप्रयो
शक्तिवारावा
चिकीर्षसमरुप

अथ हिमालय एतेन वि२५ ललवपुष्पल तागहे उपलसजलजे जलशशिभिः उपकां तं अवि कां तस्य समीपवर्तने उपकां तं धृतमनीस्त्रियः निरुद्धं उक्तं इति नयति ॥ अमुना स्थिति
 भक्तपर्वतः धनेः अतिभतापरिपुलं जगती एषी जगती ह्यो लोकोपाताल्ले स्वर्गो समतीत्यतिवृत्त्यभाती देदीप्यमानः ॥ कीदृशो धने नवयता नी तशाख्ये तस्य अवयता
 ग्यवता पुरुषस्य सदा सुलभे ॥ पुनः ॥ त्रिभिः द्वयस्य गुह्यकस्य अधिपः कुवेरः तस्य रमे मने हरे ॥ पुनः ॥ वरमे उक्तं ॥ २० ॥ अखिल इति स्थि भुवनं वयं एणं भुवनं तं समाहारः त्रिभुव
 नेऽपि अमुष्य गोरीशुरो हिमालस्य तुलां सा दृशं नदति इति अहं मये ॥ कस्मात्तयत्यस्मात् भवानी पतिः ॥ ए नं को लो सदा अधिवसति कीदृशः शिवः जनेः अविदितविभव
 न इति सामर्थ्यं ॥ २१ ॥

किं १॥ गृहे रूपलसुजलजे जलशशिभिः ॥ नयति सेततं सुसुकता मयं धृतमतीरूपं ॥
 ॥ २२ ॥ कांतमै विस्त्रियः ॥ १९ ॥ सुलभैः सदा नवयता यवतानि पिण्डस्य का पिण्डमैप
 रमैः ॥ अमुना धनैः क्षितिभूतौति भूतौ समतीत्यभाति जगती जगती ॥ २० ॥
 अखिलमिदं ममुष्य गोरीशुरो स्त्रिभुवनं मपि नैति म न्येतुलां ॥ अधिवस
 तिसदा यदे नै जने र विदित विभवो भवानी पतिः ॥ २१ ॥ वीतजन्मजरसः
 परं शुचि ब्रह्मणः पदमुपेतुमिच्छतां ॥ आगमां दिवतमोपहा दितः संभ
 वेति मतयो भवद्विदः ॥ २२ ॥ दिव्यस्त्रीणां सचरात्मा क्षारागारागापा
 ने निपतितपुष्पा पीडाः ॥ पीडाभाजः कुसुमचिताः साशं संशं संत्यसि
 न्मसुरतविशेषं शय्याः ॥ २३ ॥ गुणसंपदां समधिगम्य परं महिमा ॥ २४ ॥

विदुष्यापीड शोभते
 इति मरः २

राम

वृत्तः ॥ वदेते तु ३ धृता पुरुषाणां इतः अस्मिन् पर्वते भवस्य द्वादशकं अतिवृत्तयः मतयः बुद्धयः संभवेति कस्मात्तु इव तमोपहातु नाम तमो गुणात् आगमात् शस्त्रात्
 वक्यं भूतस्य वृत्तः वीतः कोचः गतः जन्मः जरसः यथा वक्यं तस्य कीदृशो पदं परं उक्तं ॥ पुनः ॥ अविपवित्रं ॥ २५ ॥ अस्तीति हिमालये शय्याः साशं संशं संत्यसि
 दिव्यस्त्रीणां सुरतविशेषं कोशं त्रिकयं त्रिकीरशः शय्याः कुसुमस्य उज्जिताः ॥ पुनः ॥ पीडाभाजः ॥ पुनः ॥ चरात्मा क्षारागारागापा
 ने निपतितपुष्पापीडाः ॥

मर्दने भजतीति १ गुणसंपदापरं उक्तं महिमा नं समधिगम्य १

अत्र अस्मिन् पर्वते शोधय ज्वलितुं न विरमंति शक्तिं न प्राप्नोति कस्मिन् कश्चि जयशालिनी जयनशालिनी शोभते अधिपतौ प्रियः ३
वकीर्णो अत्र पर्वते जगतः संसारस्य महिते पूजितः २४ ॥ इह अस्मिन् पर्वते कतरवः कतरवः रवोः शोभते न एव भूतः कुररी गणः पक्षीणां
समूहः अस्ति ॥ इह पर्वते कुसुमानुपुष्पाणि आनताः न म्रीभूताः तरवः अस्ति इह पर्वते कमलेन सह कमलजले अस्ति सलिलं कम
लं जलं सममः ॥ इह पर्वते ~~अत्र पर्वते~~ वरणा न वरणा अवदणः अधादितः एव भूतः सिधवः अस्ति ॥
इह पर्वते करिणामुदे आनेदाय नलदेन उशीरेण सह नलदा हृदा अस्ति अभयेन लदे सेव्यमवनालं जलाशय इत्यमरः ॥ २५ ॥

नमत्र महिते जगतः ॥ नयशालिनि श्रियं इवाधिपतौ विरमंति न ज्वलितुं मे
षधयः ॥ २४ ॥ ^{पुष्पाणि} कुररी गणाः कतरवः सरवः ^{वसेण} कुसुमानताः ^{आधादितः} सुकमलं कमलं
॥ इह सिंधवः ^{वसेण} श्रवराणां वरणाः ^{आधादितः} करिणां मुदे सनलदाने लदाः ॥ २५ ॥
सादृश्यं गतं मपनिद्र चतुर्गंधैरामोदं मदजल सेकजं दधानः ॥ एत
स्मिन् मदयति को किलाने काले लीनातिः सुर करिणां कपोलकाषः ॥
२६ ॥ सनाक वनिते नितं वरुचिरं चिरं सुनिनदे न देवैर्दत्तममुं ॥ मताफ
णवतो वतोरस परा परास्त वसुधा सुधाधिवसति ॥ २७ ॥ श्रीमल्लना
भवनमोषधयः प्रदीपाः शय्या नवाति हरिचंदनपल्लवानि ॥ अस्मि
नूरति श्रमजित श्वसरोजवाताः स्मृतुं दिशंति न दिवः सुर सुंदरीभ्यः

एतस्मिन् पर्वते हि मालये सुर करिणां हस्तीनां कपोलस्य गंडस्थलस्य काषः कंदुयनं अकाले नाम द्युसंताभावे को किलाने मदय
ति उन्माते करोति निद्राः कपोलकाषः लीनः व्याप्तः अलिभ्रमरो यस्मिन् ॥ पुनः ॥ मदजल सेकजं आमोदं दधानः आमोदोति
निर्हरी इत्यमरः कीर्णो आमोदं अपलिभ्रः प्रकुलितः भूतः आम्रः सस्य गंधैसा इत्यमरः ॥ २६ ॥

कि.
॥२३॥

राम

॥२८॥ इशार्थमै भसिचिराय तपश्च रं त्यायादो विलेघन विलोल विलो
चनायाः ॥ अलंब तां गकर मत्र भवो भवान्माश्च्योत निदाय सलिलां
गुलित करे ता ॥ २९ ॥ येनीपविद्ध सलिल स्फुर नाग सपादे वासुरैर
मृत मंबुनिधिर्मंथे ॥ व्यावर्त नै र हि पतेर्यमाहितो कः खं व्या लि
खन्ति व विभातिस मंदराद्रिः ॥ ३० ॥ नीतोष्ण यं मुदुर शिशिर रश्मे
स्ते स नीला नै विरचित परभागा रत्नैः ॥ जोत्स्ना शंका मिह वितरति हं
मशये नी मध्ये व्यरुः स्फटिक रजत भित्ति छाया ॥ ३१ ॥ दधत इव वि
लासं शालिन्त्यं मदुपत तापवनेन कं पितानि ॥ इह ललित विला
सिनी जन भूति कुटिलेषु पयः सुपंकजा नि ॥ ३२ ॥ अस्मिन्निग ॥ ३३ ॥

पे.

शुक्रविशव
१०५

नित्येति
ह्यतपिनाकभृतासलीलमाबद्धवेपथुरधीरविलोचनायाः॥विन्यस्त
मेगलमहोषधिरीश्वरायाःस्तोत्रगप्रतिसरेतांकरेतापातिः॥३३॥
क्रामद्भिर्घनपदवीमनेकवर्तोस्तेजोभिःभुविमतिजन्मनिर्विभि
नः॥उस्त्राणामभिचरतीवसप्तसप्तैःपर्यस्यन्निहनिबहुःसहस्र
संख्यां॥३४॥व्यधंतयस्मिन्पुरमुञ्चगोपुरंपुरंविजेतुर्धृतये
धनाधिपः॥संघर्षकैलासउपातसर्पिणःकरोत्यकालास्तम
यैविवस्वतः॥३५॥नानारत्नज्योतिषांसन्निपातेःशून्येष्वंतः
सानुवप्रांतरेषु॥बुद्धांबुद्धांभीतिशंक्राममुसिन्नावानावात्मात
रिभ्वातिहंति॥३६॥रम्यान्बहुतिरपैतिनशाद्वलेभ्यःश्यामी

किं
॥२४॥

राम

भवत्यनुदिनं नलिनीवनानि ॥ अस्मिन्निवित्रकुसुमस्तवकाचिनानां पं.
शारवामतां परितामंतिनवपल्लवानि ॥ २५ ॥ परिसरविषयेषु लीढमु
काः प्रथमतो द्रुमशंकया मृगीभिः ॥ इह नवभुक् कोमलामली
नारविकरसंवलितः फलेति भासः ॥ २६ ॥ उत्कुलस्थलनलिनीवना
दमुष्मादुद्रुतः सरसिजसंभवः परागः ॥ वात्याभिर्विद्यतिविवर्तितः
समेतादाधत्ते कनकमया तपत्रलक्ष्मी ॥ २७ ॥ इह स नियमयोः
सुरापगाया मुषसि स्यावक सव्यपादलेखा ॥ कथयति शिवयोः
शरीरयोगं विषमपदापदवीविवर्तनेषु ॥ २८ ॥ संसर्घतोरजतभि
तिमयजालैरालोलपल्लवलतांतरनिर्गतानां ॥ घर्मद्युतेरिह ॥ २९ ॥

मुरुः पटलानि धाम्ना मां दर्श मंडल निभानि समुल्ल संति ॥ ४१ ॥ भुक्तै
र्म यस्व निचयेः परिवीर्य मूर्तिर्विप्राभिघातपरिमंडलितो रुदेहः ॥ शृंगा
लयमुष्य भजते गाणभर्तु रक्षा कुर्वन् च धृजनमनः सुश शोकशंका ॥ ४२ ॥
संप्रति लब्ध जन्म शानके कथं मयि लघु निक्षीणायस्य पेयुषि मिदं ज
लधरपटले ॥ खेडित विग्रहं बलनिदो धतुरिह विविधाः परयितुं भ
वंति विभवः शिखरं मणिरुचः ॥ ४३ ॥ स्नपित नवलतातरुप्रबालैर
मृतलवश्च तिशालिभिर्मयैः ॥ सततं मसितया मिनीषु शोभोर्धवल
यती रुवनांतमिंदुलेखा ॥ ४४ ॥ क्षिपति चोत्तुवनं विततां बहुल्य रुति
कामिवरोचनकीरुचं ॥ अयं मनेक हिरण्यकंदरः सवपितुर्दयितो

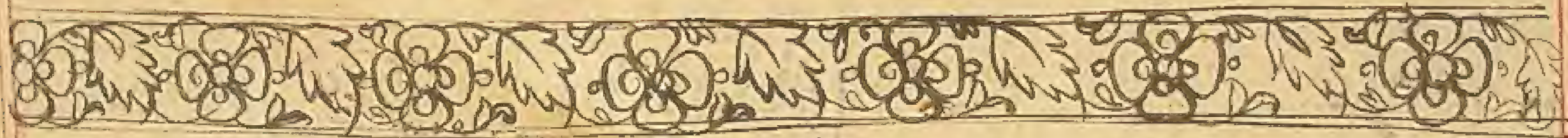
कि.

नेप
॥२५॥

अगतिधरः ॥२५॥ सक्तिं न वा दप न पश्यति लेल ता नो वे रो च नैर्दि गुणि ता सह सा
मपु र्वैः ॥ रो धो चु वां मु हु र मु त्र हि र ण्म यी नो भा स स्त डि द्वि ल सि ता नि वि डं व ये
ति ॥ २६ ॥ क प न पै के नि र स्त म हा हि मिः क्ष ण वि म न्न म ते ग ज व र्जि तैः ॥ इ ह म द स्त पि
तै र नु मी य ते सु र ग ज स्य ग तं ह सी चं द नैः ॥ २७ ॥ ज ल द जा ल च नै र सि ता स्म ना मु
प ह त प्र च पे ह म सी वि मिः ॥ न व ति दा ह्वि र द्रा पि त कं द रा ति मि र सं व लि ते व वि व
स्व तः ॥ २८ ॥ भ यो भ व न्न पि मु र्ति तः ॥ २९ ॥ रि ह रा स ने न क्षा त्रै त प स्य
ह त प्र मा दः ॥ प्रा ये ने स स्य पि हि ता र्थ क रे वि धो हि श्रे यां सि ल ब्ध म सु खानि
वि नां त रा यैः ॥ ३० ॥ मा भू व न्न प थ ह त स्त वे द्रि या भ्याः सं ता पे दि रा तु शि वा
शि वां प्र य त्ति ॥ र क्षं तः स्त पे सि व लं च लो क पा लाः क ल्या णी म धि क फू लां कि
पां क्रि या सुः ॥ ३१ ॥ इ त्यु क्ता स प दि हि तं प्रि यं प्रि पा र्हे धा म स्व ग त व ति र ज रा

स्वितपधि
॥२५॥

ज०२०॥ सोत्कंठं किमपि पृथा सुतः प्रदध्यौ संधत्ते भ्रशमरतिं हि स द्वियोगः॥
५९॥ तमनतिशयनीयं सर्वतः सारयोगादविरहितं मने केनैकभाजाफले
न॥ अरुशमकशलस्मी श्वेतसां संपित्तं सः स्वमिव पुरुषकारं शैलमुभ्या
ससाद॥ ५२॥ इति श्री किराताजुनीये महाकाव्ये भारवी कृतौ लक्ष्यं के
इंद्रकीलप्रस्थाने नाम पंचमः सर्गः॥ ५॥

121

21(A)

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

(A)

12/2

राचिराकृतिं कनकसानुमथोपरमपुमानिवपतिं पततां ॥ धृतसत्पथस्त्रिपथ
गामभितः सतमारुरोहपुरुहूतसूतः ॥ १ ॥ तमनिंद्यवेदिनश्चैवं द्रुतं विहि
तालिनिकृणजयध्वनयः ॥ पवनेरिताकुलविजिह्मशिक्षाजगतीरुहोव
चकेरुः कुसुमैः ॥ २ ॥ अवधूतपंकजपरागकरणसनुजाकुवीसलिलवीचि
पिदः ॥ परिरेभिरेमिमुसुमैः सुखाः सुहृदः सखायमिव तं मरुतः ॥ ३ ॥
उदितोपलम्बलनसंवलितो स्फुटहंससारसविरावयुजः ॥ मुदमस्यमंग

121

21(B)

सर्गः -

६

२६ कि०

लिकतूर्यकतां ध्वनयः प्रतेनुरनुवप्रमपां ॥ ४ ॥ अवरुणा तुंगसुरदारुत
रौ निचये पुरः सुरसरिमयसां ॥ सैददर्शितसवनाचरितो प्रणतिं वलीय
सि विवद्विकरी ॥ ५ ॥ विषभूवनालमवलोकयितुं परितः सरोजरजसा
रुणितं ॥ सरिदुतरीयमिव संहतिमत्संतरंगरंगिकलहंसकुलं ॥ ६ ॥
दधतिक्षीतीपरिणतद्विरदे मुदितालियो वित्तमदश्रुतिभिः ॥ अधिकं सरोध
सिवबंधं च्छति महतेरुजन्मविगुणाय महान् ॥ ७ ॥ अनुहमवप्रमरुणै

स० व०

२६

स^{११} म^{१२} तां ग^{१३} त^{१४} मूर्ति^{१५} मि^{१६} सह^{१७} च^{१८} रं^{१९} पृ^{२०} थु^{२१} मि^{२२} ॥ स^{२३} र^{२४} थो^{२५} ग^{२६} ना^{२७} म^{२८} व^{२९} नि^{३०} तां^{३१} क^{३२} रु^{३३} णै^{३४} र^{३५} नु^{३६}
व^{३७} ध्र^{३८} ती^{३९} म^{४०} मि^{४१} न^{४२} न^{४३} द^{४४} रु^{४५} तै^{४६} ॥ ८ ॥ सि^{४७} त^{४८} वा^{४९} जि^{५०} ने^{५१} नि^{५२} ज^{५३} दू^{५४} रु^{५५} च^{५६} यं^{५७} अ^{५८} ल^{५९} वी^{६०} वि^{६१} रा^{६२} ग^{६३}
र^{६४} च^{६५} ना^{६६} प^{६७} ट^{६८} व^{६९} ॥ म^{७०} लि^{७१} जा^{७२} ल^{७३} म^{७४} भ^{७५} सि^{७६} नि^{७७} म^{७८} ग^{७९} म^{८०} पि^{८१} स्फु^{८२} रि^{८३} तं^{८४} म^{८५} नो^{८६} ग^{८७} त^{८८} मि^{८९} वा^{९०} क^{९१} त^{९२} यं^{९३}
॥ ९ ॥ उ^{९४} प^{९५} ला^{९६} ह^{९७} तो^{९८} रू^{९९} त^{१००} रं^{१०१} ग^{१०२} भ^{१०३} तं^{१०४} ज^{१०५} वि^{१०६} ना^{१०७} वि^{१०८} धू^{१०९} य^{११०} वि^{१११} त^{११२} तं^{११३} म^{११४} रु^{११५} तां^{११६} ॥ स^{११७} द^{११८} द^{११९} श^{१२०}
के^{१२१} त^{१२२} क^{१२३} शि^{१२४} स्वा^{१२५} वि^{१२६} श^{१२७} दं^{१२८} स^{१२९} रि^{१३०} त^{१३१} प्र^{१३२} ह^{१३३} स^{१३४} मि^{१३५} वे^{१३६} फे^{१३७} न^{१३८} म^{१३९} पां^{१४०} ॥ १० ॥ व^{१४१} हु^{१४२} व^{१४३} र्हि^{१४४} चं^{१४५} द्रि^{१४६} क^{१४७}
नि^{१४८} मं^{१४९} वि^{१५०} द^{१५१} धे^{१५२} ध^{१५३} ति^{१५४} म^{१५५} स्य^{१५६} दान^{१५७} प^{१५८} य^{१५९} सो^{१६०} प^{१६१} ट^{१६२} ले^{१६३} ॥ अ^{१६४} व^{१६५} गा^{१६६} ठ^{१६७} मी^{१६८} क्षि^{१६९} तु^{१७०} मि^{१७१} वे^{१७२} भ^{१७३} प^{१७४} क्षि^{१७५}

२७ कि०

अर्जुनतर

विकसद्विलोचनशतं सरितः ॥ ११ ॥ प्रतिबोधजं भणविभिन्नमुखी पुलिने स
रोरुहदृशा ददृशे ॥ पतदधमौक्तिकमणिप्रकरागलदश्रुविंदुरिवशुक्तिवधू
॥ १२ ॥ शुचिरसुविद्रुमलताविटपस्तनुसांद्रफेनलवसंवलितः ॥ स्मरदा-
यिनः स्मरयति स्मभ्रशंदयिताधरस्य दशनां शुभ्रतः ॥ १३ ॥ उवलभ्यचंच-
लतरंगधृतं मदगंधमुच्यितवतां पयसः ॥ प्रतिदंतीनामिव ससेवुवुधे क-
रियादस्तामसि मुखान् करिणः ॥ १४ ॥ सज्जामविस्मयमुदीक्ष्य पुरः सह
सांसमुत्पिपतिषोफणिनः ॥ प्रहितं दिवि प्रजविभिः स्वसितैशरदभ्रविभ्रम

स० व०

२७

मयापटलं ॥ १५ ॥ सततारसैकतवतीरमितः शकरीपरिस्फुरितचारुदशः
ललितासखीरिव बहूजघनां सुरनिम्नगा मुपयती सरितः ॥ १६ ॥ अधिरु
खपुष्पभरणमग्निरिवै परितः परिरुततलांतरुभिः ॥ मनसः प्रसन्निमिव मू
र्छिगिरैः श्रुतिमाससाद संवनांतभुवं ॥ १७ ॥ अनुसानुपुष्पितलतावित
तिः फलितोरुभूरुहविविक्लिवनः ॥ धृतिमाततो न तनयस्य हरे तपसधिव
स्तुमचला मचलः ॥ १८ ॥ प्रणिधाय तत्र विधिना च धियं दधतः पुरात
न मुनेर्मुनितां ॥ अममादधाव सुकरं न तपः किमिवावसाद करमात्मवंतां

२८ कि०

न५

॥ १९ ॥ शमयै धृतै द्विय शमैक सुखः शुचिभिर्गुणै रघमयै स तमः प्रति
वासै सुकृतिभिर्वर्धये विमलः कलै रिव शीत रुचिः ॥ २० ॥ अधरी चकार
च विवेक गुण द गुणेषु तस्य धियं मस्तवतः ॥ प्रतिघातिनी विषय संग रति
निरुपप्लवः शम सुखानुभवः ॥ २१ ॥ मनसा जपे प्रणतिभिः प्रयतः समुपेयिवा
नैधि पति स दिवः ॥ सहजे तरो जय शमो दधती विभवां वभूव युगप नमो सी
॥ २२ ॥ शिरसा हरि न्मणि निमः संवह नै कृत जन्म नो मिषव ए न जय ॥
उपमो जयार्क ए दी धितिभिः परिप्रष्ट मूर्द्धनि तमाल तरो ॥ २३ ॥ धृत हेतिः

स० व०

मनसा जपे प्रणतिभिः न
मस्कारादिभिः दिवः अपि
पाति दुंदु स मुपेयि नानसः
अर्जुनः ३

धीरशांतौ दधती महस्ती विशेष ए ३

^१रव्यं ^२धृतजिह्ममति ^३अरितैर्मुनी ^४नधरय ^५गुरुभिः ॥ रजयां चकार विरजां सै ॥
^६मगान् ^७कमिवेशतेरमयितुं ^८नगुणः ॥ २४ ॥ अनुकूलपातिनामचउगति
^९किरतौ ^{१०}सुगंधिमभितः ^{११}पवनं ॥ अवधीरितार्तवगुणं ^{१२}सुखतां ^{१३}नयतां ^{१४}रुच्योनि
^{१५}चयमं ^{१६}श्रुमतः ॥ २५ ॥ नवपल्लवां जलिभृतः ^{१७}प्रचये ^{१८}बृहतेः ^{१९}सरुवंगमयतां
^{२०}चनति ॥ स एतास्तैः प्रतिनिशं ^{२१}मृदुभिः ^{२२}शयनीयतां ^{२३}मुपयतिं ^{२४}वसुधां ॥
^{२५}२६ ॥ पतितैरपेतजलदां ^{२६}नभसः ^{२७}पृषते ^{२८}रवां ^{२९}शमयतां ^{३०}चरजः ॥ सद्यो ^{३१}लुने
^{३२}वपरिगाठकृशः ^{३३}परिचर्यया ^{३४}नुजगृहे ^{३५}तपसा ॥ २७ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ ॥

^{३६}रात्रिं ^{३७}रात्रिं ^{३८}प्रतिशयतीयतां ^{३९}उपयतीं ^{४०}शयनस्थानं ^{४१}नभतां ^{४२}वसुधाविशेषकं ॥
^{४३}अपेतजलदां ^{४४}युक्तमेधात् ^{४५}एवंभूतां ^{४६}नभसः ^{४७}आकाशात् ^{४८}पतितैः ^{४९}अपां ^{५०}पृषतैः ^{५१}विंदुभिः ^{५२}रजः ^{५३}शमय
^{५४}तां ^{५५}एवंभूतेन ^{५६}तपसा ^{५७}परिगाठकृशः ^{५८}अतिक्षीणः ^{५९}सः ^{६०}अर्जुनः ^{६१}परिचर्यया ^{६२}श्रुश्रुतया ^{६३}अनुजगृहे ^{६४}गृहीतः ॥ २

२५ कि०

महते फलाय तदेवेक्ष्य शिवं धिक् सन्निमित्तकुसुमं सुपुरः॥ न जगाम विस्म
यवशं वशिनां नहि हंति धैर्यमनुभावगुणः॥ २८॥ तदेभूरिवासरक्तं सु
तपोमिह तैरुपलभ्यैवैभवमनन्यमव॥ उपतस्पुराहितविषादधियः शतजज्वने
वनचरं वसति॥ २९॥ विदिताः प्रविश्य विहितानतयः शिथिलीकृते धि
रुतकृतसविधौ॥ अनपेतकालमभिरामकथाः कथयावभूवुरिति गोत्रभिदे
॥ ३०॥ शुचिवल्कावीतवपुर्न्यतमं तिमिरच्छिदमिव गीरो भवतः॥
महते जयाय मघवन्ननघः पुरुषस्तपस्पतिं तपन् जगती॥ ३१॥ संविभर्ति

स० व० ६

वने चरति शेषः

प्रीवलभुजंगभुजः पृथुविद्धिषां भयविधाविधनुः ॥ अमलेन तस्य धृतस अरि
ता अरितेन चातिशयिता मुनयः ॥ ३२ ॥ मरुतः शिवानवतरणजगती विमलं
नभोरजसि वदिरपां ॥ गुण संपदनुगुणतां गमिता कुरुतेऽस्य भक्तिमिव भू
तगणः ॥ ३३ ॥ इतरेतरानभिभवेन मृग सुमुपासेत गुरुमिवांतसदः ॥ विन
मंति यास्य तरवः ^{उष्णवचन} प्रचये परवान्मतेन भवते वनगः ॥ ३४ ॥ उरुसप्तमह वि
परिश्रमता परमं वयुः प्रथयतीव जयं ॥ शमिनोपि तस्य नवसंगमने विभुता
नुषंगिभयमेति जनः ॥ ३५ ॥ ऋषिवंशजस यदि देसकुले यदि वान्वये मह

हेमवदनः स्माके मुसदः विप्रदः वचनं स्फुटं तुल्यं स
योगोसिनेतयानैसगिव्याश्रित्य तया कवितः दः वचनं

३० कि०

तिभूमिभुजां ॥ चरतस्तपस्तववनेषु सहानवयं निरूपयितुं मस्य गतिं ॥
३६ ॥ विगणय्यकारणमलौकगुणं निजया च वाक्यितमल्पतया ॥ अ-
सद^{३६} व्य^{३६} सहितुमर्हसिनः कवने चराकनिपुणमतयः ॥ ३७ ॥ अचिगम्य
गुह्यकगणद्वितितन्मनसः प्रियं प्रियसुतस्य तपः ॥ निजुगोपहर्षमुदितं मघ
वानयवर्मगाप्रभवतां हि धियः ॥ ३८ ॥ प्रणिधाय चित्तमघमं कृतया विदि-
तेष्व^{३८} पूर्वैव तत्रै^{३८} हरिः ॥ उपलब्धं धुमस्य नयमस्थिरतां सुरसुंदरीरितिव
चोभिदधै ॥ ३९ ॥ सुकुमारमेकमणुमर्मभिदा मतिदूरगं युतममोघत-
या ॥ अविपक्षमस्य मपरं कृतमधिजयाय यू^{३९} मिव चित्तभूवः ॥ ४० ॥

४०६

मर्मभिदो मर्म अदिनाः स्त्राणां मध्यो अपरं अन्यत्
कृतमनु एवं भूतं चित्तभूवः कामस्य अस्त्रं विजयाय अ-
स्तिके इव यूयं इव

चित्तभूवः सन्नियस्य

३०

भववीतये संसारविद्यतये ह तव ह तमसां निरस्त
महा मोहो नो एवेभूता नो योगिनो रजसः रजो
गुणः तस्य शमने एवेभूतं अवबोधवारिज्ञानज्ञानतत्त्वमेव वारि अवसादेनाशं एते १

भववीतये ह तव ह तमसां मवबोधवारिरजसः शमनं ॥ परिपीयमानं मतं वोः
सकलै रवसां दमेति नयनं जलिभिः ॥ ४१ ॥ बहुधा गतो जगति भूतस्य जां क
मनीयतां समुद्रस्य पुरा ॥ उपपादितो विदधता भवतीः सुरसं प्रमया न सुमु
खी जनता ॥ ४२ ॥ तदुपेय विद्वयत तस्य तपः कृतिभिः कलासु सहिताः स
चिर्वै ॥ ह तवीतरागमनसां ननु वः सुखसं गिनं प्रति सुखा विजितिः ॥ ४३ ॥
अविमर्श्य मे तदमिलष्यति संदिषतां वचेन विभवातिशयं ॥ भववीतये न हि
तथा संविधिः कसरासनं कचविमुक्तिपथः ॥ ४४ ॥ पृथुधान्मि तत्र परि

वः पुष्पाके असमयैः न
यना नि एव ज्ञात तयैः
परिपीयमानं एवेभूतं
अवसादेनाशं १
स्वर्गलोक
यात्रा प्रवण एवेभूता
जनता ३

रुतां निवीतशगा
रामतां सिधाभिः ता
सां वः इत्यस्य विश
षणं ३

३१ कि०

वोधिचमाभवतिभिरन्यमुनिवद्विहृतिः ॥ स्वयशंसि विक्रमवतामवतां
नवधूष्वधानि विमशंतिधियः ॥ ४५ ॥ आससिता पचिती चारुपुरःसुरो
रणमोदेशमिहमिमुसं समवाय्यपयुः ॥ तैमैपशंयुतिममसवधूसमूहः
सभावना संधिहृतस्य तनोति तेजः ॥ ४६ ॥ प्रणतिमयविधायप्रस्थितां स
मनसाः स्तनभरणमितांगीरंगनोप्रीतिभाजः ॥ अचलनलिनलक्ष्मीहा
रिनां लंबचूर्वसिमिध तममरभर्तुद्रुमक्षेम सहस्रं ॥ ४७ ॥ ॐ ह

इति श्री किराताज्जुनीये महाकाव्ये लक्ष्म्ये के भद्रश्रीभारवीकृतो सुसंगमाप्रस्थानो
नाम

षष्ठः

सर्गः ६

६० ६

॥ ३९ ॥

प्रसिद्धिर्न ते

श्रीमद्भिः सरथगजैः सुरांगनां गुहानां मयसचिवैस्त्रिलोकभ
तुः ॥ समूर्ध्वं लघुविमानरं ध्रुमिन्मः प्रस्थानं समभिदधे मंदगता
दः ॥ १ ॥ सोत्कटैर्मरगा ऐरनुप्रकीर्णननिययिज्वालितसूचः
पुरा नन्दो नः ॥ रामा एव मुपरिविवस्वतः स्थितानां नो सदे चरित
गुणैर्मोतपत्रैः ॥ २ ॥ धूतानां मभिमुखपातिभिः समीरैराया
सादविशदलोचनोत्पलानां ॥ आनिन्ने मदविहृतं क्रियंवध
नां मुष्मांशुयुतिजनितः कपोलरागः ॥ ३ ॥ त्रिष्टुप्त्रिकथमपि दे

सायकव्यं

३२ कि०

वतानुभावादाकृष्टैः प्रजविमिश्रयतं तुरंगैः ॥ नेमीनामसतिविव
र्तने रथोद्यै रासे देवियतिविमानवत्प्रवृत्तिः ॥ ४ ॥ कान्तानां कृत
पुलकः सनांगरागे वक्त्रेषु न्युततिलकेषु मोक्तिकाभः ॥ संपेदेऽश्र
मसलिलोद्गमो विभूषां रम्पाणां वीकृतिरपि क्रियंततेति ॥ ५ ॥
राजद्विः पथिमरुताममिन्नरूपैरुल्काक्षिः स्फुटगतिमिर्बुजं
शुकानां ॥ तेजोभिः कनकनिकाषराजिर्हैरयामः क्रियेत इ
वस्मसातिरेकः ॥ ६ ॥ राप्ताणामवजितमाल्यसौकुमार्ये संप्राप्ते

स्तुतिः

विस्तारः

७

अरुहे

३२

ब्रह्मरूप

साध्वीवर्ती

वपुषि सहस्रमातपस्य ॥ गंधर्वै रधिगविस्मयै प्रतीये कल्याणि विधि
वुविचित्रता विधातुः ॥ ७ ॥ सिंदूरे कृत रुचयः सहस्रमकशाः श्रोते
मिस्त्रिदशगजामदेक्षरं तः ॥ सादृश्यं ययुररुणां मुजालमिने
वर्षाद्भिः स्फुरित शत हृदैः पयोदैः ॥ ८ ॥ असर्थं दुरूप सदा दुपेय
दूरं पर्यं तादृममयूषमंडलस्य ॥ आशाना मुपरिचिता मित्रे
कवेणी रम्या मित्रिदश नदीययुर्वलानि ॥ ९ ॥ आमृतममर
कुलाकुलानि धुन्वन्नुद्धत मयि तरजासिपंकजानि ॥ कां

सचमु

३३ नि०

सूर्यादिभिराश्रिता
त४

सुरुतीनामिति शेषः प्राप्य

महती २

तानां गगननदी तं गशीतः सतापे विरमयति स्म मातरि श्याः ॥
१० ॥ संमिन्नेरिभ तुरगावगाहनेन प्राप्यावीरनुपदवीं विमान
पंक्तिः ॥ तत्पूर्वं पतिविदधे सुरापगायां वप्रां तस्वलितविवर्तनं
पयोभिः ॥ ११ ॥ कान्तानां गृहचरिता त्वथोरथानां मक्षाग्रक्ष
तसुरवेशम वेदिकानां ॥ निःसंगं प्रदिभि रूपाद्दे प्रवृत्तिः संवी
उक्षुमितजलेषु तोयदेषु ॥ १२ ॥ तस्मान्नामुपदधिरे विषाणपि
न्नाः प्रह्लादं सुरकरिणां घनाः क्षरतः ॥ युक्तानां खलु महतां प

७

नेमीभिः ३

३३

रूपकारेकत्वाणि भवतिरुज्ज्वलपिप्रवृत्तिः ॥ ९३ ॥ संवातामु
दुरनितेन नीयमाने दिव्यस्त्री जघनवरं मुके विवृतिं ॥ पर्यस्य
त्ययुमणि मेखलं मुजालं संजज्ञे युतकमिवांतरियमूर्ध्व ॥ ९४ ॥
अप्यार्क्षिततिलका ~~कृततिलका~~ सुधारपातैः प्रह्लादशमि
तपरिभ्रमादिशंतः ॥ कतानां बहुमतिमाययुः पयोदा नाल्पी
यान् बहुसुक्तं तं हि नस्ति दोषः ॥ ९५ ॥ यां तस्य ग्रथिततरंगसे
कता मे विद्धेदं विषयसिधारिवाहजाले ॥ आतेनुस्त्रिद
शबधूजनांगभाजां संधानं सुरधनुषः प्रभा मणिनां ॥ ९६ ॥

अतिलविशेषणे

सुरधनुषविशेषणे

३४ कि०

७

तपः

प्रोथः

संसिद्धावितिकरिणीयसन्निवर्त्तुरालोपः पिपतिषतं विलेख्यवी-
 र्यी॥ आसेदेदशशतलोचनध्वजिन्यो जीमूतैरपिहितसानुरिं
 द्रकीलः॥ १७॥ आकीर्णमुखनलिनैर्विलासिनीनामूढूतस्फु-
 रविशदत्रफेना॥ सातूर्यध्वनितगभीरुमानदतीभूमर्तुः शि-
 रसिनमोनदीवरेजे॥ १८॥ सेतुवदधतिपयोमुच्यं विताने सं-
 रंभादभिपततो रथानूजवेन॥ आत्रिन्मुनियमितरसिभुग्न-
 घोणाः कृष्टैरुक्षितिमवनामिनः सुरंगाः॥ १९॥ मोहंद्रे नग-
 मभितः करेणुवर्यापर्यंतस्त्रिरजलदादिवपतेतः॥ सादृश्यं नि

३४

मैनाकादिभिः१

मूलमार्गः२

लयननिःप्रकंपयवैराजमुर्जलनिधिशायिभिर्नैर्देः॥२०॥ उ
संगेसमविवमेसमंमहोदःक्रतानां वियदभिपातलाघवेन॥
आमूलदुपनदि सैकतेषुलेभे सामग्रीं सुरपदवीतुरंगमाणां
॥२१॥ सध्याने निपतितनिर्झरासुमैर्देः समूर्ध्वप्रतितिन
दैरधिसकासु॥ उद्गीर्ध्वनरवशंकयामयूरैः सौत्केटध्वनि
रुपशुश्रुवे रथानां॥२२॥ संमिन्तामविरलपातिभिर्मयूखैर्न
लानां भृशमुपमेखलेमणीनां॥ विधिन्तामिववतितां नभोः
तरालेव प्रोभः श्रुतिमवलोकायां वभूवुः॥२३॥ आसन्नदि

श्रासन्तायां वि० १५६ व्यां वनगजमोर्गोमर्दानिलः म६ व्यायेव कुध्यंतः संप्रतिकुप्यतः १

मंवा

यंरणां

३५ कि०

पपंदवी मदानित्वा य कुध्यंतो धियं मसधूर्गतांतां । सव्याजं ।
निजकरिणीमिरातयिताः प्रस्थानं सुरकरिणः कथं विदीषु
॥ २४ ॥ नीरं ध्रं पयिपुरजो रथांगधूतं पर्यस्पन्नेव सलिला
रुणं वहेति व्यातेन वनगहनानिवाहिनी सा यमंत द्युभितजलेव
जङ्गुकमा ॥ २५ ॥ संभोगद्वयमगहनमथोपगंगं विभ्राणं ज्वलि
तमणिनिसेकताति ॥ अध्रुवुश्रुत सुसुमाचितं सहाय्यं च त्रार
रविरलशा द्रुलां परित्री ॥ २६ ॥ भूजनुः समधिकमादधेतदो

७

३५

व्याः श्रीम तां हरिसखवाहिनीतिवेशः ॥ संभक्तौ किमसुलभं महो

दयानामुष्माय नयति यदुष्माय वियोगः ॥ २७ ॥ सामोदकुसुम

तरुश्रियो विविक्ता संपतिः किशलयशालिनी लता नो साफल्यं

ययुरमरांगणेषु भुक्ताः सा ~~हृदय~~ लेदमी रूपकुरुते येषां परेषां

॥ २८ ॥ त्वां तोषि त्रिदशबधूजनः पुरस्ताल्लीना हि स्वसितवि

वार लोलपल्लवैः ॥ सेव्यानां हृतं विनयैरिवाचतानां संपर्कं प

रिहरति स्म चंदनानां ॥ २९ ॥ उत्सृज्य कुशकंकटाधरित्री

वा

कैः कैमिव हतविनयैः दुर्जनैः ॥ वतानां आ
दातानां एव भूतानां सेव्यानां प्रभूतां संप
र्कं संस्पर्शमिव २

कुशः आसुर एतद्विकंकटास्तुत्रादियेभ्यः सो प्रवेष्टुं सारं वर्णः परितो मकुषो ६
कोऽसु मरः ९

लक्ष्म्या ४
दुष्टदहसंस्पर्शगुणादा
विज्ञाना प्रतिभायः २
परितो मकुषो ६
कोऽसु मरः ९

उद्दिक्-

य२

संभवेनोत्थापनसंभ
मत्तमुत्तमं प्रवृत्तं

मानिताविदितनयेऽमं विनेतुं ॥ आहिसदुमगहनपुगंतवातेप
र्यस्तागिरइवद्विपाविरेजुः ॥ ३० ॥ प्रस्थानममजनितां विहाय नि
द्रामामुक्ते गजपतिना सदानपंके ॥ शय्यांतेकुलमलिनां द्वाणं
विलीनं संरभच्युतमिव प्रस्वलं च कासे ॥ ३१ ॥ आयस्ताः सुरिदो
परुषवर्मासंप्राप्तुं वनगजदानगंधिरोधः ॥ मूर्खानं निहितशितां
विपुनं कुशं यंतारं न विगणयान्कारनागः ॥ ३२ ॥ आरोदुः समवनतस्य
पीतशेषे साशंकं पयसि समीरिते करेण ॥ सन्मार्जने सरणमद

समवनतस्य जलपानार्थमानतः कयस्य करेण यस्य करेण रिभ्यां स्त्रीनेमइतमरः करेण पीतशेषयसि आरो
डर्हस्तिपकासाशंकं सभयं समीरिते हिरे सति स्तीकरः अरुणे मरुतिमदधारे पयो सौक्यो लोसंमार्जन
प्रमज्जमदइव संस्पंदे प्रजावमदसं पतस्य मदसा दृष्ट्या नदो १ मा ३॥

७

सरि ४

३६

गजस्य

श्रुतीकपोलौ सस्यंदे मंद इव सीकरः करेणैः ॥ ३३ ॥ आघ्रायस
 एमतिरव्यताविरोषा दुतीरं निहितविचतलोचनेन ॥ संपत्तेव
 नकरिणं मदां वुक्षे सेकैर्नाचमेहि ममपि वारि नारणेन ॥ ३४ ॥ प्र
 श्रुतो तन्मदसुरमिलिनिमगयाः कीदृता गजपतयः पयांसि कृत्वा ॥
 किं जलकव्यवहितता म्रतदानलेखे रुतेरु सरसि जगंधिभिः क
 पोलैः ॥ ३५ ॥ आकीर्णवलरजसा घनारुणेन प्रक्षोभैः सपदित
 रैर्गिरितंतटेषु ॥ मातंगो नमयित सरोजरेणुपि गंको सुभंवसन

निमगया पयांसि प्रश्नो
 तत्क्षरद्विर्गदं सुरभीणि
 कृतं

उपलक्षित
 संज्ञाततरंग

श्रीकंधराश्रपरांतापश्चिमपादमालाचयेकोत्तरपदपश्चिमपादइतिवैजयंति९

३७कि०

गुरुगंगशैलास्तु-युताः
स्थुलोपभागिरेयमरः३

गुल्लालालालावेष्टाः
एष्वीकचंद्रवालैलेइमः

जलशायमनूपंस्यात्पुंसिक
एष्वीकचंद्रवालैलेइमः९

मिथं^१बुनिर्वभा^२सो॥ ३६॥ श्रीमद्भिर्जियमितं^३कंधरापरां^४तैः^५संसक्तैः^६रगु
रुवनेषु^७सांग^८हारं॥ संप्राप्ते^९निसृतमदांबुमिगजे^{१०}द्वैप्रस्यदिप्रचलि
तंगं^{११}उशैलशोभा॥ ३७॥ निद्रो^{१२}षप्रशमितरे^{१३}लुवारणां^{१४}श्रोताभि
र्मदजलधा^{१५}मुक्ततामजस्रं॥ आमोद^{१६}व्यवहितभूरिपुष्पगंधभि^{१७}नै
लासुरभि^{१८}मुक्ताहगंधवाहः॥ ३८॥ सादृश्यं^{१९}दधतिगभीरमेघनादै^{२०}
रुनिद्रु^{२१}सुमितमगाधिपश्रुतान्नी॥ आतेनु^{२२}श्रुतितश्रुकोरनि
लके^{२३}ठान्कणान्ता^{२४}नमरमहेभवं^{२५}हितानि॥ ३९॥ शाखावस

७

मदनाश्रिभिः३

मेघयोवैसादृश्यं^{१९}दधतिसति

३७

परिष्वस्यते इति चेत् तर्हि परिष्वस्यति वसना मरणादि १ वनपादपानां पुरे यदुपवनं तत्र जातं उपवनं जालक्ष्मीं जलं जातं २
अथ निष्कामादिना तु रीतिरिति वधूजने सेविता नां १

लेकमनीयपरिष्वसनां मध्वर्जानां तुरवधूजनसेवितानां ॥ य इति निवेशन
विभागपरिष्कृतानां लक्ष्मीपुरोपवनजावनपादपानां ॥ ४० ॥ ॐ ॐ ॐ

इति श्री किरातार्जुनीये महाकाव्ये लक्ष्म्यके भागवतकृतौ सुरंगनागमनोना

मसप्तमसर्गा ॥ ७ ॥ अथ स्वमायाकृतमदिरोज्वलं ज्वलन्मणिव्योमस

दांसनांतनं सुरंगनागोपति चोपगोपुरं पुरं वनां नं विजिहीषया जे दुः

॥ १ ॥ यथा यथंताः सहितानं भस्मरेः प्रभाभिरुद्योतितशैलविरुधः

वनं विशंखो वनजायते द्वाणाः द्वाणं द्युतीनां दधुरेकरूपतां ॥ २ ॥ नि

वनजदत्तप्रायते विस्मिते १५ यथाकोपमस्मरेण धर्मे सहिताः २ द्वाणमात्रं द्युतीनां दीप्तीनां एकवतां दधुः १

एते त्रयो यस्याः १

योगमसदां धर्माणां सजातं
सदातनं
गौर्वजंतयति विदुः तद्व्यापवर्ण
नानि गोपुराणि यस्मिन् ३

वनं प्रति प्रवेशं कुर्वन् १

ज्वलन्तः मणयः यस्मिन् ४
वनानि विहर्तुमिच्छन् ५
अस्मिन् सर्वे न स स्युः ६

नित्यतः वृत्तः वर्तुलाकारः पुरुषोत्तमः प्रवृत्तः त्रिहोत्रः मन्त्रः भूषणः नृपरादीनां रवः शश्वत्तः
 नित्यं नृपरादीनां नमः प्रवृत्तः नृपरादीनां नमः प्रवृत्तः नृपरादीनां नमः प्रवृत्तः

३८ कि०

धरयतः ३

हीयुक्तः कामिनः पुरुषस्य गुणेषु
 यथा ज्ञेयं भवति आधिपत्ये
 भवति ४
 विलेपनामा मोक्षे आहूता
 रुद्रः अमरः २

वृत्तं वृत्तं रूपं यो धरः क्लमः प्रवृत्तं दिवि भूषणं रवः ॥ नित्यं विनीतं शमा
 दधे धतिं नमः प्रवृत्तं दधे नमः ॥ ३ ॥ धनं निका मं कुसुमातिवि
 भ्रतः कर प्रवृत्तं न्यपहाय शाखिनः ॥ पुराः भिस सै सुरसुंदरी जने र्य
 थो तरे धाति गुणेषु कामिनः ॥ ४ ॥ तनूरलता रुपाणि पल्लवाः ॥
 स्फुरं नखां शुक्ल रमंजरी भ्रतः ॥ विलासिनी वाकुलता वना लयो
 विलेपना मोक्षे तासि विरे ॥ ५ ॥ निषीयमान सेवकां शिली मुखै
 रशोक यं हि श्रुत्वा लपल्लवा ॥ विडं वयं तीक्ष्णं धूं जने रमं
 स्फुरं नखां शुक्ल रमंजरी भ्रतः ॥

७

कमरुपीयः कुसुमाति विनीतः

वनालयः अमरः विलासिनीया
 वाकुलतासि विरे ३
 अलिवाहो विलासिनीया
 रुद्रः २
 यधुजने अशोक यति अशोक
 रुद्रः २ ६ १ ५

३८

हेमानिनी त्वं करोधुना ना कं पाय मा नाः परिश्रमे मा वया कृथा मा कुरुष्व २
इतः वटपदा वलिः भ्रमरपंक्तिः त्रयपंक्ति विभेति ३

अपे २ सो प्रः दक्षोष्टो यस्मिन् तत्र
करोधुना न कर कं पाय विद्वयती स्तव
कपायेन नो वदशने वल्लव वलने
न करोधुना न कुरुष्व तीर्थः १

कां विनापि कां प्रियं उपेतुं इच्छती
प्रतिनिपुणः वि त्तः सखीजनः
३२ः अमे इति अनुनि न्ये प्रसादः

दक्षोष्टं करोधुना न कर कं पाय विद्वयती स्तव
कृथा मा निति मा परिश्रमे ॥ ३ ॥ उपेयुषी कल्पलता मिश्रक
या कथं न्वितं सु स्पतिषु वटपदा कुल्ले वलिः ॥ ७ ॥ ज ही हिके
पंदयि तो नुगम्य ता पुरा नु शे ते तव चंचल मनः ॥ इति प्रियं
कां विदुषै तु मिच्छतीं पुरो नु नि न्ये निपुणः सखीजनः ॥ ८ ॥
पुग्मं ॥ समुन्नतैः काशदूकूल शालिभिः परिक्रान्तार

काशः एव दूकूलः पटवसः तेन शालिभिः विभूषिताः १

नवपल्लवस्य आरुतिः एवमेतौ करो १
कल्पवाली भ्रमेण कं पाय उपेयुषी प्र
सः २

तव चंचल मनः पुरः अमे अनुशेते
अमे अनुगमिष्यते अनुतथ्यमपि
सर्षः ३

कुंजसमुद्रयोचितः सुरशजयोचितो मनोसिजकुः २

स्वसांकलयातिप्रो एयः तद्वत् चारुमिमते हरे प्रतीरदेशे भू

सारपंक्तिः एवमेखला सुदुर्धरिका यस्य तेन विभूषिताः वितकुंजाः तेन विभूषिताः कलत्रं श्रीभार्जयो रिसमः २

३८ कि०

संपंक्तिमेखलैः ॥ प्रतीरदेशैः स्वकलत्रचारुमिः विभू

षिताः कुंजसमुद्रयोचितः ॥ ९ ॥ विदूरकतेनैभिदा

6

विदूरकातेनैभिदाभेदे उपे
युषः प्राप्ताः २

मुपेयुषः श्रुताः प्रवाहाः ॥ दमितः प्रसारिणः ॥

प्रवाहात् प्रमितः प्रसर्पितः ३

प्रियां कशीताः श्रुचि मो किकलिवो वने प्रहासा

यनहास्यमिव २

इव कारि वि दे वः ॥ १० ॥ शिवाय नमः ॥ श्री

श्रुचि मो किव तदीष्टीयस्य २

॥ ३ ८ ॥

प्रियः श्रुकोवि
इयस्य २

वारिविंदयः सुरशजयोचि
तो मनोसिजकु

पुष्पविलोचने सखीजननिरीदामा एव हरे देवो वर्णविशेषो यो योवाते दिरेफाः मामर निश्चलममया एव जनाति ते शारि
 त्रमण गुरुः १

सखीजननिप्रेमगुरुकृतादरनिरीदामा नो इवन ममूर्तयः ॥ स्थिर

दिरेफाजनशरितोदरेर्वकसिभिः पुष्पविलोचने लता ॥ ११ ॥

उपेयुषी एणं बहतीरपिसका मनासिज कुः सुरराजयो वित्तं ॥

कपोलकावे कविराणं मदारु हारुपाहितश्यामरुके च अन्द

नाः ॥ १२ ॥ कलापकं स्वगायरे सह विचित्रहारीणा वि

लोभ्यमानाः प्रसवेन शास्त्रिणां ॥ नभः श्रेयसा मुपकर्तुमिच्छतां

प्रियाणि च कुः प्रणयेन यो वितैः ॥ १३ ॥ प्रयच्छतां चैकु सुमा

यो वितैः नभः श्रेयसा प्रणयेन प्रियाणि च कुः १

ममिर्कर्ममपिसयका इत्यमरः महत्
 दक्षिणमो स्थिता न

कपोलस्य कावः लेः हस्तोनां कपो
 लकपयैः प्राणः वामहस्तः यस्य

शास्त्रिणां प्रसवेन पुष्पजनेन च
 लोभ्यमानाः आरुष्यमाणो वितैः १२

लता सुरराजयो वित्तं मनासि
 ज कुः २

गद्यसारो मलयजो भद्रक्रीडकः
 मे दनो स्त्रिया मिसमरः ४

प्रयच्छतां चैकु सुमा

नामगौतं कुले गोत्रमिति शास्त्रतः

दधिते न पतिना उच्चैर्निपक्षगोत्रं सपत्नी नामधेयं तं मिता प्राविता

तन्नाम्ना ग्राह्यते धर्मः १

मातिनीभुवं केवलं चरलेन
लित्तिर्यकिं नितुने १

अपराधकाश्चिद्येवात्र यद्यपि २

४० किं ७

निमानिनीवीपक्षगौत्रं दधिते न तं मिता ॥ नैकिं विदूष्यं चरले

न केवलं लित्तिर्यकिं वाष्पा कुललोचनाभुवं ॥ १४ ॥ प्रियैर्परां यद्य

तिवध्यमुमुखी निवद्धद्विंशितिला कुलाश्रया ॥ समादधे ॥

नाम्नैर्माहितं वद्या विवेद पुष्पाधुनैर्वाणि पत्नयं ॥ १५ ॥ सती

लमा सकलतां तमूषणं समास जहा कुसुमावते सकं ॥ सतीप

पीठं नृदे नि तं विना घने न कश्चित्तायने न कांतयो ॥ १६ ॥ कल

वभारेण विलोले नीविता गले दुक्कल सानशानि नो रसा ॥ वलि

प्रसंसायामिति २ गत्तवस्त्रेण सनाभ्यां शानतद्वत्ति उरसा हृदये नुपलक्षित १
चंचलकोटि १ कश्चिप्रश्नात्तमोगेन नेन एवं हतेन तेषां नेन १

वारी कथं शुक्रं यो निवि
स्मा दुश्चो य्येति मार्तः ३

वाणिपत्न्ये न विवेद नरा
पुष्पशेखरकांतदत्तमिति भावः

कलत्रभारेण उपलक्षितः १

४०

पुष्पाधुनैर्वाणि पत्नयं
पुष्पाधुनैर्वाणि पत्नयं

कश्चित्पुरुषः कांतया जघने
न सती वपीं उपस्थाप्या तं वृद्धे
प्रवितः

प्रवालमंगलवत्तरुणवाणिपल्लवः

पराजगपां कृतः पीवरसो यस्याः १

कः कमिववपुः गुणो द्वायमिव २

४९ कि०

वराह्यतेपुरवप्रतैरिवायसि
नान् ३

नवपल्लवानां श्रीरिवश्रीवेषांते
नान् आतएवसमेविष्यलेपि नर
एन गंतुयातुं अनी श्वरान् अस
नान् ४

तसुसंदधे २०॥ प्रवालमंगलरुणवाणिपल्लवः पराजगपां कृत
पीवरसनः॥ महिरुहः पुष्पसुगंधिराददेवपुः गुणो द्वायमिव गता
जनः॥ २१॥ वरोरुमिर्करणहस्तापीवरैश्चिरायेस्विनान्नवपल्ल
वस्त्रियः॥ समैपिगंतुं श्वराणां नैनि श्वरा मदादिव प्रस्वस्ततः प
दपदे॥ २२॥ विसरि कां न्वी मणि रसिलब्धया मनोहरो द्वा
यनितं वशोभया॥ स्थितानि जिह्वा नवसेकं तं द्युतिं अमातिरि
कैर्जघनानि गोदवैः॥ २३॥ समुच्चैः समं कजकोशकोमलैरु

विस्तारिभिः कां न्वी मणि रश्मिभिः लब्धया तज्जनिहैये हर्षः ३ अमातिरितैः अतिशयितै मोरवै उपभक्षितानि जघनाग्रै

तनुल्लघनी सार्धः २

दलकमलमुकुलमुपैनाभिभिः १

श्वराजानः महीरुहः लक्ष्म्य पुष्प
सुगंधिः आददे २

मदादिव पदेपदे प्रस्वस्ततः श्वराणा
न ४

मनोहरो द्वायमेकांतेषां विते
वानां शोभयाकरलेन नवसे
केतानां द्युतिं शोभां जिह्वा २

॥४९॥

उपनीविनीवीसमीपेनामिभिः उपाहितश्रीहिरजितेशोभानि९

सुरंगनानीनुसानुशिषरसमीपेवर्त्मनः सकाशात्
सविस्मयं यथा तन्म रूपयंतः नभश्चरन् ५

सरोरुहे समानकं जिनीमुस्तानि२

पाहितश्रीरूपपुपनीविनामिभिः दधंति मध्येषु बर्त्तनीविभंगिषु
स्तनातिभारादुदराणि न म्रतां ॥ २४ ॥ समानिका तीनि तुषार
भूषणैः सरोरुहे रस्फुटपत्रपंक्तिभिः चितानि चर्मवैकुण्ठैः
समंततो मुखान्यनुत्कुल्लविलोचनानि च ॥ २५ ॥ विनिर्यती
नां परिखेदमंथरं सुरंगनानी मनुसां नुवर्त्मनः ॥ सविस्मयं
रूपयंतो नभश्चरन् विवेशतत्पूर्वमिवैश्वर्यदरैः ॥ २६ ॥
॥ पंचभिः कुलकैः ॥ अथ स्फुरन्मीनविधूतपंकजा विपंकतीर

उर्ध्ववत्सु मध्येषु जघनस्थलेषु
स्तनातिभारादुदराणि न म्रतां
दधंति९

स्येदोदयिंदुभिः ३

निर्गच्छतीनां ४

अनुसानुयद्वर्त्मनः सकाशात् ३

आलोकने कौतुके तत्पूर्वव
विवेश २

अविकचदलालिभिः ३

अविकारस्य राक्षसालि ४

सविस्मयं रूपयंतः २

पुष्पावचयानंतरं अस्सलिलक्रिडावर्णनमारजते ९

चलद्भिर्मीनैः कपितपंकजा यस्मिन् ९

पंकरहिते तीरे स्वलितः कुम्भसमूहो यस्मिन् १

सुरापगाः वधूसमाभूता व १ किंकर्तुष्यः अवगाहितुं १ कादंबकलहं संस्थात् रसमरु
प्रशंते तौ त्वनोधः २ मंदे वहन २

४२ कि०

वर

पमगंधिरिह्यः ३

सुरंगमाला का अंतरे मध्ये भ
चरः स्थानं ४

सुरापगाः वधूसमाभूता व १

स्वलितोर्मि संहतिः ॥ पयोवगा दुंकलहं सनदिनी समाभूता
वैवंधूः सुरापगा ॥ २७ ॥ प्रशंत चर्मभिभवः शनैर्विवान् वि
लासिनीभ्यो परि मृष्ट पंकजः ॥ ददोभुजालं वमिवा तेशीक
रसरंगमालांतरगोचसेऽलिलः ॥ २८ ॥ मते सहा वै क
लहं समे ^{प्रोतिभारे} विभ्रमं कलत्रभारेः पुलितं नितं विभिः ॥ मुखे
सरोजानि च दीर्घलोचनैः सुरस्त्रियः साम्यगुणान्तिरासिरे
॥ २९ ॥ विभिन्नैर्वर्च्यत गमीनपंकजः पुरोवगाथाः सखिभि

कलहं साको विभ्रमं गतिविलास विधुरं यथा स्यात्तथा सहा वै सखि वा सै गते गतिभिः ४
विभिन्नाः विन्युतसेवा तापर्यं तगप्रांतगा मीनानां पंकजो यासां ताः ९ कुतः प्ररुहता ईदृश्य सखिभिः
पुरः पूर्वं अवगाहिताः कृतस्तानः ९

८

ग्रीहीतां वुकणः २
अनिलः वायुः विलासिनीभ्याः
भुजालं वै वददौ ४
सुरस्त्रियः मुखे सरोजानि सा
म्यगुणान्तिरासिरे न्यपुनः कल
त्रभारेः प्रोतिभारे नितं वि
भिः पुलितं सिकते साम्यगुण
न्तिरासिरे २

॥ ४२ ॥

सुरसुंदरीजनैकचंचित्प्रभातकृष्णश्रीपः तदेवावगाहनं प्रथमं यथा तथा प्रवेदिरेजगाहिरे
रमणिभिः श्रमसि जले विगाड्यते सति प्रविष्ट एव सति प्रवगाहनं वे सति २

मरुतः ॥ कंचविदापः सुरसुंदरीजनैः समीपमिस्तत्प्रथमं प्रवेदेर

॥ ३० ॥ विगाट्यमात्रं रमणीमिरमसि प्रयत्नं सेवाहितं पीबिरोरुभिः

विमिद्यमाना विससारसारसानुदस्यतीरेषु तरंगैः सहतिः ॥ ३१ ॥

शिलाघनैः नाकसदा मुरस्थलैर्वहन्ति वेश्मवपूपयोधरैः ॥ तदां

तेनो तेन विमिन्नवीचिना रुषेव भजे कलुषतमं भसा ॥ ३२ ॥ विधू

तकेशाः परिलोडितस्रजः सुरांगना नमवलुप्तचंदनाः ॥ अतिप्र

संगादिहितांगसो मुहुः प्रकंपनीयुः समया इवोर्मयः ॥ ३३ ॥ विप

शीलाघनैः शिलावल्गुनैः वधूपयोधरैः नाकसदा गंधर्वाणां उरस्थलैर्वहन्ति वेश्मवपूपयोधरैः भसा कलुषतमं अवि

लं भजे ॥ सुरांगना नमः अतिप्रसंगादिप्रविष्टा विहितांगसः कृतमंडनरूपाः ५ पराधः मुहुः पुनः प्रकंपनीयुः समया उर्मयः ३३ ॥
विधूताः विसिताः केशधैः ९ परिलोडिताः स्रजामालायैः ९ अवलुप्तचंदनाः ॥ ३३ ॥ गंगागाः एवं भूता विहितांगसः २

प्रयत्नेन सेवाहितां सेवाहिताः पि
वरः सुरयो यामिः स्ताभिः रमणिभिः २

तरंगसहतिः समूहः तीरेषु त
रेषु सारसान् पक्षिविशेषान्
उदस्य उत्सार्थं विससारवि
सारया मयः ३

शीलाघनैः शिलावल्गुनैः वधूपयोधरैः नाकसदा गंधर्वाणां उरस्थलैर्वहन्ति वेश्मवपूपयोधरैः भसा कलुषतमं अवि
लं भजे २

स्वयं विशीर्यमाणः ३
तदेवावगाहनं प्राविष्ट २
विमिन्नवीचिना भयैर्षिणा
श्रमसा २

ये स्त्रियः विभ्रममंडने सौंदर्यमंडने तिरोहिताः छन्नाः तान् न स्ववर्णाभ्यां न्यथा ह्युः कथं भूताः न स्ववर्णा विपक्षस्य सपत्नीजनस्य
 विरोधमथ नाप्यथकार इत्यर्थः कीदृशतां न विशेष एव कथनीयान् कानि चरुतस्य कुंकुमस्य शोषा निवृत्तिः

सपत्नीजनसंनिधौ पुण हीतां दत्तां प्राला ३

४३ कि०

किं कृता विरोधसंयत्नं र
 यति ह्य २

कवितायाः कवीवरसनेन
 ससिखा जे माता न विज
 तेन तस्या ज ४

सविता मय नान स्ववर्णा सितोहिता विभ्रम मंडने नये रुतस्य शो
 षा निवृत्तं कुंकुमस्य तां न विकस्य नीया ह्यधुर न्यथा स्त्रियः ३४
 प्रिये ए संगम्य विपक्ष संनिधा वुपाहिता व ह्यसिपीवरसने
 स्त्रिये न कानि विधि जे ^{जलेन श्रविलं} हो जला विलाव संति हि प्रेमिणि गुणा च सुषु
 ३५ ॥ अ संशय न्यस्त मुपांतर कतां यदेवरो कु रम एभि रंजनं
 रुते पितस्मिन् सलिले न मुक्ते तां निरासरा गो नयनेषु न
 स्त्रियः ३६ ॥ युतिं वहंतो वनिता वतं सका ^{दिलिप्रोः} रुता प्रलोभा दिव ^{करुणमर्णाः}
 तास्मिन् सलिले न रुते पिरागः नयनेषु नयनेषु कतां निरासज्जिते शोभां न २

उक्तमर्थं प्रकृतिरेण द्रव्यं न
 तीयुक्तः प्रेमिणि गुणा व संति व
 न ४ सुषु न ४

रम एभि रंजनं न्यस्तं
 तदेव उर्वरे कतां रोचुं अ सं
 शय २

वमिभिः जले प्रलोभा न
 ममोहात् रव वनिता वतं सका
 रुताः गंधर्वाः ९

॥ ४३ ॥

तासां वपुषा एव

नमश्चरैः गंधर्वैः रामानिरीक्ष्य तैस्त्वपुषा एव मंडने म्रत्नं कृतं कुबुधे यजे ३

प्रदिताः व्यदिताः १ विगता वत्र लेखा यासां ताः २ निरलंककाः क्षालितरागाः वामो धरा यासां ताः रामाः

सचिवाः संधर्षिताः तत्क्षणं तत्र
सल्लेखेन च तीयं तां अय
युः २

वेगिभिर्जलैः ॥ उपलुता सत्त्वा ए शोचनीयतां न्युताधिकाराः स
विवा इवा ययुः ॥ ३७ ॥ विपत्रलेखा निरलंकका धरा हूतां जना
क्षीरपिविभ्रतीः श्रियं निरीक्ष्य रामा कुबुधे नमः श्रवैरलंकृतं
तद्वपुषै वमंडने ॥ ३८ ॥ तथा नपूर्वं कृतमंडनादरः प्रियानुरागे
एविलासिनीजनः ॥ यथा जलार्द्रा न स्वमंडनश्रिया ददाह दृष्टि
प्रतिपक्षयोषितां ॥ ३९ ॥ ^{शुद्धमुखाः} शुभानना सावुत्तरेषु भीरवो विलोला
^{नलः प्रेनपंक्तिषु} हारा ^{अरुणवर्णाः} अलफेनपंक्तिषु ॥ ^{असुख} नितान्तगौर्यैः कृतकुंकुमे खलनले

भट्टाधिकारा गंधर्वाः १
क्षीरविरुता मंजनायासां
ताः २ श्रियं विभ्रति ३

चंचलहाराः १

कमलसहितेषु उर्मिषु २
रुतानि कुंकुमाजिह्वेषु
र्मिषु १

यथा जलार्द्रा स न स्वशोभेन न स्वक्षतानि लक्ष्यं ते ज्ञाने वमंडने तस्य श्रिया न स्वक्षतशोभये स
र्षः पीली सीनी जनः प्रतिपक्षयोषितां सपत्नीजनानां दृष्टि न ददाह न पीडयामास इत्यर्थः
प्रियानुरागेण तथा पूर्वजलविहारात् कृतमंडनस्य आदसं ज्ञेयं न एवमभूतः विलेसिनीजनः ३॥

तः देवांगनाः उर्मिषुः परमांगुलोलर्चनलेभिरे ९
स्तनैः प्रवेचितं कंचितं न्यस्य निवसमाददे ३

कस्मिन्सति हृदांभसि हृदजले धीरं यथा स्यात्ताद्योरवंशधे ३ सति ॥ सति ५
ताल काल क्रिया मानमि स मरः गीत वाद्यादिकं सति ते न्य २
व्यस्ताभ्यां विपर्यसिताभ्यां वधूकराभ्यां ग्राहते म्रधस्तादे केन केरेले
बले व्यम्रयेन तादिते यथः ९
श्रियाशोभया कमलानि हसद्भिः मुखैः ३

४४ कि०

प्रदंग वद्ध निपस्मिन्श
६२

अनेकतः अंगुयस्मिन् ४

जाह्नवी प्रसादसाफल्यं म
नाप प्राप ३

जासविलो लज्जल ६
व्यः २

भिरे ताः परमांगमूर्मिषु ४० ॥ रुदांभसि व्यसंवधूकरां हते रवं
प्रदंग ध्वनिधीरमुर्मुति ॥ मुहुः स्तनैस्ताल समसमाददे मव नो
हरे न्यस्य निव प्रवेयितं ४१ ॥ श्रिया हसद्भिः कमलानि सस्मितै र
लेहे तांबुः प्रतिमागते मुखैः ॥ हेतां नुकरा सुरराजं योषितां प्रसा
दसाफल्यं मवाप जाह्नवी ४२ ॥ परिस्फुरन्मीनं विघट्टितोरं वः
सुरांगनाः स्त्रासं विलो लं दृष्टयः ॥ उपाययुः कंचितं पाणि पल्ल
वाः सखीजनस्यापि विलोकनीयतां ४३ ॥ मया दिवा श्रि

सुरांगनाः सखीजनस्यापि विलोकनीयतां उपाययुः २

किं कृताभयादिव श्रि विवर्तमाने धीनै विघटिता उरयो यासां ताः ३

परिस्फुरद्भिः विवर्तमाने धीनै विघटिता उरयो यासां ताः ३

इव ससहितैः
सुरराजयोषितां मुखै
कतानुकरा विहाराय
पकारो यथासाजाह्नवी
कंचितः पाणि पल्लवाः य
स्मिन् स्य २

४४

मानिनी मुदा श्रौतुं येन प्रियं नंदयति स्म १ कृत्रिमेव प्रविद्धि ते ज्येष्ठे रामा मनोहरंति २
 कस्मिन् कृतिं ज्ञापयिनेन हते ताविते अभसि सति १ अ कृत्रिमः अ नो रोपितः यः प्रेमैव स्मः तेन प्रविद्धि ते जनि ते ज्येष्ठे २

प्रशारणशीले २

अथ १ व्यहंते मे सिसि प्रियं मुदानं दयति स्म मानिनी अकृतिं मे प्रेम रसाहिते २
 मनोहरंति रामाः कृतकै रपीहिते ४४ तिरोहितांता नितितांत
 माकुलै रपां विगाहा दलकै प्रसारिभिः ययुर्वधूनां वदनानि तु
 ल्यतां धिरे फलं दं तां रिते सरोरुहैः ४५ सरोजपत्रं परिलीन
 स्वयं विशाल दृष्टेः स्निग्धमू विलोचने शिरोरुहाः स्थिताः
 पद्मं संहते धिरे फलं दं नु निशब्द निश्चल ४६ अगूं उहा स
 स्फुटं दंतं केशं मुखं शिरो देत तं विकचं नु पंकजं इति प्र

अलकै के रिते रोहितांता जिह
 न प्रोता निवदना नि २

यधूनां वदनानि सरोरुहैः नम
 ले तुल्यतां ययुः ३

परिलीनः व्याप्तः स्वदृपद
 भ्रमरेय स्मिन् कमले ४

निर्गतः शुद्ध निश्चलताय
 स्मिन् ४६ २

अपां विगाहा त्रितांतं आ
 कुलकै रः ३

धिरे फलं दं नम रसमूहेन
 तवितैः आस्था दितैः ४

नतः पद्मानां साहतिः स
 मूहयस्मिन् ४६ २

विशाल दृष्टे तस्यां स्ति तद्विचित्रं अमू विलोचने किं सरोजपत्रं २ स्ति विचित्रं विशाल दृष्टे तस्याः शिरोरुहाः केशाः किं धिरे फलं दं नु ३
 प्रकटतां स्तो न स्फुटं दंतं केशं यस्मिन् पुरे १ स्ति विचित्रं विशाल दृष्टे तस्यां किं विकचं नु पंकजं नु १

इति प्रकारेण नलिनीवने प्रलीलायां सखी १ योचितः सुचिरेण बहुकालेन सखी विदं वभूवुः निश्चयमिहार्थः १
नवपल्लवस्य प्रकृतिवरोहलो धूतानां पयसी २ किल निश्चयेन पयस्यगंधे सति जातः सभ्रमो यस्याः २

४५ कि०

अथाष्टेन दूषितं तदधाष्टेन दूषितं

लीलां नलिनीवने सखि विदं वभूवुः सुचिरेण योचितः ४७ यु
गम् ॥ करौ धूतानां नवपल्लवा कृति पयस्यगंधे किल जातः सभ्र
मा ॥ सखीषु निर्वच्य मध्यां दूषितं प्रियंगुसंश्लेष मवापमानि
नी ४८ प्रियैः सलीलं कारवारिवारितः प्रवृद्ध निःश्वासविकंपि
त सानः ॥ सविभ्रमा धूतं करान्न पल्लवो यथार्थता मां पविता
सिनी जनः ४९ उदस्य धैर्यं दयितेन सौंदरं प्रसादितां याः क
रवारिवारितं ॥ मुखं निमीलं नयनं नतं भुवः श्रियं सपत्नीव
दनादिवा ददे ५० विहस्य पाणौ विधत्ते धृतां भसि प्रिये १

सखीषु निर्वच्य मध्यां
मिलाप ३
प्रिये सलिलं यथा स्यात्
या करेण हस्तैः न वरिज
लः कारितः प्रक्षिप्तः ५
विभ्रमेन सह धूतः वेषितः क
रागैः एव पल्लवो यस्याः ४
करेण वारिजलं कारितं मुखं

मानिनी प्रियंगुसंश्लेषं अ
वाप प्राप ३
प्रवृद्धः निश्वासः तेन विकंपि
तः सौमेयस्याः विलसितः ५
विलासिनी जनः यथा ग
तां प्राप यथा योग्यं जला
क्रियां प्राप प्राप ४
प्रसादितायाः नतं भ्रुवः मुखं
सपत्नीवदनादि वभिर्नयं
ददे जगत् ३

निमिलं नयनं नयस्मिन् २

किं कृत्वा सौंदरं यथा स्यात् तथा दयिते प्रियेण धैर्यं उदस्य ३

अस्मिन् प्रतिप्रियेण वध्याः पाणौ विधत्ते सति ९

किं कृत्वा किंचित् विहस्य ईषसा स्य १ धृताः श्रमः यस्मिन् प्राणो ९

४५

मदनेन आर्द्रचित्तः यस्याः
अथावन्तं लक्षणं राग रहितं वेपथुः कथितं श्रोत्रपल्लवं
भूषयति स्म ३

कांक्षी पुद्गलिका श्रुतं वस्त्रं वधार कारवसस्त्री इव ९
नतभुवः विगदेषा सीरे निरंजने निधौ तव जले हृदौ सा निविलो
तिर्येकविलो कितं मंडयति स्म भूषयति स्म २

कीतः उष्यं वधं निगीर्षं
विशेषं श्रुतं २

तिलकरहितं तदा स्पंदमुखं
वलि क्रिया रेखा वंधः भूष
यति स्म ४
काञ्चिन्नायिका नुकोपसां
सुनै न तु तोष ३

एव ध्वं मद नार्द्र चेतसः ॥ सखी वकां च पयसा घनी कृता वभा
रकी तो अयं वेधं मंशुकं ॥ ५१ ॥ निरंजने साञ्चि किं कितं दृश
नव्या वके वेपथुः रोष्ट पल्लवं ॥ नतभुवो मंडयौ स्म विगदेषा
क्रिया न्याति लैकं तदा स्पंदं ॥ ५२ ॥ प्रिये न सितं चरमं विपक्षत
श्रुकोपकां चिन्तु तोषसां तनैः ॥ जनस्य रूढ प्रणयस्य चेत
सः किमप्यमर्षोऽनुनये भ्रशतैर्यै ॥ ५३ ॥ निमीलं दं के करलो
ले च सुखां प्रियोप कंठं कृतं गात्र वेपथुः ॥ निमज्जतीनां स्वसि
रूढ प्रणयस्य गत्र प्रेप्ते जनस्य संवधि चेतसः श्रमर्षः मनसप्रकोपः किमिति कुतो अनुनये स
ति प्रार्थये सति भ्रशय ते गाढा भवति शं तो न भवति ३ प्रियोप कंठं प्रियसमीपे निमज्जतीनां विगदेषा नानां
नीमीलेति श्रुते करलो कसला निलो लव्यं सुषिया संताः २ कृतः गत्रस्य वेपथु कंपनयेन मदनेन श्रमेण ९

पयसा जलेन घनी कृता का
ची ९

ति ३
विपक्षं सपत्नी जनस्य भ्रम
मं पश्चात् प्रिये न सितं का
चित् नुकोप ४

निश्वासैः उच्चैः स्तनौ येन सः श्रमः मदनः १ दासां देवां गङ्गां नमः खेदः नुपप्रये मथवा नुवितर्क मदनः कामः पप्रथ-
 इत्थं विरहस्य वनिताभिः उदस्यमानं चारि २ पीनस्तनैः उरुजघनस्थलैः शालिनीभिः मज्जे हरे वनिताभिः २
 उत्सर्वितः उर्मिचययसमूहैः लघितैः तीरदेशे येन तच्चारि ३ ॥४॥ किं कृत्वा तीरांतरेषु रथांगना म्नां मिथुनानि चक्रवाकं दृष्ट्वा नितीहानियो ज्येष्ठः

४६ कि०

तोऽर्तस्तनः श्रमो नु तेसां मदनो नु यं प्रये ॥ ५४ ॥ इत्थं विरहस्य
 वनिताभिः उदस्यमानं पीनस्तनैः उरुजघनस्थलैः शालिनीभिः
 भिः ॥ उत्सर्वितोर्मिचयलघितैः तीरलैः स्वमौत्सुक्यं नु न्नमि
 वचारि पुरः प्रतस्ये ॥ ५५ ॥ तीरांतरेषु मिथुनानि रथांगना म्नां
 नीत्वा विलोडितं सरोजं वनश्रियसाः ॥ संरेजिरे सुरैः सरि
 जैर्लघोतैः हारा सांरावितान तरला इव यामवसः ॥ ५६ ॥
 संक्रांतं चंदनरसाहितं वर्णभेदं विष्टिर्न भूषणं मणिप्रकरं
 सुरसरिज्जलेन धोतं हाराः स्नातितमुक्तावलयाः ताः २

चारिजलः पुरः श्रमे प्रतस्ये ४
 विलोडितः सरोजवतानां क
 मलानां श्रियः येन ताः २
 संक्रांतैः मिलितैः चंदनरसैः
 तेन प्राहितं वर्णभेदं यस्मि
 न्मलिनं १ श्रुत्वा वर्णं

श्रीसुखं विहारसहितं
 प्रेरितमिष ३
 ताः देवांगनाः संरेजिरेभ्य
 मुने ३

तारावितानैः उडुगण नक्षत्रैः तरलाभासुराया मवसारात्रिः ३ न २
 विष्टिर्न भूषणं मणिप्रकरणं भूषणं मणिप्रकरणं १ ॥ ४६ ॥

यत् ३३ मियस्मि सलिलं

श्रुतिं ॥ वक्षेमिनां कवनिता परिभुक्तं पुंते सिंधोर्वभार
सलिलं शयनीयलक्ष्मीं ॥ ५७ ॥ ६० ॥ इति श्री कौता
जुनीये महाकाव्यमद्रशीलक्ष्म्यं तमारविक्तं पुष्पाव
चये जलके लीला नो नामाष्टमः सर्गः ८ ॥ ६१ ॥
वीक्ष्य रं तु मे न सः सुरनारी रां तं चित्रपरिधानविभूषाः
तं स्त्रियार्थमिव या तु मथां संभानुमानुपपयो धिल्लं वै
॥ ९ ॥ मध्यमोपलनि लेभे सदंशा वै कतः श्रुतिमुपेयु विमाने
मध्यम उपल प्रत्यरत इति कथ्यते तस्य संशौकी रो ९ भाते एकतः श्रुति उपेयु सति ९

सिंधोर्गंगायाः सलिलं जलं
शयनीयलक्ष्मीं वभार ९

वीक्ष्य सुरनारी वीक्ष्य ३

विमर्शतस्याः सुरंगनाया
यार्थं दूवर

अस्मिन्नवप्रसंगे स्थाग

तावते ९

गृहीतं चित्रवस्त्रं विभूषणं
च सुरनारी ३

अथ जलकिं नंतरं जायते
नूर्यः असं वातु उपपयो धि
समुद्रसमीपे लले २

द्यौःशक्रः वासरलक्ष्मीं वाह्यं हारयति निवर्
परिवृत्तिविलोलां लक्ष्मीं

४७ कि

द्यौरुवाहं परिवृत्तिविलोलां हारयति निवर्वासरलक्ष्मीं ॥ २ ॥
अमुपाणिभीरतीवविपासुः पप्रजं मधुभृशं रसयित्वा ॥ द्वा
वर्तमेव गतं क्षितीमेव नृलोहितं वपुरुवाहं पतंगः ॥ ३ ॥
गम्यतामुपगते नयनानां लोहितायति सहस्रमरीचौ ॥
आससाद विरहय्य धरित्रीं चक्रवाकहृदयाभिमितापः ॥ ४ ॥
मुक्तमूललघुसुदितपूर्वः पश्चिमे नभसि संभृतसोऽक्षः ॥ सा
मिमज्जति रवौ न विरेजे स्थिन्नजिह्वा इवरस्मिं समूहः ॥ ५ ॥

८

पतंगसूर्यः लोहितं वपुः
वाहप्राप

अभितापः संतापः धरती
विरहय्य सक्ता चक्रवाक
हृदयादि आससाद ३
रस्मि समूहः न विरेजे १

४७

कांतदूतः ११

अगस्त्यपुत्रं गोपुत्रं दुर्कारैः किरणैः भुक्तं हानं वृक्षान् अवलंब्य ३

वनितामिरविभासः दक्षि
३२

कांतदूतः स इव कुंकुमताम्राः सायमंडनमभितरयं सः ॥ सादरं दू

दक्षिरे वनितामिः सौधजालपतितारविभासः ॥ ६ ॥ अगस्त्य

पुत्रितांतपिशंगैर्भूतं हानं मदुकारैः रविलंब्य ॥ असौ लग

नुचितैर्कभास्यात् सूर्यः अहं नानि नुभास्वा नाविवेश जलधिं नुमहीनु ॥ ७ ॥ आकुलं

लपत त्रिकुलानां मारवैर्नुदितैष सरागः ॥ प्राययौ धृति

दश्च विपांडुस्तुत्यतां दिनमुख्ये नदिनां तः ॥ ८ ॥ आस्थितस्य

गितवारिदपंत्या संध्याया गगनपश्चिमभागः ॥ सोमि विदुम

गगनपश्चिमभागः संध्याया जलधेः पश्चिमं उदे प्राय १

दिनांतः सायंकालः दि
नमुख्ये न तुत्यतां प्राय

नुचितैर्कभास्यात् सूर्यः अहं नानि नुभास्वा नाविवेश
लपत त्रिकुलानां मारवैर्नुदितैष सरागः ॥ प्राययौ धृति
दश्च विपांडुस्तुत्यतां दिनमुख्ये नदिनां तः ॥ ८ ॥ आस्थितस्य

प्रांजलोऽविजने तस्मै महिषा सक्ता ९
उवसा प्रातःकालं संवधी आ तप धर्मभया तत्र पत्नी न मुमुक्षु

४८ कि०

संध्यायापत्तेन सुते
नेतरदुष्टमेकविंश
धेनुः

अंधकारं निश्रा तृणनैरेव
संनिपत्य समानी उदयापः

वितानविभासारं जितस्य जलधेः प्रियमूह ९० प्रांजलोऽविधि
जनेन तमूर्ध्नि प्रेम तत्प्रवणं च तसि हिता ^{आसक्तयेतसि किं कुरु} संध्यायाऽनुविदधे वि
रमंसा चापलेन सुजने तरमे त्री ९० ॥ श्री वसां तप भया दं
पत्नी न वासर छ विविरामपरीयः ^{यथावयः न पुंसं} संनिपत्य शनकैरिव नि
मोदधकौ रं दिध मुदवापसमानौ ९१ ॥ एकतां विवेकतस्य
विवेकः कस्य चिन्तमह तो प्युपलेभे ॥ भास्यता निदधिरे
भुवनानां मासनी वपति तेन विशेषाः ९२ ॥ इष्टतां स

९
संध्यायाऽनुविदधे वि
रमंसा चापलेन सुजने

कथं भूत कस्या एकतां इव
तस्य

पत्ति तेन भास्यता सूर्ये एकस्य चित्तमह तः ॥ वि विवेकः ज्ञानं नुपलेभे भुवनानां विशेषाः ॥ आत्मनि इव निदधिरे २

४८

यामिनीविरहि एं विहगानां मिथुनातिनिकवाकुं दानिवियोगं आपुंरव ९
 अं बुद्धिः पंकजं प्रतिनतिनियते स्म कपिवसु स्मिब ४
 अं तिकं जेते पिशकुं तौ दयिताये दयानं य धृति सति ३

यधूमिः सह अमेदं छतां यि
 हगानं ९

समुत्तं ३

हृत्तुर्व ४
 नुवितर्क विविधा सद् शोभा
 रजिता शमी कृता ३

हवधूमि रमेदं यामिनी विरहि एं विहगानां ॥ आधुरेवमि
 पुनानिवियोगं लघ्यते न स्वलु कालनियोगः ॥ १३ ॥ य छति प्रति
 मुखं दयिताये वाचं मतिकं गं ते पिशकुं तौ ॥ नीयते स्म नति
 मुसितं हर्वं पंकजं मुखमिवावुं हं हि एं ॥ १४ ॥ रजिता नुविवि
 धा तैरं शोला नामितं नुगं ग नं स्थगितं नु ॥ पुरितो नुविषमे
 धुधरित्री संहता नु ककुमस्ति मिरेण ॥ १५ ॥ रजिता गं मलिना
 निविकाशं पंकजा निरहयं ति विहाय ॥ स्पष्टं तारक मियाय ॥
 गगनं नामी ॥ तं नम्री भूतं नु स्थगितं नु स्थिरं नु ३

स्व लुति प्रयेन का
 लनियोगः प्रमात्तं न ल
 यते २

विषमे धुधरित्री पुरितानु
 किं कृतार विरागः मलि
 ना निविहाय २

नुवितर्क ति मिरेण ककुमः दिश संहताः आछादिता किं २

पंकजाति वि काशं सजं ति ९

स्पष्टः तारकं यः स्मिन् २१

नमः श्रीः श्याय १ निरापदिसर्ववस्तुस्थानुं १ शशधरेण चंद्रमृतः १ सुतः श्रीं सुसंपूरुः १
 अंशुसमूहः वासवस्य दिशं प्राचीं समूहे व्यानशे २ भूरास्य कर्पूरक्षोदस्य मुष्टिः इव
 केतकीकुसुमकेसरवत्पांडुः १

कस्मिन् सति तारककराजे चंद्रमृते कंसमी पंतमि स्त्रां शविर्वै

४८ कि०

नमः श्रीर्वस्तुमिधति निरापदिसर्वः १५ व्यानशेशशध
 रेण धिमुक्तः केतकीकुसुमकेसरपांडुः १ चूर्णमुष्टिरिव लंभि
 तकांती वासवस्य दिशं ममू सैमूहः १७ उ सती मुच
 मिवांशु तमिश्ना मंतिव ब्रजति तारकराजे दिक्प्रसाद
 गुणं मंडनमूहे रस्मिहा सविशोदं मुखे मे १८ नील
 नीरजं निमिहि मगे रंशे लेखवपुषः सितरस्मेः स्वरराज
 निपतत्करजालवारिधेः पयसि गंगामिवांभः १९ द्यानिरु

प्राप्तक्षितिः ३

आमुष्टिं प्रोमुचं चंद्रमृते सति

रंशे वा नीरस्मिहा सविशोदं मुखे मे

दिशं प्रसादः प्रसन्नता तस्य
 गुणं सः एव मंडनं भूषणं
 नील नीजजक मलसहस्रं
 निमिहि मितिः सैमूहः कासस्य

सितरस्मे चंद्रमृते निपतत्करजाले स्वरराज २ वारिधेः समुद्रस्य पयसि गंगाम्बः ३ व १
 शैले नरुद्धवपुषः सितरस्मे २

४८

श्रीतिनीलधनामध्वान्तमुयतकरेणपुस्तकस्य १
 अतितेतरभासाशुभवर्णशंभुवाशिवतकरिचर्मद्विष्यमानेआध्यादितेद्वय २

दीपितमालेकीर्णसमहेतिजितंकुटिलतांजहतिमति ३

दुः

ऊदतिनीलधनामध्वान्तमुयतकरेणपुस्तकस्य १ ॥ द्विष्यमा
 एमसितेतरभासाशंभुनेवकरिचर्मचकासे २० ॥ अंतिका
 तिकंगतेविस्तेजिल्लतां जहतिदीधितिजाले ॥ निःस तसि
 मिरभारनिशेधादुघसन्निवरराजदिगंतः २१ ॥ लेखयावि
 मलविदुमभासासंहतंतिमिरमिंदुरदासे दंष्ट्रयाकनक
 टंकविशंग्यामंडलंभुवइवादिबराहः २२ ॥ दीपयन्नधनम
 किरणैःकुंकुमाहणपयोधरगौरः हेमकुंभेवपूर्वपयोधे
 रुन्ममंज्जशानकैस्तुहिनांशुः २३ ॥ उक्तंदुमविभिन्नतमिर

इदुःचंद्रःतिमिरसंहतंकाशंयथास्वातत्पालेखयाउदासेप्रकासे ४

तुहिनांशुःचंद्रःशानकैःमंदमंदउन्ममज १

पूर्वपयोधेःसमुद्रस्पहेमकुंभःइव २

कुंकुमेनअरुणःपयोधरःतद्वत्गौरःचंद्रः॥ गौरोरुणेक्षितेक्षितेप्रमरः २ उक्तःइदुःयस्मिन् १

अंतिकंअंतिकंसमीपंसमीपं
 प्रातःइदुःतेनविस्तेजिल्लतां

त्रिस्ततःतिमिरस्यभारःत
 स्पतिरोधातुछसन्निव ४

विमलविदुमभासासहितः
 एवंभूतयालेखया ४

किरणैरस्मिन्समूहेनभः
 काशंक्षेपयत्सन् २

दिगंतःदिशंअंतःदिगंतः
 रराज ३

आदिबराहःभगवान्कनक
 कटंकविशंग्यादंष्ट्रयाभू
 वःमंडलंइवयथाउदासे ३

अविभिन्नःतमिस्त्रांअपचर
 यस्मिन् रजनीं

८ तिमिरलोकाः जनरजनीपश्यति स्म कसिच। श्रीरया लज्जया नववधूमिव २ विगतः संश्रु वस्त्रे तेन स्फुटं प्रकटं मुखं यस्याः नववधू १
 अतिकं तजि हार ॥ यौ आकाशे उचितं योगं प्रसादं प्रसन्नतां नगमिता न प्रापः २
 अद्रि पर्वते वनेभ्यः तिमिरं ग्रंथं करं न उच्छृते न त्रिस्तं ३

५० कि०

सु१ सु१

सां पश्यति स्म रजनीमवि तसः ॥ व्यंशुकं स्फुटं मुखीमति
 जिंसां श्रीरयानववधूमिवलोकः ॥ २४ ॥ न प्रसादं मुनितं ग
 मिताद्यैर्लोके तं तिमिरं मद्रिवनेभ्यः ॥ दिग्मुखेषु न च धामवि
 कीर्णं भूविता न रजनी हि ममासा ॥ २५ ॥ मानिनी जनविलो
 चनपाता नु स वाष्पकलुषा न्प्रतिगृह्णन् ॥ मंदं मंदं मुदित
 प्रययौ खंभीतं भीतं इव शीतं मयूषः ॥ २६ ॥ स्निग्धं तप्रीयवधू
 रूपकं टं तारकास्तं तं करस्य हि मां शोः ॥ उद्धमन्ते मिररां ज
 समं तादं गरागं इव लोहितं रागः ॥ २७ ॥ प्रेरितः शशधरेण

दिग्मुखेषु धामतेजः नविकी
 एन विस्तारिते ३

उदयं प्रापः ४

उद्धमन्ते २

॥५०॥

मानिनी जनविलोचनपातान् रविपातान् प्रतिगृह्णन् सन् ४
 हि मां शोः इव लोहितं रागः समं तादं मिररां ज २
 अंगरागः इव १ विस्तारित कीर्णस्य २

शरधरेण चंद्रेण प्रेरितः विस्पष्टः १

हिमभासारजनी भूविताभव
 ति ४

मंदं मंदं
 शीतमयूषः चंद्रः आकाशं प्र
 ययौ कइव भीतभीत इव ३
 तारका एव प्रियवधू तस्य उप
 कंठे समीपं स्निग्धतः शोः
 ग १ हि मां शोः २

करो घः सस्मि स मूतः सह तानिः वितमं स नुनो दूरी न कार १ मंदर निनः मंदरा न लेन भिनः क्षीर सिंधुः कान ता नि व न नि व यथा
 विरलः सां ५ उच्चाः तरवः यस्मिन् २ न्यस्तैः शुक्ल वलिभिः श्रेत पुष्पा युपहारैः विवाहितं तन्मनि उपरि भाग या सां ताभिः ३

करो घः सह ता न्य पि नु नो द त मं सि ॥ क्षीर सिंधु रि व मं द र भि न्नः २
 कान न न्य विर लो अ त रू ति ॥ २८ ॥ स प तां ग मि तै यां श रि पा दै
 धा य या वि ट पि नं प्र ति वे दे ॥ न्य स्तैः शु क्त व लि भिः व त त्ता भिः तु ल्य
 ता व स ति वेश्म मं ही भिः ॥ २९ ॥ आ त वे ध ट ति मं ता सह वं धा या
 मि नी वि र हि णा वि ह गे न ॥ से हि रे न कि र ण हि म रं से दु स्वि
 ते म नं सि स र्व म स ह्यं ॥ ३० ॥ गं ध मु छु त रं जः क ण वा ही वि सि
 प नू वि क स तां कु मु द नं ॥ आ दु धा व प रि ली न वि ह गं या
 मि नी वि नो द यः म रू द पा व न रं जी ॥ ३१ ॥ सं वि धा तु म मि धे

यामिनी मरुत्वायुः श्रपां वनराजी आदुधा व के वितवान्

विकसितं कुमुदं नं उच्चतरजः कणवाही प्रासंकृतवती मरुत्

वेश्म महीभिः गृह पृथ्वीभिः
 विटपितां तरुणां छायाया व
 सति स्थानस्य तुल्य ता प्रतिवेदे
 यामिनी विरहिणा विहगेन
 च केवा केन हि मरसे किरण
 ना से हि रे ४
 दुःस्विते मनसि सर्वं असंभ
 वति ३

शशिपादे चंद्रस्मीभिः सार
 तां सवल तां गमि या छा यया
 वध्या न्त्र वा सह आ त पे दुः
 करे ध ट ति म ता सं तो वं क ता ४
 गंधं विक्षिपन् सन् ३
 परि ली नः सु सुः वि ह गे य स्मि
 न या मि नी २

५१ कि०

त२

आनेगः कामः विजयिन्वाप
आदेदेरहितवान्
आगतः प्रियकृत्यप्राप्तप्रिय
जनवतां तैः विदुः सस्यकर्म
दूतीयाचारः सः एवभवत्
दि१

इंदुः चंद्रः यामिनी वनितया उदसे उदयं प्राप्तः २
किं कर्तुं मन्मथस्य अभिवेकं त्रिभुवनजैः संविधातुं सम्यक् कर्तुं
लसदंशवो जलानि तेषां शोधः पुरः यस्मिन् इंदुः १
नीलोत्पलसहितं रजतकुंभः इव
सलुनिप्रयेन शोभाते जसा अनूतं सपूर्णं विस्मयहायं सहाय रहितं जयश्रीः न उपजति न प्राप्तिर

कमुदां समन्मथस्य लसदंशुजलौघः यामिनी वनितया ततं विविस्त्रितं १
रुः सोत्पलोरजकुंभ इवेंदुः ३२ आ जसापि सलुनूनमनून
नासहाय मुपजाति जयश्रीः यद्विभुः शशि मयूष सखः सन्ना
ददेविजयिन्वापमनेगः ३३ समेनां विरचन हित शोभैराग
तप्रियकथैरविदूयं संनिहृदरतिभिः सुरंदारैर्भुषितैरपि
विभूषणमीषे ३४ नजैसां रुचिरैर्मणिभ्यश्चंदनानि विरेह
मदिरावा साधनेषु हिरते रूपधते रम्यतां प्रियसमागम एव ३५ ॥

विरहवियोगवस्थायां रमणीयः सजः माल्यानि चंदनानि मदिरावानरुच्यते स २
हीयस्यात्तरते साधानेषु प्रियसमागम एव रम्यतां उपधते १
आ सखैरतो लयैः ३ समेनां के लिरहाणं विरचनते न अहित शोभैः ४

तेजसा नूनं प्रविहितमविसर
यमप्रति नहि संपूर्णं भवति

यतयस्मात् विभुः समर्थः वि
कामः प्रियमयूष सख सख स
नर

भूषितैः सुरंदारैर्विभूषणं
इवेंदु
३२

॥ ५१ ॥

अपि नायसमीपं प्रस्थिताभिः
प्रचलिताभिः १

मात्रेनीभिः मदः श्रवणलंवे
स्वीकृतः २

कांतमंदिरं बहु प्रकारेण संदिशि
तभिः जानतामिरित्यर्थः ३

लायिकांता २

आशुकांतं प्रतिश्रमिसरितवशा
मभिगतवशा ३

दूरीकृतः धैर्यः येन मदेन २

समानं शरीरं न च कर्षयान्नपिनरो कीदृशः २

ध्यांसिप्रियसखीवचनानि यामिः १

प्रस्थिताभिरपि नायसमीपं ध्वंसितप्रियसखीवचनभिः ॥ मां नि
नीभिरपहंसितधैर्यः सादयन् न विमदोललंवे ॥ ३६ ॥ कांतवेश्म
बहुसंदिशताभिर्यो तमेव रतये रमणिभिः ॥ मन्मथेन परितु
रमतीनां प्रायशः स्खलितमप्युपकारि ॥ ३७ ॥ आशुकांतम
मिसारितवशा योषितः पुलकैरुद्धकपोलैः ॥ निजिगायमुख
मिंदुमखंडं खंडवत्रितिलकाकृतिकंठ्या ॥ ३८ ॥ उच्यतां स वचनी
यमशेषं नेष्टरेपरुषतासखिसाध्वी ॥ आनयैनमनुनीयकथं

खंडपत्रस्य तिलकः तद्धतश्च कृतिगोलाकारमिदं ॥ इदं २
योषितकांठ्यामुखं पूर्णं च निजिगाय ३

मन्मथेन परितु रमतीनां प्रायशः १ यमि
नां स्खलितं विरुद्धं च मवि
प्रायशः उपकारि भवति ३

रमणिभिः रतये रतनिमित्तं
यातमेव ३

पुलकैरुद्धैश्च तौ कपोलौ
यस्य तत्पुलकं

वा विप्रियाणि जनयन्नुनेयः ॥ ३८ ॥ किंगतेन नहियुत मुपैतुं
 कः प्रिये सुभगमानि निमानः ॥ यो वितामितिक वा सुसमेतैः का
 मिभिर्बहु रसाधितिकहे ॥ ४० ॥ युगं ॥ यो वितः पुलकरोधि
 दध्याधर्मवारिनवसंगमजन्म ॥ को तव दशसि बभूव पतं ह्य
 मं उनेलुलितमं उनेतैव ॥ ४१ ॥ शीधुपानविधुरा सुनिगहून्
 मानमा सुप्रियिती कृतलजा ॥ संगता सुदयितैः पलेभे
 माननीषु मदेनो नु मदेन ॥ ४२ ॥ द्वारिचक्षुरधि पाणि कपोलो

जीवितं ह्यधिकुतः कलहोऽस्यः ॥ कामिनमिति वचः पुनरुक्तं
प्रीतयेन वनवत्प्रियाय ॥ ४३ ॥ सा चितोचन युगं नमयं
तिरुंधती दयितवक्षसि पातं ॥ सुभुवो जनयति स्म विभूषां
संगता बुपररामचलजा ॥ ४४ ॥ सव्यलीकमवधीरितस्वि
नं प्रस्थितं सपदिकोपपदेन ॥ सुयोषितः सुरुदिव स्मरु
एहि प्राणनाथमभियाव्य निपातः ॥ ४५ ॥ शंकिताय कृतम
व्यनिपातामीर्ष्याविमुखितां दयिताय ॥ मानिनीमभि

नजाविशेषः

मुखाहितचि तांशं शतिस्म^मधनरोमविभेदः ॥ ४६ ॥ लेलदृष्टि
 दनंदयितायाश्चुं^{मति}वतिप्रियतमेरभसेन ॥ श्री ३ यासहविनी
 विनि तंया^{पु}दंशुकंशिथिलतामुपपदे ॥ ४७ ॥ हीतयागलित
 नीविनिरस्यन्तरीयमवलंबितकांचि ॥ मंडली^हतपथु
 सनभारंसस्यजेदयितया रुदयेशः ॥ ४८ ॥ आद्रतानख
 पदैपरिरंभाश्चुं^मवतानिघतदंतनिपातैः ॥ सौकुमार्यगुणसं
 भृतकीर्तिर्कामएवसुरतेष्वपिकामः ॥ ४९ ॥ पाणिपल्लव

विधू ननमंतः सीकृतानि नयनार्क निमेषाः ॥ योषितां रहसि
गङ्गादवाचः ॥ मस्त्रता मुपययुर्मदनस्य ॥ ५० ॥ पातु माहितर
ती न्यभिलेषु स्तव्यं यं पुनरुक्त रसानि ॥ सस्मितानि वदना
निवधूनां सोत्पलानि मधूनी युवानः ॥ ५१ ॥ कंतसंगमपरा
जितमन्यौ वारुणी रसन शंतिविवादे ॥ मानिनी जनउपाहि
तसंधौ संधेधनुषि नैषु मनंगः ॥ ५२ ॥ कुप्यतां शुभवती नत
चिताः कोषितां श्रवणवस्य तस्मिन् यूनः ॥ इत्यनेक उपदेश

संज्ञा

इव^१स्म^२ स्वा^३ये^४ते^५यु^६वति^७भि^८र्म^९धु^{१०}वारः ॥ ५३ ॥ न^{११}त^{१२}भिः^{१३}प्र^{१४}ण^{१५}य^{१६}सं^{१७}भ्र^{१८}म^{१९}
 द^{२०}तां^{२१}बा^{२२}रु^{२३}णि^{२४}म^{२५}ति^{२६}र^{२७}सां^{२८}र^{२९}स^{३०}यि^{३१}यि^{३२}त्वा ॥ ह्री^{३३}वि^{३४}मो^{३५}ह^{३६}वि^{३७}र^{३८}हा^{३९}दु^{४०}प^{४१}
 ले^{४२}मे^{४३}पा^{४४}ट^{४५}वं^{४६}नु^{४७}ह^{४८}द^{४९}यं^{५०}नु^{५१}व^{५२}धू^{५३}भिः ॥ ५४ ॥ स्वा^{५४}दि^{५५}त^{५६}स्य^{५७}य^{५८}म^{५९}थै^{६०}धि^{६१}त^{६२}र^{६३}
 मा^{६४}ने^{६५}लं^{६६}भि^{६७}तः^{६८}वि^{६९}प्रि^{७०}य^{७१}त^{७२}मे^{७३}स^{७४}ह^{७५}पी^{७६}तः ॥ आ^{७७}स^{७८}वः^{७९}प्र^{८०}
 ति^{८१}प^{८२}दं^{८३}प्र^{८४}म^{८५}दा^{८६}नां^{८७}नै^{८८}क^{८९}रू^{९०}प^{९१}र^{९२}सा^{९३}ता^{९४}मि^{९५}व^{९६}मे^{९७}जे ॥ ५५ ॥ जू^{९८}वि^{९९}ला^{१००}स^{१०१}
 सु^{१०२}भ^{१०३}गा^{१०४}न^{१०५}नु^{१०६}क^{१०७}र्तु^{१०८}वि^{१०९}भ्र^{११०}मा^{१११}न्नि^{११२}व^{११३}व^{११४}धू^{११५}न^{११६}य^{११७}ना^{११८}नां ॥ आ^{११९}द^{१२०}दे^{१२१}मि^{१२२}व^{१२३}
 व^{१२४}धू^{१२५}दु^{१२६}वि^{१२७}लो^{१२८}ल^{१२९}प^{१३०}ला^{१३१}शै^{१३२}रू^{१३३}त^{१३४}लै^{१३५}श्र^{१३६}वै^{१३७}वे^{१३८}वी^{१३९}वि^{१४०}षु^{१४१}कं^{१४२}पः ॥ ५६ ॥

श्रीषपल्लवविदंशरुचीनां रुच्यतामुपययौ रमणानां पु
ल्ललोचनविलोलसरोजै रंगनास्य चषकै मधुवारः ॥ ५७ ॥
प्राप्यते गुणवता विगुणानां व्यक्तमाश्रयवशेन विशेषत
तत्तथा हि दयिताननदंतं व्यानशे मधुरसातिशयेन ॥ ५८ ॥
वीक्ष्य रत्नचषकेष्वतिरिक्तां कांतं दंतपदमंडनलक्ष्मीं ॥
जज्ञिरे बहुमता प्रमदानामोक्षया वकनुदौ मधुवाराः ॥ ५९ ॥
धरा लोचनोक्ता रुतरागा यस्मिन्ताननविशेषितगंधाः ॥ ६० ॥

मदिरः

वाहं लोपरगुणसमगुणानां व्यस्यं विविमयं नुवितेन

॥ ६० ॥ तुल्यरूपमसितोत्पलमक्षणः करणगनिरुपकारिवि

दितां योषितः सुरुदिवप्रविभजे लभिते क्षणरुचिर्मदरा

गः ॥ ६१ ॥ रागकांतनयनेषु नितांतं विदुमां रुणकपोलत

लेषु ॥ सर्वगपिदृशे वनितां दर्व्येण खिवमुखेषु म

दश्रीः ॥ ६२ ॥ क्षीणं यावकरसोप्यतिपानैकांतदंतपदलं

भितशोभा ॥ श्रियया वतितरा मिव वध्वाः सांद्रता मधरप

श्रितिपानैक्षीणः लक्ष्मरागस्यरसोयेन अधरपल्लवेन २

वध्वाः अधरपल्लवरागः श्रितिशयेन सांद्रतायायैवोपपद्यते

९

किं हेतुः

रागेन कांतनयनेषु नितांतं विदुमां रुणकपोलत

सर्वगपिदृशे वनितां दर्व्येण खिवमुखेषु म

प्राप्तः ईक्षणस्यरुचिः येन मदरा

गेन ३ विदुमवदरुणः कपोलतल्लयेषु मुखे

आदर्शेषु खव ३

कांतस्य दंतस्य नेन प्राप्तः शोभाय

स्ति न २

५५

अथः कोपविकारो येन एवं भूतः रागाः मज्जन्ते एवमिदं तं उपनिषे प्राप १
मधुमदः दयितानां पुरुषाणां वश्यं तं उपनिषे प्राप २

ल्लवरागः ६२ वरुकोपविकृती रविनामा आरतामिमत
तामुपनिषे वश्यं तं मधुमदो दयितानां मासेव गृहि
तमिच्छति सर्वः ६४ वाससां शिथिलतामुपनामिहीति
रासमपदे कुपितानि योषितां विदधती गुणं पक्षे निर्म
माज्जमदिशं वचनीयं ६५ मन्त्रेषूपसखिनी क्षिपती
नामात्मनः स्फुटमदो यमितानां व्रीडया विफलया वति
तानां न स्थितं न विगतं रुदयेभ्यः ६६ रंधती नयनवार

वनितानां विफलया लज्जया रुदयेभ्यः रुदया तु न स्थितं न गच्छते १
देहे स्फुटमदेन उद्यमितानां प्रेरितानां न तु स्वेष्टया इति भावः २

हीति रासलज्जासु कथानि सर्पः
अपदे कोपः आकुपिते कुपितानि
पकार ४
मदिशः योषितां वचनीयं वाच्यं
तानिर्मज्जदूरीकरणकार ३
आत्मा जीवेष्टतो देहेष्टम्

सर्वः आसवर्गहित इति २

नभिसमीपे वस्य स्थितिलतां
निर्मज्जदूरीकरणकार ३
मदिशमुपपक्षे योषितां विदधती
सखीसखीवेष्टतु निस्पृहतां
देहे उपरि उपरिपे तंतीनां ३

परिभ्रमे मितोपेकारितौ संभितौ गुणौ कसौ यासासीवता ९

नयनानां वाक्यनां विकारां प्रागल्भ्यं तं पती प्रतिवक्ष्यतीह सीवता ९

दृष्टिसंकेतैर श्रुतचकार २

यथास्या तथा ५

५६ कि०

मत्ततार

उक्तः मनोभवस्य कामस्य रा

गोचस्मिन् योचित ३

गुणदोषे अत्रिभ्रता न्यपलान

कारयति ४

कश्चनवः ६२

कयविकांशसादितोभयकंरापरिभ्रमे व्रीडितस्यलिलितं
युवतीनांक्षीवताबहुगुणैरनुजरे ६० योविदुष्कृत
मनोभवरागा मानवस्यपिययोदयितोके करयसन्नि
भ्रतागुणदोषेवारुणीस्वलुरहस्यविभेद ६८ आहिते
नुमधुनामधुरहेचदितस्यगमितेनुविकांश आवभौ
नवैवोक्ततरागः कामिनीष्ववसरः कुसुमेक्ष्णोः ६९
मागमन्मदविमूढधियो नः प्रोष्टरतुमिति शंकितनायाः

उक्तः रागे यस्मिन् अवसरे २

मधुनामयेन वेदितस्य व्यापारस्य नुवितके मधुरहे आहिते सति ३ विकारां गमिते सति ९

९

योचित दयितस्य अंके केनेययो ३

स्वलुनिश्रयेन चारुणीमदिरा
रहस्यविभेदभागकास्यति ४

कुसुमेक्षो कामदेवस्य अवसरः स
मयः कामिनीषु आवभौ २

५६

योषितो नमदिनां भशमीषुः प्रेमपश्यति भयान्यपदेवि ७०
 चित्तनिर्वृतिविधायिविचितं मन्मथो मधुमदेः शशिभासः
 संगमोऽदयितैः स्मनयन्ति प्रेमकामविभुव प्रमदानां ७१
 धार्ष्ट्यलंघितयथोचितभूमौ निर्दयविलुलितालकसार
 ल्ये मानिनी रतिविधौ कुसुमेषु र्मन्मथ इव विभ्रममाप
 ७२ शिथुपानविधुरेषु वधूनां निघ्नता मुपगतेषु वधु
 षु इहितं रतिरसाहितभावं वीतलस्य ममिषुरेजे ७३

विकार

अन्मो न्यरत्नमनसा मथ विभ्रतीनां चेतोभुवः सुरसखाप
 रसा निदेशं वेवोधि कध्य निविभावित पश्चिमाह्नी सा सं
 रुतेव परिच्यति मिया यरात्रिः ७४ निद्रा विनोदित नितं
 तरति त्कमानो मायामि मंगल निनाद विवो धितानां
 रामा सुभा विवि रहा कुलिता सुयूनां तत्पुर्वता मि व समा द
 धिरे रतानि ७५ कांता जनं सुरत खेद निमीलितानां
 संवाहितुं समुपयानि वमंदमंदे हर्म्येषु माल्य मदिता परि

भोगगंधानविप्रकाररजनीपरिवृत्तिवायुः ७६ आ
मोदवासितचलाधरपल्लवेषुनिद्राकषायितविपांल ८२
लोचनेषु व्यामष्टयत्रतिलकेषुविलासिनीनांशोभां
बबंधवदनेषुमदस्पर्शेषः ७७ गतवर्तिनखले रत्ना
लक्ष्यतामंगरागोसमददयितपीताताम्रविंवाधराणां
विरहविपुशमिष्टासत्सखीवांगनानां हृदयमवललंवे
रात्रिसंभोगलक्ष्मीः ७८ ॐ ॐ इति श्रीकिरता

५८ कि०

अवयवे-अनेदिवितः प्रकाशितं
तन्मन्त्रितं प्रियः यासा ताः ३

अर्जुनस्य विलोभनाय ज
गुः ४

गमनपरिक्रमलाघवेन शी
घ्रपदं यथा तथा अभियातु
मिच्छतीनां ३

मनोहरकथाः ४

संभोगानेतरं २ संभोगसंभरणं स्वदंतवदादित्यस्य लक्ष्मीं प्रवाप्य प्राप्य २
ताः नाथकाः २

किं कुरु २

ऊर्जितिये महाकाव्ये लक्ष्म्यं के भद्र श्रीभारवी कृतौ सुरांगना सं
भोगे नाम नवमसर्गः ५५

मवयवदीपितमं नृनक्रियताः वसंति ममि विहाय रम्य
तां वा स्सुरपति सुनु विलोभनाय जगुः १ द्रुतपदं ममि
या तु मिच्छतीनां गमनं परिक्रमलाघवेन तां सां अवनिषु
चरन्ते पृथुस्तनीनां मलघुनितं वतया चिरं निषेदे २ २
निहितं सरसया वकैर्वभासे चरणैः कृतपङ्क्तिर्वि

तां समस्तरसां स्थलानि तं वया अवनिषु पृथ्वीषु चरणैश्चिरं बहुकालं निषेदे सत्ये इति भावः ३

स्थापितं लक्ष्म्यं रागे ९

पादरागैः वभासे शुभ्रमेव कृतः पङ्क्तिः पादरागस्य लेखा यस्मिन् परित्रि

१०

ल२

स्थाने सङ्काः ३

यथास्थानं ४

५८

भाषायां वीरवृत्तौ

पुष्पादिछन्दोनेन परिभोगः उपभोगः तद्वन्ति

कैः कश्चिद्वशं क्रोडैः कीटैः अविरलसंश्रिततविस्त्रितः पृथ्वीश्च मृगभेदः

अगविवरेषु पर्वतरंध्रेषु गुहासु नूपुराणां ध्वनिः शब्दः वनानि मुखरशब्दा यमानाः उत्कंठिताः हंससारसानि चैव इति भावः २

पृथ्वी

धूनां अविरलविततैर्वशं क्रोडैः कीटैः एतन्नीलतले ल
पाधरित्री २ ध्वनिर्गविवरेषु नूपुराणां पृथुरशना
गुणसिंजितानुयातः प्रतिरवविततो वनानि चक्रैः मुख
रसमुत्सुकहंससारसानि ४ अवचयं परिभोगवन्ति हं
सैः सह चरितान्यमृगाणि कान्तानि अभिदधुरमि
तो मुनिवधूभ्यः समुदितसाध्वसवित्तवंचयेतः ५
नपति मुनिपरिगृहेण साभूः सुरसचिवा पुरसां जहार

अरुणि कृताः नीलतले धूल
पादुकादिनि यस्मिन् धरित्री

प्रतिप्रवचनविस्त्रितः ३

कान्तानि अभितः समंतात् मु
निभिर्दधुः सन् यथा मासु
यर्थः २

पृथुरशना पृथुघटिका
गुणसिंजितैः शब्दैः अन
जातः प्रासः ध्वनिः ३
हंसैः व्यापादिभिः सह चरि
तः गच्छतः अन्यमृगाण्य
स्मिन् कान्तानि ३

वधूभ्यः समुदितेन साध्वसेन विस्तवंचयेतः कान्तानि अभिदधुः २

नपति मुनिपरिगृहेण हेतुना अर्जुनस्थानेन साभूः पृथ्वी गंधर्वासारसांतेजः जहार इति भावः १

५८ कि०

आहुते परमप्रभावधाम्नी सामर्थ्यतेजः सौख्येः लेखं ५
हीयुक्तः जयितां तेषां अलंघ्यं नास्ति

शुद्धिः सिकता रेणुकायस्मिन् ३
४ उपचितः प्रागुः केतुः रथांगलं ४
नानि यस्मिन् ३

तेजः उपहितं परमप्रभावधाम्नां न हि जयितां तेषां
लंघ्यं नास्ति ६ सच कितं मिव विस्मयाकुलामिः शु
चि सिकता सति मानुषाणि तांभिः क्षितिषु दृष्टिरेव दास्य
जिह्वा रूपचित्ते केतुरथांगलं धनानि ७ अतिशयि
तवनांतरयुतीनां फलकुसुमावचयेपि तद्विधानां
केतुरिव तरुविरुधां समध्यायुवति जनेर्जगद्देहमुनि
प्रभावः ८ मृदितकिशलयः सुरंगगतानां ससलिलव

१०

सच कितं इव यथा स्या तथा विस्म
येन अकुलामिः
तामिः नावकाभिः जिह्वा अर्जुनस
पदानि किंतिषु दृष्टिरेव ३

५८

गतिः

ल्लेखभासभुग्नशखः बहुमतिमधिकं ययावशोकः
परिजनतापि गुणयसदुणानां ९ यमनियमकृश
कृतस्थिरंगः परिदृष्टे विविधायुधः सताभिः अनु धः
पमदीपितागरीयान् कृतपदपंक्तिरथर्वणे च वेदः १०
सुरसस्ति परं तपोधिगच्छन् विधत्ति विशंग बहूनां ११
टाकलापः हविरिव चित्ततः शिखा समूहेः समभिल
षन्नुपवेदिजाते वेदाः १२ शशधर इव लोचनमिरा

मि

मैर्गगनविसारिँरशुभिःपरितः शिखरनिचयमेक
 सानुसमासकलमिवापिदधन्महीधरस्य १२ सश
 मतनुमाकृतेप्रयत्नेतदनुगुणमपरेक्रियामलेष्ट्या दध
 दलघुतपःक्रियानुरुपंविजयवतीचतपःसमांसमर्द्धिं
 १३ चिरनियमकृशेपिशैलसासूःशमनिरतोपिदु
 रासदःप्रकृष्टा ससन्निवश्यनिर्जनेपिति वनमुनि
 रपितुल्यरुचिस्त्रिलोकभर्तुः १४ तनुमवजितलो

कसारधाम्नी त्रिभुवनगुप्तिसहं विलोकयंतः प्र
वययुरमरस्त्रियोऽस्य यत्नं विजयपूतं विपूतं तपो
धिकारे १५ मुनिदनुतनयास्त्रिं लोभ्यसद्यः प्रतनु
वैलौ वलान्पधिति च तस्तपंसि अलघुनिबहुमेति
रेचताः संकुलिशभृता निहितं पदेनियोगं १६ अ
थ कृतकविलोभनं विपित्तौ युवतिजने हरिसूनुदर्श
नेन प्रसभमवततारचिन्ता जन्मा हरति मनोमधु

निर

६९ कि०

राहियौवनश्रीः १७ सपदिहरिसखेर्वधूनिदेशात्
ध्वनितमनोरमवल्लकीरदंजोः युगपदतुगाणस्पसं
निधानं वियतिवनेचयथायथं वितेने १८ सजल
२४ जलधरं नमो विदेजे विहृतिमिथायकचिस्तडिल्लता
नो व्यवहितरातिविगृहैर्वितेने जलगुरुभिस्तनि
तैर्दिगंतरेषु १९ परिसुरपतिसुनुधामसद्यः
समुपदधन्मुकुलानिमालतीनां विरलमपजहा

१०

६९

रवद्विंदुः सरसैजसतामवनेपांनिपातः २० प्रति
 दिशमभिगच्छताभिष्टवः ककुभविकाशसुगंधिनानि
 लेन नवश्वविवभौ सचित्तजन्मागतधृतिराकु
 लितश्च जीवलोकः २१ व्यचित्तमविभ्रशं मनोहरं
 तिपरिणतजं बुफलोपभोगरूपा परभृतयुवतिः
 स्पनवितेनेनवनवयोजितकंठरौरम्यं २२ अभिभवति
 मनःकंद्यवायोमदमधुरेयशिश्वंतिनांतिनादे जनश्चन

६२ कि०

धृतेऽश्वत्थालजिह्वुर्नहि महतां सुकरः समाधिभंगः २३ धृत
वर विशालयावलिर्वहति कुमुदवने कदुकूलमातवाणा शरदम
लतले सरोजपाशो घनसमये नवधूरिवाललेवे २४ समद
शिषिरुतानिहंसनोदैः कुमुदवनानि कदंबपुष्पचच्छ्रा मि
यमतिशयनीसमेत्यजगुर्गुणमहतां महते गुणययोगः २
५ सरजसंमपहाय कौतकीनां प्रसवमुपाति कौतकीवरेणुकी
र्ण प्रियमधुरसतनिषट्पदातीमलिनयतिस्मविनीलवं

केतकीनां सरजसप्रसवपुष्पं
पहाय दूरीकृत्य सर्वं

प्रियः मधुरे पुष्पाय स्थितः

भ्रमरः विनीलबंधनातिशयसितवज्जातिमलिनयति स्म मधुरो भावः प्रापयामासे सर्वं

१०

उपाति कसमीये नीपाति कदंब
कुसुमाति तेषां रेणुमिकीर्णं व्या
प्राप्तं प्रसवं २

६२

अविरलानि संधातिफलितानां प्रियंगुलतातां वनप्रसूनानि यस्मिन् ३

सुकलितैव धुजीबंदुपुष्पं प्रतिशय्यप्रतिकाप्य १

सहस्रप्रदेशेषु धृतजलविंदु
पुसस्तु २

कुसमितानि कुंदसुगंधिनायुतः
गंधाकाशकायः यस्मिन् ४

विरलः सुषारकाण्यस्मिन् ३

धनानि २६ सुकुलितमतिशय्यबंधुजीबंदुतजलवि
दुषुशादूलस्थलीषु अविरलवपुषः सुरेंद्रगोपाविकचप
लाशययप्रियंसमीपुः २७ अविरलफलितनीवनप्रसूनः
कुसमितकुंदसुगंधिगंधवाहः गुणमसमयजं चिरायलेभे
विरलतुषारकणसुषारकालः २८ निचयनिलवलील
ताविकासविदधतिरोधूसमीरणचहर्षं विकृतिमुपययो
नपांडुसुनुम्यलतिनजातुजिगीषतांतिवेतः २९ कतिप

पांडुसुनुः अर्जुनः विकारं न उपययो १ हीयुतः जानुकदपिदपि जिगीषतांतिवेतः नचलति १

रोधूसमीरणचहर्षं प्रातंदविदधतिसति २

सुरेंद्रगोपाः वीरवहूटीः विक
चपलाशययप्रियंसमीपुः
शुष्पं किं शुके सहासमी
युः प्राप्तः
हेमंतः असमयजं अकलजं
चिरायवतकालेनलेभे ३
लवलीलताविकासपुष्पवि
नेभहे निचयतिसति ३ प
चयवतिसति ३

तनुतुलितेन श्रुत्या विनिर्दिष्टं किञ्चित् मुकलितसिंधुवारो निर्गुणीयः १

स्मिन्

कतिपयश्राव्यकुसुमैरममनोहरः सः १

स्मरः कामः एकबंधुः यस्य सः २

६३ किं

वसंतप्रारंभं हि मागमांतं शंसी
सुचितः २

कुसमितनगाः दृष्टाः तेषां व
नानि प्रापुं कामो यस्याः लक्ष्मीः

शहायमानश्रुतिकुलाः सख्यनूपुरा

कुचकराजि एव वपुस्तानि लोक्य
तं शंसी ३१२।

यसं हंकारपुष्परम्यः तनुतुलितोत्पविनिर्दिष्टसिंधुवारः सुर
भिमुखहिमागमांतं शंसी समुपययौ शिशिरस्मैरेकबंधुः ३०
कुसुमैर्नगवनान्युपेतु कामाकिशलयनीमवलंब्य नूतय
हिं कण्ठदलिकुलनूपुरानिरासेन लिनवनेषु पदं वसंत
लक्ष्मीः ३१ विकसितकुसुमाधरं वहंती कुरुवकराजि
बंधुं विलोकयंतं ददृशु रिवसुरं नानिषण्णं सशरमनेग
मशोकपल्लवेषु ३२ श्वसनचलितपल्लवाधरोद्ये

मशोकपत्रेषु निषण्ण ३१ विवसितः कुसुमः एकप्रधरो यस्मिन् ते कं वरं तीतं श्रुते ३२
वा ए सहितं २

श्वसनवायुना चलितः श्राद्धुरपल्लवा एव श्राद्धुरोद्यमि नमुमे

१०

शिशिरः समुपययौ प्रापः ३२

किशलयनी कोमलपत्रं नूत
यच्छिन्ना मशपत्रां श्रवणं ३३

वसंतलक्ष्मी नलिनीवनेषु
पदं निरुद्धे दक्षिरे ४

सुरंगनाः अनंगदृग्द्वयः

६३

विरचितः संहतिः समुहो येन अलिकुलेन ३
 इत्येकेन नवनिहितेन १
 दक्षिणानिलेन विधूयमानं कं पायमानं अलिकुलं ३
 कथितं यन्त्रिणं
 मधेन सुरभिणि सुखे ९

षट्पदेन शाललतावधूषणे २
 सुवे २ सुखे २

चि३

पंकजन्याः अलिकुलं भ्रमरं अ
 लिकुलं प्रवेदे ४

तदा तस्मिन् काले प्ररुशत्रुः वि
 जेतुं न प्रभवति न समर्थो भवति

अवजितः भुवनः येन वसंतेन २

नवनिहिते र्व्यमिवावधूयन्ती मधुं सुरभिणि षट्पदेन
 पुष्पे मुखे ईव शाललतावधूषुचुवे ३३ मुहुरनुपतता
 विधूयमानं विरचितं संहतिदक्षिणानिलेन अलिकुलं
 मलकाकृतिं प्रवेदे नलिनमुखां तविसर्पिपंकजन्याः
 ३४ प्रभवति न तदा परो विजेतुं भवति जितेन्द्रियं ता यदा
 मिरक्षा अवजित भुवनं स्यादिले भेसित तुरगे जे वि
 यं न पुष्पमासः ३५ कथमिव तव सन्मतिर्भवित्री स
 पुष्पमासः वसंतः अर्जुनाय विजयं न लेभे ९

पुनः पुनः पुनपतता धावता ३ ति
 नेन २

नलिनं पक्षं मुखमिव अंते समीपे
 विसर्पि विसर्पमा २

यतः स्मात् जितेन्द्रियता आस २
 दानवति ३

कुतुभिः वर्षादिभिः सममुनिना अवधारितस्य तिरुत्तस्य तव कथं केन प्रकारेण सम्पत्तिः भावितुं न भावितुं शक्यः १

निदाघकालः वसन्तग्रीष्मः मधुनसंते समये ते इव स्मजहास २

इति प्रकारेण निरक्षितः मल्लिकाविकाशो यस्मिन् ग्रीष्मे १

वलवत्प्रवत्समविमिश्रः शिरोधिपरस्परस्पर्धिवल्लेखेभ्यः
विपक्षशत्रोः निर्जयाय न प्रभवति न शक्नोतीत्यर्थः ३

यि १

६४ कि०

ममैतुभिर्मुनिना अवधारितस्य इति विरचितमल्लिकावि

१०

काशः समयत इव स्म मधुनिदाघकालः ३६ वल्लेखेभ्यः

वल्लेखेभ्यो विरोधि प्रभवति नैव विपक्षनिर्जयाय भुवैतप

भुवनानां परिभवाः शिजेता विभु
तुगणः ३

रिभवा नयत दानां तमैतुगणः स एव मुन्मती नकार ३७ सु

तिसुखमुपकीलितं सहायै रविरल्लेखेभ्यः नहारिणश्च कालाः

प्रविहितं हरिस्तु विविक्त्याणि त्रिदशैव धूषु मनोभवं वितेनुः

इमा नि त्रिदश धूषु मनोभवं
कामं वितेनुः २

३८ नदल्लेखे निचयेत चोत्पलानां नच विषमं धंदकुंदयू

साहायैः गंधर्वैश्चोत्रमधुरं उपकीलितं काद्यं १ अविरलैः लां धनैः पूर्वोक्तकुसुमादिभिर्विहैः हरिणः मनोहासः कालाः वसन्तादिभिः

इति तवः इमा नि गानका लादि
नि ३

तथा दलनिविकसन्ति उत्पलानां निचये समूहे लोचनानि नलेभिरे १

तथा विषम धंदकुंदयूयिका सुवनमल्लिषु अभिरति नलेभिरे १

६४

तदा नीतस्मिन् समये कुतुगणः तं
अर्जुनं स एव मात्रमपि न उन्मती
न कार ३५

अविहिताः श्रुता हरिस्तु नोऽ
र्जुनस्य विविक्त्या मनोविकृतिः
यै तानि गानका लादी नि २

आसां देवां गतां लोकां तानिऽर्जुन वयं वेष्टुं शक्नुमः यथा लेभिरे १
 याः स्त्रियः कमनीयता गुणे न मुनिर्ऽर्जुने अभिमुखतां समुखतां समुपयुः प्राप्तः २
 नेतुमिष्टवः स्त्रियः २

सः मुनिः ताभ्यः स्त्रीभ्यः मदनं उपदधे ३

यिकासु अभिरतिमभिलेभिरे यथासां हरितनया वयं वेष्टुं लो
 चनानि ३४ मुनिमभिसुसतां निनीषवो यो समुपययुः क
 मनीयता गुणे न मदनमुपदधे स एव ताभ्यो दुरधिगमा हि
 गतिः प्रयोजनानां ४० प्रकृतं मनुससारं न भिनेयं प्रविक
 सद्गुलिपाणिपत्नवं वा प्रथममुपहितं विलासि चक्षुः
 सिततुरगेन च चालनं नर्तकीनां ४१ अभिनयमनसः
 सुरांगनाया निहितमलैकैकवर्तनाभितामं चरन्म

नर्तकीनां चक्षुः सिततुरगेऽर्जुनेन च चाल २

निहितं स्याद्वितं लाकारं ननेन ताभ्यो चरन् १

प्रविकसद्गुलिपाणिपत्न
 वं चक्षुः प्रयोजनानां नुसारेण
 प्रचलद्गुलिके तत्पाणिपत्न
 वं चक्षुः अभिनयं ननु ससार ३

हीयुक्तः प्रयोजनानां गतिः दुर
 धिगता भवति दुरेधा भवति ३
 अभिनयं प्रकृतं प्रकृतं ननु स
 सार ४ निहितं गुलिनमसारं स्यात्
 प्रथममुपहितं स्याद्वितं चक्षुः न
 पुंसकं ३
 अभिनयः मनसः यो सुरांगना
 यः १

षट्पदालिः अमरः सुखगतायाचरं अभिपयात् ९ धृतं नवलोहितं पंकजं तस्य अभिशंका येन भ्रमरेण ९

६५ कि०

सद्यन्तं १ काकोदीपेन अलसेषु १

स्तुतं परिबिक्तं शिंमितं अलं तं लाक्षणां यस्मिन् नितरागे २

१०

भिपयात् षट्पदालिधृतं नवलोहितं पंकजाभिशांका ४२

अविरलमलसेषु नर्तकीनां द्रुतं परिबिक्तं मलकं पदे ४३

षु सबुधमिव चित्तरागमूर्धु नमितशिखानि कंदवके ४४

सराणि ४३ नृपसुतमभितः समन्मयायाः परिजन २

गात्रतिरोहितां गयद्येः स्फुटमभिलषितं बभूव वध्या ४५

वदति हि संवतिरेव कामितानि ४४ अभिमुनिसहसा ४६

रुतेऽपरस्या घनमरुता जघनं शुक्लैकदेशं चकितम ४७

सत्रपायाः अपस्यानावकायाः वायुना जघनं शुक्लैकदेशं सति ४८

कंदवके सराणि नर्तकीनां प-
देषु सबुधससरीरमिव नित-
रागमूर्धुः बहति स्म ३।२।

वध्याः नृपसुतं प्रजुनं अभितः
समेता स्फुटं यथा स्मृत्या अ-
भिलषितं बभूव

६५

अवस्यजेकप्रतिपद्यतिः इति विस्मयं निनाय १

अपराधायककामस्यप्रभितायाममधुमधुरहितंमदेनमलसलोचनंनपसुतंमर्चनंनिदधौ

धृतः विशस्मवलं मुखं पाणौ निधाय २ अपि क्वचितः पांशुवर्णः गंडस्थले संयस्मिन्मुखे २

यथा तथा

यकितमवसनोरुसत्रपायाः प्रतियुवतीरपि विस्मयं निनाय ४५ धृतिविशवलये निधाय पाणौ मुमूर्षु क्वचित पांशुवर्णः गंडस्थले संयस्मिन्मुखे २
लसलोचनं निदधौ ४६ सैस्त्रिदयितमिहानयेति
सामो प्रहितवती कुसुमेर्षुणा भित्ता रुदयमरुदया
ननोमपूषं भिबंदुपकंटे मुपागतं विवेद ४७ चिरमपि
कलिताम्यपारयं ह्यपदि गतं परिशुष्यतां मुखेन गत २

स्व २

हे सस्त्रिदयितं प्रियं इह शान्
य इति उक्ता सा नायकामा
प्रहितवती ४
रुदयरहिता ३

कुसुमेर्षुणा कामेण प्रभिता सा
मुखेन वक्तुं न समर्थः १ रुदयं न विवेद १

भवदुपकंटे न उपागतं प्राप्नुवदयं २

नाम इति प्रसिद्धे २
अभितानि मसमर्थः १

६६ कि०

प्राप्तलज्जायान्विताजि०

सत्सखीनां नययुगेः समर्पनां सिद्धिर्नाम नति०

अस्यानायकायाः तत्र धरित्रीभक्तं प्रति शयेन अरतिविशं प्रवाप्य प्राप्य३

साजायकवत्सहितं धरित्रीं दृष्ट्वां करोति२

येन गमिता निसत्सखीनां नयनयुगेः समर्पनां सिद्धिर्नाम नति०

४८ अथैवमथ सपत्न्यां धरित्रीं मृदु सुरभिं विरहय्य

पुष्पसय्यां भृशं मरति मवाप्य तत्र चारुं सवसुखशी

तमुपैतुं मेकमिच्छा ४९ तदेवैव तनुं रसुसासकामं

व्रजति पुराहि पुरासुतां तदेवैव पुनरपि सुलभं तपोनु

रागी युवतिजनैः लुनायते नुरूपः ५० जहति कठि

नतां प्रयच्छे वाचं ननु करुणा मृदुमानसं मुनीनां उप

युवतिजनैः अनुरूपः न प्राप्यते न प्राप्यते२

अनुरागी पुरुषस्य तपः पुनः अपि सुलभं३

वचनं प्रवक्ष्ये०

मुनीनां मानसं चितं करुणादयामृदु कोमलं० ति०

१०

कोमलं सुखं सौगंधियुक्तं
पुष्पसय्यां सत्ता२

तत्र स्मारेत् अथ सानायकं
पुरा कामेन सह तनुं केशां
सु०४

कठिनतां जातिरिति२

६५

तत्र सुखशीतं अंके उपैतुं रसा
इदानीं लक्ष्यं पुरासुतां व्रजति
प्राप्तं यजति३

स्व

या नायकायुगांतस्वतः सप्रीपं प्राप्नुतस्थाः प्रवक्षीर कयाचित्नायकाः सानिपुणं मुनिः ५ जेन ए स प्राप्य एवं रसे ९
येति प्रवक्षं करोति स्फुरुषः अनेया अकल्ल्याना ९

सविहारायथा भवति वलितेन विवर्तितेन त्रिकेन कटिभावेन अजितमासाः परा २

गंतं मवंधीरयं सभव्याः सनिपुणं मेसकं यात्रिदेवमूत्रे
५१ कुलकं सलिलं तवलितविकाभिरामाशिरशि
जैसंयमनाकुलैकपाणिः सुरपति तनये पंरा निरासे
मौनसिजजैत्रशरं विलोचनार्द्धं ५२ सकुर्ममवलं ५ सु४
व्यं चूतं मुञ्चैस्तनुरिभं कुंभं पृथुस्तनो नैतांगी तर्हन्नि
मुखं मने गं चापयसिर्विस्तै गुणैव समुन्नतमकां चि
मैत ५३ सरंभसमं वलं व्यनीलमन्याविगं लितनीवि

अपरा नायका अर्जने लोचनार्द्धं
निरासे स्थपितवान् ३

सु४

न प्र-अं गोयस्य ३

कश्चित् नायका तदभिमुखं अ
र्जनाभिमुखं तनुः देहं समुन्न
नाम २ विगलितः जीविय
स्मिन् नीलं ९

इमस्य कुंभवत्पृथुस्तनाः यस्या ९ चिस्तः गुणः प्रसंजायस्मिन् २

सहं रंतीलं वस्त्रं अवलं व्य ९

अस्या नायका अथ तस्ये स्थिता ९

शिरसि जाः केशाः तस्य संयमेन
अकुलः एकपाणि यस्याः ३

॥ १ ॥

मानसि जकामः सर्वजैत्रसरं य
स्मिन् लोचनार्द्धं ४

चुञ्चै यथा तथा सकुसुमं चूतं
आम्रं अवलं व्य ३

अनेन गस्य कामस्य नायक यच्छि
रं २

हे हृदये शरा श्रवणकामिनीभ्यः तव हृदये श्रवणकामिनीभ्यः तु ४

हे शरीरे मनसि शमः शान्तिः ५ कित्ति श्रंगनापधनुषं किं २

चंचलं न शिष्यं श्रवणं १

श्रमिपतितुं मनोयस्याः १ यदि भवतु श्रवणको दोषः ३

गले न संयता शोभा यमजाः २

६७ कि०

उतः रसनां छंदः कथं
स्या २

विलोले मंतरि यं श्रमिपतितुं मनाः संसाध्वसे धिच्युत

१०

रशं नो गुणं संयता वतस्ये ५४ यदि मनसि शमः किं

मंगनापं शट विषयां सैव वल्लभा न मुक्तिः भवतु दि

तव विषयाः वल्लभा प्रियाः न
हि मुक्ति न ३

शतुर्ना न्य कामिनीभ्यः सैव हृदये हृदये शरा वकाशं

५५ इति विषमैतच्च सुषां मिधाय स्फुरदधरोष्ठं

असूयया निंदया स्फुरदधरोष्ठं
अभिधाय कृता ३

मसूयया कयाचित् श्रगलितं गुरुमानलज्जया सो

स्वयं मुरसि श्रवणे त्वले न जघ्ने ५६ युगं सविन

कयाचित् नायकया प्रसौ मुनिः स्वयं श्रवणे नो तले न उरसि वसुस्थले न जघ्ने २११

अव १

न गतिता गुरुः आचार्यो दयः मानलज्जया ये ६७

इति प्रकारेण विषमैतच्च सुषां मिधाय कृता कुटली
कृता च सुषा ये नरे

मि०

अव एनियमितेन कर्णवर्धनं मर्षादीन् तेन सकलं दयित्वानेन

अपराधकालेन तेन तं मुनिं निधायै

विनिमये अभित्सु

सा विनिर्यागस्मि तेन मदहास्येन सुमरुः सुंदरः एकलसतः कपोलस्य लक्ष्म्यौ यस्याः ९

म१

यपं रमिस्सं ससां चिस्मितसुभगे कलसत कपोलल

ह्मीः ॥ अव एनियमितेन तं निदध्मो सकलमिवां स

कलेन लोचनेन ॥ ५७ ॥ करुणमभिहितं त्रपानिरस्ता

तदभिमुखं च विमुक्तमश्रुतामिः ॥ प्रकुपितमभिसारणे नु

नेतुं प्रियमियतीत्यं वलाजं न स्पृहामिः ॥ ५८ ॥ असकल

नयने क्षितानिलज्जागतमलसंपरिपांडुताविषादः

इति विविधमियायता सुभूषां प्रभवति मंडयितुं वैधूर

नयनां विविधलोकिता निलज्जाप्रलसंगतं पांडुवर्णं विषादः क्लृप्तः एतानि इति एवं प्रका

रेण विविधं नाना येषु ते ता सुभ्रं गता सुभ्रं सौं दयाय २

असकलेन कपोललोचनेन
समुखं अश्रुतामि विमुक्तं
अवलाजं न स्पृहामिः स्थानं
इत्यतीति ३

किं कर्तुं प्रकुपितं प्रियं अभिसार
एवमुनेतुं शर्वना कर्तुं ४

अनेगः कामः वधूः मंडयितुं भवयतु
प्रभवति समर्थो भवति ९

६८ कि०

प्रकृष्टाश्रितसपदेनमानोहरंरुचिकरंनवभूव३
भृशेनगठेनकुसुमसरस्येषोनिषातेनयोमोहःप्रूर्ध्वीतस्मादेतोअनवहितार्थप्रस्फुटो
जितःकलहंसवधूनांगतंएवंभूतंप्रयात्रंरुचिकरंनवभूव२
उरुजघनस्यलातिभारातस्थितंरुचिकरंनवभूव२

आरणात्पदेनश्रकुलव्याकु
लःप्रभिलाषोवसिहंरुचि
१० करंनवभूव३

नंगः॥ ५९ ॥ अलसपदमनोहरं प्रकृष्टाश्रितकहंस ल१
वधूनांगतंप्रयात्रं॥ स्थितंमुरुजघनस्यलातिभारादुदि
तपरिभ्रमजिह्वितेक्षणांवा॥ ६० ॥ भृशंकुसुमशरैर्षु
पातमोहादनवहितार्थपदाकुलोभिलाषः॥ अधिक
विततलोचनंवधूनांमयुगपदुक्तमितभुवीक्षितं
वा॥ ६१ ॥ रुचिकरंमविनार्थवद्वक्तवस्तिमितस
माधिभुयोएषांतनूजे॥ ज्वलयतिमहतांमनांस्यम

उदितपरिभ्रमेणजिह्वितेनकुदि
लेनइक्ष्णुरुचिकरंनवभूव३

वधूनांअधिकविततविस्तीत
लोचनंरुचिकरंनवभूव३

स्तिमितसमाधिनाश्रुयौतनूजे

अयुगपदेनउन्मलीतभुवीक्षितं
तेरुचिकरंनवभूव३

एषातनूजेअर्जुनेरुचिकरंविअर्थवत्नवभूव३

महतांमनांसिअमर्षेज्वलयतिसति३

६८

सुखाभिलाषः प्रवसं प्रवका संनलभते ९

अखंडे न तपसा शतमखंडं इष्टं स्वयं आराध्यम्

हरि सुते लक्ष्मी अभिलषति सति ३

र्वे न हिलभतेऽवसरं सुखाभिलाषः ॥ ६२ ॥ त्रिभिर्विशेष

कं ॥ स्वयं साराध्ये शंशतमखं मखंडे न तपसा परोच्छि

यां लभ्यामभिलषति लक्ष्मी हरि सुते ॥ मं नोभिः सौं

दे गैः प्रणय विरुति ध्वसक नयः सगंध वीधामत्रि

दशं वनिताः स्वप्रतिययुः ॥ ६३ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ इति श्री

किरातार्जुनीये महाकाव्ये लक्ष्मके भारवी कृतौ

अर्जुनविप्रलोभनो नाम दशमः सर्गः १० ॥

परोच्छि सा लभ्यां शत्रुवधेन साध्यां

त्रिदश वनिताः स्वधामं प्रति य
मुः ३

सौंदर्योः मनेभिः उपलक्षिताः ३

अथ सुरांगनाप्रमाणं तत्र पाकं दानं शशयतीति वाक्पाशासनः इन्द्रः जिह्मोः आभासं आजगाम २

शत्रोः दुर्योधनस्य विद्वेषहारः
निसर्गात्

तथा अर्जुनेन जितेन्द्रियतया प्रतीतः विस्मितः विश्वासं प्राप्तः इन्द्रः १

६५ कि०

अथैवं निरुत्तमं सगं अजितेन्द्रियतया तैया ॥ आजगाम
अमं जिह्मोः प्रतीतः पाकं शासनः १ ॥ मुनिरूपो नु
रुवेन सूनुना दृष्टो पुरः ॥ द्राघीयसावयोतीतः परि
आंत किं त्वां ध्वं ना २ ॥ जटानां कीर्णया केशैः सह
यापरितः सितैः ॥ पतये दुर्कै ररुः पयंत इव संध्य
या ३ ॥ विशदभूयुगधन्त वलिता पांगलोचनः

१०

सः इन्द्रः सुनुना अर्जुनेन पुरः
दृष्टो ३

कि०

द्राघीयसामहता अधनामा
गेन परिआंतः ३

अनुरूपेण मुनिरूपः इन्द्रः मुनीन
जौवनादिकं प्रतीतः वरुः ३

परितः सितैः केशैः कीर्णया दीप्तया जटानां संरुहा समूहेन उपलसिता इन्द्रः ३।२।

इंदुकरैः कीर्णैः पतया संपतया संध्या यथा उपलसिता २ अनुरूपं नोदिनां तदवस्थितः २

विशदेन रषत्यां दुरेण भूयै न धन्तः अक्षादितः वलिता पांगलोचनो यस्य सः इन्द्रः १

६५

७१ कि०

तव असिः स्वकः शमं शतिं
न समर्थयते २

क्रोधस्य लक्ष्मं चिन्तये एवं
भूतेऽप्रा युधं के ॥ क्षमावं
तः तपोधनाः तपश्चिन्तये
क्षोभशब्दो महदंतरं स्तुत्य
तः ४

अत्र असि न स्यात्ते भवान् नूनं निश्चयेन आरातिषु शत्रुषु जयं अभिलाषुकः जयमिच्छुः ३

प्राणभृतां प्राणिनां भयंकरः ५ सि स्वरुः १

तपसि तद्वतीति तपस्यः तस्य २ मयोः अपरः द्वितीयः भुज इव ९

नभिदुः १६ भयंकरं प्राणभृतां मयोः भुज इव परः

असिः सैव तपस्यस्य नशमर्थयते शमं १७ यमत्र

भवां नूनं मरंति स्त्रिमिलाषुकः क्रोधं लक्ष्मक्षमावंतः

क्रोधं च तपोधनाः १८ यः करोति वधोदकानिः १९

यस्य क्रीडया ग्लानिदोषघ्निदः स्वच्छासंमूठपंकज

स्यः १९ मूलदोषस्य हिंसादे रंथकामौ समापुषः

तौ हि तत्ताववोधस्य दुरुधेदो ३१ २० अभि

हराजन् अर्थकामौ मापुषः समपुषं माकुरु अयं अर्थकामौ हिंसादेः दोषस्य मूलं २

हीयतः तौ अर्थकामौ तत्ताववोधस्य तत्ताववोधस्य दुरुधेदो भवतः

११

जे २

यः पुमान् निश्चयेन क
रीकल्पानकारी क्रिया
वधोदकानि साफलकां
करोति सः मूठः स्वच्छा
अपः जलः पंकजति पं
कवती करोति ॥ ४३ ॥

७१

विषयाः शब्दादयः अपातरम्यातकालरमणीयाः ९

जन्मिनः पुरुषस्य श्रंतकः प्रसुः पर्यवस्थाया प्रतिरोद्धाभवति २

यतयस्मात्सांकल्या एमिमाती उपस्थिता प्राप्ताः ४

क्रियः ॥ अपातरम्याविषयाः पर्यंतं परितापिनः १२

अंतकः पर्यवस्थाता जन्मिनः सततापदः इति सांख्ये भवे संसारे इति सांख्ये २

भवे भव्यो मुक्तावुतिद्वेते जतः १३ चित्तवानसिकल्या रोगा

यहां मतिरुपस्थिता विरुद्धकेवलं वेवः संदेहयति ते मनः केवलं विरुद्धवेवः से मनः

१४ युयुत्सुनेव कवचं किं मुक्तमिदं तया तपस्यिनो संदेहयति संदेहं करोति ४

हि वसंते केवलाजिनवल्कले १५ प्रपि सोः किंच ते

मुक्तिं निस्पृहस्य कैलेवरे महेषु धीधनुर्भूमिं भूतानां म भूतानां जन्तूनां अनभिद्रु

मुक्तिं प्रपि सोः प्राप्नुमिद्योः ते ९ ततव महेषु धीनिषंगः किं भीमं भयानकं धनुः किं ९

कलेवरे शरीरे निस्पृहस्य विजितः वांछाय स्पृहं भूतस्य ते ९

भव्यः योग्यः जनः मुक्तौ उ
तिष्ठते उद्युक्ते ३

योऽमुमि सुनेव ३

हीयतः तपस्यिनः पुरुषस्य
केवलं अजिनवल्कले मग
नर्मभोजभोजपत्रे वसते आ
द्यादयं ति २

केवलं विरुद्धवेवः से मनः
संदेहयति संदेहं करोति ४
तया इदं कवचं वर्मं किं आमु
ते किं धारणं ३

भूतानां जन्तूनां अनभिद्रु
तः अहिंसकस्य ते तव ९

कौवनावस्थायां १
 हियुक्तोयमर्थाः प्रविज्ञातेपिवंधौवलात्तुमनःप्रह्लादते १
 सुतात्सर्जनात्प्राप्तियेयीमपचितिपुननसासद्यप्रप्य २
 नवेवयसियत्तपः लयासमा रंभिअयसाधुः यो ग्यः ४
 ॥ ५ ॥ मा ६ ॥ शः वर्षीया न व ज्ञान् वि प्रायः बाहुल्येन विषयैरीयते एकमपितो न भवतीत्यर्थः

७० कि०

विहरे आसने विप्रप्य स्थित

तसारे अविज्ञातेपिवंधौ हि वलात्प्रह्लादते मनः ॥ ८ ॥
 प्रातिथेयीमर्थासाद्य सुतादपचितिहृदिः ॥ विप्रप्य
 विहरे नाम व्याज हारेति भारती ९ ॥ लया साधु समा
 रंभि नवेवयसियत्तपः ॥ क्रियते विषयैः प्रयो वर्षी
 यान्ति पिमा दृशः ॥ १० ॥ श्रेयसी तव संप्राप्ता गुणसं
 पदमा कृतिः ॥ सुलभा रम्यता लोके दुर्लभा हि गुण
 एव जने ॥ ११ ॥ शरदंबुधर छाया गह्वर्यो यौवन

११

हरिः इह इति प्रकारे सभा रंती
 व्याजहार ३ याम २

यौवन श्रियः गह्वर्यः चंचल

तव आकृतिः स्वरूपः श्रेयसी कल्याणकारिणी गुणसंपदं प्राप्ताः ॥ सि ३ ॥
 लोके रम्यता सुलभा गुणा जने दुर्लभा भवति २

॥ १ ॥ शरत्कालस्य अंबुधरः मेघः तस्मिन् छाया यथा गह्वर्यः चंचलाऽस्ति तथा यौवनश्रियः

७०

हेमसंह्याम्नानपलाशाजि त्त्वां तदलात्रि अजयानिकमलानियस्मिन्सः रुद्रः इव स्थितः १

भारकं तसदृशैः संगैपरिहृष्टैः दुर्वलै उपलक्षितः २ अदृष्टैः स्फुल्लैः दृष्टैः २
वाल्मेकि न यद्यालक्षिकेन अवलंबितः धारितः न तु स्वशक्तैः तिभावः ३

प्रालेयावतति स्नानपलाशा कइव रुद्रः ४ आस
तेभरनी काशै रंगैपरिहृष्टै रपि ॥ आद्यूनः सै फृति
एव प्रायो यद्यां वलंबितः ५ गूढै विव पुषारा
जेन् धाम्ना लोकाभिभाविना ॥ अं मुमान्तिव तैन्व
मै मंडलै छन्नमंडलः ६ जरती मपि विभ्राण तनु
मप्रौक्तै ताकृतिः ॥ चकारा कं तलै दमीकः सै साध्व
समिवां जमं ७ अभितसं पथा सूनु स्नेहेन परि
तनु अममंडलै छन्नमंडलः अमुमान् सूर्यः इव ३

अनुकूलकलत्रेण इव २

वपुषा देहेन युतः गुह्यः वि
धाम्ना राजं उपलक्षितः ३

जरती जीर्णं तनुं प्राप्तिं वि
भ्राणः
सः इन्द्रः आश्रमं साध्वसं
इव संभ्रमं इव चकार

॥ २ ॥ आक्रंता अभिभूता लक्ष्मी राश्रमशोभायेन सः आक्रंता लक्ष्मीकः

पथा सूनुः अर्जनः तं इन्द्र अभितः समं ता तस्नेहेन परितः सरेव्या जहारे सार्धः १

लोके अभिभवन् करोतीति
लोकाभिभावितेन धाम्ना ४

अपा सुता आ लोक सामान्या
आ कृतिः मूर्तिः यस्य सः इन्द्रः २

याः श्रियः भूतानां प्राप्तिनां मिद्रेते एहिं सया प्रजयन्सः श्रियः आपदां पात्रतां हेति १

गमनशीलाः १ सिधूनां नदीनां आपदा उदन्वा नसमुद्रः इव यथा १

याः संपदा ससहायानां विद्यमानसहायानां गम्याः प्राप्ताः २

तासां संपदा मध्ये दुर्याय किं न भवति ३

द्रोहेण भूतानां मर्जयन् गवरीः श्रियः उदन्वा निव सिंधु

नामापदामेति पात्रतां २१ यांगम्या ससहायानां या

सुखे दोभयैतैः तासां किं यन्ने दुस्वय विपदां निव संपे

दां २२ दुरासद नैरी नुं गान्धते विष्वा सज नमनः भो

गान्धभोगा निव हेया न ध्यास्यां यदुर्लभा २३ नांत नो

तज्ञाः श्रियां जातु प्रियैरासां न भूयते असैतां सां स्प

मीमूढा वामशीला हि जंतवः २४ कौपवा रौस्तुतिपदे

आहेयान् भोगान् सर्वसं वधिनी भोगान् अध्यास्य आपद दुर्लभा न ३

नाशं जानातीति न तज्ञाः श्रियां नांतज्ञाः जनः जातुकदा निदपि आसां श्रियां प्रियै न भूयते २

ही युक्तः जंतवः वामशीला भवन्ति १

यासु संपदा सुखेदः कष्टः भ
वति २ यतः यस्मात् संपदा
तुभ्यं भवति २

तथा जोगान् संपदान्
ध्यास्य आपद दुर्लभा न ३

यद्यस्मात् विपदा इव भवति
विश्वासात् जन्मः यस्य
एवं भूतस्य धृतेर्धैर्यस्य उग्र
नृशत्रून् शत्रून् एव भूतान्

तासु आसक्ता अपीमूढा २
स्तुतिपदेकः अपवादः भ
वति १

संपदः यत्तुं शिलेषु चंचला तर्हि स्तुतिपदे कः पवादः भवति १

सुखाः संपदः साधु च तान् विविक्षितं ये वज्रहृदयैव १

अन्ये हेतुस्वस्ते वदेतां तरेषु कृतवान् कर्ता अप्रिये इव संयोगः भवति प्रिये सह विप्रयोगः वियोगः भवति २३

कंपितं मनः कर्तारं

७२ कि०

यदंशुलेषु चंचला साधु च तान् विविक्षितं ये वज्रहृदयैव

११

संपदः २५ कृतं वानं न्यदेहेषु कर्ता च विधुरं मनः अप्रि

यै रिव संयोगे विप्रयोगः प्रियैः सह २६ शून्यं मां कीर्तय

मेति तुल्यं यस्य स न मुत्सवे विप्रलम्भो विलम्भाय सति प्रिय

समागमे २७ तदैरम्या र्ण रम्याणि प्रिया सत्यं तदैर

शवः तदैर्काकी संबंधुः सन्ने निवेन रहितो यदौ २८

युक्तं प्रमाद्यसिंहिता दैवेतं परितप्यसे यदि नैव सा २९

यदा अनिष्टेन कचेन रहितः तदा अरम्याणि रम्याणि मनोहाराणि भवन्ति च पुनः सत्यवत्प्रशवः प्राणाः प्रियाः भवन्ति

एकाकी तर्हि संबंधुः स्यात् यदा इष्टेन मित्रेण रहितः तदा एतद्वै परिसंभवति ३०

प्रकर्षेण हृष्यसि ३

चित्तः १ परितप्यसे भवति १

७२

व्यसनं दुःखं तुल्यं उत्सवे
या तं ४

प्रियसमागमे सति नाम दुष्ट
संयोगे सति एते पदार्थाः भ
वन्ति ३

हितोपदेशः

शून्यं गवि आकीर्णं तां संप
र्णं तां याति ३
विप्रलम्भः विलम्भाय ४

यदि आत्मनः पीडा न दृष्टा तर्हि भवता जने पीडा मा संजिमा कुतः १
 तद्विद्वन्मत्स्यजनिनः स्थिति उत्पत्तिः लक्ष्मी इव यत्ना यत्ना भवति २

न ता शाय

नः पीडा मा संजिमा भवता जने २९ कुलकं जैमि
 नोऽस्य स्थितिं विद्वान् लक्ष्मी मि व यत्ना यत्ना भवता
 नः सौ मा वधी न्यायं न्यायं धामाति सौ धैवः ३० वि
 जही हिरण्ये साह मा तपः साधु नीनशः उष्ट्रं दे जन्मनः
 नेतुं मेधि शत सपोधन ३१ जीयतां दुर्जया देहे रि
 पवः यशुरा दयः ॥ जितेषु न नुलोको यं तेषु कस्तनसः
 जितः ३२ परवानं च संसिद्धं नीचवतिरपत्रयः ६

हीयुतः साधवः न्यायाधाराः
 भवति ३

त्ये
 सोऽहं साधयितुं
 जेतुं मशया रिव च ३

योर
 तिलं तुः

अर्थसंज्ञा परवानं वराधीनः भवति १

अतिदुर्लभा १

भवान् न्याययोग्यतां मास
 वधीतुं न ता शाय ३

३३ कि०

पुंसं मध्ये न जिते द्विगः गोः वली
व दैश्वर्ये यता एते

कामपरतंत्रता मागध ३

प्रातः काले

किं रुता

अविधेयं द्विगः पुंसं जौ रिवैति विधेयतां ३३ अस्व
या सुख संपत्तिः स्मरणीया धुना तनी इति स्वप्नोप
मान्कामान् मता मागा सदेगतां ३४ अर्द्धया विप्र
निध्वारः प्रिया विप्रियकारिणः सुदुस्सजा ससजं तो
पिकामा कथा हि शत्रवः ३५ विविते स्मिन्ने गेभूय
प्रविते जहृ कन्यया प्रयासीदति मुक्ति स्तां पुरा मा
भूतदोयुधः ३६ व्याहृत्य मरुतां पया विवित्वा च म

शालुमुनइत्यर्थः १

मरुतां पयो इति प्रकारेण कथं व्याहृत्य कथयित्वा अवस्थिते सति

११

विस्वासेनीया ३

सजं तो विप्रु वस्तु सुदुस्सा
ज्याः कामाः शत्रवः ४

७३

बलात्कारेण गंभीरवाचः १

अर्जुनः

वस्थिते वचः प्रश्रय गंभीरमर्थो वाचकपिब्रजः

३७ प्रसादरम्यमोजस्यिगरीयो लोचनान्वितं

साकक्षमनुपस्कारं विध्वजगतिनिराकुलं ३८ न्या

यनिर्णितसारत्वात् निरपेक्षमिवांगमे अप्रकंथ

तया न्येषामाप्ताय वचनोपमं ३९ अलंघ्यहाज

नैरन्यै शुभितो दन्व दुर्जितं औदार्यादर्घ्यसंपत्त्या

शान्तं चित्तं वैरिव ४० इदं मीद्रगुणोपेतं लब्ध्वा

अन्येषां अप्रकंपतया आस्ता ये देवता नोपमं

अष्टमं १

कृषेयितं इव यथाशक्तं १

न्यायनिर्णितसारत्वात् तेषां स्त्रे नि
पक्षे ३४४

यः अतिरगाशयः वक्तुं इदं इदं प्रियं वाक्यं यः व्याकुर्वात्कः कथयेत् १

७४ कि०

प्राप्तः कालः साधनं १
वसरसाधनं व्याकुर्वात्कः प्रियं वाक्यं यो वक्तुं नी
द्रगाशयः ४१ कुलकं न ज्ञाते तात यत्नस्य पोर्वा
य पर्वममुष्यते शासितुं येन मां धर्मं मुनिभिस्तु त्वमि
ष्टसि ४२ अविज्ञातप्रबंधस्य वचो वाच्यं स्पतेरपि
व्रजस्य फलतामेव नयदुह इव हितं ४३ श्रेयसोऽप्य
स्यते तात वचसोऽस्मि न भाजनं न भसस्तु टतारं
स्य रात्रे रिव विपर्ययः ४४ क्षत्रियस्तनयः पांडो

हेतात् अस्पते वचसा अहं भाजनं पात्रं नऽस्मि २

११

उद्योगमिव ३

कल्याणकारिणः

स्तुटतारस्य नभसः रात्रे विपर्ययः २
यः ३ व २

७४

कौतेयः १ उत्तरकुरुसविजिह्वधनं प्रानयति ३ भ्रातुः जेष्ठस्य युधिष्ठिरस्य शासने आसीत् स्थितः ९
 तथा दौहि सदारो दे प्रस्थस्य वनवासिनः ९

रहं पांथो धनं जयः स्थितं प्रास्थस्य दाया दे भ्रातुर्ज्ये
 ष्ठस्य शासने ४५ कृष्णैः पायना देशात् विभक्तिं
 वत्तमुत्तमं ^{श्रीमिशये} भ्रातृमा राधनेयत्नः स्यात् राध्यस्य मरु
 तः ४६ ^{कपटपासैः कियत्ना सं प्राप्ते} दुरक्षान् दिव्यता राज्ञा राज्यमात्मा व
 यंवधूः नीतानि पण तां नूनमी द्रष्टुं भवितव्यतां ^{इदं श्रीमद्विजयता ३}
 ४७ ^{विना गन्तुं न स्यात्} तेन नुज सहायेन द्रौपद्या च विना मया ^{विना द्रौपद्या}
 भ्रातृमां या सुयामिनी त्वं भितव्यते ४८ कृतो न

स्वाराध्यस्य मरुतः इन्द्रस्य
 आराधनेयत्नः ३

उत्तमं यत्तं विभक्तिं ३

मिया मा १

पया यामिनी पुत्र भितव्यते

दीर्घप्रहरा सुयामिनी पु १ राजा युधिष्ठिर एतं राज्यमात्मा वयं वधू पण तां नीतानि ४

केशवराकषणे ३

अरातयः नः प्रसा न्वचसानिरतश्च न विदामन्तः

त्रैलोक्येण सभायां हृतो तस्मिन् अस्मा २९

मर्मस्थलस्य पदने कतेति

मननलः १

७५ कि०

११

रीयान् प्रसभं सभायां मागत क्रियः मर्मछिदानो
वचसा निरतश्च न रांतयः ५९ उपधत्त सपत्नेषु
हृष्टाया गुरु सन्निधौ भावमानयने स्याः सैयं
कारमिर्वीतकः ५० तामैहं त हं सभायाः दुश
सनपुरः सरां अभिसाया र्कभाव तां छाया मिवम
हा तरोः ५१ अथ चार्थक्रियारंभे पतिभिः किंत
वैक्षितैः अरंध्येतामिती वा स्या नैयने वा व्यवारि

द्रोष व्याः १

पतिव्रतायाः ३

न किं नि त्रुलमसि २

सा भीष्म द्रोणदिसेनिके
अंतकः यः सः सारथिबव
किं वै परिशः ४

७५

सज्जनेषु- युधिष्ठिरः १

अस्माकं १

अनिन्द्यता २

एत ५२ सोढवान्तां दशमं संज्ञायामेव गुणप्रियः
सुलभो द्विषतां भंगो दुर्लभा संस्य वाच्यता ५३
स्थितिं क्रांतं भीरुणि स्वध्यान्याकुलिता निच तोया
नितो यराशीनां मनो सीव मनस्विनां ५४ धार्तरा
द्रैः सह प्रीतिर्वैरं मस्मात्संस्तूयत असमौ त्रीहिदो
षाय कूलघाये वसे वित ५५ अपवादाभीतस्य स
मस्य गुणदोषयोः असद्यैतैरहा वत्तं दुर्विभाव्यं वि

मनःस्थितो मनोसिद्धता
तो यराशीनां समुद्रां तो
या नि इव मवेति ४

गुणदोषे समा न स्य एवं भूत
स्य असं कृतः पुनः विधेः द्वयो
रपि विधेः भगवत्पुनः

अहा इत्याभ्यर्थे असं कृतः दुराचारस्य वत्तं आन
रुणं दुर्विभाव्यं दुःस्वभावं विनुमश
क १ कथं कस्यैव विधेः पुनः पुनः इव

୭୬୩୦

निश्चयं क्रियते तर्हि भजाने
धनुषं लभयेत् न ग्राह्येन

शत्रुप्रिपरिभूतस्यतिरस्कृतस्य॥

७६ सर्ग ११

नयप्रितिके
क३

वयसि त्रिंशत् वर्षः

१ संज्ञाविज्ञान

धैरिव पद ध्वंसेत रुदयं सद्यः परिभूतस्य मेव रेः
यद्यमर्षः प्रतीकारं भुजालं च न लंभयत् ५७ अवधू
या रिभिर्निर्ता हरिणैः सुत्यवृत्तितां अन्योन्यस्यापि
जिह्मीमः किंपुनः सहवासिनां ५८ शक्तिवैकल्य न
मस्य निःसारत्वात् लघीयसः जन्मिर्नो मानहीनस्य
त एणस्य च समागतिः ५९ अलंघ्यं ते न दुर्दृश्यं
यद्यदुच्चैर्महीभृतां प्रियतां ज्यायसी मागात् मह

महोभ. तं पर्वता नां यत् यत् संगे उ. उ. प्रकाशेण अलंघ्ये भवति तत् तदुद्धृष्टप्रे
क्ष्य ॥ महोराज्ञां तुंगता कर्ता न्न संज्यायसी प्रियतां अ संत प्रियता कर्म ॥ केनेह
तुना मागात् ॥ क्रिया ॥ ने केनापि प्रिय संगे छेत् इति भावः ॥ ११ ॥

वस्य संख्या यां गणनायां उदि तां गुलिः श्रम्यां मंगुलिं न श्रम्ये तिस्रः पुमान् ॥ २१३ ॥

तावत्प्रसौ पुरुषः २ तावत्लक्ष्याः प्राप्ते १ तावत्प्रस जसः स्थिरं १

तां केन तुंगा ता ६० तावदा श्रीयते लक्ष्म्या तां वदस्य
स्थिरं यशः पुरुषसौ वदेवा सौ यावन्माना नहीय यावत्प्रमाता नहीयते १
ते ६१ संपुमानर्थवज्जन्मा यस्य नास्ति पुरः स्थि
ते नान्या मंगुलि मभ्येति संख्या या मुदितां गुलिः
६२ दुरा सदवने ज्ञाया न गम्यस्तु गो विभू धरः तुंगाः ५ विभू धरः गम्यः ३
न जहाति महौ जस्के मान प्राप्नुमलं च्यता ६३ गु
रु न कुर्वति तै वं श्या न न्वर्था तै वं सुंधरा येषां य

महौ जस्के मानेन उन्ते पुरुषे अलं च्यता न जहाति न स जतिर

ते पुरुषाः वश्याः कुर्वति १

तै पुरुषैः वसुंधरा अन्वर्था भवति १

अनिसंशनेनासंप्राप्तः सन् ४

तमनश्चिनां प्रथमेन एने आशीषु उदाहरणं प्राप्तः २

चंद्रमंडलं सृजति १

शुक्लः शनिवज्रः इव २

७७ कि०

शंसि शुभालि रूपं यं तिदुमंडलं ६४ उदाहरणं मांशः
 पु प्रस्थमेतै मनश्चिनां शुक्लैः शनिर्विवां मर्षयै
 ररातिषु पायते ६५ न सुरवं पार्थये नार्थमुदन्वदि
 चिचंचलं नानि सताशने स्य स्य न विविक्तं ब्रह्म
 एंपदं ६६ प्रमाद्यु मयै शः पंका मिष्टेयं छ सना
 हेतं वैधव्यता पितारातिवनिता लोचनं बुभिः
 ६७ युगं अपहस्येय वांसिद्रिः प्रमादो वास्तुमे

११

येः पुरुषे अमर्षः अरातिषु पायते २

अहं सुखं अर्थं न पार्थये ३

अहं विवक्तं प्रमाणः पदं न पार्थये ४

अपहस्येयं वांसिद्रिः ३

समुद्रस्य नीचि वतं चंचलं ४

अहं प्रयशः पंकं दृश कर्तुं इष्टेयं २

मेधियः प्रमादोऽसुमवतु १

७७

केन वैधव्येन तापिता शत्रु कनिता तस्य लोचनं जालेन २

असद्रिः अपहस्येय १

शत्रूणां समुद्येदेन वंशलक्ष्मीं अनुधस्य २

अजोग्यविषये विहितः अयासः विकल्पस्तु भवान् १

धियः अस्थानविहितायासः कामं जिह्नेतुं चाभवत् ^{वामवानकापयथा तया ल}
न ६८ वंशलक्ष्मीं मनुचैत्यं समुद्येदेन विधिषां ^{जतु १}
निर्वर्णमपि मन्येहं मे तरायं जयश्रियः ६९ अज ^{तावत्पुरुषः अजन्मा जन्मरति}
मा पुरुषस्तावदुतो सुसुरेण मे वच्यं यावन्नेव ^{ताभवति ३}
मिश्रधत्ते विलुप्तमरिभिर्यशः ७० अनिर्जयेन ^{यावत्तदुभयशः नप्राधत्ते}
धिषतां यस्यां सर्वः प्रशम्यति पुरुषोक्तिः कथं ^{तस्मिन्पुरुषोक्तिः कथं २}
तस्मिन् ब्रूहि तं हितं पोधन ७१ कृतं पुरुषशब्दे

तत्तपोधनं ब्रूहि १

अहंनिर्वर्णमपि मोक्षकारिणं अयि
जयश्रियः अंतरायं विधुमन्

धिषतां अनिर्जयेन यस्य क्रोधः
प्रशम्यति शतः भवति २

७८ कि०

जातिमात्रावलंबिनापुरुषशोकेन कृतं न किंसाध्यं

यस्य पुरुषस्य नाम शत्रुः विप्रशंसकरोति स पुमान् पुमान् ३

यः अंगिकृतगुणैः प्रताप्यः सुसः सः पुरुषः विस्मयं यथा तथा उदाहृतो कथिताः

न जातिमात्रावलंबिना यौगिकतगुणैः प्रताप्यः संविस्मयमुदाहृतो ७२ असमानमिवो जाति
सि सैदसा गोरवेरितं नामयस्याभिनंदति हि
वौ वि संपुमान् पुमान् ७३ युगं यथा प्रतिज्ञा
द्विषतां युधि प्रतिविकीर्षया मामेवाध्येति नैप
ति सौख्यं निव जैलां जैलि ७४ संवशस्यावदा
तस्य शशांकस्यैवलां छनं कृष्टेषु व्यर्चया यत्र

तस्य नृपिणसु जैलां जैलि इव २

यत्र कृष्टेषु कृष्टेषु मर्तुः स्वामी आहवा व्यर्चया भूयते सः लां छनं भवति १

११

ओ जातिवदो क्रमेण समा न इव स्थिति एव भूतं नाम २

न पति युधि विदः यथा प्रतिज्ञा एव अध्येति समाप्ति

सः पुमान् प्रवदात सः सः पुरुषः वं सः सः लां छनं भवति

७८

समया गोरवेरितं कथितं नाम ३

युधि संयामे शत्रुणां प्रतिकर्तुमिच्छया ३

अर्वाकप्रथमं धर्मोपनिषत् कथं वादीयत् कथं संभवत् १

पूर्वमन्यादिभिः आश्रमः अनुक्रमः भवति अनुक्रमेण भवति २
आसक्त इव धूः भारः रुढा प्रसिद्धः ३

अही ब्रह्मवादी वा हा यः स्यात्
संन्यास क्रमेण भवति

भूयते भर्तुं राज्या ७५ कथं वादीयतां सर्वेषु

निता धर्मोपनिषत् आश्रमाः अनुक्रमः पूर्वः स्मर्यते

अतिक्रमः न स्मर्यते २

नव्यतिक्रमः ७६ आसक्त इव धूरियं रुढा जननी दु

मे जननी माता कुंती दूरगा

रुगा यमे तिरस्करोति स्यात् तं ज्ञायां प्राचारव

अचारवान् पः पुषि विरः

नृपः ७७ स्वधर्ममनुरुध्यंते नातिक्रममरोतिभिः

मे स्यात् तं अतिरिक्तोति
सजति ४

पलायंते कृतध्वंसा नाहवान् मानशालिनः ७८ २

अहं विधिल्लभ्यते विलायं
स्वयं उरव उभयतः १

विधिल्लभ्यते विलायं वा विलीये न गंगामूर्धनि

वानगमूर्धनि मस्तके वि
लियेलीको भवतु १

अरातिभिः शत्रुणा कृतध्वंसा सतः आहवात् संन्यासात् न पलायंते २

मानशालिनः पुरुषः स्वधर्ममनुरुध्यंते अनुवर्तते अतिक्रमेण
अनुरुध्यते २ ३

वासुदेवाक्षं इदं आराध्य अथ शः सत्यं उद्धरे १

॥ २ ॥ म. घ. वा. इ. द्र. वि. भू. सै. श्रे. श. य. भ. वो. द्र. वा. शि. व. स्य. आ. रा. ध. ने. आ. दि. दे. श. आ. इ. ता. प. चा. मा. स.
इति उक्तं वंते तनूजं अर्जुनं दोभ्यं बाहुभ्यां परिरभ्य निलानं भुक्त्वा २।

७९ कि०

आराध्य वासुदेवाक्षं मय शः सत्यं मुद्धरे ७८ ५२

सुतं वंते परिरभ्य दोभ्यं तनूजं मावि कृतं दिव्य मूर्तिः

अथोपघातं मय वा विभू सै भवो द्रवा राधं न मादि दे

शः ८० प्रीतै विधना किनि मय सह लोकपाले लोक

त्रयै विविहिता प्रतिवार्य वीर्यः सस्मी समुत्सुक्य

तासि भृशं परं वा मुआर्य वा न मिति ते न तिरो वभूवे

८१ ६७ ६८ इति श्री किरा तार्जनीय महाका

इति वाचं उचार्य २

११

आक्षेपि कृत प्रकटि कृतः दीव्य मूर्तिः येन मय वा

लोकत्रये पि मया सह लोकपाले प्रतिवार्य वीर्यः मय तु से ३

तेन उद्धरेण तिरो वभूवे अंत रदधे २

७९

अथानोपापातो उपघातं आराधने ३।

नस्मि अस्तिपि नाकि विशि वे प्रीते सति ३

संपरे वां शक्र एणं लक्ष्मी भृशं समुत्सुक्यिताः सि उलंकितासि २

व्यलक्ष्मकेकविप्रीभाविस्तते इन्द्रागमनोनामै

कादशसर्गः ११ ६०३ ६०४ अथवासवस्यवचनेन

रुचिरवदनस्त्रिलोचनं कान्तं रहितं ममिषाधयितुं

विधिवत्तपांसि विदधे च न जयः १ अभिरस्मि मालि

विमलस्य धत्तं जयधत्ते रत्नं शुभः तस्य भुवि वदुति

यास्तिथयः प्रतिजग्मुरेकचरं निषीदतः २ वपुः

रिन्द्रियो यतपनेषु स तं मसुखेषु पातुवः व्यापनं ग

धत्तजयेन धत्तः धैर्यः येन ३ भोजनरहितः ३
धत्तः जयधत्ते जयेषु येन तस्य ३

अभिरस्मि मालि सूर्याभिमुखं भुवि एकचरं निषीदतः ४

पांडवः अर्जुनः वपुषः इन्द्रियाणां उपतपनेषु स तापप्रकारेषु स्थिरतां व्याप १
निरंतरं असुखेषु असह्येषु १

अस्मिन्सर्गे उक्तं धत्ते

चक्रं त्रिलोचनं शिवं च
राधयितुं ३

तस्य अर्जुनस्य विदुषिणा
निययः बहुदिनानि प्रति
जग्मुः १३।२।

हिमाचलजिव स्थिरतां
व्याप ९

सुकृतिं शोभनं तपः श्रमं तौ ते श्रमत्तवदाचरति ३
हीयुक्तो यमर्थः महतां धैर्यं श्रविचिं सवैभवं सामर्थ्यं १

८० कि०

भुञ्जे
शुचिनिशिशिरे शीतलेप
यसि तस्य मनः न पपात

सः धौस्मि यं न जगाम ४
विषसादेन जगाम ४

सः अर्जनः तपसा कुरुशिव
पुः उवाह प्राप २

पतिरिव स्थिरतां महतां हि धैर्यं विचिं सवैभवं ३ नपा
पात संनिहितपंक्ति सुरभिषु फलेषु मानसं तस्य शुचि
निशिशिरे विषयस्य मत्ताय ते हि सुतपः सुकर्मणः ४
नैविस्मि स्मयेन विषसाद मुहु रत्न सतां न न्याद दे सत्
मुहु धैर्यं रजसमसी न ह तस्मै तस्य ह त शक्ति ये लवे ५
तपसा कुरुशिवपुरुषा ह स विजितं जगत्त्रयोदयं त्रासजन
न न मपि तत्त्वविदां किमिवास्ति यन्न सुकरं मनस्विभिः ६

१२

तस्य अर्जुनस्य मानसं फ
लेषु श्राद्धादिषु न पपा
त २

अल सतां न न्याद दे ४

ह त शक्ति ये न ये लवे विर
ले रजसमसी ३

रजसमसी तस्य अर्जनस्य सत्त्वसत्त्वो गुणं न ह तस्मै
तत्त्वविदां पुरुषां त्रासजननं भयं करं वपुः १ विजितः जगत्त्रयोदयं येन वपुः २

य त मनस्विभिः न सुकरं तत्किमिवास्ति न किमपीत्यर्थः १

८०

विजयी अर्जनः जनेः अनुनिशीथं अर्द्धरात्रौ ज्वलतो नलात् अधिकरुचिरं ददशे २।१।

परिवेषेण भीषणं वदनं ४
सैलात् समुन्नततरः अतिउन्नतं २
अनैर्नगात् २

ज्वलतो नलादनुनिशीथं अधिकरुचिरं भसं निधेः धे
र्यगुणं भवजयनं विजयी ददशे समुन्नततरः ७ जप
तः सैदा जपं मुपां शुवदनं भमितो विसारिभिः तस्य दशन
किरलोः शुशुभे परिवेषं भीषणं मिवा कर्मंडलं ८ कव
चं संविभ्रमं दुपैकी तपदनिहितसज्यकार्मुकीः शैलपति
रिव मेहं द्रुधं नुपरि कीतभीमगहनो विरिचुते ९ प्रवि
वेशं गामविह्वलं स्यनियमं सवनाय गच्छतः तस्य पद

अभसं निधेः समुद्रस्य धे
र्यगुणं भवजयनं सत् १

तस्य अर्जनस्य वदनं मुखं
दशतकिरणैः शुशुभे ३

शैलपतिः इव विरिचुते २

तस्या अर्जनस्य पैपादं न्या
सै विनमितः न मीभतः
लीमवान् १

उपवीतपदे जज्ञोपवीतस्यानेनितः सज्यकार्मुको येन सः तथोक्तः
मेहं द्रुधं नुषापरि कीतं परिवेष्टितं भीमं भयानकं गहनं वने यस्य शैलपतिः २
नियमं सवनाय स्नानाय गच्छतः तस्य १

सदा जपं मंत्रं जपतः तस्य

सः अर्जनः कवचं विभ्रतः

सस्य शरीरस्य १

तस्य अर्जनस्य शिरसोपरि ज्योतिः दीप्तिः मुनिदि बोकसंपथः मार्गजिग्रहेन बंधा २१३

द्यावापृथिव्या अंतराले परिकीर्णं व्यापृज्योतिः २

हिमवानां पृथ्वीं प्रविवेश १

विस्वतं ज्योतिः ३ उर्द्धवाहोऽर्जनस्य २

हियुक्तः गुणाः गुरुतां नयंति संसृतिः समूहः १

८१ कि०

विनमितो हि मेवान् गुरुतां नयंति हि गुणान् संसृति १०

परिकीर्णं मुद्यतं भुजस्य भुवनं विवरेदुरासदं ज्योतिरु

परिशिरसो विततं जग्रे ह निजान् मुनिदि बोकसंपथः

११ रजनीषुराजं तनयस्य बहुलसमये विधामभिः मि

नतिमिरनिकरं न जेहं शिरश्चिमसंगमयुजानमः श्रि

या १२ महतामयूषनिचयेन शमितरुचिजिष्णुजन्म

ना हीतमिव नभसि वीतमलेन विराजते समवपु रं शुभा

लङ्घितं १४१

चंद्रस्य संगमेन युक्तान् भजिया २

महतामयूषनिचयेन कीर्णसमूहेन शमितरुचिः ह तस्य कांतिः वपुः २

१२

असद्यं ज्योतिः २

अर्जनस्य ज्योतिः कृष्णस्य
रात्रिषु ज्योतिः मित्रनिकरं
नभसि वा न जेह न सत् ४

अर्जनात् जन्मो जस्य भनि
यचेन २
अंशुमालिनः सूर्यस्य वपुः
नभसि आकाशेन विरा
जते समश्नुमे ९

८१

ननाः तं अर्जुनं रुद्रं इव ददृशुः २ उदीरिता उदीरिता अरुणाः जघंशोपस्पतं ९

नददं प्रापः ललाटं स्पृशं नेत्रं च स्पर्शं तं तं २ अधिगुणं शरासनं अधीज्ज शरासनं ९

लिनः १३ तमुदीरितां रुणजटां मुमधिगुणं सरासनं १

जैनाः रुद्रं मनुदितं ललाटं दृष्टं दृष्टं मुमि मं चिषुमिवा

सुरीः पुरीः १४ मरुतां पतिः स्विदहिमं मुं रथं पृथुशि

स्वः शिखीतपः तं पुमसुकरं मुपक्रमते जैनाय मियैव

यये सतापसे १५ नददाहं भूतं हवना नितैरितनयं

धामं दूरगं नस्मनयति परिशेषं मपः सुसहं वभूव नै

यसिद्धतापसे १६ विनयं गुणं इव विवेकं मप नय

हरतनयं पामभूतं हवना निनददाहं अपः जलं परिशेषं ननयति स्म २

सिद्धतापसा अतै सुसहं असहं नवभूव २ गुणः विनयं इव यथाययुः १

स्वित्चित्ते अयं मरुतां प
तिः इन्द्रः वा अहिमं मुः स
र्यः अथ पृथुशीलः महाज्वा
लाशिखिः पावको वा ५
तिष्ठितव्ये ३

सर्वत्र व्यापकं पाम २

असुरिपुः मिमं चिषुं इव मे
विमिषु इव २

अयं जनः सतापसे तपस्वि
मिः सह अवजये पराजये
असुकरं दुष्करं तपः तपुं क
तु उपक्रमते ४

नयान्निग्राहकं स्व

दुष्टैतवारकः नया ९

८२ कि०

सूर्यतेजोविजयिभिः ३

सन्मुखीकर्तुं कृतः सोऽयम
रुच्यैः ३

मनोहरशरीरे २

महर्षयः शिवेशरणं ययुः २ मय्यद्विन्यायेऽवयवाप्रापः न अन्येशरणं यस्य महर्षयः ९
कीरलोऽयम १

मिदो नया इव न्यायमवैधय इवा शरणः शरणं ययुः २
शिवमयो महर्षयः १७ परिवीतमंशुभिर्दसदिन
करमयूरवमंडलैः शंभुमुपहतद्रशः सहसा न च तैनि
शिक्षितुमभिप्रसेहिरे १८ अथ भूतमव्यभवदिशंभु
भिमुखयितुं कृतस्तवाः तत्र महसिददशुः पुरुषं कमनीयं
विग्रहमयुगमलौचनं १९ ककुदेव वस्य कृतं वातुमक
शपरिणहशालिनि स्पर्शसुखमनुभवतमुमाकुचयु

परिणतो विशालता इत्यमरः ९ विशालतया शालिनी ककुदे २
तस्मिन् स्थाने महर्षयः महसितेजसि पुरुषं ददशुः ३

पार्वतीः कुचयुगमंडलस्पर्शसुखमनुभवतं शिवं १

१२

ते महर्षयः शंभुशिवनिरी
क्षितुं सहसा शीघ्रं न अभि
प्रसेहिरे न समर्थो भवति ३

वयस्य ककुदे स्तब्धे कृतं वा
तुं न्यस्तं हस्तं पुरुषं २

८२

अनुजानुमध्यमहाहितो सर्पेण अनसत्तंतामं वं पुभूतेन इव ४

उल्लतेः हिमाचलस्य मस्तके स्थितं पुरुषं १

आरे च दत्ते इव १

कथं भूतेन ओजसा भुवनातिवर्तिना २

ओजसा तेजेन दिशा सहितं विश्वं
श्रुवा न इव व्याधुवंतं स्थितं
विस्तारितं पुत्रस्य तेन महाहितं

विशालतया ईनः ओजः १
लेन २

गमं उल्लङ्घ्य ईव दत्ते २० स्थितं मुम्भते तु हि न शोले
शिरसि भुवं नातिवर्तिना साद्रिजलधिजलवाहपथं
सैरिगं श्रुवा न मि व विश्वमोजसा २१ अनुजानुम
ध्यमवसक्तं तं वपुषामहाहितं लोकमस्विलमिष्टं
भूमिभरतारवितेजसा मवधिना भिवेदितं २२ परि
एण हिना तु हि न राशि विशदमुपवीतसूत्रतां नीतं मुं
गमं नुरंजयता शितिना गलेन विलसन्मरीचिना २३

शवितेजसां अवधिता पर्यतेन भूमिभरता लोका लोकचलेन अभिवेदितं शिवं ३

अनुरागं प्रापः १

हिमसमूहेन विशदं मुभं उपवीतं २ विलसन्मरीचिना च द्रेणुतं १

शिक्षिता गलेन कंटेन उपलक्षितं शिवं १

कीदृशं विश्वं पर्वतजलधिर
मूर्ध्नि जलवाहपथ आकाशम
गेण सहितं विप्रवं २

अखिलं लोकं च स्थितं ४

उपवीतसूत्रतां सूत्रस्य भावः
सूत्रतातां सूत्रतां यज्ञोपवी
तस्याने उरगं सर्वं नीतं प्रापि
तं ३

उतः तदनंतरं मुनयः स्वस्तिवत् अभिमुखं एतं प्राप्य जगतां च शर्मकं च शरितशयेन प्राप्य च शिरः उवाच ३

विकसिता तिसि तमालती वरु विकसिता तिसि
शेता त्रिकपाला नि एव कुबुद नित्यस्मिन् तं ९ विस्तृतं धाम २ व्यासकोशं शिवं ९

८३ कि०

सुरसरितपयसाशेषं स्वस्थितं

अर्जुनस्य तपसा जनि तं वीर्यं तं
अशर्मकं

पुं तमालती सितकपालकुमुदमुपरुद्धमूर्द्धजं शेष
मिव सुरसरित्पयसः शिरसा विसारि शशिधामं विभ्र
तं २४ मुनयस्ततोऽभिमुखं स्पृशन् नयनविनिवेशनो
दिताः पांडुतनय तपसा जनि तं जगतां मशर्मभिरश
मोऽन्यत्रिदिर २५ बहुभिश्च बाहुभि रहीनभुजगव
लयैर्विराजितं चंदनतरुभिरिवा लघुभिर्धवलानि
तं मलयमेदिनीभृतं २६ तरुसैव कोपि भुवनैकपु

चंदनतरुभिः मलयमेदिनीभृतं बाहुभिः अनेकैर्बाहुभिः सह सभुज एव विराजितं शोभितं शिव ३
मलयानि त्रिंश्वस्थिते ९

कः ९ विपुरुषः तरसा वेगेन तपस्यति ९

१२

शिरसामस्तौ वेन शशिधामं च
द्रक्ष्यति विभ्रतं धारितं २
नयनविनिवेशनेन त्रसंसा नो
दिता प्रेरिताः मुनयः २

अहीनां सर्पाणां मध्ये इनाः श्रेष्ठा
ते एव बलानि येषां तैः सर्पाभिर
लेनिस्यन्ति बहुभिर्विरोधेन ३

भुवनानां एकः पुरुषः ९

८३

अस्य पुरुषस्य मुनि ताविरोधि इदं चित्रं नरा जते नरा जते व ४

उज्ज्वलमूर्तेः रवेः विज्येतिः अधिभयतिरक्कय ९

वत्रा सुरस्य इव भयं करशरी
रः २

कवचं वर्म उतमं सिखरुः जटा
वल्कलं लेखी रं अनितं गव्यं
इदं चित्रं विभक्तिः ३

तस्य पुरुषस्य करण नियमे
समाधिने द्विय विरोधे सति
दिक्मुखे सह वर्तमानं शंते
स्तिमितं भवति ३

रुषपुरुषः तपस्यति ज्योतिरमलवपुषोऽपिरवेरभिभू
यवत्र इव भीमविग्रहः २७ संधनुमर्हपुधिविभक्ति
कवचमसिमुतमं जटाः वल्कलमजिनमिति चित्रमि
दं मुनिताविरोधि न च नास्य राजते २८ चलनेव
निश्चलति तस्य करण नियमे सद्विमुखं संभामिभुम
वतिशंतं मरुद्गुह तारकागण युतं नभस्तलं २९ सं
निजो जसा विजितं सारममरदिति जोषसंहितं वि

सः पुरुषः महेश्वरः धनुः वि
भक्तिः

तस्य पुरुषस्य चलने अव
निश्चली च लति ४

मरुतो वायुतां गृहाणंस्तु दीनां तारकागणैः युतं नभस्तलं संभं निश्चलं तं अनुभवति करण नियमे सति
सः ३ मान निजो जसा तस्मै जेत पुरा इदं विश्वेऽपि दधाति ९ राक्षसः ततः ३५ युते ९

निरस्तसह

यस्मात्तन्नावतनरक्षेत तस्य हृदये केशविश्राम इति

१ तेन पुरुषेन दुष्करं तत्किं वासिन किञ्चित् दुष्करं भवति

सः पुरुषः यदि जगति संसारं विजिगीषते जेतुमिच्छति

अथं अस्म्यपुरुषस्य स्वः तेजः विषहितुं संहितुं न क्षमामसमर्थः

८४ कि०

१२

अमिदमपि दधाति पुरा किमिवास्ति यन्मवतते न दुष्करं ३० विजिगीषते यदि जगति युगपदयं संजिहीषति प्राप्नुममवममिवांछति वा वयमस्य नो विषहितुं समाकृत्यः ३१ किमुपेक्षसे कथं न च न तव विदितं न किञ्चन ज्ञातुमलमममयं दार्हसि न स्वयिमांसां शांतिमवत्परमवः ३२ इति जगविधाय विरतेषु मुनिषु वचनं समादेद मिन्न जलधि जलनां रगुरुध्वं

अथ युगपत् एकवारं संजिहीषति संतर्तुमिच्छति

तव किं न विदितं न ज्ञातं न विदितं एव ज्ञातं एव सन्निशा सति सति पराजयः प्राप्नुममवत्तनाभवत्

वा अभवमेवं प्राप्नुममिवांछति

हे नाथ किं किमर्थं उपेक्षसे न कथय

मुनिषु इति प्रकारेण जगविधाय विरतेषु सत्सु नृसिंभूतेषु सत्सु

श्रवकांतकः शिवः वचने समा हे अभयदनः स्मान्नातुं रक्षितुं अलं समर्थः इति हं सिद्धं

देवकथमास १ दिशां विवरं श्रोताराले मिन्न जलधेः समूहस्य जलस्य नादवत् गुरुगभीरं

मिन्नतठस्य

ध्वनयनसन्

८४

अन्यथा उक्तं वै परिशेषं न मागतं मनुष्यं मा ज्ञानी हि २

नदिरिका श्रमे निवासनिरतं निसंवा सिने नरं अंशं १

अंतरात् शिवः

नयन्दिशो विवरं मंधं कंतकः ३३ वदरितपो वननि

वासनिरतं मगांतं मा न्यथा धातु रुदयनिधने जग

तां नरं मंशं मादि पुरुषं स्यं गां गंतं ३४ द्विषतः परां

सिसिषुरस्व सकल भुवनभि तापिनः कंतकुलिश

करवीर्यवलां नमदुपासनं विहितं वा नमहं तपः ३५

अयमं युतं श्रवचने न सरसि रुजमनः प्रजां पातु

मंसुरा निधने न विभू भुवमभुये समनु जेषु तिष्ठतः ३६

आदि पुरुषस्य विष्णो नरसंवे
धिः अंशं गां एव गते प्राप्ते २

अर्जुनः २

जगतां उदयनिधने सिद्धिं
तां धातुः आदि पुरुषस्य २

कंतकुलिशकरस्य दस्यवी
र्यवलात् द्विषतः शत्रोः परसि
सिषुः परसितमि ४
एव नरमत एवा सने महत्तपः
विहितवान् २

वाजास्या तं ततो जने तस्य
महः २

देहनाशेन १

समर्थः

मनुष्येषु १

एतत्सुरहस्यं अवगम्य प्राप्य

योग्यं

नमो कुर्वन्

तत्तत्समाप्तं अग्रजं तं

टपूकि०

र
विवरे विधिं देवि एतं अर्जनं
अभिभवितुं न पार्थिव ३
शंकरहितः ४

सुरहस्यमेतद्देवगम्य निपुणमिति मूकदानवः तंतुम
मिषतति पांडुसुतं हरया तद्देवसहगम्य तं मया ३
विवरे विनेन मनिगूढं मभिभवितुं मेघपाशयन् पाप
निरतिरविशंकितया विजयं व्यवस्यति वराहमाय
या ३८ निहिते विभुवित किरात नृपतिवपुषा
रिणो मया मुक्तनिशित विश्वस्वप्रसभं मगया
विवादमयमाचरिष्यति ३९ तपसान्निवीति

१२

तद्देवमया सह सुरया गम्य
तां

एषः वराहमायया विजयं व्यव
स्यति ३९ व्यवसायं करोति ३९

८५

संज्ञासंज्ञिकुप्यतः काप्राप्तस्यऽर्जुनस्मर

एकाकीदृश्यः स्वभावकृतं ब्रह्म

वयनं

तत्कृशस्यविरहितसहायसंपदः सखिविहितमनुलं
भुजयोर्वलमस्यपश्यतमध्येधिकुप्यतः ४० इतिता
नुतैदारमनुनीयविषमहरिचंदनालिना यमजनि
तपुलकेनलसकजमौक्तिकाबलिगुणेनवक्षसा
४१ चदनेनपुष्पितलतातनियमितविलंबविमोनि
ना विभूदरुणनयनेनरुच्यंशिखिपिष्टलंछितक
पोलमितिना ४२ बहदुद्धनजलदनादिधनु

मुनीधर

हृदयेनउल्लसितः

६६ वि०

शिवकिरातसेनापतिः संबवतेवभवेसथः

मनोहरः

१२

शिवस्व

दशविभागस्तु
ता

रूपहितैकमार्गं मेधघनिचयइवसेववतेरुचिरः
किरातपतनापतिः शिवः ४३ विशेषक अनुकूल
मस्यचविविंसंगणपतिभिरातविमर्ह शूलपरशुश
रचापभूतैर्महतीवनेचरचमूर्विनिर्ममे ४४ विर
चय्यकाननविभागमनुगिरमयेयराज्ञया भीमनि
नदविहितोरुभुवः परितोपदिश्यमगयाप्रतस्थिमेरे
४५ सुमितातेः सतविभिन्नशकुन्तिमगयूयनिः

अथानेतरेवनेचरचमूर्विनिर्ममे
शिवः इत्यराज्ञयाऽनुजिरेगि
रापवतेभीमनिनदविहितोरु
भुवः सतः परितः सतः सतः प्रत
स्थिरप्रमाणेनमेवेति

मगयाचपदिश्ययाजीकृष्ट

मि१

८६

स्पन्नेः पूर्णपद्युवनगुहाविवरः सहस्राभयादिवरशः स
 भूधरः ४६ नविरोपिनीरुषमियायपचिमगविहंग
 संहति घ्नतिसहजमपिभूरिभियः सममागताः स
 पदिवैरमापदः ४७ अमरीगरेणगणवलस्पवल
 वतिभयेप्युपस्थिते वंशविततिषुविषक्तभृशप्रिय
 वालवालधिभिरादेधृतिः ४८ हरसैनिकाः प्रति
 भयेपिगजमदसुगंधिकेसरैः स्वस्यमभिदृशिरे

शिवस्य बलवतिभयेप्राप्तसति

शिवस्य

वंशगुल्फेषुविषक्ताः लग्नाश्रितियेनप्रियवराणां
 एवमहैवालधयःपुष्पायचोतेः अमरीगणैः २

ट १७ कि०

अपठतजटरेः ततकालस्यो
मितो लुटितादरेः एवमते
शफरीकुलेः कुलाः जापा

व्यस्तानि विस्तिष्ठानि शुक्नि
मानि हरितवर्णानि शिला
कुसुमाः शोषधौ विशेषेण न
समागतिः ३

सहसा प्रतिबोधं जंभितमुखैर्मर्गगधिपैः ४८ विभ
शं वभूवुरपचतजटरशफरीकुलाकुलाः पंकविष
मित तटासरितः करिभग्नचंदनरसारुणंपयः ५०
महिषक्षतागरुतमालनलदसुरभिः सदागतिः
व्यस्तशुकनिभशिलाकुसुमः प्रणुदन्ववोवनसदा
परिश्रमं ५१ मयितांभसारयविदी एमिदितक
दलीगवेधुकाः क्लंते जलरुहलतासरसीविदधे

कदलीगवेधुकोस्तथा
धान्यविशेषायास्ताः

म्लानः जलरुहः कमलः तस्य
लताः ॥ कुम्भे विन्यस्य १

तडाजाः १

१२

८७

उमापतिः शिवः मुदित हरिणी दश नक्षत्र की रुधं वसति ऐंद्र सूनवी प्रज्जुन संवधिनी
वसति प्राप किं कु वै न स न प्रबल सानुवन गहन जान उपमि गवदा की न इति प्रकारेण
या लघन मक्षय न स न १

प्राप्ति सलोभः निदाघः ग्रीष्म
इव यथा ग्रीष्म प्राप्तिनां स
लोभो भवति १

निदाघ इव स ह विप्रवः ॥ ५२ ॥ इति चालयन्त च ल सा
नुवन गहन जानु मापतिः ॥ प्राप मुदित हरिणी दश
नक्षत्र की रुधं वसति मैंद्र सूनवी ॥ ५३ ॥ स त मा स सा
दघन नील मभि मुख मुपस्थित मुनेः ॥ वात्र नि कष
ए विभिन्त मुवं दनु जं दधान मति शौ करं वपुः ॥ ५४ ॥
के छंते सुरसरितो निधाय सेना मन्वीतः सकति प
यै किरात वर्यैः प्रष्टन्त सरु गहनैः स गुल्म जातैर्ल

रुशिवः तं ग्रीष्म तं दनु जं द
नवं स सा द प्राप ३

टटकि०

अस्मिन् राहस्ये अनुपदं अनुसारे
एतत्प्रतस्य जगाम

स्थ

स्मीवानुपपदं मस्य संप्रतस्थौ ॥ ५५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥
इति श्रीकिरातार्जुनीये महाकाव्ये लक्ष्म्यके
भारविष्णुतोकिरातागमनो नाम द्वादशः सर्गः

परमेश्वरपुत्राशरीरेण भूध
राणां पर्वतातां विनोदं विनो
दोपरीकृतं सत्ताव्यमहेन्द्र
नृप

संवपुषां परमेण भूधराणां मय संभाव्य पराक्रमे वि
भेदे मगमांशुविलोकयान् कारस्थिरद्वेष्टो गमुस्व
महेन्द्रसूनुः ॥ ९ ॥ स्फुटवद्धसद्यो न्नतिः सद्गुरादमिधा
वन्नैव धीरितान्यकस्यः ॥ जयमिधतितस्य जातशं

अस्मिन् राहस्ये द्वादशः स
र्गः तुल्यं शतं लोको
पदं द्वादशसिंहरत्नं ॥

१२

टट

८५ कि०

रा नृगं जातं रमि जाति मां जेवेन ॥ ५ ॥ नम्रा खलु को
व्ययं जिघांसुः स्वतः तीर्त्वा तत्र तथा भृशं मनो मे ॥ विम
लं कलुषी भवञ्च नेतः कथयसे वहि तै विणं रिपुं वा ॥
६ ॥ मुनि रसि निरागसः ^{निरागसः} कुतो मे भयं मिसे वनभूतये मि
मानः ॥ परवृद्धिषु वरु मत्सराणां किमिव ह्यसि दुरा
त्मना मलंघ्यं ॥ ७ ॥ दनुजः सिद्धयं क्षपाचरो वा वने जे
नेति वलं वतासि सहे ॥ अभिभूय तथा हि मे घनीलः

वनभूतयेति वलं वता
नासि १

९३

८५

के मनसीमं मुहुरादेवितर्क ॥ २ ॥ घनपोत्रविकीर्ण
 शालमूलोनिविडस्कंद्यनिकाशरुगणवप्रः ॥ अयमे
 केनरोभिवर्ततेमांसमरायेवसमाजुहूषमाणः ॥
 ३ ॥ इहवीतभयास्तेषांनुभावात्तजहतिष्णालप्रगाः ॥
 परेषुचति ॥ मयितोसुतरामसौविधतेविकृतिकिंनु
 भयेदियंनुमाया ॥ ४ ॥ अथैवैवकृतज्ञयेवपूर्वभृश
 मासेवितयारुषानमुक्तः ॥ अवधूयाविरोधिनीकिम

एकाकी

माप्रतिसमरेकतुं सप्रकारं
 एजुहूषमाण इव स्थितः

जमातर

सकलैकैपयतीवशैलराजं ॥ ८ ॥ अथमेवमगच्यस
त्रकामः प्रहरिष्यन्मयिमायया शमस्ये ॥ पथुभिर्ध्व
जिनीरवैश्चकारचकितो द्रुतमगणिकननानि ॥
८५ ॥ बहुशः कृतसत्कृतेर्विधातुं प्रियमिष्टं नयवा ॥
सुयोधनस्य ॥ सुमितं वनगेचरामियोगातं द्रुत
माशि श्रयदा कुलंति रश्मां ॥ ९० ॥ अवलीठ सनाभि
रश्मसेनाः प्रसमं खंडवजातवेदसावा ॥ प्रति कर्तु

तस्यपुत्रः वराहमायेतिशेषः ॥

कश्चिदितिशेषः ॥

दृग्धवंधुः

६०

मां जिह्वां सुदृश्यः ३

१३

मुपागतः समन्तुः कृतवरो यदि वा च कोदरेण ॥ ११ ॥
वालशालितया यथा तथा वा धियमु छेद परामये द
धानः नियमेन मया निवर्हिणीयः परमं लभं शतिमं
त ४ गमाहुः ॥ १२ ॥ कुरु तातं पां स्पमार्गदायी विजयाये
त्यलमन्वशान् मुनिमां वलिनश्च वधा दते स्पश
व्यं व्रतसं रक्षणमन्यथा न कर्तुं ॥ १३ ॥ इति तेन विवि
सं चापनाम प्रथमं पौरुषचिरुमाललंवे ॥ उपलध

अथमाधिकं नराहः ३

म ३

मुक्तिमां इति ३ अथ शास्त्रं हे तात अमार्गदायि सन् विजयाये तपां सि कुरु ॥ वलिनः स्प
वराहस्य वधात कते विना व्रतसं रक्षणमन्यथा कर्तुं न शक्यः ॥ १४ ॥

६०

गुणः परस्य भेदे सन्निवः शुद्ध इवा^{१५} ददे^{१५} च वा^{१५} ॥ १४ ॥
अनुभाववत्तां गुरु स्थिरत्वात्^{१५} दवि^{१५} संवादि^{१५} धनु^{१५} धनं^{१५}
जयेन^{१५} ॥ स्ववल^{१५} व्यसने^{१५} वि^{१५} पी^{१५} म्य^{१५} मानं^{१५} गुण^{१५} वन्मित्र^{१५}
मिवा^{१५} नति^{१५} प्रवेदे^{१५} ॥ १५ ॥ प्रवि^{१५} कर्ष^{१५} निना^{१५} दभि^{१५} न्नरं^{१५} ध्रु^{१५}
स्त पदवि^{१५} छंभ^{१५} नि^{१५} पी^{१५} दितं^{१५} दा^{१५} नी^{१५} ॥ अधि^{१५} रो^{१५} हति^{१५} गां^{१५} सि^{१५}
वं^{१५} मे^{१५} ह^{१५} षौ^{१५} सक^{१५} लः^{१५} संशय^{१५} मा^{१५} रुरो^{१५} ह^{१५} शौ^{१५} लः^{१५} ॥ १६ ॥ द^{१५} ह^{१५} शौ^{१५}
य^{१५} स^{१५} वि^{१५} स^{१५} यं^{१५} शि^{१५} वेन^{१५} स्थिर^{१५} पूर्ण^{१५} यत^{१५} चा^{१५} प^{१५} मं^{१५} उ^{१५} ल^{१५} स्थः^{१५}

९९ कि०

रचितस्तिस्त्रयं पुरा विधातुं बधमात्मैव भयानकः परे
षां ॥ १७ ॥ विचर्षन् संहितेषु रुच्यै चरणैः स्वेदन
नामिता च तैः ॥ धनुः रायतमोगवासुकिज्या वदन
मेयि विमुक्तनरि शंभुः ॥ १८ ॥ सभवं स्पभवक्षयैक
हेतोः सितसंसेज्ज विधा श्यतोः सहाय्यं ॥ रिपुरा भवा
यमध्यं प्रकृतिप्रसयो रिवा नुबंधः ॥ १९ ॥ ब्रजतोः स्प
वहस्य तत्र जन्मा कृतता द्योपनिपातवेगशंकः ॥

१३

एव

प्रतिनादमहा^{सो}नाहोरगाणं^{सो} हृदयस्रोत्रभिदुत्पपा^{सो}
 तनादः॥२०॥ अथदीपितवारिवाहवर्मा^{सो}रववित्रा
 सितवारणादवार्यः॥ निपपातजवादिषुः^{सो}पिताका
 न्महदभादिववेद्युतः^{सो}कशनुः॥२१॥ नयनादिव
 शूलिनः प्रवृत्तैर्मनसोप्याश्रुतरंयतः^{सो}पिशंगैः वि
 दधेविमसतडिल्लताभैः^{सो}किरणैर्व्योमनिमार्ग
 एस्यमार्गः॥२२॥ अपनयन्धनुषशिवांतिकस्यै

मनेस्येवित्रितादपि अश्रु
 तरंशिवतरंयतःकोशः
 दधतःमार्गस्य ३

९२ कि०

विवरे सद्भि रभिख्य याजि हानः॥ युगप द्दृशे वि
शम्भरा हं तदुपोटैः प्रनमः प्रदत्तः॥ २३॥ सत
मालनिभैरिषो सुराणां च न नीहार इवा विषक्त
वेगः भयविप्लुत मीक्षितो नमस्यै र्जगती ग्राह इ
वापगां ग्रीगा हे॥ २४॥ सपदिप्रियरुपपर्वलेख्यः
शितलो हाग मुखः खमा ससा द्द कुपितो त क
तर्जनां गुलि श्री अययन् प्राण भृतः कपि ध्वजे

१३

९२

षुः २५ परमास्त्रपरिग्रहोरुतेजः स्फुरदुल्कात्
तिविशिष्टनूचनेषु सजवेनपतनपरः शतानां
पततांकातश्चरववितेने २६ अविभावितनिः
क्रमप्रयाणः शमितायामश्वातिरंरुसासः सह
पूर्वतरंनुचितवत्तेरपतितानुचकारलस्यभेदे
२७ सचषध्वजसायकावभिन्नजयहेतुः प्रति
कार्यमेवणियं लघुसाधयितुं शरः प्रसेहेविधि

वेदिकरी

९३ कि०

नेकार्थमुदिरितं प्रयत्नः २८ अविवेकव्याप्राप्ता
विवाथं क्षयलोभाविवसंश्रितानुरागं विजिगी
षुमिवानयप्रमादावचसादेविशिषौ विनन्यतु
सं २९ अथ दीर्घतमं तमप्रवेक्षनसहसारुण
रयः संसंभ्रमेण निपतंतमिवोत्तरश्चिमुव्याव
लयीभूततरुंधरांचमेने ३० सगतक्षितिमु
स्मशेलिता दूःखुरदंष्ट्राग्रनिपातदारिताश्मा

९३

९३

आवति स्मर

तेवरा हभेदिने शरंजिदक्ष
पार्थः ३

अमुमिः स एभीक्षितेन्द्रसूनुः विहितामर्षगुरु
धनिर्निरीसे ३१ स्फुटपौरुषमापपातपा
र्यस्तमयप्राज्यशरः शरंजिदक्षः नतथाक
तवेदिनां करिष्यन् प्रियतामेति यथाकृता ३२
वदानः ३२ उपकारइवासतिप्रयुक्तः स्थि
तिमप्राप्यमृगेगतप्रणाशं कृतशक्तिरधो
मुखोगुरुत्वाज्जनितव्रीडइवात्मपौरुषेण ३३

अतवर्गः

९४ कि०

ससमुद्धरताविचिं सतेन स्वरुचि कीर्तमिवो
तमं दधानः अनुयुक्त इव स्ववार्तमुच्चैः परि
रेभेनुभृशं विलोचनभ्यां ३४॥ युग्मं तत्रै
कार्मुकधरं महाभुजः पश्यति स्म सहसा वने
चरं सन्निकोशयितुं मम तः स्थितं शसते म
करकेतुविधिषः ३५ सप्रयुज्यत नये मही
पतेशमेशा जाति स दृशी किलानतिम् संसृ

शिवस्य

९३

तत्र कार्मुकधरमिहाराय
रघोः कृतं तं ३५॥

९४

विप्रमुक्तिवचनः १

सी१

वर्ममिचीतिहेतुकं चतुर्मित्यमुं न क्रमेव नः ३६
शान्तताविनययोगिमानसंभूरिधामविमलं तपस्व
तं प्राह तैनुसदृशीदिवौकसामन्वेचायमवदा तमा
कृतिः ३७ क्षीपितस्त्वमनुभावसंपदागौरवेन ल
घयन्महीभूतः राजसेमुनिरपीहधारयन्नापि पस
मिव शान्तमन्यवम् ३८ तापसोपिविभुतामुपेयि
वानास्य देवमसि सर्वसंपदाम् दृश्यते हि भवतो

९५ कि०

विना जनेरान्वितस्य सचिवैरिव द्युतिः ३९ विस्म
यके इव वाजयश्रिया नैव मुक्तिरपि ते दवीयसी
इप्सितस्य न भवेदुपाश्रयः कस्य निजितरजः स सो
गुणः ४० ^{लज्जय} हे पयन्तहि मते जसं त्विवा सखमित्यमु
पयन्तपोरुवः तर्तुमर्हसि वराहमेदिनं नैनं मस्मद
धिपश्य सायकं ४१ स्मर्यते तनुभतां सनातनं न्या
यमाचरणमुत्तमैर्नमिः ध्वंसते यदि भवा दशस्त

संभावितविक्रमः सः प्रसिद्धः तं

आशावेतं आचरणं

मन्वादिभिः ७

९३

साहसेन

एतत्करगतं सायकं

९५

ततः सप्तम्यात्पश्चिमादिशः संशतेः कुमारनाम्यप्रपञ्चप्रमाणसंनिवृत्तिप्रमाणं उपदेष्टुमिच्छावः यतः ॥

तैः कः प्रयातुं वदते नववर्त्मणि ४२ आमुमां रमुप
देशमिच्छकः सन्निवृत्तिमप्यान्मतापदः योग
शक्तिजितजन्मसुखः शीलयंति यतयः सुशीलैः
म ४३ तिष्ठतां तपसि पुण्यमासजसंपदो नुगुण
यन्सुखैर्विणं योगिनां परिणमन्निमुक्तये केन
नास्तु विनयस्ततां प्रियः ४४ नूनमत्र भवतः शा
शक्तं सर्वथायमनुयाति शायकः सोयमिह नुप

महत्प्रपञ्चोयस्मिन् प्रपञ्चात् २

अनुकूलवत् ६

ततो निष्ठां पुण्यं प्रासज्यसंशतौ
दयत्सु २

विनयः केन हेतुना सतां प्रियः नास्तु
सर्वथा प्रियः न तुर्वगो साधन इत्यर्थः २

अप्यप्रसदीयसायकः अनुभवतः पूज्यस्य शक्तिसर्वथा रूपेण शिवादिना अनुयाति अनुकरोति ॥
नूनं इति विनये यथाशक्त्या अनुपपन्नसंशयः युक्तसंशयः तु सोयं इति यः स्वीयातः एव प्रय
मोतिः उपपद्यते इति शेषः ॥ अवदे प्रवहरत् रूपेण निधायित इत्यर्थः ॥

निस्पृहसत्तेतव प्रत्यक्षीयविशेषे परस्मिन्वा ए यत् प्रातृ तं प्रातृ ए क तं तत् न भवितव्यं न यो म्यं
किंतु केवलं सचेतसा ब्रीडितं लज्जितं २

९६ कि०

पन्तसैसयः कारितस्वामपदे पदेयया ४५ अन्य
दीयविशिषेन केवलं निस्पृहस्य भवितव्यं मातृ तं
निघ्नतः परनिर्वर्हितं मगं कीडितव्यं मपिते सचे
तसा ४६ संततं निशमयंत उत्सुकाः ये प्रयान्ति मु
रमस्य सूरयः कीर्तितानि हसिते पितानि यं ब्रीडयं
ति चरितानि माविनं ४७ अन्यदोषमिव सैस्यं कं
गुणं स्थापयेत्कथं मध्वता जडः उच्यते सखलु

परविद्धं मगं निघ्नतः तव ३

हसिते पितानि हसिते पितानि
रितानि तानि चरितानि
कथं माविनं ब्रीडयंति
मात्रे सा त्वं ब्रीडयंति
रितानि तानि चरितानि
मिनः मां प्रुहा सर्वे माविनः पराभूताः भवंति ३

अविकल्पनेन शीलितया जडः सः सः अस्मत्सामी १

तथापि कार्यं न तथानुष्ठीयते न सः स्वामी स्वगुणं उच्यते सखलु १

१३

सूरयः निघ्नं सः मुदं प्रयान्ति की
दृशाः सः स्वस्वामिनः संवदि
मिः ये चरिते तैः संततं तं कं
वितः संतः निशमयंताः चरि
तानि मगं तः सूरयः ४

९६

विलुप्यते तु भक्तिं कृतं सुजनमर्थात् एवम्भूतां प्रकृतिं तं धिक् त्रिंशद्विंशतिः १
वक्तुमशक्यं २ आत्मानं ते रं तस्मात्समभूतं तदवस्थां साभवत् २

कार्यवतया धिग्विभिन्नं बुधसेतुमर्चिताम् ४८
युगं दुर्वचं तदर्थं मासं भूतैर्गस्वप्यसौ यद
करिष्यद्देजसौ त्रैलोक्यं यदिव हित्नीपतिः प्रत्य
पश्यतश्चित्तं न पत्रिणा ४९ कोन्निमै हरितुरंग
मायुधस्य यस्मिं दधत् ~~यस्य~~ मंगसंरुति
म् वेगवतरमैतैश्च मूषते हर्तुमर्हति शरैर्णंद
द्विनम् ५० मित्रमिष्टमुपकारिशंसये मेदिनी

ननु मुंजीत ४

इंद्रायुधतुल्यं स्पेयसी कटिने
अंगसंतुतिं दधते हं द्विनं ३

एकेन शरैर्णंद

प्रस्तुस एवमगस्पहंताततः किमत्तः प्राहुः मित्रमिति ॥ तथा च तस्यैव मगत्तं तले सती ॥ अयं कीशतभूपतिः नेतवसंशये प्राणसंकटे उपकारितं
 रष्ट्रमित्रं ॥ ततोपि किं ॥ तत्राहुः ॥ तं मित्रभूतं विरोध्य भवता लुया सज्जेनैकवसतिः भवादृशसुजनमात्रा धारा कृतज्ञता कुशलवृद्धि
 न उपकारि वैदितं मा निरासिमा निराक्रियतां ३ अनुसः वश्या च मूलत्वात् स एव प्रस्तु किं मित्रेणे सा शक्य मित्रस्य सर्वाधिक्यं युगे
 रक्षारति तं मित्रलाभं ३ शुभविहंत तेन विसरं मित्रलाभं ३ नाह २

९७ फि०

मित्रलाभं ३ न मित्रलाभात्
 विना जिगीवता विजेतुमिच्छ
 ता दुर्लभा लक्ष्यमशक्या ॥ ला
 भसंपदः द्वयसंपदः एकसुकु
 तेन लभ्यं ४ तस्यैः लाभसं
 ९६:४

पतिरयं तथा च ते तं विरोध्य भवता निरासिमा
 सैज्जनैकवसतिः कृतज्ञता ५१ लभ्यमेकसु
 कृते न दुर्लभा रक्षितारम सु रक्षभूतयः स्वतंम
 तविरंता जिगीवता मित्रलाभमनुलाभसंपदः
 ५२ चंचलं वसुनिता न मुन्नाता मेदिनी मपरहं
 रातयः भूधरं स्थिरं मुपेय मागतं मेवमं ससुह
 दं महीपतिम् ५३ जेतुमेव भवता तपस्यते नो यु

भूधरवत्स्थिरं पुनः जेयेयं न मिच्छं पुनः जागतं स्पतः प्राप्सु हृदं २

ननु मुमुक्षोः किं मित्रसंगदे एतत्रात ३

९३

रक्षितं प्रशक्य म हिमानः
 लाभसंपदः ३

मावतासीत् २

९७

धानिदधते मुमुक्षुः प्राप्यते च स कैलं महिभ्रं ता
 संगते न तपे सां फलं लया ५४ वाजिभूमिभ
 राजकाननं सनि रत्ननिचया अमूरिशः कांच
 नेन किमिवास्प पत्रिणा केवलं न सहते विलंघनम्
 ५५ सावलेपं मुपलिप्सिते परैरभ्युष्येति विकृ
 तिरजस्यपि अर्चितं स्तुते महोत्समो हते जीवि
 तं किमु धनं धनार्थितुम् ५६ तेन दीय विज्ञि

ननु ईदं कलुष्यः किमु वक्तुं तत्राह ॥ मतानयं भूपतिः रसस्य विधूलि विषये विपरैः शत्रुभिः सावलेपं सगर्वं उपलिप्सिते उपलब्धुमिदं जिघृक्षते सति
 विकृतिः अभ्युषेति प्रकुप्यतीत्यर्थः ॥ अर्चितं स्तुत्या च कस्य तु जीवितं न समीकृते नोत्सृजे जीवितमप्यात्मनो नेधंति किंतु प्रार्थितः प्रयच्छ
 तीत्यर्थः ॥ आत्मनः एधितुं धनं धनार्थितुम् एवं भूते धनं किमु तत्र कलुष्यं प्रकृष्टं प्राप्ते एव प्रस्य प्रार्थयति किं न्यायं धनं ॥ ५६

९८ कि०

श्री

त्रेकासि

१३

स्वातिसर्जनं देसुवांगुरुयदध्यागतम् राघ
व प्रवगराजरिवप्रेमयुक्तमितरेतराश्रयं ५७
नामियोक्तुमन्तं त्वेमिष्यसे कंस्तपस्यविशिखे
षुचादरः सन्निभूभृतिशराहिनः परैर्यपराक
मवसूनिवज्जिनः ५८ मांगलोरथं तव प्रयोज
नं नार्थसे किमुपति नभूभृता त्वद्विधंसुहृदमे
त्यसौ र्चिनं किन्नयश्रुतिविजिसमेदिनीम् ५९

इंद्रस्वपराक्रमतुल्यनि ४

किमर्थनयान्से २

याज्याभंगशंका नेतृत्वात् ॥ सः अस्मत्प्राप्ती लक्ष्मिप्रदानुभावं पुनः सुहृदं मित्रं पुनः अर्चिनं एतन्नाममेदिनीं विजि
सुकिं नयश्रुतिं तस्य सेवे १

९८

तेनकारणेन सूरिः विद्यासः यावित् वया कर्तुं न धर्तुः कृतः प्रयसूरिः सीदतां लिख्यतां पुरुषाणां
 प्रणयभंगवेदनां स्वयं मनुभवन्निव उवेदयत् कीदृशः सूरिः उपकारिनिमित्तं धनं यस्य ॥ ५४ ॥
 ननु स्वयं ग्राहिणः किमर्थं या आदेयं तत्राह ॥ अर्थपतिविषये शक्तिः सामर्थ्यं स्वयं ग्रहं स्या
 मनुतां विना गृहं कारयति यद्वा निरस्यं प्रपराये विप्रनिकाटि प्रेम कृतस्वयं गृहं का
 रयति ॥ प्रवतः प्रियो वा परस्वयं न स्वयं गृहं कृतिरस्यः प्रस्यया दोषमाह ॥

तेन सूरिं रूपकारिता धनः कर्तुमिच्छति नया चितं
 वया सीदता मनुभवन्निव ह्यं वेदयत् प्रणय
 भंगवेदनाम् ६० शक्तिरर्थपतिषु स्वयं ग्रहं प्रे
 मकारपतिवानिरसयम् कारण द्वयमिदं नि
 रस्यतः प्रार्थनाधिकवले विपक्वत्वम् ६१
 अस्त्रवेदमधिगम्य तत्ततः कस्य नैह भुजकीर्य
 शालिनः जामदग्न्यमपहाय जीपते तापसेषु च
 हृदयैर्लोकं कारद्वये निरस्यतः युजतः पुंसाः स्वामित्वं हतिशेषः अधिवले प्रवले विषये प्रार्थ
 नात ऊनलिच्छा अनर्थक्यं तु कुरु भवति ॥ ५५ ॥

ननु मगशरद्रोहिणः समतेन सह कथं सख्यं स्यादित्युक्तं तथैव विप्रवधात् अपराधः क्षमिष्यते इत्याह ॥ यत्तु यामुनिनापलातक्षितिपतेः
 अस्मत्सन्निधेः परिग्रहः तेन स्वीकृतः स गः अभ्यधाति अमिहृतः शतियत्तत्प्रयः प्रसमत्समी अस्मिन्निधे सोऽहं वान् तथा हि प्रमादतामिविप्र
 श्यकरिणां पुनश्चाणं दोषं अहता अहनेन संवरोति अथा दयति स्म ॥ ५३ ॥

ए ८५

रितार्थमायुधम् ६२ अभ्यधाति मुनिनापला
 तया यन्मगः क्षितिपतेः परिग्रहः अस्मिन्निधे
 यं प्रमादतां संवरोति स्म लुदोषमज्ञतां ६३
 जन्मवेषतपसां विरोधिनीं मातृयां पुनरमूमप
 क्रियां अपदेयुं भयलोकदूषिणिवर्तमानमप
 येहिं दुर्मतिमसज्जनो सिविजहीह्यापलं स
 र्वदा कश्चिदवयस्सहिष्यते वारिधीनिवयुगंतवा

॥ ६४ ॥

सर्वदायः सहिष्यते सतुकः ॥ ६४ ॥
 कोवानको पीत्यर्थः १५२ शब्दो
 वाक्यान्ते कोरे ॥ ०

ए ८६

मुनिस्तु मार्गदातुं प्रविशोगसत्तु

प्रार्थयितुं

अग्निभृताः श्रवणाः पुनः पुनः
श्रुत्वा च विनाः यवः १

सि२

मने प्रेमां किमर्थं निवेदि
तवान्

यवः शोभयं सुतिभृतां गुरुनपि ६५ यदुमि
अतिपितृन्नेसां प्रतं न हं मन्त्रिन् इषुर्दिबोक्तेः
दातुमेव पदिकी मपि क्षमः किं मने द्वविशिष्यं
न्यवीविशः ३६ अस्त्रवेदविदं महीपतिः
शर्वतीय इति मावजीगणः गोपितुं भुवमिमं
मरुततो शैलवासं मनुनीयं लभितः ६७
ततितिक्षतमिदं मया मुनेरियं बोधत वचः

विश्वानविमयवः १

संदेमानविना र्वयितमिधुः
२

प्रार्थयितुं सुखा २

यमपतिः शत्रे वचः प्रवोचत् मुनेः इदं
परधं मया तितिक्षतं सोऽहं १

तत्तस्मात्त्रयमवतमवते पूज्यं यस्यामिने निजेवां दिशतु प्रसु पयस्तु ह्यं प्रवि सर्वसंपदः प्राप्नुहि १
उत्तरपदा श्वः आत्मने हितं उपतिष्ठते संगच्छते २
आर्यसंगमे प्रापेक्षामव ह्येव हतिभावः ४

१०० कि०

१३

निनयायः ३

भूपतिः वा एमत्रभवते निजं दिशन्ना प्रुहिलं
मपि सर्वसंपदः ६८ आत्मनीन भूपतिष्ठते गु
णाः संभवसु परमंति वा पदः इत्येकफलभा
जिमासा भूदयितो कथमिवा र्यसंगमे ६८
दृश्यतामयम नो कतां तरेति गमेति एतनाभिर
न्वितः सां हि वीचि रिव सिंधु रू ऊतो भूपतिस्स
मय सेतुकारितः ७० सज्जं धनुर्वहति यो हि प

अयं भूपतिः दुःसांतर्धानेवर्त
ते रतिशेषः लया दृश्यतां

समयो मय्यादा स एव से
तुः तेन निवारितः भूपतिः १

अहिना सर्वेण सह वर्तते जीव्ये यस्मिन् एव भूतो ऊतः सिंधु समुद्रः इव भूपतिः इव
शङ्खोत्प्रेक्षया २

तीक्ष्णायुधः भूपतिः ३

१००

अनुकूलं कुरु इन्द्रधनुशोभं जयन् सन् स्वयं जस्मिरतः १ यः प्रसन्नः स्वामी इति शेषः १

अतिपतिः इव स्थवीयः स्थ
लतरः १

ति^{स्थ} वीयः स्वयं न जयन् हरितुंगमकेतुलक्ष्मी
प्रसन्नानुकूलयमतिमतिमल्लनेन सरण्या सुखं
हमभियास्पसि चित्तानि ॥ ७१ ॥ ॥ ६३ ॥

इति श्री किराताजी नीये महाकाव्ये लक्ष्म
केमारविक्रतो दूतसंवादे नाम त्रयोदश सर्ग
१३ ॥ ६३ ॥ ततः किरातस्य वज्रोभिः कृतैः पराकृतैः
लक्ष्मीर्वाणवांबुभिः जहो न धैर्यं कुपितो विषां उवः सुदुर्ग

प्रशवेवयातयाउल्लंगितः स्तुतः शत्रोः दुर्गितेभ्यः प्रियायः येन१

१०१ कि०

मंजुसाभाषिणी

सलेशादि१

१४

क्षोभरहितः इव वचः उवाच

हानाः करणहि सूरयः १ शेषमुल्लिङ्गितशात्रवेङ्कित
कृतीगिरां विस्तरतत्संग्रहे इदं प्रमाणीकृतका
ले साधनः प्रशंसं संरभ इवादेव वचः २ विविक्तव
र्णभरण सुखं श्रुतिः प्रसादयंती हृदयान्यपि धिषां
प्रवर्तते न कृतपुराय कर्मणां प्रसन्नगंभीरपदो स
रस्यती ३ नवंति ते सव्यं तमां विपश्चितां मनोग
तं वाचि निवेशयन्ति ये नयन्ति ते व्यथ्युपपन्ननैपुणा

तेषु पुस्तकेषु उपपन्ननैपुणः सेभावित कोशलाः सेतः कतिचित् एव गभीरं नीरुहं अर्थ
स्पुटं नयन्ति ॥ लोके तावत्तुता एव दुर्लभा तत्रापि वक्तुं तत्रापि प्रकाशका लघु सर्वमस्ति १

इदं प्रमाणीकृतः काल एव सा
धनं येन २

संयोगादिना प्राप्तिर्यथा
क्षोभरहितः इव वचः उवाच

मनसा गृहीतमर्थं उक्तिरिति
समाध्यासाधुनमाः २

१०१

केचित् शौर्षे प्रमिधेयसंपदं श्रयसंपदं तं सुबंति प्रपरे विपश्चितः ॥ १ ॥ श्रयस्य श्रयि सामर्थ्यं सुबंति ॥
 इति प्रमत्तप्रकारेण पुरुषं पुरुषं प्रति ह्यो प्रति तौ स्थितायां स ह्यो ॥

नने चरेण विमता सुखा श्रविश
 द्वे विरोधयो तनयं आत्मा स्म
 यं वागमिनां वा यो युक्ति पटुना
 धुरिभूते श्रविशो वितः स्थापि
 तः कीदृशेन स्या इमां भार स
 ती वाचं गुणैः विविक्त वर्णस्त
 समस्य संयोज्य संपादयता रचय
 ती ॥ ६ ॥

गभीरमर्थकतिचित्प्रकाशताम् ४ सुबंतिगुवीम
 मिधेयसंपदं विशुद्धिमुक्तेरपरं विपश्चितः इति स्थि
 तायां प्रतिपूरुषं रुचौ सुदुर्लभा सर्वमतोरमागिरः
 ५ समस्य संपादयता गुणैरिमं तया संपारोपितभा
 रभारतीम् प्रगल्भमात्मा धुरिधुर्यं वागमिनां वने
 परेण विमताधिरोपितः ६ प्रमुज्यसामां चरितं
 विलोभनं भयं विभेदाय धियः प्रदर्शितं तथाभियुक्तं

स्वाभिनातिहितसंध्यादिका
 र्यभारः सन् रचयन् धुर्यः का
 र्यं वातकः सन् ३

शिलीमुखार्थिता ह्यया सामां तं प्रमुज्य विलोभनं चरितं तथा दुर्लभं ममं दर्शितं सर्वव्योतरं
 यथोद्योग्यं श्रमियो त्रितं ह्यया तस्मात् तं न्यायं न्याया दनपेतं इव युक्तमिव भासते न तत्र वागमिनां प्रयेसेर सीति प्रगल्भता ॥ ७ ॥

सिद्धेऽप्यलस्य विरोधि विधातकमिति इदं अस्मत्कंदन रूपं कर्मकर्तुं उद्यतः स भूपतिः भवता किमर्थं न वाहितः निवारणे तनुमातु
भूतिमिषतायुनः सतार्थनोकेन सप्तानसुखदुःखेन भूसेन न पः हितेनियो ज्यः खलु ५॥ अत्यथा ह्या मीद्रोतपातकी ह्यात् ॥

१०२ कि०

समा -

यस्य नष्टस्य प्रविष्टाः शिले
अथे विमर्शति अत्येव एन
यः स्याद्ययोऽप्ये ३

च शिली मुखार्चिना यथोत्तरं यथा यमिवावभाससे
७ निरोधि सिद्धे शिते कर्तुं मुद्यतः संवाहितः किं भवता
न भूपतिः हितेनियो ज्यः खलु भूतिमिषता सतार्थ
नाशेन नृपो नु जीविना रधुवं प्रणाशः प्रहितस्य पवि
णः शिले अथे यस्य विमर्शनि नयः न युक्तमत्रैव्य
जनाति लंघनं दिशय पायं हि सता मति क्रमः ८
अतीत संख्या विहिता ममाग्निना शिली मुखः स्वा
यदुक्तं तर्तुना हसीति तत्रोत्तरमातु ॥ अग्निना मम अतीत संख्या शिली मुखः विहिता अर्चिता
स्वा उव हतने अक्षय तूणि दान मुक्तं भारते ९

१४

सप्तानसुखदुःखेने सार्थः ३

अत्र प्रदेशे विषये ३

१०२

अतः अमरसायकेषु न दत्तस्य अस्या रतितस्य मम कथं विरातकोले धृतिः अस्या स्थितान्
 किं चित् अतो नापहा रशकाकार्यं १ परिनिदास्येदं अथात पूर्वपूर्वन्याता ॥ सप्तं वाणि ४

एवमनुमिषता अनादतस्या मरसायके
 व्यपि स्थिता कथं शैल जना शुगे धृतिः १० ॥
 यदि प्रमाणी कृतमर्थं चेष्टितं किमिदं दोषे विति
 रस्ते ता वयं अथात पूर्वपरिवाद गौचरं सतां
 हि वाणि गुणमेव भाषते ११ गुणपवादेन तद
 न्यरोपण भ्रशा धिरू ७ स्य समं ज संजनम् दि
 धैवै क्लृप्ता हृदयं निगूह तः स्फुरन्तं साधो विवर्णा २

गुणपदवेन तस्मात् गुणान्
 अस्या सौख्यस्य अतोपणाः
 ए समं ज संनि प्रथमं ३
 जने भ्रशा धिरू ७ स्य अक्र
 म्य स्थितस्य असाधोः ३

वागसिः द्विधा एव क्लृप्ता मि
 हृदये विवर्णा हि स्फुरति
 १

कपयुक्तस्य दुष्टस्य हृदयं निलसत् सत् १
 असाधोः १

अत्र प्रजेन वेणुमानिता प्रहीयतां ह्यस्य तं कुतः इत्यत आह सदाभावात् मानिता नास्ति चेत् क्रियः न भवेति न भवे
येव ३

१०३ कि०

नाकु एव प्रसिद्ध

कृ०

ति यागैः १२ वनाश्रयः कस्मै मृगाः परिगृहाः
प्रणतियः स्ताम्भं हितस्यते प्रहीयतामत्र न
येण मानिता न मानिता नास्ति भवेति न क्रियः १३
न वत्स कस्मै चिदपि प्रक्षयतामिति वृत्तं मे विहि
तं महर्षिणा जिघासुरस्मान्निहितो मया प्ययं व
तामिरक्षा हि सतामलं क्रिया १४ मृगान्वित
धर्म मृगयुः स्य हेतुना कृतोपकारः कथं सिद्धतां त

उपदिष्टं

स्वप्नात्मा एव हेतुः तेन हेतुना मृगान्वितं प्रहरत् सन् मृगयुः व्याधः तप
श्चिन्तां कथं कृतोपकारः भवति न कथं विदिस्य १

१०३

अथ कृपा इति चेत् व्याध्यापीति शेषः अस्तु किं शुष्ककलहते तु नेति भावः परंतु यदुक्तं निघ्नतः परनिवर्तितं प्रियेतस्य प्रथमप्रवर्तक
 संतदयुक्तमिहाह ॥ अनेन न वेण मगः क्षणत्वं पूर्वप्रथममेव क्षतः ततः मयानाहतः इति का गतिः किं प्रमाणं आवाभ्यां युगपदेव विक्रः ॥
 सूर्यः ९

किं प्रमाणं

पः कृपेति चेदसु मगः क्षतं क्षणत्वेनेन पूर्वमयं
 तिका गति १५ अनायुधे सत्तजिघांसिते मुनौ कृपे
 तिवृत्तिर्महतामं कृत्रिमा शरासनं विभ्रति सज्यसा
 यकं कृतानुकंपस्संकथं प्रतीयते १६ अथो शरं स्तो
 नमदर्थमुसितः फलं च तस्य प्रतिकायसाधनं अवि
 क्षते तत्र मया त्वसा कृते कृतार्थता न न्वधिकान्वमूपतैः
 १७ यदा त्वकामं भवता स याच्यतामिति क्षमं नैतद

अनायुधे पुनः सत्तजिघांसि
 ते सत्तेन जीवेन जिघांसिते
 विभ्रिते एवं भूते मुनौ विष
 ये महतां कृपा इति वृत्तिव्यव
 तारः अकृत्रिमा भवति कृपे
 न भवति ॥ अयं तु मुनौ वि
 षये सज्यसायकं शरासनं
 विभ्रतिसः नृपः कृतानुपः
 कथं प्रतीयते नृपं ता यते
 ॥ १६ ॥

अथ कृपा मयुषा गम्याह ॥ अथ तेन न वेण मगः क्षतः परंतु तस्य शरस्य फलं प्रतिकायसाधनं
 जातं शत्रुशरीरस्य बाधं जातं ॥ तथा वि ॥ अविक्षते प्रवृत्तिं तत्र तस्मिन् वपुः कृपे फले मया
 त्वसा कृते सति स्थापनी कृते सति तस्या जीवा पतारं तु मम बाणेन जातं न तु नृपस्य परंतु नृप
 तैः ततः अधिकं कृतार्थता न तु सा फलं जातं तेन भूपतिना मनसि इति प्रवधादितं मम बाणेनैव वशतः सवधः ॥ १७ ॥

वत्तात्करोत्तरैविणं द्रिया एं पशवन साया द्यो न प्रलिकी कृता क्रियाः कथं प्रियाः भवन्ति न कथं प्रियाः प्रकृतं प्रकृतं प्रियुज्य २
 ही युक्तः प्रनयस्यो प्रतां भयकरं विज्ञानतः विपुरुषस्य मतिः प्रताये परिमोहिनी भवति भुवती सयः ४

१०४ कि०

एतत्तमनस्वितं ह्यमं यो गंप्र १

न ते जसाम् कथं प्रसह्यो हरणे विणं प्रियाः पशवन
 यामलिनी कृता क्रियाः १८ अभूतमा सज्य विरुद्ध
 मीहितं वलं दलभ्यं तवेलिसे तनवः विज्ञानतो वि
 हनयस्य रोद्रतां भवत्य पाये परिमोहिनी मतिः
 १८ असिः शरावर्मधनुं प्रनो अकै विविच्य किं प्रा
 र्थितमी श्वरेण ते अथा स्वशक्तिः कृतमै वया ज्ञया
 नदूषित शक्ति मतां स्वयंगतः २० सख्या से युक्तः

१४

विपरीतफलकं इति तं २

यदि या ज्ञया सर्वसिद्धि स्यात्
 तत्रा ताते तव ईश्वरेण स्यामि
 ना एते सद्भा दयः विविच्य एकै
 कशः विमस्य किं न प्रार्थितं किं
 मर्थं नया वितां प्रथमं प्रस्य वि
 शमिमानिनः न पस्य शक्ति
 रस्ति नेतृ रतिशेषः या ज्ञया
 कृतं एव न किं विज्ञा यं कृतः
 शक्ति मतां स्वयंगतः नदूषितः २०

१०४

गुणजनेन यत्कर्म तस्य विप्र

स्वावुद्धिः येषां ते असाधवः २

जातिहीनः हिंसाजीवकः
व्याधः कृच्छ्र

विशुद्धवत्तयः वयं राजानः कृच्छ्र

यः तपश्चरते अत्र पराधिनिमयि यद्दृष्टं यास्यैरवस्थास्यति १

जात्यादयः निकृष्टैः सह मृतं संगतं न धरते ४

कथितः कथं त्वयो यद्दृष्टं सूर्यतियः सपस्यते
गुणजनेन घ्राय विरुद्धबुद्धयः प्रकृत्य मित्रा हिंस
तामसाधवः २१ वयं क्वैवर्ण्यमरं रणोताः क्व वि३
जातिहीना मृगजीवितं धिदः सहो वैकृष्टैर्महतां
न संगतं न वंति गोमायुसस्यानंदेति नः २२ प
रोऽवजानाति यद्दृष्टं ताजकः सद्गुणतानां न विहं
ति धीरतां समानवीर्या न्यय पौरुषेषु मः करो २

जीवसंख्यं कथं मधिच्छिष्यते इति चेत्तत्राह ॥ प्रवृत्ता जगः प्रवृत्तः परः प्रतिशयेन यत्प्रवृत्ता नातिप्रवृत्तां करोति ॥
तत्तु न तां पुरुषाणां धीराणां धीरतां निर्विकारवित्तुं न विहंति न विजगृह्णति किंतु स्वस्यैव नरकं जन
यतीत्यर्थः क्रोष्टवसिंहस्येति भावः ॥ किंतु समाना निर्वीर्या न्यय पौरुषेण शक्ति कुलविक्रमो येषां तेषु म
ध्ये यः कश्चित् प्रति क्रमं करोति अस्मैति रस्त्रिये या भवति यथा सिंहः सिंहस्येति भावः २२

१०५ कि०

तर्हि नैवेकी इति रिसा शक्यं सोपपत्तिकमाह ॥ यदा पृथक् जनेनेति शेषः नीनेन सह विगृह्यति
विरुद्धं करोति तदा यशः तत् न कृतं प्रथमैत्री करोति चेत् गुणः दूषिताः प्रवेयुरिति शेषः ॥ इति उभयथा
स्थितिं परिष्कृत्य परिष्कृतः वेवेचकः विद्वान् पृथक् जननी च जनने प्रवृत्ता न दरे एव तत्
तिरस्कृतं करोति उपेक्षतरस्यः २४

यैति कान्तिमसौ तिरस्त्रिया २३ यदा विगृह्य
ति तदा तं यशः करोति मैत्री मया दूषिता गुणाः
स्थितिं परिष्कृत्य मया परिष्कृतः करोत्येव ज्ञोपह
तं पृथक् जनं २४ मया प्रगन्तुं तुरनेन हेतुना
विरुद्धं माक्षेपवचः सति सिद्धं शराय मैथ्यत्वं
यत्निष्कृते गतिं शिरोमणिं दृष्टि विधाजिघृक्षतः
२५ इति रिताकृतमनीलवाजिनं जयाय दूतः

रक्षितं प्रीतिरिताकृतं उक्ताभिप्रायं प्रनीलवाजिनं श्वेताश्वं प्रजुनं दूतः जयाय
तैजसा प्रवितर्ज्यं प्रस्मान् जिह्वा कृगमिच्छसीति प्रीतिविल्लाध्य जिनीमुपेयु
यः सेनां संगतस्य प्रसन्नरूपस्य प्रजुनं प्रतीतिशेषः विरूपवद्भुवः स्त्र्यवक
स्पसमीपेययो २६

१४

प्रनेनेतुना संधिविगृह्य
नर्हत्वेन कारणेन मया प्र
गन्तुं व्याधस्य संबधी
विरुद्धमतिपरसं प्राक्षेपव
चः तिरस्कारवचनं तिरिक्त
तं सोढं ॥ ननु सख्यानं जी
कारेवलात् शरगृहीयती
या शक्याह ॥ अथ शराय
यदि दृष्टं तिष्ठति निवृत्ति
तर्हि दृष्टि विधात् संपात्
शिरोमणिं जिघृक्षतः ॥
तु विधत्तः पुरुषस्य गति
निष्कृते प्राप्ति
१०५ २५

वायुनाऽऽहोतिता
कीचिसंहतिः ४

सेजातं तरंगं यथा तथा आलं वि
ताके नूनापता कानां समूहोयेन
समीरणः २

प्रवितर्ज्यते जसा ययौ समीपं ध्वजिनी मुवे युषः
प्रसन्नरूपस्य विरूपचक्षुषः २६ ततो ववादेन
पताकिनीपतैश्च व्यालनिर्हृदवती महाचमूः
युगांतवाताभिर्हते वकुर्वती नितादं मभो निधि की
चिसंहतिः २७ रणा यजैत्रः प्रदिशन्ति वेत्तं त
रंगिताले वितके तु संहतिः पुरौ बलानां सद्यं ना
मुसीकरः शनैः प्रतस्थे सुरभिः समीरणः २८

आदेशेन २

संक्षीर्णसुवर्तं ते
समीरणः २

नयारवैः वंदितो जय जयेति शब्दैः तथा ह्येति तनाद्वैः वीराणां सिंहनादैः मूर्धितः वर्द्धितः शरीरमनज्यानां धनुर्गुणा नो तलवारणां ज्याघातरवा
नां च ध्वनिः तिरिगुतासु न्त्रसमूहवनसु न्प्रसावर्तमानयन्सन्निवर्तयन्ति सूर्यः गंगुवं प्रकंपयन्ति वदिशः व्यानशो व्यापेसूर्यः

२६

निशताः तीक्ष्णाः अतएव रोद्राः भीमकाः येषु हेतिषु ३

१० ई कि०

१४

जयारवह्वेति तनाद मूर्धितः सराशन ज्या त
लवारण ध्वनिः असमूहवन भूधर राजकुक्षि
षु प्रकंपयन् गामिव तसार दिशः २९ निशत रौ
द्रेषु विकाशतांगतैः प्रदीपयद्भिः ककुभा मिव तं
वने सदां हेतिषु भिन्न विग्रहैर्विपुस्फुरे रश्मि
मंतो मरीचिभिः ३० उद्धूठ वक्षस्य गितैकदिगु
खो विकृष्ट विस्फारित व्यापमंडलः वित्तैः पक्षद्वय

दिशो जंतरं ज्वलयद्भिः मरी
चिभिः ४
रश्मिमतः सूर्यस्य मरीचिभिः
दिशेति शेषं विपुस्फुरे वजा
सेसूर्यः २

किरातशस्त्रेषु संक्रांतमूर्त्त
भिः मरीचिभिः

उद्धूठेन उन्नेतेन वक्षसास्य गितमाधनं एकदिगु खेपेन विभुः २
विकृष्टं आकृष्टं अतएव विस्फारितं विद्योचितं व्यापमंडलेन विभुः १

१०६

आयतं विस्तृतं पक्षद्वयं पार्श्वद्वयं वित्तैः समतिष्ठा
व्यापे सूर्यः १

गणनां मध्यमः विविधः उपरि उपरि स्थितः इव यत्र सर्वान्तरात् तत्र लालित इत्यर्थः ।

जगत्त्रयेतेन अतुं पूर्वविद्या अतुं मत्तुमिच्छया अतुं पूर्व अतुं पूर्व विद्यासु
प्रिया तु मिच्छुमिः गतेः २ -

सप्तविंशतेषु तुल्यविक्रमैः ॥
१०२

मायतं वभौ विभुर्गणना मुपरी वमध्यगः ३१ सुगे
 पुदुर्गे पुच तुल्य विक्रमैर्जवा देहं पूर्विकया यिया सु
 मिः गणे रवि छेदति रुद्धं सर्वभौ वनं तिरु इष्टा समि
 बां कुलाकुलं ३२ तिरोहितं शुभ्रानि कुजरोधसः
 समश्नुवानां सह सातिरिक्तताम् किरात सत्यैर
 पि धाय रेचिता भुवः क्षणं निम्नतये वभे जिरे ३३
 एषू रूपयस्त च हल्लता ततिर्जवा निलघूर्णित

निरुद्धाणं शब्दवर्णवर्ण
आख्यातः शुभ्रनिकुलः रोधसो
तः यस्मिन्

पुनः साण्णमात्रं नि म्मया एव मे त्तिरे सेवि तवान् २
 पृथुदीर्घः उरुमहत्तः पर्यस्तः विस्त्रितः बहुल्ये तांतां तन्निःचक्षिः सेहवि सक्कहः १

जेवानिलेतधूर्त्तितः कं पितः शालचंद्रनाथ स्पां ९

१०७ कि०

मरुतिनाक्षत्रं दुर्बलं एकवारं
राशिविषयं ३
मरुतानि धनयश्रुतिविषयं

अशं दहं ४

गणपिपानं संहति समूहः वनात्रिपुत्रां चोद्वचकार १

पदितः समेतात् प्रसरनश्चिता १

प२

१४

शालचंदना गणपिपानं पदितं प्रसारिणी वनान्य

वां चोद्वचकार संहतिः ३४ ततः ^{सगर्भं} सदपं प्रतनुं तस्य

तपस्यया प्रतनुं संहति २

यामेदं श्रुतिक्षामं निर्वैकवारं परिज्वलेतं निधना

यभूमे तं दहं तमांशा इव जातवेदसम् ३५ अना

दरोपातधत्ते कसायकं जयेनुकूले सुहृदीव सस्प

हम् शनैरपूर्णप्रतिकारपेशले निवेशयंतं नयने

वलोदधौ ३६ निषर्णमापत्प्रतिकारकारणेश

वलोदधौ शनैर्मंदं मंदं नयने निवेशयंतं १

शरासने निषर्णं ३ परिच्छं ९

१०७

अंतकयुतिचमरीविभ्रतं २
पर

स्थिर

दृष्टिः नराहस्यवधत्तु
पेयुषिंयुतिं ४

रासने धैर्यं इवा न पायिनि अलंध्य नीमं प्रकृतां व
पि तं निवातनिः कंपमिव का पतिम् ३७ उ
पेयुषी विभ्रतं मंतं कयुतिं वधाद् दूरे पतितस्य दं
दृष्टिः पुरसमावेदित सत्यं मुदिजैः पतिं पशुनां
मिव हूतं मध्वरे ३८ निजेन नीतं विजितान्यगै
रवंगभीरतां धैर्यं गुणेन भूयसा वनोदयेनैव घ
नोरुर्विरुधा समंधकारी कृतं मुत्तमाचलं ३९

निजेन धैर्यं गुणेन गभीरतां नीतं प्राप्तं २

आपगपतिं समुद्रयिकस्थि
तं २

तत्राजिनपक्षे दुष्टराजकार्त्तवार्त्तसमुद्धर्तुमिच्छं

समुद्धर्तुमिच्छं

दुष्टैः भारवतीं जगतीं

वृषस्पृष्टवस्केपं १

स्फुल्लभाजीवां १

१० ट कि०

वक्षसा उपलक्षितं

१४

मनुष्याभावेति पुरातनं पुरुषं
विष्णुमिव स्थितं

महर्षमस्केधमनूनकंधरं बृहस्पिता वप्रघनेन व
क्षसा समुज्जिहीषु जगतीं महर्षमं महावराहं
महतोर्णवादिवं ४० हरिन्मणिष्याममुदं गवि
महं प्रकाशमानं परिभूय देहि नः मनुष्यभावे
पुरुषं पुरातनं स्थितं जलादूर्ध्वं शुक्लं शुभालिनं
४१ गुरुक्रियारंभफलैर्लंकृतं गतिं प्रतापस्य ज
गत्प्रमाथिनः गणा समासेदुरनीलकाजिनं

उत्तमशरीरं

जलादूर्ध्वं स्थितं

जगत्प्रमाथिनः दिवस्पृष्टगणः प्रनिलकाजिनं प्रज्जुनं समासेदुः प्राप ९

१० ट

तोयभरिताः मेघाः महाबलं
न तमि व १

महानुभावः पौरुषं प्रतिहंती

महान्वलं तोयघनाघना इव ४२ अष्टमिः कुलवं

यथा स्वर्गं शंसितविक्रमाः पुरा मुनिप्रभावात् २ मुनिप्रभावात् स एषात् २
प्रतिदीनतां ययुः २

क्षततेजसः परे ययुः क्षणादप्रतिपत्तिदीनतां मह

नुभावः प्रतिहंति पौरुषं - ४३ तैतः प्रजह्रे सममेव त

तत्रैतैरपेक्षिता योन्यवल्लोपपत्तिभिः महोदया

नामपि संहवृत्तितां साहायसाध्या प्रदिशंति सि

द्धयः ४४ किरातसैन्यादुरुन्वापनोदितां समं

तदनेतरेतैः किरातैः समं य प्रजह्रे ४

१०९ कि०

पर्वतस्थ ३

श्रीलीमुखाः बाणः समस्तमुपेतुः १ गंभीरध्वरेषु

१४

धनुशब्देन ४

समुपेतुं रूपात्तरं हसः महावनाद्दुःखानसः स्वगाइव
एव तपत्रध्वनयः शिल्लीमुखा ४५ गभीरं रंध्रेषु
भृशं महीभूतः प्रतिस्वनैरुन्नदितेन सानुषु धनुः
निर्तादेन जैकोदुपेयुषा विभज्यमाना इव दधनुर्दि
शः ४६ विधूनयं तीगहनानि भूरुहांति रोहितोपां
तनभोदिगंतरा महीयसी वष्टिरिवानिलेरिता
रवं वितेने गंगामार्गणावलिः ४७ त्रयीमृतू

पु २

दिशः १ धनुः ४

गंगामार्गणावलिः रवं वितेने १

१०९

अनिलाग्निः अर्जुनस्य अर्तुः स जं वयी वपु विनोसं पयाति १

रणाय प्रहृष्यतः
नेदितः २

नामनि लीग्निः स तः प्रयाति पोषं वपु विप्रहृष्यतः
रणाय जिह्वा विदुषे वस हरं घनत्वमीये शिथिले
नवर्मणा ४८ पतत्सु शस्त्रेषु वितत्ये रोधसी स
मैततं तस्य धनुर्दुधूषतः सरोषं मुल्कं वप पात
भीषणा वलेषु दृष्टिं विनिपातशंसिनी ४९
दिशः समूहान्नि वं विक्षिपन्नि वं प्रभां रवे रं कुलय
न्नि वानितं मुनिं प्रयात क्षयकालदारुणः क्षि

शिथिले नवर्मणा पतत्ये

११० कि०

तिंससैलांचलयांनिवेष्टुभिः ५० विमुक्तमाशं
सितशत्रुनिर्जयैरनेकमेकावसरं वनेचरैः मुनिः
जघानां युधमंतराशरैः क्रियाफलं काल इवातिपा
तितः ५१ गतैः परेषां मविभावनीयतां निवारय
द्रिर्विपदं विदूरगैः भृशं बभूवो पचितो बहूत्स
लैः शरैरुपायैरिव पांडुनंदनः ५२ दिवः पृथि
व्याः ककुभां नुमं उलात्सतंति विम्वदुदतिगमतेज

१४

११०

सः सकृद्विष्णुश्चार्थकार्मुकान्मुनेः शराः शरीर
रादिति मे निरेगणाः ५३ गणाधिपानामविधा
यनिर्गतैः परासुतां मर्मविदारणैरपि जवाद्दत्ती
येहिमवानंधोमुखैः कृतापराधैरिव तस्य पत्रिभिः
५४ द्विषां क्षतीर्याप्रथमेशिलीमुखाः विभिन्नदे
हावरणानि चक्रिरे नन्तासुपेतैर्विशिष्यैः पुनर्मु
नेरुक्तुदत्तं महतां सौगोचरः ५५ समुद्रितायां

वि१

वदरातिनिर्वृतीसहैवचापान्मुनिवाणसंहतिः
 प्रभाहिमांशोरिवपंकजावलिनिनायसंकोचमुमा
 पतेऽश्रुमुं ५६ अजिह्वामोजिह्वममोघमलमं
 क्रियासुबद्धीषुपथग्नियोजितम् प्रसेहि रेसा
 धयितुंनसादिताः शरीरमुत्साहमिवास्प्यविद्विषः
 ५७ शिवध्वजिन्यः प्रतियोधमग्रतः स्फुरंतमु
 ग्नेषुमयूरमालिनं तमेकमेकस्यमनेकदेशगा

प्रलंबकोपादिविषयक संमततः श्रायता
ग ५४ ता शरीरे २

मुनेः शरीरे ए विधूनि तं कं १ तं तद्वले ९

तत्त्वले साझे न संजिनीं न
विधिं न्नां भोतिं रघा य प्रा ९

निदधुर्कं युगपत्प्रजा इव ५८ मुने शरीरे ए तं दु
मरं रुसा प्रलंबकोपादिविषयगयता विधूनि
तं भ्रांतिमियाय संग ^{प्र ५४ पि नो} नी मरु निले नैव निदध
जेरजः ५८ तपो बले नैव विधाय भूयसी स्तनू
रं दृश्या स्थि दी पूर् निरस्यते अमुख्य माया विहि
तं निरुत्ति नः प्र ती य मा गत्य कि मुस्य मा युधम् ६
रुता गुणे रस्य भये न वा मुने स्ति रा हि ताः स्थि त्र ह

११२ कि०

रंति देवताः कथं वामी संततमेव सायका भवंत्ये
नेके जलधेरिवोर्मयः ६१ जयेन कश्चिद्विरेम
दयं रणाद्भवेद्विस्वस्ति च राचरायवा तता
पकीर्णा हरिस्तनुमार्गैरिति प्रतर्का कुलिताप
ताकिनी ॥ ६२ ॥ **विशेषकः ॥** अमर्षिण कृत्यमि
वक्षमाश्रयं मद्दोऽहं ते नैव हितं प्रियं वचः वली
यसा तद्विधी नैव पौरुषं वलं निरस्तं नरराज जि

१४

कश्चित्प्रश्नप्रश्ने

११२

स्मृता ६३ प्रतिदिशं प्रवगापि पलक्ष्मणा वि
 शिख संति तितापित मूर्तिभिः रविकरग्लपितैरि
 ववारिभिः शिववलेः परिमंडल तांददे ६४ प्र
 विततिशरजालं छन्न विश्वा तशले विधुवति धा
 नुराविर्मण तं पांडुसूतौ कथं मपि जयलक्ष्मी
 भूतिभीता विहातुं विषमनयन सेना पक्षपातं
 विषेह ६५

शशक २

अशुभं

११३ कि०

गणैः प्रमयेः ईशानं ह्यप्रितं शिवं
पुते वतिनं कीर्तिभाबः अपश
दिदिभंशदिदिभंशकथय
दिदिबेसुर्थः रणान् निवदते

॥ इति श्री किरा तार्जनीये महाकाव्ये लक्ष्म्ये के भार
॥ वि कृतौ गणयुक्ते नाम चतुर्दश सर्गः ॥ १४ ॥ १४ ॥
अथ भूतानि वार्ज शरेभ्यः सात्र तत्र सुः ॥ मै जे
दिशः परित्यक्तमहेष्वासा च सा च सुः ॥ १ ॥ अपश
दिदिबेसुर्थः रणान् निवदते गणैः ॥ मु स्ये वहि
कथेषु संभ्रमज्वरितं मनः ॥ २ ॥ खेतिता संशया
तेषां पराश्रु स्वतया तया ॥ अविवेश कर्णकेतौ क

केतौ कृतः धाजी कृतः उल्लेखः मतान् वाने येन तं तं रं क वि ज नि यर्थः १
तत्किं दुर्दंष्ट्रं कृपा विष्टो भूति सुर्थः १

१५

खेतिता ध्वस्ता प्रा संशया जीवता
शा यस्यां तथा २ वा जया शा स
जेतु मिधा यस्यां तथा २

११३

येषां यातव्या यातसाध्याः
 यातनेन जेतुं शक्यः गजादिला
 भः तथा अये या प्रया
 तव्या यातविनेवसाध्याः वि
 नायातनेन जेतुं शक्यः स्व
 र्णादिलाभमिदं तेषां द्वा
 नां येयायेयानां यदायं स्व
 र्णादिलाभं याति प्राप्नो
 तीति येयायेयाययः धन
 संपन्नरिसर्गः सः प्रजुनः ४

ननु शत्रुमुक्तं कुरुत एतच्चाह ॥ आस्यं यत्नं आलं व्यप्रशतिषु विषये प्रतुं पयादयया मरुतां म
 हास्यं प्रनुभावहं प्रभावजिसुर्थः व्यक्तिं स्फुटतां प्रायाति प्राप्नोती ॥ ततः स्वपौतमजिर्जितेषु कुरुत ए
 प्रसिना सतवर्तत इति सासिः सख्यः २ प्रसूत प्राणान् सुवति प्रेरयति सुसुबो वाणाः सुप्रेरए इति धातोः प्रसुप्तिः
 सतवर्तत इति सासुसः सवाणरिसर्गः ३ प्रसंतेक्षित्यं ते शरा प्रनेते यसाधनुः प्रसुक्षेपणे धातोः आसेन सतवर्तत
 इति सासः सवापः सर्वत्र ते
 न सहेति ३

प्रसूतमेव प्रततामिति
 भावः ३

तौ त्रैर्वनरं नरं ॥ ३ ॥ अंतयमकं ॥ आस्यं मालं व्य
नीतेषु वशं क्षुद्रं व्यरातिषु ॥ व्यक्तिं मायाति महतां
मालात्पमनुकेपया ॥ ४ ॥ सैसौसिः सासुसुः सौसो
येयायेया ययाययः ॥ ललौलीलं लैलौः लैलः
शशीशशि शुशीः शशन् ॥ ५ ॥ एकव्यजनपादः ॥
त्रासजितं यतश्चैता नंदमैवां न्वियासः ॥ नतिपी
उयितुं भग्नानि अतिहिमहौ जसः ॥ ६ ॥ अर्थमे

तथा ललति विलसतीति ल
 लेः लल विलासे तथा प्रलो
 लेः प्रत्यपलः स्थिररिस
 र्गः ४
 सोर्जुनः ब्राह्मजिह्वं
 य २ भयां लिखं यथा तथा
 यतः गधतः पलायमाना
 त्रिसर्गः एतादृश एतादृशं
 मेव प्रन्विषाद्य प्रनुजगा
 म २

अयं सुभावतुं देवं याति प्राप्नोतीत्ययः भाग्यवानिदं सौर्जुनः अयः सुभावतो विदिरिसमरः ४
 शशिनः चंद्रस्य ईशः शशीशः शिवः तस्य शिशुः स्कंदः तं प्रणति तिनस्तीति शशी शशि शुशीः सोर्जुनः
 शशन् सत्पु तगतिं कुर्वन् सत्पु लीलां शोभां ललो प्रापला प्राप्नोतीति धातोः ३

रतव्यं रमणीयं संयतं युद्धं समरे रंतव्यं संयतो येकांते समरंतव्यं संयतः श्रीगुणतुल्य संगरा इति तेष्वांगणानां संबोधनं ते समरंतव्यं संयतः
ते गणः द्यूयमिति शेषः समरं संग्रामं माविता सिद्धमायुर्जैत ॥ क्षुणाः संमर्दिताः असुरगणः यैस्तैर्भवद्विरिति शेषः किं किमर्थं यशः
क्षुतं नाशितं नैतद्युतमिदमर्थः कैरिव अगले रिव गलेभ्यो अत्रैरिव मनुष्यादिभिरिवेयुष्यः ॥ २ ॥

११४ कि०

अहं दत्तिहं के रति विस्तारका मिह नीति किं युक्ता कमिति शेषः प्रशं-
 दुखं के लक्षण प्रतिक के फल एत एव मिति की हं प्रशं वा
 हैः अर्जुन शरैः समा संतं समा संति तं त एत नि यु र्वाः की
 दृष्टेः नातेः कातेः ध्वनि मदिः बल एते दृष्टि धातोः कथं भूता
 नां युक्ता कं वने प्ररूपे मार्जं मार्जं मृग सं व पि नीं मार्जं प
 यानं उपयुक्तो प्राणां हरि ए बत् पत्ता य मा ना ना मिए
 र्वाः की हं येने वन सदा वने मरा ए प्रवने रक्षके ॥१०॥

रसतासात्रिस्थितेनस्थिरकीर्तिना॥ सेनान्यार्ते

जगदिरे किं त्रिदाय सत्ये तस्य ॥ ७ ॥ निरोध्यः ॥

मो विहासि वृसमरं समरतव्यसंयतेः ॥ क्षतं क्षुण्ण

सुरग ऐ रग ऐ रि व किं यशः ॥ ८ ॥ विवस्व देव

संश्लेषद्विगुणीकृततेजसः॥ ८॥ वनेऽवनेवन

सदां मा गं मा गं मुपेयुषां ॥ वा ऐ वा ऐः समा सते

शंके शंके न श्या म्यति ॥१०॥ पादादियमकः ॥५॥

ॐ श्री बौ सो घ मुं श्री ए न ह सं ती व म हा स यैः ३ । त्रु तिः

बने नरक रक्षक एवं भूत बने हरिण संबन्धिनी प्राणि उदे पुष्पा युष्माक विनिशेषः वाणिधनिशः
एवं भूतः वाणिः शरीः प्रकाशकं संभूतं

शुद्धः ख के न पा ध न इ य म् न त इ ति अ हं शं के ॥ १० ॥

94

सर्वकिरणसंपर्केन द्विगुणीकृत
त्रितेजसि येषां ते तयोक्ताः प्रो
च्यन्ते इति निर्णयः उच्यते अथ
युष्माकं प्रसीदताम्यः महानु
भावाः त्वं संती बेसुत्प्रेक्ष्य किंप
लाभमात्रं स्वकुरित्तिहासः १

998

पर्वताकारः राक्षसः न ३

प्रक्षिप्तप्रयत्नः नवः नवीनः
आभोगो यत्ने यस्य सः राजसः ३

पातितो तु गमाहात्म्यैः संरुता यत कीर्तिभिः ॥ गु
र्वी कामा पदं हंतुं कृतमाय तिसाहसम् ॥ ११ ॥
ना सुखं यं न वा भोगो धरं संस्थो न राक्षसः ॥ ना
सुखं यं न वा भोगो धरणि स्थो हि राजसः ॥ १२ ॥
मंदं मस्य निषुलं तां कृपया मुनिरेध्वं ॥ प्रै ३
दद्यां गता वं जघनेषु पशूनि व ॥ १३ ॥ भि
॥ श्रीरामचंद्राय नमः ॥ ॥

११५५ कि०

स्यंदनानोचतुरगाः सुरेभावाविपत्तयः ॥ १६ ॥ यमव

॥ शिवाय नमः ॥ ॥ ॥

एवेति भावः श्रेष्ठ इत्यर्थः भवतां पराभवः किंतु प्रपिपस्य न ॥०॥ नुन नुनान्
प्रति नुनान् प्रति पीडितानि इत्यर्थः नुदति पीडयति इति नुन नुनान् प्रति पीडि
त पीडकः प्रतेना निर्वृत्ते न भवति ॥ पीडितस्य पीडनं न कर्तव्यमिति निबोधत ॥१॥

११५
 श्रीनिः एतादृशः जीविकानां भवतां प्राप्तेः पीडयति
 प्रतः प्रयं विदो को ततस्मात् न पलायितम्
 प्रितिभावः ॥ प्रयमेकम् अत्र ॥ अं सु १५
 प्रकृतेः प्रतदोखावतः ॥ अं सु वल्लभ
 प्रकृतेः सुप्रमुखा तत् ॥ १४ ॥

स्मरेपितुं जेशः पूयं प्रस्मृतौ लेकिं तथा कुलितया उपलक्षिताः संतः किं विदिशः जेतुं याति गधतः ३

भवद्भिर्धुनां राति परिहापित पौरुषैः ॥ हृदैरिवा
कनिष्ठीतैः प्रापः पंकोदुरुतरः ॥ १७ ॥ वेत्रशाककु
जेशे लेले शैजे कुकेशात्रवे ॥ यात किं विदिशे जे
तुं तुं जेशे दि वि किं तथा ॥ १८ ॥ प्रति लोमानु
लोमपादः ॥ प्रयंवैः लैव्यमापन्तान् दृष्टपृष्ठान्
रातिना ॥ वां छंती शं क्रमुता आरान् दारा निवन्ति
गेपितुं ॥ १९ ॥ ननु होमयनां राघो घोरा नाथम

न लेलेन स्तोत्रेन कपते जेत
इह लेले जे अस्तंता कपते ले
३

न कोकते नादते इत्युक्तं शात्र
वः शत्रुयस्मिन् शैले शत्रुशब्द
रहिते सार्थः ३

१९६ कि०

रिदशः नोऽस्माकं विरोधी शत्रुः स
रतो बलतः न न्येजेते न केपते न
नेलतीत्यर्थः प्रतोभवदिरपि
स्या तव्यमेव न न्यलितव्यमिति
भावः ३

तयश्च तश्च वदश्चेतयदा तवदा

अथयप्रदाः

एतादृशाः यूपमिति शेषः चतुर्हतिरेवेदनुपद्वयायां न दायत किं न शुद्धत का कुरा न संघेयः देवशोधने ९

१५

हो नुन ॥ तयदा तवदा भीमा मा भीदा वत दायत ॥ २० ॥
प्रति लो मा नु लो म पादः ॥ किं स ता या स देव त्व मा
बुष्य क परि ग्रहे ॥ ज्वलि ता न्य गु लै गु र्वी स्थि ता
ते ज सि मा नि ता ॥ २१ ॥ नि शि ता सि र तो भी को न्ये
जे ते म र णा रु न्मा ॥ सार तो न वि रो धी नः स्या भा सो
भ र वा नु त ॥ २२ ॥ त नु वा रं सो भा स्या न धी रो वि न
तो र सा ॥ आ रु ण र म ते ज न्ये को भी तो र सि ता शि नि ॥ २३ ॥

अधिकं रियतिकं पयति सति २

भर

कः गतः भीतं भयं यस्य भयं रतः स नृ

रासि ते न शब्देन स्रज्जाति मसतीति इति ता शि
नि शब्देन विष्णु प्रकृति एषा सूर्या जने मुकु ९

१९६

देवान् प्राकृतयति उद्दीपयति उत्साहयतीति तस्मिन् देवाकानि ॥०॥ कावादः इव त्वोपो वाक् कलहं इव त्वाक्षस्येति क्रोदेशः तद्वृत्ति कावादः ॥०॥
वाहिकापय्येन भारोद्धतं वाहिकया सुष्ठु अश्वकान् परान् राजहीनो अभियुक्त इति वाहिका स्वश्वकारा तस्मिन् वाहिका स्वश्वकारि
वाहिकया भारोद्धतं क्रियया सुष्ठु अश्वानां कारुण्यमनेयस्मिन् प्राहवे प्रोहाउ मताविति धातो निप्रसयः प्रोतो धातो हि साका
रत्वेपः वाशब्दश्चाद्ये ॥०॥ कंसो दकं प्राकिरतीति काकारः मङ्ग्रा विणः इभन्तराः गजघटाः यस्मिन् काकारे भन्तरे ॥०॥

प्रतिलोमानुलोमश्च श्लोकद्वयं ॥ निर्भिन्नपातिता
 श्रीयतिरुद्धरथवर्त्मनि ॥ हतद्विपन्नगच्छूतं रु
 धिशाम्बुनदाकुले ॥ २४ ॥ देवाकान्तिकाबोदेवा
 हिकासस्वकाहिवा ॥ काकारेभभरेकाकाः निस्थभव्य
 व्यभन्ति ॥ २५ ॥ सर्वतोभद्रं ॥ ससत्वरतिदेनियंसदारा
 मर्षनाशिनी ॥ ह्यराधिककसन्तादेरमैकैकमकर्षति
 ॥ २६ ॥ अर्द्धभ्रमकः ॥ प्रवृत्तशकवैस्तु रगाद्देहिपसा

लरकाउत्साहेनापिभूकसंतःविभूकसंतःत्रादायत्र
आतवे २

३१

रमयतीति रमकस्तद्भावो रमकत्वं रमणियत्वं तं रम
वतिप्रपन्न इति इति रण कर्मण पर रंजकत्वं दूरीकरोति २

को कटवकाकां गृह्यति तिलक्षणात्तेषां संबोधनं ॥ तेषां
काः ॥ का कटव निंदकाः ॥ निरुप्याः निरुत्साहाः अयः
सोत्साहाः सानुमया व्यायंति संवत्सरातीति निश्व
मव्यायः निर्वमसिभासनेयनस्मिन् निश्वमव्या
मश्वनि ॥ निरुत्साहसोत्साहानोर्निश्वमव्याय
भात्यान्वक्ष्यामन्तुत्साहवः ॥ ३५५

स

सततानेसमयानां प्रसन्न
नासनेकोपनाशनंयस्मिन्

माहतेन प्रापूर्णे स्मृतिः तेषां या निविकु कानि शब्दानि ते तस्मादिनः अश्वा रोहा यत्र अहमे

११७ कि०

१५

रथो॥ माहता पूर्णतूलीर विकुष्ट हतस्मादिनि॥ २०॥
आसुरे लोकवित्रासविधायिनि महाहवे॥ युष्मा
भिरुन्नतिं नीतं निरसमिह पोरुषं॥ २१॥ कुलकं
इति सौ सति सेनाभ्यां गद्यतस्तान्नैकधा॥ निषिध्य
हसतां कंचित् तस्येते त्राधकारिणो॥ २२॥ निरोद्ध
मुनीषु दहनात्तमानं लज्जयानि विद्यंतः॥ शिवः
प्रल्लादयामास तान्निषेधं हि माम्मुना॥ ३०॥ दूतांसे

मुने शिवः एव दहनः तेन
तमानं गणान् २

लज्जयानि विवर्तिष्यमानान् २

कंपिताः शरतयाः शब्दः १

निषेधो माह दहनात्तमानं लज्जयानि विवर्तिष्यमानान्
वहि म्वावु शीतो दहं तेन तान् गणान् शिवः प्रल्लादयामास १

११७

निशब्दः १

परतीरतिवप्राप्यकूलमिदं ३

रिवत्तादूना निरेभा वहुमे निरे ॥ भीताः शितशः ॥ रा
भीताः शंकरं तत्र शंकरं ॥ ३१ ॥ महेषु जलधौ शत्रो
वर्तमाना दुरुत्तरे ॥ प्राप्य पारमिवेशान मा शश्वत्
पताकिनी ॥ ३२ ॥ सैव भार रणपेतां च मूपाश्या देव
स्थिताम् ॥ पुरः सूर्यादपाव तां छाया मिव मत्ततः
॥ ३३ ॥ मुञ्चे तीक्ष्ण शरान् जिह्मोपि नाकश्चन पूरितः
॥ दध्वा न ध्वनयन्तां शाः स्फुटन्निव धराधरः ॥ ३४ ॥

इंद्रकीलः स्फुटन्निव वितीर्ण निव दध्वा न शङ्खं चकार १

शितशरैः सुभीता अभिव्यक्ताः १

प्राप्तिस्म सावधानं वप्राप्य
सर्पः ३

रणा निवत्तां ४

१२ प्रमे स्थितः महा तड्धा कापि
यमकावभार ३

सः शिवः नमूं वभार धारया मास
नमुमुने र्पः ४

त्रिनेत्रेतिताः प्रसन्नपति इव तयोः शिवकण्ठो युञ्जते गणः ६६ शुः ॥ ३ ॥

११८ कि०

94

निष्कर्मन्तु न स्पेयं नैक्य की बाण
पं लीः पारिजत निरस्ता ३.

पां उवोर्जुनः शिष्या उताहेन
रएक्षियया रएण भ्यासेन द्वा
भ्यां परिचक्राम नन्यारगमनं
कृतावानि सर्थः ३

अभ्यासपाठकालिशयेनतेनुना३

अवस्थानकरैः ३

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
सर्वभूतहितं कुरु ॥
सर्वभूतहितं कुरु ॥
सर्वभूतहितं कुरु ॥
सर्वभूतहितं कुरु ॥

चितः पुनः चारुचनुः॥०॥ विरमारेव्यतिरिक्तीकरोति शत्रून्तिति विरारेवी॥०॥ संवतः चलंतः॥
प्रभयां वंचनीरुवा रोचतश्चित्तयः शोभमानः॥०॥ रुविहः सुंदरः॥०॥ वंचयेते भवं चरती
समयस्य चनुगे नृशमावरितः॥०॥ एतादृशः सः मुनिः वा रुसाधु यथाभवतितथा चारैश्चक्रा॥
एयोर्धनुः चारः प्रिया लुब्हेस्या कृतौ बंधोपसर्पयोरिति विष्णुः॥ द्वादशः॥ ३५॥

११८

सां द्राः सपनारसार्थः

रैराचारचंचुरः ॥ ३८ ॥ **छद्महारः द्विव्यंजनः ॥** स्फु
रत्पिशंगमौर्वीकंधूनातः संचरुद्धनुः ॥ धत्ते
ल्का नलयोगेन तुल्यं मं शुभं तावभौ ॥ ३८ ॥
पार्थवाणाः पशुपतेराववुर्विशिरवावलिम् ॥
पयोमुच्यं ईवार्ध्रः सावित्री मं शुभं संहति ॥ ४० ॥
शरवृष्टिं विधूयोर्वीमुदसां सव्यसाचिना ॥ रुरो
धं मार्गलैर्मार्गं तपस्यं त्रिलोचनः ॥ ४१ ॥ तेनैव

न१

सां द्राः सपनारसार्थः

सवितुः सूर्यस्य इमां सावित्रीं

रुद्रः

तेन शिवेन शत्रुं कृत्वा रूपं देव
विशिखाः वाणाः न व्याते निरे
न विद्धि विरेक्क वितुन विद्धि
विरे ११०

मियोमार्जनं निराकरणं तदेव फलं प्रयोजनं येषां तां ज्ञाननात्रिमुखानि चेष्टांते विशिष्टाः १

११ ए कि०

ते निरेभी मां भी मां ज न फला ~~फल~~ न नाः ॥ न नां
 नु कं प्य विशिष्टाः शिखा धर ज वा स सः ॥ ४२ ॥ का
 यी ज म कं ॥ यु विय का मिनी तार सं रा व वि हित शु
 तिः ॥ हे मि षु मा ला शु शु मे वि यु ता मि व सं रु तिः
 ॥ ४२ ॥ गू ठ च तु र्थ पा दः ॥ विलं घ्य प त्रि एं प तिः
 मि न्नः शिव शिली मुखैः ज्ञा यो वी र्यं समा श्रिं स
 न कं पे न क पि ध्व जः ४४ ज ग ती श र ए यु क्तो ह

जगति संसारे ईशर ए शिवर ए युक्तः कार्यः १ जगती शर ए मरु ति युक्तः नागरा जो ए रा व एः २ जग
 ती ए र वी त स्माः शर ए र द्वा ले दै न ने ति शेषः युक्तः नागरा जः शेषः ३ ॥ १

१५

शिखा धरा म दू रा स्ते यु जा ता नि कि
 स्वा धर जा नि व हं ति ता नि वा सां
 सी व वा सां हि प द्मा ये जां ते वि शि
 स्वाः १

निज शरा वलिं विलं घ्य शिव वा ए
 ज्ञा यः प्र स स्यं वी र्यं समा श्रिं स
 मि न्नः

११ ए

हृदिः इव सिंहः इव कौतः पार्थः तृती
 एं सिंहानो कौतः प्राणासदा न
 तृप्रियः एतवराः ॥ तृदिकौतः कु
 क्षप्रियः शेषः ९

दिपसुगु

सुदुदधातिप्रजाः पुष्पातिमुधातथाप्रसितः कुक्षवर्णः पार्थः ॥१०॥ सुधातेपद्रव्यविशेषः तद्वत्सितः धवलः एरावलो हस्तिः ॥१०॥
 तथा सुधया प्रमृतेन सितः धवलः शेषः ९ ॥ दाने धनं तं वर्धतीति धनप्रदः पार्थः तथा दाने प्रदं वर्धतीति प्रदश्चापीत्यस्मी ॥
 ॥ तथा दाने प्रमृतेन वर्धतीति प्रमृतश्चापी शेषः ९ ॥

रिंकौतः सुधांसितः ॥ दाने वर्धकृत् शं सो नागरा
 जं इवावभौ ॥ ४५ ॥ प्रथमत्रयवाची ॥ विफलीकृत
 जलस्य क्षतवा ए स्य शंभुना ॥ गं डीव धन्वनः खे
 भ्यो निश्च्यारं कुताशनः ॥ ४६ ॥ संपिशंगजराव
 लितः किरन्तु रूते जः परमे एम न्युना ॥ ज्वलितौ
 षधिजातयेद साहिमशैले न संमं विदियुते ॥ ४७
 शतशो विप्रिरवा नैव द्योत भृशं सै रणवेगगुलि

खंडयेते ९

कुताशनः कुतजिगीसः पार्थः
 नागराजः इव एरावतः इव
 तथा शेषः इव वभौ शुशुभौ ९
 गं डीव धनुष्यस्य तस्य गं डीव
 धन्वनः अर्जुनस्य खेभ्यो इन्द्रि
 य रं ध्रेभ्यः कुताशनः अजितः नि
 अक्राम नि कौतः क्रोधादिति भा
 वः २

१२० कि०

निजां इति शेषः स्वकीया मिथुयः अनिवार्यवीर्यतां प्रथयन् दर्शयन् स ग२

अथातुक् प्रसारकं रं प्रजिघास प्रयुज्य १

शंभोर्धनुर्मंडलतः प्रवृत्तं निरुत्तं तं हं नु निवारयिष्यामस ग३

शरजालधायकं तं युक्तं धरित्रीं विदधे अकरोदिस र्यः

१५

ने॥ प्रथयन् निवार्य वीर्यतां प्रजिघासेषु मंधा
तुक् शिवः ॥ ४८ ॥ शंभोर्धनुर्मंडलतः प्रवृ
त्तं तं मंडलं दं मुनिवं मुभर्तुः॥ निवारयिष्यामि
दधे शिताश्वः किलीमुख धायकं तं धरित्रीं॥
४८॥ घनं विदार्य ज्जनवा ए पूगं ससार
वा ए युगलोचनस्य॥ घनं विदार्य ज्जनवा
ए पूगं ससारवा ए युगलोचनस्य॥ ५० ॥

नलोचनं नलोचनं रश्मिः
ससारवा ए नलोचनं रश्मिः
अर्जुनः ककुभलद्वयः ॥ ४८ ॥

शकः ताम्रं सरवर्तनं
विदार्य लोता विशेषणं संदं॥
विदार्य लोता विशेषणं संदं॥
संजतो ५० ॥ १० ॥

१२०

नस्य अनसुर्जनविषयस्यैवार्थः अयुगलोचनस्य विषयनेत्रस्य शिवस्य॥ सारः स्थैर्यं वा ए
कोपीययुक् प्रप्रसंगः वा ए शरः घनं संदं अर्जुनस्य वा ए पूगं शरशतं विदार्य विभिन्नं॥
संजतो ५० ॥ १० ॥

वह पात्रनेक प्रकारे ए श्रुपातिना शीघ्रपातिनः मेहेषून्वा एन मुहुः शरौघैः रुजन्मंजन्सन् तथा दिशश्च न पवारयन् आधादयन् सन् तथा

क्रियावशात् गतिवशात् अलाचलश्चलः धनं जयः महिषि संघैः अनेको बहुरिव बुधे दृष्टे सूर्यः ॥ ५१ ॥
विकशमिति ॥ जगतीशस्य अर्जुनस्य मार्गणः शराः विकशं विस्तारं दयुः ॥ ५० ॥ तथा जगति लोके ईशमार्गणः शिवशराः विकशं विषम गतिमीयुः भंगमापुरि
सूर्यः ॥ ५० ॥ तथा जगतीं भुवं श्यंति तनु कुर्वंतीति जगतीशः दैत्याः तान् मारयंतीति जगतीशमार्गः ते च ते गणः अजगतीशमार्गणः शिवगणः

रुजन्महेषून्वदुधांशुपातिनो मुहुः शरौघैरप
वारयन् दिशः ॥ चलाचलो नेक इव क्रियाव
शात् महिषि संघैर्बुधे धनं जयः ॥ ५१ ॥ विक
शमीयुर्जगतीशमार्गणं विकशमीयुर्जगती
शमार्गणः ॥ विकशमीयुर्जगतीशमार्गणं
विकशमीयुर्जगतीशमार्गणः ॥ ५२ ॥ संपश्य
तामिति शिवेन वितायमानं लक्ष्मीवतः क्षिति

विकशं मुक्तासमीयुः र्धमापु रियुषः अने देवस्यापि परा
क्रमः प्रसरतीति विस्मययामीति भावः ॥ ५० ॥ तदा जगि
मंजितीति मार्गणः अनेककः जगतीशस्य शिवस्य मा
र्मणः शिवदेवतादेववर्षादयः वीर्योपक्षिणं काशो
गतिर्यत्र तत्र ईशुः अकाशमार्गेण दिदृक्षु रियुषः ॥ ५२ ॥

१२१ कि०

पतेस्तनयस्य वीर्यम् श्रृंगस्य भिन्नमपि तत् ।
विदामुनीनां शोभनमपि तत्तरं विचरां वभ ।
बुः ५३ ६०३ ६०३ ६०३ ६०३ ६०३
इति श्री किराता र्जनिये महानाथो लक्ष्मण केभार
विकृतौ हं हं युक्तं नाम पदे नैश सर्गः ॥ ११५ ॥ ६०३
ततः किराता पिपते रलध्वी मां जि क्रियां वीर्य
विरुद्धमन्युः संतर्कयामास विविक्त तर्क क्रियं वि

१५

१२५

चिन्तनं त्रितिकारणानि ॥ ११ ॥ मदश्रुतिशामितगं
उल्लेखः क्रामंतिविक्रान्तनराधिरूढः सहिष्मवोने
हयुधामभिज्ञानागानगेष्टायमिवाक्षिपेतः २
विचित्रयान्त्रियतेवभिन्नांरुच्येरेवेः केतनरत्नभा
सा महारथौघेननसंतिरुद्धापयोदमंद्रध्वनिना
धरित्री ३ समुल्लसत्समहोर्मिमालमभिस्तु
रञ्जामरफेनपंक्ति विभिन्नमयादिमिहातनोतिना

१२२ कि०

श्वीयमाशाजलधेरिवाभः ४ हताहतेसुद्धत
भीमघोषैः समुद्रितायोधभिर्भ्यमित्रम् नेह
तयः प्राप्ततद्विषः स्वविवश्वदंशुज्वलिताः पतं
ति ५ अभ्यायतसंततधूमधूमं व्यापिप्रभाजा
लमियातकस्य रजः प्रतूर्णश्वरयांगनुन्नंतने
तिनव्योमनिमातरिश्वा ६ भूरेणुनारासमधू
सरेणतिरोहितेवर्त्मनिलोचनानाम् नासत्र

१६

१२२

तेजस्विभि^१रुत्सुकाना^२महि^३प्रदोषः सुरसुन्दरीणां
७ रथांगसंक्रा^४तमस्वहेषा^५ब्रह्मतिमत्तछिप
वेहितानि^६ संहर्षयोगादिवमूर्छितानिनादंनिग
हन्तिनदुदुभीनां^७ ८ अस्मिन् यशःपौरुषेण लो४
पानामरातिभिः प्रसुरसंस्तुतानाम् मूर्छितरायं
मुकु^९राद्यनतिना^{१०}सारशीतंकरि सीकरांभः ९
अस्मदीना^{११} मुपवीयमानैर्निवारयद्भिः १

१२३ कि०

पदवीध्वजिन्याः उध्यायमायंति नशोणितौघैः
पंक्तेरिव श्यानघनैस्तयानि १० परिहृतेवक्षसि दं
तिदंतैर्जोयां कशीतानभसः पतन्ति नेह प्रमोहं प्रियसा
हसानां मन्दारमालाविरलीकरोति ११ निर्वदि
सन्नाहमणिप्रभौघे परीयमाणे करिशीकरेण
अर्कत्विषो नीलितमभ्युदेति नखण्डमाखण्डल
कार्मुकस्य १२ महीभृता पक्षवतेर्वमिन्ना विगाह्य

१६

१२३

२१ मध्यं परवाणेन न^{११}वर्तमाना^{१२}निनदंतिभीममपा^{१३}
 निधेरा^{१४}प^{१५}इव^{१६}ध्वजिन्यः १३ महारथानां प्रतिदंष्ट्र
 नीकम^{१७}धिस्यदस्यन्दनमु^{१८}त्थितानां श्रमूलूने^{१९}र
 तिमन्युनेवमातेगहसौ^{२०}व्रियतेनपथाः १४
 धृतोत्पलापीउ^{२१}इवप्रियायाः शिरोरुहाणां शिथि
 लः^{२२}क^{२३}प^{२४}लो^{२५} नवर्हभारः पतितस्य शंको^{२६}निषादि
 वक्षस्थले^{२७}मातेनोति १५ निउत्सुसंहारं^{२८}इवा

ल३

बापुंतिशल्पंशंकुर्नसर्वला
 तोमरोत्थियमिसमरः तोमर
 स्य२

१२४ कि०

सति १

यथा तथा

ससंख्यं म^१ कौंयते जसिषु जीवितानि लोकत्र
या स्यादंन लोलजिह्वं न व्यातना^{व्याददाति} तानन मंत्रम
युः १६ इयंचदुर्गो रमहारथाना माक्षिव्यवी
यं महतां बलानां शक्तिर्मव^{अवसीदति} स्पतिहीन युद्धे सो
रीवतारा पतिधासि क्षितिः १७ मायास्य देवा
मतिविभ्रमो वा ध्वस्तं नु मे वीर्यं मुतां हर्मन्यः गा
डीवमुक्ता हि तथा पुरे वै पराक्रमं ते न शराः किरा

यस्मात् १

१६

निरस्य ३

मा ४

एवाशक्तिरासो सायाश्वित् ३

१२४

धनुः तत्रा एव कोपेन र्वप्रबंधेना विधेयं ध्वनितं भवति धनुः स्वयं शयं करोति इवे सुप्ते दायां सकृद्वि
 रुष्टा मोर्वी वितता इव भवति एकवारा कर्षण देव वितता इव स्थिता संधानं वा ए संधानं
 विने ववा एता संधानं वा ए समूहो वा एता उत्कर्षं तू ए दुष्कारं व्युत्स्य वज्रयिहा इव
 सुतमिति शेषः ॥ वा एणः विना संधाने नैव तू एता तू स्वयमेव निस्सुधु ध्वि स्वयमेव ~~स्वयमेव~~
 संधानं कुर्वतीति भावः ॥ १९ वर्गे वा ए मोक्षे मुखे र संभेदः इव भवति वा ए के क्षे मुखेः प्रये जनेना स्तीति भावः तस्मात्ता

ध्वोक्तिः ॥ १२ ॥

ते १८ पुंसः पदे मध्यम मुत्तम स्पष्टि धेर्व कुर्वन् ध
 नुष प्रणदैः नूनं तथा नैष यथाऽस्य वेषः प्र छन्न
 मय्यूरुयते हि चेष्टा १८ धनुः प्रबंध ध्वनितं रु
 वेव सकृद्वि रुष्टा विततेव मोर्वी संधान मुत्कर्ष
 मि व व्युदस्य मुखे र संभेद इवा पवर्गे २० अंसा
 व वर ध न तौ समाधिः शिरो धरायां रहित प्रया
 सः ध तौ विकारां सजता मुखेन प्रसाद लक्ष्मीः

१२५ कि०

स्थिरतया कृत्वा २ लायते १

१६

शशलां धनस्य २१ प्राप्तीयते कार्यवशा गतेषु
स्थानेषु विद्वन्तया नोदतः स्थितप्रयातेषु ससो
दवश्रलक्ष्येषु पातः सदृशः शराणाम् २२ पर
स्पृष्टान् विवरे भियोगः प्रसह्य संरक्षणमात्म
रंध्रे भीष्मोऽप्यसंभाव्यमिदं गुरौ वा न संभवये
ववनेचरेषु २३ अप्राक्कृतस्मात्तव दुर्मदस्य नि
र्वार्यमस्यास्त्रवलेन वीर्यम् अल्पीयसोऽप्यम

शत्रोः ३

इदं द्वयं ३

उक्तरीत्या प्रसाधारणस्य २

अस्त्रविरातस्य वीर्यमया अस्त्रवलेन निर्वार्यंति शक्यं १

१२५

इदं पूर्वोक्तं निर्धार्य २ अत्रिबार्थबीर्धः २

प्रस्थाप्योतेऽनेनेति प्रस्थापनं तदेवास्ति ३

यत्तुल्यवत्तेर्महापकाराहिरिवोर्विवर्द्धिः २४

संसं प्रधायैर्दर्महार्थसा २५ रः सारविनेष्यन्सगा

एस्पशत्रोः प्रस्थापनासुं दुतेमाजैहारध्वंते

धनान् इवाहं रात्रः २५ प्रसक्तदावानलधू

मधूमासंरंधतीधामसहस्ररश्मेः महावना

नीवनिशां तमिस्त्राध्याया ततो नेशवलानिका

ली २६ आसादिता तत्प्रथमं प्रसह्य प्रगल्भ

निशासंबंधिनीतमिस्त्रातमसंर
तिः तमिस्त्रातुतमस्तोमरतिवि
श्वः २

प्रास्ता

व्यानशे २

परावर्द्धिमानसन् २

आयकर्व ३

कालीकृतवर्ण २

१२६ कि०

निद्रातत्त्वमयं यथा तथा प्रसवे वर्त्तते एवमपि तासती प्राप्तासती गणनां प्रतिभा प्रज्ञा शक्तिः सेवग
एः तस्य निरासं विदधे सभा इव प्रादौ गणनां बुद्धि नाशं करोति ॥२७॥

तायाः पदवीं हरंतीं समेव भीमा विदधे गणनां
निद्रा निरासं प्रतिभा गुणस्प २७ गुरुस्थिरा
एषु तमवेंश जहादि ज्ञात साराण्यं नुशीलनेन
केचिं त्समाश्रित्य गुणा विता नि सुहृत्कुला नीवंध
नृषि तस्युः २८ कृतां तदुर्वेत इवापरेषां पुरः प्र
तिदं हि निपातुं वा स्त्रे अतर्कितं पाणितलां निवे
तुः क्रिया फलानीव तदा युधानि २९ असंख्यलेरं

कृष्णादि फलानि व ९

असंख्येऽपि निपाताणादिभिः सत
संख्ये षवतां तत्तु एव ९

१६

परिचयस्य लेन ३

देवदुष्टेष्ट ३

अविद्यारितं यथा तथा २

१२६

निद्रा ३

पुरः अमे पंडवास्त्रे प्र ति कूलव
ति तिसति २

अक्षरैः १

मदेनमीलनयनात्रियेवांतेनागाः २

उपविष्टः ३

तपसां निवासैः अभिवंद्यमानं ते
जः ४

केचिदमिन्नेधैर्याः स्क्वधेषु संश्लेषवतां तस्मै
मदेनमीलनयनाः सलीलेनागा इव अस्तवैरा
निषेदुः ३० तिरहितंदोरयशंभुमूर्ध्नि प्रणम्य
मानं तपसां निवासैः सुमेरुवप्रादिव विंवमार्कैः
विशंगमुत्रैरुदियायतेजः ३१ छायां विनिर्धू
य तमोमयीतां तस्य संवित्तिरिवापविद्यां य
यौ विकीशं युतिरिंदुमौलेशलोकमभ्यादिशतीग

तस्य संवित्तिः तस्य ज्ञानं त्रयविद्या मविद्या मिव माया मिवेत्यर्थः २

विरातमायया यन्त्रयंत्रात्
एवंभूतात् शंभुमूर्ध्नि सकलात् ३
त्रैः यथा तथा तेजः उदियाय ४

गणेशः आलोकं वस्तु प्रकाशं
भ्यादिशती वितरती युतिः ५

१२७ कि०

एभ्यः ३२ त्रिषां ततिः पाटलितं बुवाहा सास
र्वतः पूर्वसशीवसंध्या त्रिनायतेषां द्रुतमुल्लसं
ती विनिद्रतां लोचनपंकजानि ३३ पृथग्विधा
न्यैस्त्रिविरामबुद्धाः शस्त्राणिभूयः प्रतिवेदिरेते
मुक्तावितानेन वलारुकानां ज्योतिर्विरम्या इवा
दिग्विभागाः ३४ द्यौरन्ननामेव दिशः प्रसेदुः
स्फुटं विससे सवितुर्मयूखैः क्षयंगता या

विकाराः १

यामवहाराश्चैक्षयंगतायां सहाः ३

१६

नानाविधाभिः ३

नक्षत्रादिः ३

१२७

महासं प्रस्थापनां दुर्गप्रिवतस्मिन्महासं दुर्गे दिग्वा रे न दिग्गजेन हव परेण शत्रुणा
शिथिलप्रयत्ने प्रत्यप्रया संयथा तथा तस्मै भग्नैः सति २

मिव यामवसां पुनः समीया यदि नं दिनश्रीः ३५
महासं दुर्गे शिथिल ^{यथा तथा} प्रयत्ने दिग्वा रे नं वप
रेण रुगेण भुजंगे मां स्रं भुजवीर्यशाली प्रबंधना
य प्रजिघां यं जिष्णुः ३६ जिह्वाशता ^{प्रि} मुल्लस
यं यं जसं लसत्त डिल्लो ल विषानलानि त्रा
सां निरस्तां भुजगे द्रसेना न भश्चरैस्तस्य दैवी
चरे ३७ दिग्गागरुस्ता कृति मुदहदि भोगे

भुजंगवाशमिति द्विः ३
प्रतिवक्तव्यं

प्रकर्षेण बंधनाय ३

भुजंगे सेना तस्य दैवी प्राका
शमार्गं विवदे प्राधाया प्रा
स २

१२८ कि०

तेजसा २

प्रशस्तौ सितरत्ननीलैः रराजसर्पावलिं रूतल
संतीतरंगमालेवनमोर्णवस्य ३८ निश्वास
धूमैः स्थगितांशुजालं पूणावतामुत्फणमंडल
लानां गच्छन्निवांसंवपुंरभ्युवाहविलोचन
नां सुखमुत्तरस्मिः ३९ प्रतप्तचामीकरभा
सुरेणदिशः प्रकासेनविशंगमंयः निष्प्रक्रम
प्राणहरेक्षणां ज्वालांमहात्का इवलोचने

दृष्टिविषाणं सर्पानां १

१६

मलिनयतिस्मर

१२८

भ्यः ४० आदिसंघातमेतशेम मुद्विधूमाकु
 लदिग्धिभागवत्तं नभोभोगिवलैरवस्थापरोपक
 र्कस्य पुरस्यभेजे ४१ तमासुचक्षुःश्रवसांसम
 ह मस्त्रेण ताक्ष्यदयकारणेन तेता नयेनेवपरो
 पजापनिवारयामासपतिः श्रमूनाम् ४२ ॥
 प्रतिघृतीभिः कृतमीलितानि युलोकभाजामपि
 लान्नानि गरुत्ततां संहतिभिर्विहायः क्षण

परेषा उपजापवरुतं भगलभेद
 विवर्

अंतरिक्षं १

१२८ कि०

प्रकाशमिदं मित्रेने ४३ ततः सुपर्णव्रजपत्र
जन्मान्तागतिर्मउलयन् जेवनं जरत एण नी
ववियन्निनायवने ^{वृक्षोत्पत्ति} स्पीतीनांगहना निवायुः ४४
मनःशिलाभंगनिमेन पञ्चान्तिरुध्यमाने निव
रेणभासां व्यूढैरुरोभिः श्रविनुद्यमाने नभःस
सर्वेष्वपुरस्वगानां ४५ दरीमुखैरासवरांग
ताम्रं बिकासिरुक्म छदधामपीत्वा जवानि

१६

शुक्लत एण लिखित

पञ्चात्मागे प्रीयमाने नभः ४

१२८

कर्मस्वलनदोषः २

लापूरितसानुजालोहिमाचलः क्षीव इवाचवेपे
४६ प्रवतनतंदिवसंधिदीपैर्नभस्तलेगांच
पिशंगयद्भिः श्रंतर्हिताकैपरितः पतद्भिः छाया
समानिश्चिपिरेवनानाम् ४७ संभोगिसंघंश्च
यमुग्राधाम्नांसैरेननित्ये विनतासुतानाम्
महाध्वरेविध्यं पचारदोषः कर्मंतरणैर्वमहो
दयेन ४८ साफल्यमस्त्रेरिपुपौरुषस्य कृत्वा

पक्षीभिः ३

प्रायश्चित्तेन २

१३० कि०

१६

प्रायस्तान्धनेद्यतस्यसिंह
स्येवप्राकृतिर्यस्यसः४

गतेभाग्यइवापवर्गम् अनिधनस्यप्रसभंसमन्युः
समाददेस्त्रंज्वलनस्यजिह्मः ४८ पुर्ध्वतिर
श्रीनमधश्चकीर्णैर्ज्वालास्रटैर्लघितमेघपंक्तिः
श्रौयंसासिंहाकृतिरुत्पपातप्राण्येतमिध्नैव
जातवेदाः ५० भित्तैर्वाभाभिःसवितुर्मयूखान्
जज्वालविष्वग्विस्तस्फुलिङ्गः विदीर्यमाण
समनिनादधीरंध्वनिवितन्वन्तकृशःकृशानुः ५१

कीदीर्यमाणस्यविस्तृतःस
नःपाषाणस्ययोनिनाहःतद्व
तधीरंध्वनिवितन्वन्तकृशः

१३०

तुंगगंगान्पर्वतव्यात्रिव९

वायुवशेन२

शिवः प्रणेः उद्यैः उद्यमिता
मिः शिखाभिः ज्वालाभिः मुहुः
अवलीढाः रग्धाः पयोदाः स्त्र
त एव नम्राः वभूवुः ४

चयानि वां द्विनिव तुंगगंगान् क्वचित्पुराणी वहिराम
यानि महावनातीव च किंशुकानां ततानवद्विं पव
नै नुवद्या ५२ मुहुः अलपल्लवलोहिताभिरु
द्यैः शिखाभिः शिखिने वलीढाः तैलेषु मुक्ताविश
दावभुवुः सांद्राज नश्या मरुच्यैः पयोदाः ५३ लिल
क्षती वक्ष्यका लरौ द्वे लोकं विलोला चिचिरोहि
ताश्च विना कि नो हू त नवां युवाह मस्त्रं पुनः पाश

प्रधोभागेषु मोक्तिकवत्
विशदाः वभूवुः ४

वरुणस्य ९

रोहिताश्वे प्रमौ लोकं लीलक्षती
दसति प्रक्षयतीव सति रोहिताश्वे वायुसखा रसमरः २

जलास्य ९

१३९ कि०

अधोमुखी प्राकाश सरिदिव
त्रिपतंतीति अधोमुखाकाश
सरिन्निपातिनी प्राचो जला
त्रिप्रसक्तं त्रिर्विषं मुमुचुः
पशुको त्रिसंवत्सरांतः

अपि स्निग्धं आहृतं ततः समिद्धं
दिति प्रसीतं तेजो यस्मिन्

नियुक्तवान्
धरित्रीधराः यवताः तनुत्परोधोपराक्रमयेषां ते १
विद्वद्भिः श्रालिगिता नीलमूर्तयो त्रीलंगानियेषां ते २
परं हतेन ध्वस्तान्वाः शिरवायस्मिन् नपुंसि ४

भूतः प्रलित्यै ५४ ततो धरित्रीधरतुल्यरोधसं
संठिल्लतालिंगित नीलमूर्तयः अधोमुखा
काश सरिन्निपातिनी रप प्रसक्तं मुमुचुः पयो
मुचुः ५५ परं हतध्वस्तशिरव शिरवा वतां वपु
ष्यधिस्थितसमिद्धतेजसि कृतास्पदास्तपु
र्वायसिध्वे निपयो निपाताः प्रथमे विते निरे
५६ महानले भिन्नसिताभ्रपातिभिः समेयसयः

महानले प्रतौ भिन्ननिखंति सिताभ्रा एव पतंती निजलैः १

१६

अग्नेर्वपुषि शरीरे कृतास्पराः
कृतस्थानाः तसे आद्यसि रव
लादुदव ४

१३९

कथनेन फेनतां पेनतां स मे सु पदिसं न शं ब्रज द्विः जलैः १

धूमैः समागता संगता विषः २

कथनेन फेनतां ब्रज द्विः शं धनव परिहयं जलैः
वितेने दिवि धूम संहतिः ५७ स्वेकं तु मिः पांडु वि
नील पाटलैः समागताः शक्र धनुः प्रभाभिदः अ
संस्थिता मां दधिरे विभाव सो विचित्र चीनां शुक्र
चारुतां विषः ५८ जलौ च संमूर्च्छन् मूर्छित
स्यतः प्रसक्त विद्युल्लसितै धित युतिः प्रशंति मे
व्यन्धत धूम मंडलो वभूव भूयानि वत त्रपावकः ५९

इंद्र धनुः युति भाजः विषः ३

वस्त्र विशेषाणां मनोहरतां आद
धरे

किंचित्कालमपि सत्पकाले
न नष्टमिदं ४

प्रवक्ष्यामि धर्मोपनिषत्सु यथाशयः तद्वत्स्थवीयसां स्थूलतराणां पयसां च येः पूरैः विभिन्नाः विक्रोविताः कुशानवः १

प्राप्तसंध्याशयैः लवैः २

१३२ कि०

तद्यत्ति न्नतं तद्यत्तिः महातेजाः
विविभिन्नमूलः सन् प्रशंस्यं
यथा तथा प्रनृपय पुनरनुत्प
नाय संक्षयं नाशं वेति ५

अग्निप्रशमनात्कृतं ह्येः

प्रवक्ष्यामि धर्मोपनिषत्सु यथाशयः स्थवीयसां रयैर्विभिन्नाः पयसां
प्रेपेदिरे उपातसंध्या रुचिभिः सरूपतां पयोदवि
श्वेदलवैः कुशानवः ६० उवैत्यनंतद्युतिर्यस्यं
शयं विभिन्नमूलैर्नुदयाय संक्षयं तथा हितो यो
धविभिन्नसंहतिः संहव्यवाहः प्रययौ पराभवं ६१
अथ विहितं विधेयैराशुमुक्ता विज्ञानैरसितनगा
नितं वशामभासां घनानां विकसदमलधाम्नां

१६

पयोदानीये विधेदप्रासाः लवा
शकलाः तैः २

१३२

निष्ठुलवाग् २

प्रापनीलोत्पलानां श्रियमधिकविशुद्धं वह्निदा
हार्दिवयोः ६२ इतिविविधमुदासेसव्यसाची
यदस्मैवहुसमरनयइः सादयिष्यन्तैरातिम्
विधिरिवविपरीतः पौरुषं न्याययतेः सपदित
दुपनिन्येरिततां नीलकंठः ६३ वीतं प्रभावत
नु रय्यतनु प्रभावः प्रहोचकाक्षजयिनीभुज
वीर्यलक्ष्मीं अस्त्रेषुभूतपतिनापहतेषुजिह्व

प्रहोचकाक्षेव अस्त्रेवलापहारेवि उपपद्यतेरेण जेतुमिच्छामि २

नीलकंठः शिवः सपदितदस्त्रं
यद्यतोः सकाक्षत् रिततां व्यर्थ
तां उपनिन्ये २ विपरीतः वि
धिः देवः कौरुषमिव ४

क्षीणो विप्रतनु प्रभावः तिसर्ग
सामर्थ्याधिकः २

अवसादयितुं कामस्तु ३

गतप्रभावः गतास्त्रमहिमा ३

जयनक्षीला २

१३३ कि०

वर्षिष्यतादिनकृतेवजलेषुलोकः ॥ ६४ ॥ ॐ ॥
इति श्री किरातार्जुनीये महाकाव्ये लक्ष्म्यंके भारविक्र
तौ किरातार्जुनीयास्त्रयुद्धं नाम षोडशः सर्गः ॥ १६ ॥
अथापदा मुञ्चर एण्डमेवुमित्रे ध्विनां सेवुतिरोहिते
षु धृतिंगुरु श्रीगुरुण भिपुष्यन् स्ववोरुवे एव शरा
सनेन ९ भूरि प्रभावे एरण्मियोगा त्रीतो विजि
लश्चतदीयवध्या स्पष्टोऽप्यविस्पष्टवपुप्रकाशः

१६

द्वयं २

विगतकपटः २

रएरध्या स्पष्टो विप्रज्वलनविशं तवपु प्रकाशः कोपे नि प्रको धरन स्थितः १३३

अभेदं २

गमनं कुर्वन्सदृशं

अक्षरं समक्षं प्राप्नुमि धनं

सर्वं महाधूमं इवाद्रिवह्निः २ तेजः समाश्रित्य
रैरहायं निजं महिम्नि त्रिमिवोरुधैर्यं आसादय
न्तं ^{गतप्रभावं} स्वलितप्रभावं भीमैर्भुजा लंबमिवारिदुर्गे
३ वंशे चित्वा दमिमानवासां संप्राप्त्या संप्रिय
तामसुभ्यः समक्षं मादित्सितया परेण बध्वैव
कीर्त्या परितप्यमानः ४ पतिं न गन्तामिव वरु
मूलमुन्मूलयिष्यन्तरसाविपक्षमूलघुप्रयत्नं ^{यथा तथा}

प्राप्नुवन्सदृशं

१३४ कि०

प्रतिबद्धशक्तिः १

क्रोधोत्थापितः २

निर्गृहीतवीर्यस्त्रिमार्गगावेगइवेक्षरेण ॥ ५ ॥ संस्कार
रवत्वाद्भ्रमयत्सुचेतः प्रयोगशिष्टागुणभूषणेषु
॥ जयं जयार्थेषु शरैषु पार्थः शब्देषु भावार्थमिवा
शशंसे ॥ ६ ॥ **कुलकं** ॥ भूयः समाधानविवर्द्धते
जः नैव पुरा युद्धमिति व्यथावान् सन्निर्वयामा
सुर्ममं मनुन्तं विषं महाताग इवेक्षणाभ्यां ७
तस्यां हवायासविलोले मौलेः संरंभताम्रायतलो

संस्तवेरास्य १

१७

१३४

शान्तं कुर्वन्निव १

वनस्य निर्वोपयिष्यन् विवरोषतसं प्रस्तापयामा
समुस्वनिदाघः ८ क्रोधांधकारांतरितोरणायभू
नेदलेखासवभारतिस्रः घनौघरुद्धः प्रभवायव
दं रूध्वां मुराजिरिव घर्मरश्मिः ८ संप्रध्वनय्यां
बुदनादिनायं हस्तेन दिग्भागा इवाद्रिष्मंगं वलानि
शंभोरिषुभिस्ततापचेतांसि चिंताभिरिव शरीरः
९० संहारिते वा नि निविष्टवुद्धौ गुणाभ्यस्तयेव

रुद्धिजननाय ३

प्रसंगः २

रितोपदेष्टे १

आश्रयमिति विदिते २

युवमनोसि २

प्रयोजने ध्याने २

गुणां सति स्मृता १

१३५ कि०

असुमतां प्राणिनां समुहं रवः
संख्यमानः सन्

पार्थाय

आवाग्र्यनसगोचरे ब्रह्मणिविषये वाक्ये वेदांतशस्त्रमिव यथा उपरमे

उपरता

शत्रुविषये

विपक्षपाते अगोचरे वागिवचोपदेशमेशक्तिः श
राणां शितिकंठकाये ११ उमापतिपांडुसुतप्रणु
न्ताः शिलीमुखानव्यययावभूवुः मध्यस्थितस्य
सुमतां समूहमर्कस्य पादा इव हेमनस्य १२ सं
प्रीयमानौ नुवभूवती वं पराक्रमंतस्पृतिर्गणनं
विषाणभेदं हिमवानसहं वप्राततस्यैव सुरदिपंस्य १३
तस्मै हि भारोद्धरणे समर्थं प्रदास्यतावाहुमिव प्रता

वितरिष्यता

१७

अभ्युत्थितस्याद्रिपतेर्ज्ञे
तंवमिति द्विः ३

अविदं मतेति शेषः वाहुं स्व
१

१३५

कारणानां ब्रह्मादीनां विकारहेन जननेन शिवेन सः अभिभवः प्रजुनस्येति
भावः तदानीं चिरं ब्रजकालं विवेहे सोऽः वासल्यादिति भावः १

शत्रुणा प्रतिहतं तलसं सुतो सहाति शयः २

उज्ज्वंति ३ ना १

पम् चिरं विवेहे अभिभवसदाती संकारेण मं विकारहेन
१४ प्रसाह तो जा कृत स हवेगः पराक्रमं ज्यायसि
यं स नोति तेजोसिमानो रिवनिः पतंति यशंसि वीर्य
ज्वलितानि तस्य १५ दृष्टावदा ना व्यथते रिलो
कः प्रव्यंसमेति व्यचिता अतेजः तेजो विहीनं विजहा
ति दर्पः शंता र्थि वंदीपमिव प्रकाशः १६ ततः प्रया
त्यं समरावलेपः सृज्यताया पदवी जिजीवो गं

दृष्टकौक्यात् ४

नायक ५

जिगीषुणा जेतुं शक्नो भवती दृष्टः १

१३६ कि०

१७

धेनजेतुः प्रमुखा गतस्य प्रतिदिपस्यैव मते गजौ
घः १७ एवं प्रतिदिष्टेषु तस्य कर्तृमौलिंदुले
खा विशदं विधास्यन् इयेव पर्याय जया वसादं
रणक्रियां शंभु रनुक्रमेण १८ मुनेर्विचित्रैरि
षुभिः समूयान् निन्येव शंभूतपतेर्वलौघः स
तामलाभेन समुत्पन्नदिज्जातिस्वभावैर्विज्जी
वलोकः १९ वितन्वतस्य शरांधकारं त्रस्ता

सा १

१३६

त१

त्रिसैन्यात्रिरवंनिशेमुः प्रवर्षतः संत वेयुनीक्ष
पाघनस्येवगवांकुलानि २० संसायकान्सा
ध्वसविप्लुतातां क्षिपन्यरेषामपिसौख्ये न
शशीवदोषावतलोचनातां विभिद्यमानः प्रथ
गावभासे २१ शोभेणतेनायगणाधिपानां भे
दं जयावाकृतिरीश्वरस्य तरंगकंयेन महारुदा
नां छाया मयस्येव दिनस्य भर्तुः २२ प्रसेदि

वांसं न तमपकोपः कुतः परस्मिन् पुरुषे रजोवा
 प्रकारवेषम्यमिदं नु मेने दुर्लक्ष्यमिह मत्
 तां हि वृत्तिः २३ विस्फार्यमानस्य ततो भुजाभ्यां
 भूतानि भर्त्रा धनुरंतकस्य मिन्ना कृति संदृशुः
 स्फुरंती कुक्ष्यजिह्वा मिव तद्वाकस्य २४
 सव्यापसव्य ध्वनितैरुच्चापं पार्श्वः किराताधि
 पमाशश्रोकै वैषम्यसंपादितकर्णतालं जंताम

जं व्यालमिवापराधः २५ निजद्विरे न्यास्य
 हरेषु जालैः पतन्ति वंदानि शिलीमुखानां तेज
 श्विभिः सिंधुमुखा गतानि यादांसि जादेभिरि
 वावुराशेः २६ विभेदमं तः पदवीनिरोधं वि
 ध्वंसनं न्याविदितः प्रयोगः नेतारि लोकेषु करो
 तियद्यत्तं चकारास्य शरेषु शंभुः २७ सोढाव
 गीतं प्रथमायुधस्य क्रोधोज्ज्वलैर्विजितयापतकि

तत्र

सोढावगीतानि परैः श्रवणीतानि
 न प्रथमायुधानि पूर्वोक्तानि वा
 एतानि यत्तत्तत्

१३८ कि०

चिन्तैरपि त्रसितवाहिनीकैपेते कृतार्थैरिव त
स्ववाणैः २८ अलंकृतानामिजुतागुणेन गु
रूपदिष्टांगतिमास्थितानां सतामिवापर्वणि
मार्गणानां भंगः सजिह्वाधतिमुनमाथ २९
चाण्डिदत्तेविशिषाः स्मरारेरवास्तुस्वीभू
तफलापतंतः ^{संज्ञः} अस्वडितं ^{अंगतया} पांउवसायकेभ्यः क
तस्य सध्यः प्रतिकारमीयुः ३० चिक्रीयमान

शिक्षातिनाम्ना अर्थमुक्ता
नाम्नां वा एतत्

१७

प्रसंघो प्रत्ययप्रस्तावेष्टका
इत्यर्थः ३

ते शिवविशिषां पांउवसायके
कार्यस्य सद्यः प्रतिकारं निष्प
न्नं कुर्वदिति भावः

१३८

पुरां हंता शिवः तस्यार्जुनस्य पराक्रमे प्रतियत्ना चैतोः अतोऽन्यविशेषेणेनातिशयकरेण प्रतिरि-
प्रभूतं प्रवक्तव्यं चार्जुनस्यैव तैरापः प्रबुधैः इव तिरासमुपेय ॥३२॥

शिवराणानां स्वः नाः तावदाणा ॥३१॥

रणशंकाक्षुभितायाः ३२

न तिलाद्यवेन प्रमोयिनस्तान् भवमार्गणम्
शंकां कुलायां निचखानं गाठवाणान् ध्वजि
न्याः हृदयेषु जिष्णुः ३१ तस्यां तियत्ना दत्ति
रिच्यमाने पराक्रमे न्योन्यविशेषेणेन हंता
पुरां भूरि एष कवर्षं तिरासतैरापः इव बुधैः ३२
असं स्पश्यतः कनिदेवमर्मप्रियैषिणानुप्रहिताः
शिवेन सुहृत्प्रयुक्ता इव नर्मवादाशरामुनेः प्री

तास्पवसांसीव १

१३२ कि०

इंदुमौलिः स्व वलिं मतिमानं प्रालंबे

तिकरावभूवुः ३३ अस्त्रोः ^{तुल्यशक्तिः} समानामतिरेकि ^{ततः अधिकः}
एणं वा पश्यन्नि ^{मयनशीलः} पूरा मपि तस्य शक्तिं विषादवक्तु
व्यवलः प्रमाथी ^{संज्ञा} स्माललंबे वलिमिंदुमौलिः
३४ ततः सपोवीर्यसमुद्धतस्य पारयिया सोः स
मरालवस्य महेषुजा ला ^{संज्ञा} यखिलानि जिह्मोर
कः पयां सीवसमाचन्याम ३५ रिक्ते सविश्रं
भमथां न स्पनिवंगवक्त्रे निपपातपातिः अ

जिह्व

१३२

उत्ताहं गेन वक्तव्यवलायिष्य
सः २

सविश्वासं यथा तथा २

१७

शराः एव प्रवेधनं तस्मात् अतो भवे तस्मिन्निषुधौ तूलीरे सति कौ इव सहसा अकां डे म्रनव सरे ध सार्थ सारे न वृ
धने सारे एवं भूते वंधा विव तत्काल वंध प्रणयः निर्मल यत्नः वितथ कामे मोघ प्रयासेति फल यत्ने म्रव
प्रार्थना सर्वः प्रकृतार्थः एवेति भावः सः पालिः निर्वाच्याता मकृत ध्रुवा द पवाद राहिसं कामयत इति निर्वा
च्याता कामः सन् अत्रिमुख्यं सन्मुखं प्रवेदे प्राप यथा कश्चित् कृतज्ञः तत्कालं कृतोपकारं विवंधुं पूर्वोक्तं रत्नं
पुनः पुनः प्रतु व भ्राति तद्विषयः ॥ ३५ ॥

न्यदि पापी त जले स तर्ष म तंग ज स्ये व न गा श्मरं
धे ३६ म्रुते संत स्मिन् इषुधौ शरा र्था त्ध्व
सार्थ सारे सह से व वंधौ तत्काल मोघ प्रणयं प्र
वे दे निर्वाच्याता काम इवाभिमुख्यं ३७ व्यापा
रयामा संगता गताभ्यां सवेग मग्नौ गुलिरस्य
तूलीरे विधेय मार्गे मतिरु न्मुखस्य नयं प्रयो
गा विवगं जिगीषोः ३८ वभार म्रू न्वा कृति र्ज

तूलीरे

विधेय मार्गे कर्तव्यत्वे लो उ न्मुखस्य प्रवृत्तस्य तथा गंभुवं जिगीषोः नायकस्येति शेषः
मतिः बुद्धिः नयः बाहुल्य प्रयोगः प्रयोगः उपायः तौ नय प्रयोग विव २

न्याय दृष्ट्या मासठ

नयः नीतिः प्रयोगः उपायः २

निस्तोजस्य ५१

श्रुत्यः २

कारुण्यमस्तु चेत् ३

नस्तौ महेषु धीवी तमहेषु जालौ युगांतसंश्रुषु
 जलौ विजिह्वः पूर्वापरौ लोक इवांबुराशी ३४
 तेना निमि तेन तथा न पार्थ स यो र्यथारिक्त^{हेतुना} त^{तूलीर्योः ३}
 यानुतेवे स्वा मा पदं प्रो ह्य विपत्ति मग्नं शो चंति
 संतो ह्युपकारि पक्षं ४० प्रतिक्रिया ये विधुरः
 स तस्मात् कृच्छ्रेण विस्लेष मि या य हस्तः परा
 मुखत्वे विकृतोपकारा तूणी मुखान्मित्रकुलादि

प्रतिकर्तुं प्रसन्नार्थः सः ततः ३

सः पाणिः परांशुले वि तत्काले वै मुखे विकृतोपकारात् तस्मात् तूणी मुखान्मित्रकुला
 दार्थः साधुः कृततः इव शार्थः साधु कुली नयोरिति विश्वः कृच्छ्रेण विस्लेष मि या य २

तदा नीमर्तुस्वामिनोऽर्जुनस्य तूणयुगस्य पञ्चाक्रिया पृथतः करणं उपकारिक एव जज्ञे जज्ञे
तथा हि स्वयं ग्यतायां विपुली कृतायां सप्त पद्यः स्वामिनः अग्रे आसितव्यं स्थितं सात स
मेव भवति ५२१०

वार्थः ४१ पञ्चाक्रिया तूणयुगस्य भर्तुः
जज्ञे तदानीं मुपकारिणीव संभावनायां ह्य
पुली कृतायां पद्यः पुरः साह सम्मसितव्यं ४२
तं शम्भुं शक्षि मम हे षु जालं लोहेः शरैर्मर्म सु
निस्तुतो द ह तोतरं तत्तु विचार मार्गं वक्तुं व
दो वै गुरुभिर्विपक्षम् ४४ जहार च्चास्माद
चिरेण वर्मज्वल न्मणि यो तित हे मलेखम्

शिवेति शेषः अस्मात् ऽर्जुनात् प्रविरेण ल्पकालेन वर्मकवचं संजहार २

शम्भुना शक्षि मम हे षु जालं लोहेः शरैर्मर्म सु
निस्तुतो द ह तोतरं तत्तु विचार मार्गं वक्तुं व

व्यचया मास ३

वक्तुं गुरुभिर्दोषैः निगृह्य
नैतत्तु विचार मार्गं विदम्ये
ह तोतरं निरुत्तरीकृतं विप
क्षं प्रतिवादिनमिव म ३॥

चंद्रः प्रवत्तः परतः पतंगतः सूर्यात् तद्विहृतः तद्विद्युक्तस्य प्रबुद्धस्य मेघस्य एकतीले केवलं कृष्णं
 वर्णं खंडमिव १५५॥ भगवन्मायया मुक्तकं मुक्तं मुक्तिः मेघनिर्मितं सूर्योद्भवदिदीपेति भावः ॥

१४१ कि०

कोशपुष्पं तोनिधूततनुः शाले
 ललीठमूर्तिः तस्य मत्तारवद्वस्त्र

त२

१७

चंद्रपतंगान्मरुदेकतीले तद्विहृतः खंडमिव बु
 दस्य ४४ विकोशनिर्धूतनोर्महासेः फणवतः ^{सर्वस्य}
 अलविचित्र्युतायां प्रतिदिपावधूरुषः सम
 हंगजस्य चाक्षिप्तमुखधदस्य ४५ विबोधि
 तस्य ध्वनिनाघनानां हरे रवेतस्य च शैले रं
 ध्रात् निरस्तधूमस्य च रात्रिवहेर्विनातनु
 त्रेण रुचिं सत्तेमे ४६ युगं अचितताया

प्रतिद्विपः भावधूरुषः वद्धको
 पस्य समक्षं प्रतिगजस्यागे
 निरस्ति मुखवराणस्पता
 गस्य गजस्य ३

शैलं प्रातः रवेतस्य त्रिको
 तस्य हरेः सिंहस्य ३

विनातनुत्रेण तनुशयतः तनुवर्षतेनाविना १५५

सोर्धुनां हरेण रुचिं शोभां लेभे पूर्वैणावधः ॥ महासेः खड्गस्य फणवतः सर्वस्य गजस्य हरेः सिंहस्य

चरात्रिवहेः रात्राग्नोः १५५

१४१

तदातीं कवचपतनसमये महीगते तौरवुधीनिर्घणे नामरतिप्रसिद्धे अवितायाः विप्रयेतनलेपितरीयकृष्टे स्नामिष्यसने युक्ताद्योग्याः प्रकिंचनकरुका
 दितिभावः अनुद्धतां प्रवायुखले वाचारहितं प्राप्ययेतनायायोगं येतन्यविवब्रतुः कथयामासतुः इवेत्युत्प्रेक्षा प्रयेतनलेपि अवायुको
 त्मौन्यात् येतनधर्मयोगादितिभावः ४७॥

सतोगुणे ३

मविनामयुक्तामनुद्धतां प्राप्य तदीयकृष्टे मही
 तारगतौ विषुधीतदातीं विवब्रतुं अतनये वयोगं
 ४७ स्थितं विमुद्धे नभसीव सहे धाम्नातपो
 वीर्यमयेन युक्तम् शस्त्रामिधातैस्तमजस्त
 मीशस्तैश्चाविवस्यतमिवोल्लिलेख ४८
 संरंभवेगो मितवेदनेषु गात्रेषु वाधीर्यमुपाग
 तेषु वभूवतस्यां गणितेषु शैर्लोहस्तिरस्का

विश्वकर्मा ३

संरंभातिशयेन संभ्रमातिशयेन युक्तदुःखेषु गात्रेषु वाधीर्यवधिरस्यभावः
 वाधीर्यं जडसंउपागतेषु सत्सु अगणितारवुराशयेन तस्यार्जुनस्य २११
 आत्ममनुः स्वकोपः लोहस्य विकारो लोहः काष्ठीयसः तिरस्त्रियते अ
 धाव्यते तेनेति तिरस्कारः कंजुकरववभूवक्रौ धैववर्मवभूवक्रौ धैकचर्मलोवीराणां किमप्ये लोहभारैरितिभावः ४८॥

१४२ कि०

नाशनि४

ततः अनुपूर्वपूर्वपूर्वमनुगतौ गोपुष्पाकारौ आयत्तौ दीर्घौ वर्तुलौ च बाह्व्यस्य सौ ॥१०॥ श्रीमान् शोभावान् ॥१०॥
 तथाक्षरलोहितदिग्धदेहः स्रवदुधिरलिप्तगात्रः ॥१०॥ पार्श्विघातैस्तुंघ्रिघटिकेगुल्फैः पुमान् पार्श्वि
 रधस्तयो रियमरः क्षितिर्विधुन्वन् प्रकंपयन्नितववेगेन प्रास्कंद्य अभिदुसु विमुक्तनादः सौर्जनः ॥१५०॥
 मघोनः इन्द्रस्य प्रशन्नितावज्रेण साम्यंगतेन कल्पेन प्रलयसदशेनेति भावः ॥१०॥ शशंक १७
 स्पशकलेखं तस्यैवाकृतियस्य तद्वद्वक्रमित्यर्थः पांशुरं वतद्वदेवेति भावः इदं न धनुषा शंभुं भर्तुमिच्छुः स

र इवात्ममन्युः ४८ ततोऽनुपूर्वायतवत्तवाहुं श्री
 मान्क्षरलोहितदिग्धदेहः प्रास्कंद्यवेगेन वि
 मुक्तनादः क्षितिर्विधुन्वन्निव पार्श्विघातैः ५०
 साम्यंगतेनामघोनः शशंकलेखाकृतिकांशुरे
 ण शंभुं विभर्तुमर्धनुषा जघान संभं विषाणेन म
 हानिवेभः ५१ युगं रयेण सा संनिदधे प
 तं तीभवो ह्रवेनात्मनि व्यापयतिः समुद्धता

रयेण पतंती सा व्यापयतिः भवो ह्रवेन शिवेन आत्मनि शरीरे अंतर्दधे का इव परे उत्कृष्टे
 ओजसि परज्योतिर्विस्थितेन जनुनाराजर्षिणा समुद्धता अनेकमार्गजा सिंधुगंगेव
 यथा केशपाशे संनिदधे अंतर्दधे तथा व्यापयतिः शरीरे अंतर्दधे इत्यर्थः ५२ ॥१०॥

न म हानिभो हस्ती विषाणे
 न दंतेन संभमिव जघान
 ॥५१॥

१४२

सिंधुरनेकमार्गपरेस्थितेनौजसिजहुनेव ५२
 विकारमुक्तं^{रामकर्मसु} कर्मसुशोचनीयपरिष्कृतं^{यथातथा} दार्यइ
 वोपचारः विचिक्षिपेष्टलभतासलीलं संप
 त्रिभिर्दूरमदूरपातैः ५३ उपोदकल्याणफलैः
 मिरक्षन्तीरव्रतं पुण्यरुणश्रमस्थः जपोपवा
 सैरिव संयतात्मा तेवमुनिस्तैरिषुभिः शिवस्य
 ५४ तैर्गोमूमेव्यवसायसिद्धैः सीमानम

दानवर्जितः उपचारः सत्कारः
 इव यथा शोचनीयः २४

उपोदकासन्नं कल्याणं फलैः
 प्रसन्नलभरूपं स्वर्गादिकं च
 यस्य सः उभयपक्षी

कार्यसिद्धेः वपि साधकत
 मन्त्रिर्धर्मः १

आह्वानि वृत्तिरूपं तीव्रं
 तपश्चाभिरक्षन् २

पुण्ये योराएव आश्रमः त
 व्रती व्रतीति ३

निमग्नित्वितः २

कश्चित्तपस्वी जपोपवासे
 रिव यथा ते वै २

ततः पातद्विज्ञानेतरं १

विपदि गेहव्यथानेशरामिधर्मः मत्सिं १

१४३ कि०

अनवद्यकमोप्रगर्हकमोतथासाकंश्रुनाउर्मिलाप्रमिदीसुः प्रकाशितः वारिधिरिवतथानिस्त्रिंशभता
खकुयुतेनहसेनप्रमिदीसुः प्रकाशितः सोर्जुनः शरानप्रवद्यनखेउयन्मननित्रयथातथा
प्रविचारमार्गैः खकुनो गतिभेदेः चत्वार पूर्व ॥०॥

मैरतिदुस्तरसः तेजः प्रतापाश्रयमुत्तमासिं
साक्षादहंकारमिवा^{१५}ललेवे ५५ शरानेवयः
नेनवयकामाचचारचित्रं प्रविचारमार्गैः
हसेननिस्त्रिंशभतामिदीसुः साकंश्रुनावारिधिरु
मिले^{१५}व ५६ यथानिजेव^{आकाशे}तन्निभातिभाभि^{प्रतिबिम्बः सन्}क्षया म
पञ्चा^{१५}सहस्ररश्मिः तथानभस्मा^{१५}श्रुनगस्थली
षु स्पष्टद्वि मुर्तिददृशेसभूतैः ५७ तस्यप्रदेशद^{१५}

तथासोर्जुनः भूतैः गलैः पर्वतभूमिषु भूमसूनुनभसि प्राशुशीघ्रं स्पष्टद्वि मुर्तिददृशे

१७

तेजोऽजिद्यं प्रतापः संपदोऽप्राश्रय
यहेतुमिद्यर्थः उत्तमासिंमहा
सकं १

पर्वतभूमिषु भूमसूनु

१४३

शिवेन प्रमुक्तः क्षिप्तः तेन शिलीमुखेन सरप्रदेशात् मुदि प्रदेशं वपिं कृत्वा सरत्वेन कुदिमुदो स्यात्
 दिष्टा सरः अपवाज्जितांगः लूनविग्रहः असिः स्वकः तस्या जुनेन सपातोः तस्मात् पपात् एतस्य मेघस्य
 वप्रात् तदात् वैद्युतो ग्निः एव ५८ ॥
 आक्षिप्तानिः पट्टानि व्यावधनुः श्रवणं वर्मैश्वर्यालं न यस्य ३

पवर्जितांगः शिव प्रणुनेन शिलीमुखेन ज्वलन् ^{सर्ग}
 सितस्य पपातपाणे र्धनस्य वप्रादिवैद्युतो ग्निः ५८ वैर
 आक्षिप्तं जापावरणेषु जालः दिन्नेन तमासि संमधे
^{निरस्तः} अवधूतः ^{अल्पनिर्वाधः} रिक्तप्रकाशः अवभूव भूमे रत्नसारितोद्यो ^{द्या}
 न इव प्रदेशः ५८ संखंडनं प्राप्य परादं मर्वतो भु
 जदि तीर्थोपिविजेतुमिच्छया ससर्जवर्षिपरिच
 ग्नपादपां जवेन मेघः पयसामिवां शमनाम् ६०

उत्सारितं उत्पादितं उत्थानं य
 स्पसः भूमेः प्रदेशः भूमिभागः
 एव ४

परात् परस्मात् ध्रुवोः खंडने भगं प्राप्य मर्ववान् सो जुनः भुजद्वितीयः भुजपात्रसहायसन् विजेतु
 मिच्छया जवेन प्रस्मत्रां सखंधितीं परिचिताः रूपाः भगताः पादपाययासातां दृष्टिं ससर्जं शममि

॥ ५८ ॥ ३

१४४ कि०

भूतानामपि पतिनाशिवेन शिला जाले पृथक्कृतैः क्षयंगमितवतिसति नीते सति रंद्रसूनुः उच्छ्रायेण उच्छेदेन स्थगितं नमो दिशमंतरा
ले येन ते तथा नीरंध्रं सोंद्रो हंतीति सताः क्षितोरुताः तेषां जालं विक्षेप ॥ ६१ ॥

इशानः शिवः निःशेषं यथा तथा शकलितानि रंद्रितानि बल्कलानि लवः अंगानि शरणाः सारो मज्जा च ये वा तैः भुवम १७
मितः कषायो रागः स्वरसः तेन रंजितमिति यावत् रागे कषाये काषाये स्त्रीति वै जयंती तेन चित्रं च वलं कुच

नीरंध्रं गमितवति क्षयं पृथक् भूतानामपि पतिनाशि
लाविताने उच्छ्रायस्थगित नमो दिगंतरालं विक्षेप १७
क्षितिरुहजालमिंद्रसूनुः ६१ निःशेषं शकलितबल्क
लंगसारैः कुर्वद्भिः भुवममितः कषायचित्राम् इशानः
नः सकुसुमपल्लवैर्नगैः सैरातेने वलिमिव रंगदेव
ताभ्यः ६२ उन्मज्जनमकरं इवा मरापगाया वेगेन
प्रतिमुखं मेघवाणनद्याः गंगीवीकनकशिलानि

गंगीवी प्रज्जुनः उन्मज्जन उत्पतन सव मकरः जलग्राह विशेषः मरापगायाः गंगायाः इव वा एनद्याः
वा ए प्रवाहस्थ वेगेन प्रतिमुखं अभिमुखं मेघवाणनद्याः गंगीवी कनकशिलानि मं कनकशुभ्रं काटिन्त्याति
शयद्योतनायं विषमि तले नन स्पत्रिने त्रस वक्षः हृदयं भुजाभ्यामाज प्ले हतवान् ॥ ६३ ॥

१४४

कीर्तिलक्ष्म्योः उपायं साधनभूतं तथा अरिसन्धेः असुगमं भीष्माद्यैः दुरासदमिति भावः इदं वि-
क्रमं पराक्रमं अभिलषतः शिशुसूनुपक्षेयत्वं चित्तमहत्फलं प्राप्यमानस्येति अर्थः अ-
तएव अंके अंतिकमभ्यागतस्य उत्संगमाकृत्य पांडवस्य विनयं स्मरारिः अनेन उ-

भं भुजाभ्यामाजघ्ने विषमविलोचनस्य वक्षः ॥ ६४ ॥

॥ अभिलषतं उपायं विक्रमं कीर्तिलक्ष्म्यो रसुगम-
मरिसैन्धे रकमभ्यागतस्य ॥ जनकं इव शिशुसूनु-
प्रियस्यैकसूने रविनयमपि सेहे पांडवस्य स्मरारिः

॥ ६४ ॥ ॐ ॥ इति श्री किरातार्जुनीये महा-
काव्ये लक्ष्म्यंके भारविकृतौ अस्त्रसंहारो नाम स-
प्तदश सर्गः ॥ १७ ॥ ॐ ॥ शिवाय नमः ॥

ननु तस्यैव सहनकारणं सन्त्यते शिशुसूने सैवे प्रियस्य परमप्रेमास्पदस्य कुतः
एक एव सूनुः तस्यैव सूने रविनयं जनकः इव ॥ ६४ ॥ ० ॥

१४५ कि०

महति द्विरे गते १२१

सत्तुं धनुः प्रपात्य २

स्फुटं तीनां दत्तं तीनां मन्त्राणां
नां प्रतीनां शिलानां रवः रवदा
रुहो भीषणो ध्वनिः ४

रहं उपेयु विप्रो सु १

प्रमदु निविडं यथा तथा संबलितां संधटिताः अंग लयो ये वांते मुखे कृत इत्यर्थः तेषु
यातिषु जातः ध्वनिः ३

१८

तत उरुं ग इव द्विरे दे मुनौ रणमुपेयुं विभीम मुजा युधे धनु
रपास्य सर्वो एधि शंकरः प्रतिजयान वने रिव मुखे मिः १
हर एथा सुतयो ध्वनिः कृतं तन्मदु संबलितं गुलिपा
लिजः स्फुटं दनत्प शिला रवदारुणः प्रतिननाद द
रीषु महीभृतः २ शिव मुजा हतिभिन्त एयुक्षतीः सु
खमिकां नुवभूव कविध्वजः क इव नाम वरह मनसां भ
वे दे नुकुते रवि सत्यवतां क्षमः ३ ब्रह्म मुख व्युत्त शोणि
तशीकर स्थगित शैल तटाम भुजांतरः अभिनवो स

यना कटिन संघात मेघ काटित्य
मुक्ता इति चे जये ती ॥ नि सारे लो
द मुक्ते रति विष्णुः ॥ च नैः लो रुमु
म रे रिव ॥ २

ब्रह्म मुखे भः व्युत्त शो लित स्य शी
क रैः स्थगित मा वृत्तं शिला त
टाम भुजांतरं वक्ष्ये यस्य तयो
तोः उमा पतिः २

कविध्वजः शिवस्य मुजा हतिभिर्बुद्धिघाते भिन्ना विदीर्णाः पथवः उरवः क्षतयः प्रहार ब्रह्माः ताः सुखमिका
नुवभूव क्षतिदुःखं नातिगणयिष्यति ॥ ननु दुःखं दुःखं वेगेषु कथं मग एने स ग्राह्यः कः इति ॥
सत्यवतां सखाधिका नां वरह मनसां मनश्चिन्तां अनुकृते रनु कारुण स्या प्रिन स्य प्रविक्ष्यो यो
ग्यः कः रव भवेत् न मनसो को सूर्यः शै प्रर सा विह मनसां मनश्चिन्तां कुतः सुखदुःखं ग एनेति

१४५

शूलभतः शिवस्य उरसि प्रहिताः संलग्नाः प्रजुनमुख्यः मुहुः प्रतितितं ययुः स एव लं स्प पचु निरोधसित
 टेभशरयाः तीव्रवेगाः सिंधोः महोर्मयः ईव ॥ ५ ॥ ०

अभिभवोपशमः तेन उस्थिः
 गं विभ्रतीति तयो केन जल
 धरेण १

सैरागभतावमौ जलधरेण समानमुमापतिः ४ उरसि
 शूलभतः प्रहितां मुहुः प्रतितितं ययुः रजुनमुख्यः भश
 रया इव स ह्य महीभतः पचु निरोधसि सिंधु महो
 र्मयः ५ निपतिते दिशि रोध रमायते सममरत्नियु
 गे युगचाक्षुषः त्रिचतुरेषु पदेषु किरीटि ना लुलि
 तं दृष्टि मदादिव च स्वले ६ अभिभवोपशितमन्यु
 विदीपितः सममिस्र स भशं जेवमौ जसा करयुगेन
 रोधरं अधिकं धरं समं युगपत् निपतिते सति निरीटि नाऽनुनेन मदादिव
 त्रिचतुरेषु पदेषु लुलितं दृष्टि पूतिने नं यथा तथा च स्वले स्वलि
 तं ॥ ६ ॥ ०

अयुगानि च द्वे विद्यस्य तस्या
 युगचक्षुषः त्रितो न स्प आ
 यते दीर्घं अरत्नियुगे आर
 ल्योराव दो मुखयोर्दस
 यो युगे तस्यो मुख्या तु वक्ष
 या सरत्निस्मादरत्निस्तु
 निवृत्तिदे न मुदिने समरः
 शिरोधरायां अधिप्राप्तिशि
 तं ॥ ६ ॥ ०

अभिभवोपशमः तेन उस्थिः
 उत्तनः यो मनुः क्रोधः तेन वि
 पितः प्रज्वलितः प्रजुनेति शे
 वः भशं जेवमौ सममिस्र
 प्रोप्य चो जसा बलेन शशि कलाभरण स्वेदु मोले
 भुज द्वयं करयुगेन विभज्य विद्यो ज्य समाददे
 जग्राह ॥ ७ ॥ ०

१४६ कि०

अथ महाहवे मदारले मल्लयोः गुरुभुजावेव म्नायुधं तेन गवितयोः तयोः शिवाज्जे नयोः करणानि करवरणानां यानि बंधना
निता ये व म्स्वल्पा नि तेषां संकलना संघटना तया गुरुः दुस्तरः ॥० तथा म्स्वल्पा त्रिमादेः संमलनं कं पः तस्य म्
तुरणः आध्या रोपकः ॥० ईदृशः रणः प्रववते प्रवतः ॥३॥०

१८

विभज्य समाददेशशिकलाभरणस्य भुजद्वयं ७ प्रवव
तैथ महाहवमल्लयो र्चल संचलना हरण रणः कर
ण म्स्वल्पा संकलना गुरुं गुरुभुजा युधगवितयोस्तयोः ८
अथ मसौ भगवानु तपा उवः स्थितं मवा ऊनिना शशि
मौलिना समधि रूठ मजेन नुजि सुना स्यादिति वेग वा
शान् मुमुहे गणैः ९ प्रचलने चलितं स्थितं मा स्थितं
विनमनेन तमुन्नतमुन्नतौ वषकपि ध्वजयो र्सहि

अथ पुरोव तीर्षुमान् बा अलौ कश्चित् प्रसिद्धो देवः का भगवान् उत इति पां उबो वा ॥ अथेति तिष्ठ तत्र वस्या यां भ्रमः इति वेदितव्यं ॥ अथ पतिता वस्था
या माह ॥ नुविते के जिष्णुना मुनिना प्रका उ-अधः स्थितं किं अथ शशि मौलिना अजेन देवेन समधि रूठं किं इत्येवं स्था प्रीतिं स्वस्व प्रीतिः
भयं तस्य वेगवशात् गणैः प्रमथादि कैः मुमुहे मुहवै निश्चे ॥६॥०

१४६

सतांसाधूनां गुणसंहतेः
तपःसेवादिगुणसमुदाया
त्समतिरिक्तं प्रतिशयि
तं निजं सत्त्वं एव उपकारि उ
पकारकं च भूत्वा ॥१४॥१०॥

हिमवत् शुभं जस्मना भवितुं

लमं निःपिपे च परिरभ्यवक्षसां १३ तपसा तथा
नमुदमस्य ययौ भगवान्यथा विपुलसहस्रतया गु
णसंहतेः समतिरक्तमहो निजमेव सत्त्वं मुपकारि सतां

१४ अथ हिमं मुनिभस्मभूवितं शिरसि विराजि
तमिंदुलेखया स्वेव पुरतिमत्तो हरं हरं दधत मुदी
क्ष्य ननामपां उवः १५ सहशरधिनिजं तथा कार्मुकं
वपुरतनुतथैव संवर्तितं विहितमपितथैव पश्यन्

वृषभस्येव गतिर्दृश्यते नः तस्मिन्मये शरधीं सहवर्तत इति सहशरधी सति ध्वं निजं कार्मु
कं तथा पूर्ववदेव पश्यन् तथा संवर्तितं सम्यक् च ववितं अतनुमहत् निजं वपुः तथैव पूर्ववदेव प
श्यन् ॥ तथा तथैव निहितं यथा पूर्वं स्थापितं असिं प्रविष्टं च पश्यन् विस्मयमुपाधयो ॥१५॥१०॥

दिवः अंतरिक्षात्त्रिविधं विचित्रं सुरकुसुमं मंदारकुसुमानि जातो वेकवचनं प्राजगाम तथा नि
मलरुचिः अखिलं नभः भ्रशमतिशयेन अनाहतस्य प्रताडितस्य दुंदुभेर्जाता वेकवचनं
ध्वनिशानशेव्याप प्रताडिता एव दुंदुभयो नेदुश्चिद्यर्थः ॥१७॥

सिंदवचनगतिरुपाययौ विस्मयम् १६ सिचिचुरं
वर्निमं वुवाहाः शनैः सुरकुसुमियाय निचंद्रिह्वः वि
मलरुचिनभो भ्रशं दुंदुभेर्ध्वनि रखिलमनाहत
स्यानशे १७ आसेदुषांगोत्रभिदो नुवयांगोपाय
कानां भुवनत्रयस्य शनि सुरजावलिभिर्विमानै
द्यौराचिता तारकिते वरेजे १८ हंसा बहेतः सुरस
प्रवाहां निर्हृदिकं टाभरणं पतंतः चक्रुः प्रयत्नेन
बहेतो महंतः ॥ तथा सुरसप्रानि विमानानि बहेतीति सुरसप्रवाहाः ॥ तथा निर्हृदि मुखरा
णि कंटाभरणानि ये वांते तथा पतंतो धावंतः हंसाः ॥ प्रयत्नेन विकीर्यमाणैर्विद्विष्यमाणैः
अग्रपक्षैः पक्षाजैः व्योमः प्राकासे स्पष्टं विद्वंगमालिङ्गनं च कुरि वेसु त्रे द्वा ॥१९॥

गेत्रादिः रंक्षसा नुवया अनासरे ए आसेदुषांगोत्रासन्ता नो उपविष्टा नासिनि
भीवः तथा भुवनत्रयस्य गोपायका नो रक्षकाणां लोकापालनामि
ति शेषः सोऽपि सुखः प्रकाशशीलाः रत्नावलये येषां तैः विमानैः पुष्पकैः प्रा
जिता व्याप्राये प्राकाशः सारोकेता संजाततारकारवरेजे ॥१९॥

१४८ कि०

अथपश्चाद्युः जलदोमेघः ववेनिषेदिकां सं उपविष्टं शिवं उपसुखयां वभूव किं ह्युवासां तानकीः
संतानेभवः संतानकाः स्त्रीचेत् संतानकीः संतानकुसुमविकाराः स्रजः मंदारमाला रसार्थः
उपरिवित्तसुविस्तार्यः कीदृशः स्रजः ॥ मुदितमधुलिहो भ्रमराः यामिस्ताः ॥ पुनः ॥ विता
नाकृताः उल्लोकाकाराः ॥ प्रस्त्रीवितानमुल्लोचय समरः ॥ २० ॥

१८

विकीर्यमानैर्ज्योत्स्नः परिवर्णगमिर्वाग्जपक्षैः १८ मु
दितमधुलिहो वितानाकृताः स्रजं उपरिवित्तं संतान
नकीः जलदं इव निषेदिकां सं वषे मरुदु पसुखयां
शिवं वभूव २० कृतं धृतिं परिवर्दिते नो चैर्गण
पतिभिर्भित्तरो मोक्षमैः तपसि कृतफले फलज्या
यसी स्तुतिरिति जगदे हरेः स्रनुना २१ शरणं भ
वं तमति कारुणिकं भवभक्तिगम्य मधिगम्य जनाः

अभिन्नरो मोक्षमैः अलिलरो मंजुः गणपतिभिः प्रमथारवैः उन्नयैः परिवर्दितेन साधुसा
धितिसंस्तुतेन वदिप्रभिवदनस्तुत्योः हरेः स्रनुना अर्जनेन तपसा कृतं फलं भगवा
न्साक्षात्कारं लक्षणं येन तस्मिन् कृतफले सति इत्यर्थः कृतिधृति कृतसंतोषं
यथा तथा फलज्या यसी फलप्रिका इति वक्ष्यमाणं स्तुतिर्जगदे कथिता ॥ २१ ॥

१४८

हे ईश पुरुषे ऐतिशेषः यावत्
तव न तिन क्रियते तवत्पुरुषाः
ते एक पुरुषं एका किं न न
मंति ४

जितमयवो जितभवंति भये ससुरा सुरस्य जगतः श
रणं २२ विपेदेति तावदवसादकरी न च काम सं
पदे भिकामयते न न मंति चैक पुरुषं पुरुषा सवया
वदीश न नतिः क्रियते २३ संसेवंते दानशीला
विमुक्त्यै संपश्यंते जन्मदुखं पुमांसः निःसंगं स्व
यत्फलं स्यान्नेतभ्यस्तत्कारुण्यं केवलं न स्वकार्यं
२४ प्राप्यते यदि ह दूरं गत्वा यत्फलं मरत्ने

कगताय तीर्थमस्ति न भवा एव वा ह्येकामि कर्म ते भव
 तस्तत् २५ व्रजति शुचिपदं तयि प्रीतिमान् प्रतिरु
 तमतिरिति घोरं गति इयमेतन्निमित्तशक्तिः परा
 तव वरद न चित्तभेदः क्वचित् २६ दक्षिणं प्रणत
 दक्षिणमूर्तिं तत्ततः शिवकरीम विदित्वा रागिण
 विविहिता तव भक्त्या संस्तुतिर्भव भवत्येव वाच्यं
 २७ दक्षा दृश्यान् चरणयानि विधाय प्रेक्षा

मोक्षाय

विप्रश्नकरी

कारीयातिपदं मुक्तमपायैः सम्पक्वदृष्टितत्त्वपरं
पश्यति यस्यां पञ्चोपास्तसाधुविधेयं संविधते २८
मुक्तास्वशक्त्या मुनयः प्रजानां हितोपदेशैरूपकार
वैतः समुद्धिनस्त्रिंशमधिधामाकर्माणि वेत
स्यदुक्ततराणि २९ संनिवर्द्धमपरुर्तुमहार्यभू
रिदुर्गतिभयं भुवनानां अद्भुता कृतिर्मिमामति
मायस्यं विभर्षिकरुर्लमयमायाम् ३० नराणि

१५० कि०

१८

चेतः परमाविलासितावधूशरीरेन तर्वास्ति मन्त्र
यः नभस्त्रिया ज्योषसिधातुरिसंहो निसर्गदुर्व
धमिदंतवैरुते ३१ तवोतरीयंगजचर्मसंग
जं ज्वलन्मणिः सारसनं महानैहिः स्वर्गस्य पं
तिः शवभस्मचंदनं कलाहिमांशोऽसमं च का
सति ३२ अविग्रहस्यार्थं तुले न हेतुना संमे
तमिन्नद्वयमूर्तिरिति ततः तवैव नान्यस्य जग

सलोप्रकंड

१५०

त्सुदृश्यते विरुद्धवेषाभरणस्य कांतता ३३ आत्म
 लामप रिणामनिरोधैर्भूतसंघाद्वनहृमुपेतः
 तेन सर्वभुवनतिगलोके नोपमान मसिनाप्यपमे
 यः ३४ त्वमेतकस्यावरजंगमानं त्वया जगत्प्राणि
 तिरिव विश्वं त्वं योगिनो हेतुफलरूपसि संकारणं - -
 - कारणमूर्च्छाभिरुचोभिः सुरमनुजैर्दितैः सुतैर्वा यत्नो
 केष्वविफलमाप्तुमाधिपसं पापि न्याशरणगताति

जीवति ४

सर्व ३

प्राप्तं ९

१५१ कि०

शोधयति२

आवाधां प्रधात्मिकादि
दुःखं मरणं पंच तेषां
भया त्वेव प्रसीदियस्य
तेन भवानलेन२

हारिणे तन्महात्म्यं भवभव तेन मस्त्रियायाः ३६
तरसा भुवनानियो विभर्ति ध्वनिनि ब्रह्मयतः परं पवित्रं
परितो दुरिता नियोः पुं नी ते शिवतस्मै पवनान्मनेनमः
स्तो ३७ भवतस्मरतां सदा सने जयिनि ब्रह्ममये निवे
दुषां दहते भववीजसं ततिं शिखिनेने कशिखायते नमः॥
३८ अवाधामरणमयार्चिषा चिरायत्कथेभ्यः शिव
महता भवानलेन निर्वानं समुगमेन यद्यते ते वीजानां
यः शिखीभवतः स्मरतां पुनराणं भववीजसंततिं दहते मस्त्रीकुवति तस्मै अनेकशिखायवृह
ज्यालाय शिखिने वृष्टिपूर्तये ते तुभ्यं नमः कथं भूतस्य भवतः सदा सने योगा सने निवेदुषां ४५

हे भववीजानां प्रभवकारण हे शिखि वयं जीवने जलं मृतं भया न लेने संसा
रा निना निरायत्कथेभ्यः दग्धेभ्यः पुराणेभ्यः समुपगमे न संसेवया
निर्वाणं संतापशां न यद्यते दहते तस्मै जीवनाय जलात्मने
॥ ते तुभ्यं नमोस्तु १५१

प१

१५१

सर्वैः शश्वत्प्रनाशदितः २

अपरिच्छेद्याय ३ उत्पत्तिविनाशरहितः २ आधादयिता १

प्रभवानमोस्तु जीवनाय ३८ यः सर्वेषां मां वशीता वशी उत्तरः १

यां सर्वैः शश्वत्प्रनाशतो नदिनिष्ठः ^{अतीन्द्रियाय} मार्गा तीता येन्द्रिया

एणं नमस्तो विज्ञेयाय व्योमरूपाय तस्मै ४० अणीय

से विश्वविधायिने नमो नमो तिकस्याय नमो देवीयसे

अतीत्यायां मनसा च गे चरं स्थिताय ते तत्पतेये नमो न तेषां वाङ्मनसां अध

मः ४१ असंविदानस्य ममेश संविदां तितिक्षा तु दुश्चरि क्षाय ३

तं तमर्हसि विरुध्य मोहात् पुनररम्युपेयुषां गतिर्भवाने ९

शरणगतां १

वदुःसात्मनामपि ४२ आसिक्पशुर्धर्मवतः प्रियध
 र्मधर्मधर्मात्मजस्य विहितापदिशत्रुवर्गे संप्राप्तुयां
 विजयमीशायया समध्या सांभूतनाय विभुतां वित
 राहवेषु ४३ इति निगदितवन्तं सुनुते अर्धघोनाः प्रण
 तशिरसमिशः सादरं सांत्तयित्वा ज्ञेयं दत्तं लकरात्नं रो
 द्धमं स्रग्दधानं धनुर्नैपपदमस्मै वेदमभ्यादिदेशं
 ४४ संपिगाक्षः श्रीमान्भुवनमहनीयेन महसा तनुंभी

पाशुपतं २

ऋतापराधमास २

शिवं त्रिवारं परित्यज्य परिक्रम्य १

परिवारोपकारः १

मंगविभ्रतत्रिगुणपरिवारप्रहरणः परित्ये शानं त्रि।
स्तुतिभिर्नैपगीतः सुरगणैः सुतंपात्रोर्वीरं जदमिवभा ल २
मैर स्वानमिययो ४५ अथशशधरमौलेरभ्यनुज्ञाम
वाय्वत्रिदशपतिपुरोगा पूर्णकामायतसौ प्रवितत
फलमांशीर्वादमा रोपयतो विजयिविविधमस्त्रलोक जयश्रीलं ४
पालां वितेः ४६ असंख्योत्साहं जयिनमुदयंप्रा
य्यंतरसाधुरंगुर्वीबोदुस्थितमनवसादायजगतः पालनाय २
स्वधाम्नालोकानां तमुपरिहृतस्यानममरास्तयो लक्ष्म्या

संहर्तुमशक्योत्साहं ३

१५३ किरा त०

न ४७

क्ष संदिन कृतमिर्वै औप जगुं ॥ ४७ ॥ इति श्री किरा
ता। र्ज्। नीये महाकाव्ये लक्ष्मके भारवि कृतौ तपः
लोदयो नामाष्टादश सर्गः १८ समाप्तः सुमंभूयात्
स्वाकाह्वं देगते विक्रमाद् १८ ८० सिते भाद्रमासे
गणेश प्रतिष्ठा ४ कुजे वासे रेकक्ष स्वाती चतुर्द
लित्काव्य कीरातुपुत्री निवास ॥ ११ ॥ विश्वामित्र मुनेः
कुलाब्धिज विद्योः श्रीमत्सुंदर
गर्भरत्नमवनीपालैक ससेवितः मिश्रो रुद्र इति प
व्यामधिगतः मिश्रान्वया लं कृतिः श्रीमद्विष्णु पदम

पूत लमकं ॥ २ ॥

सर्ग १८

॥ २ ॥

२१

(१३)

श्रीहोले कृष्णत्मजः
इति ३

राम

१५३